19 - 20

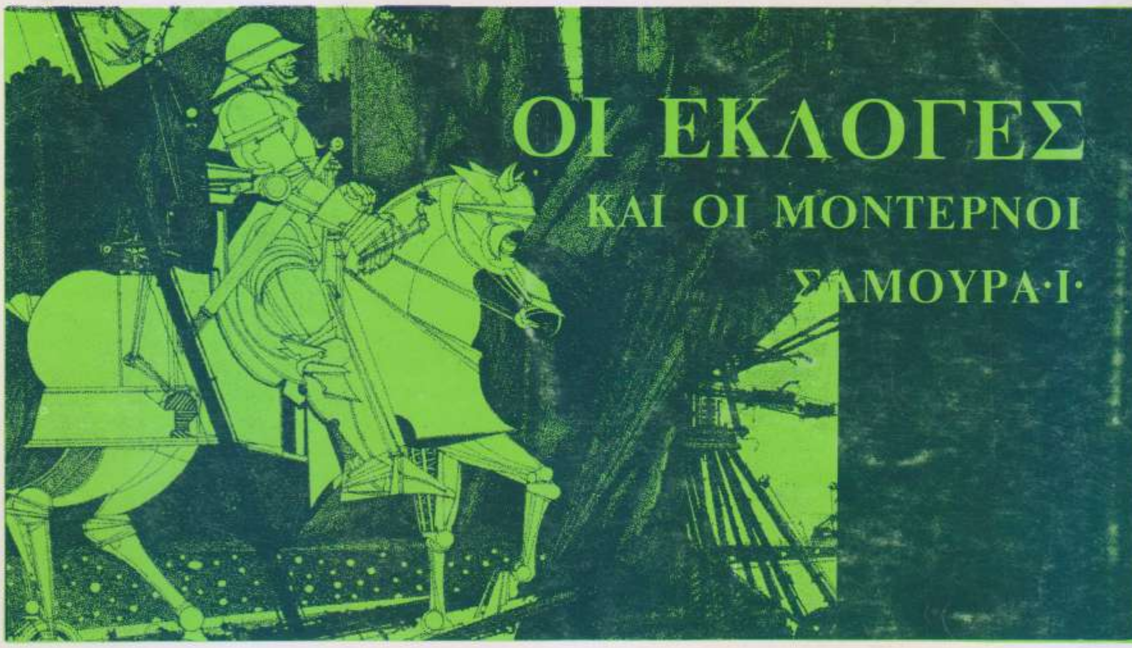
Καλοκαίρι 1985

ΡΗΞΗ

για ένα αυτόνομο εναλλακτικό επαναστατικό κίνημα

Τουρισμός και Κεφάλαιο

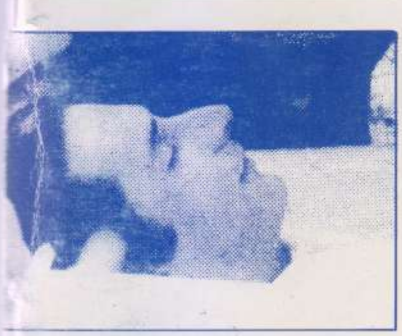

ΟΙ ΕΚΛΟΓΕΣ
ΚΑΙ ΟΙ ΜΟΝΤΕΡΝΟΙ ΣΑΜΟΥΡΑ·Ι·

Εργατική Τάξη και ΠΑΣΟΚ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΙΚΑ

Πληροφορική

Ψυχιατρείο Λέρου

ΣΧΟΛΙΑ

ΝΙΚΑΡΑΓΟΥΑ

Κρίση του Κράτους

«Ο ΛΑΟΣ ΔΕΝ ΞΕΧΝΑ ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΔΕΞΙΑ»

Αυτό είναι το κεντρικό συμπέρασμα των εκλογών. Η υπερψήφιση του ΠΑΣΟΚ ήταν η απόρριψη του δεξιού ρεβανσισμού, είναι η επιβεβαίωση του γεγονότος ότι στην Ελλάδα, μόνη χώρα στην Ευρώπη (ίσως μαζί με την Ισπανία, και δεν είναι τυχαία η σύμπτωση, λόγω κοινού παρελθόντος της ελληνικής και ισπανικής δεξιάς), το αριστερό ή «προοδευτικό» μέτωπο εξασφαλίζει μια αποφασιστική πλειοψηφία απέναντι στις δεξιές δυνάμεις. Αν δούμε κάτω απ' αυτό το πρίσμα το εκλογικό αποτέλεσμα πρόκειται για μια θριαμβευτική επανεπιβεβαίωση αυτού του θεμελειώδους γεγονότος. Στην Ελλάδα η αριστερά, σοσιαλιστές και κομμουνιστές διαθέτουν το 58% των ψήφων, ενώ η δεξιά στην καλύτερη περίπτωση δεν ξεπερνάει το 42%. Μέσα σ' αυτό το αριστερό μέτωπο η υπερψήφιση του ΠΑΣΟΚ και η συγκέντρωση του 46% των ψήφων σ' αυτό είναι ακριβώς αποτέλεσμα αυτής της θεμελειώδους διαπίστωσης: «ο λαός δεν ξεχνά τι σημαίνει δεξιά» και βέβαια σε αντίθεση με όλους τους «αναλυτές» των αριστερών εντύπων θεωρεί το ΠΑΣΟΚ αρκούντως αριστερό από την μια και εφικτή λύση από την άλλη, έτσι ώστε να συγκεντρώσει την προτίμησή του στο σοσιαλιστικό κόμμα. Δεν βλέπει το λόγο, να διακινδυνέψει οποιαδήποτε επιστροφή της δεξιάς με μια ψήφο διαμαρτυρίας από τα αριστερά του ΠΑΣΟΚ. Αυτά συμβαίνουν μόνο σε ευρωεκλογές και όχι σε εθνικές εκλογές.

Ας ξεκινήσουμε λοιπόν από την πρώτη και θεμελιώδη μας διαπίστωση: **το οριστικό τέλος της παραδοσιακής δεξιάς.**

Η ΔΕΞΙΑ ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ

Ένδεκα χρόνια μετά την μεταπολίτευση η ελληνική δεξιά εξακολουθεί να παραμένει τόσο σφραγισμένη από τις αμαρτίες μιας 40χρονης διακυβέρνησης που ακόμα δεν είναι δυνατό να την αποδεχτεί ένα κομμάτι των συντηρητικών ψηφοφόρων. Πρόκειται για μια «τραγική» πραγματικότητα. Όσο η αντιπαράθεση στην Ελλάδα θα παίρνει τη μορφή αριστεράς-δεξιάς, ή μάλλον «προόδου-συντήρησης» τότε δεν θα υπάρχει καμιά δυνατότητα ανατροπής της ανισορροπίας που επισημάναμε, η δεξιά θα είναι μόνιμα χαμένη, στο «χρονοντούλαπο της ιστορίας». Όλη η εκλογική προπαγάνδα τού ΠΑΣΟΚ στηρίχτηκε ακριβώς σ' αυτό το στοιχείο. Η προπαγάνδα του ΠΑΣΟΚ δεν ήταν ούτε στο ελάχιστο «σοσιαλιστική», δεν μιλούσε για κοινωνικούς μετασχηματισμούς αλλά για «φράξιμο του δρόμου της δεξιάς». Η γραμμή Κουτσόγιωργα-«Αυριανής» με το «φίλο των Ες-Ες», με την αναφορά στην αποστασία, δηλαδή σε όλη την «αμαρτωλή» και μακρόχρονη προϊστορία της Δεξιάς, πέτυχε το στόχο της. Πια η αντιπαράθεση δεν γινόταν ανάμεσα στο «φιλελευθερισμό» του Μητσοτάκη και των λοιπών Αδριανόπουλων αλλά ανάμεσα στους δοσίλογους της δεξιάς, τους αποστάτες, τους χουντικούς και τους τροφοδότες της χούντας από την μια και τον υπόλοιπο «δημοκρατικό λαό» από την άλλη. Η «δυναμική» εμφάνιση της Νέας Δημοκρατίας, η οργάνωση, οι συγκεντρώσεις-μαμούθ, τέτοιες που δεν είχε ξανακάνει στην ιστορία της η ελληνική δεξιά, είχαν τελικά το αντίθετο αποτέλεσμα, φόβισαν τους αριστερούς και τους συσπείρωσαν στο ΠΑΣΟΚ. Γιατί οι τραμπούκοι της δεξιάς, ιδιαίτερα στην επαρχία και τους χώρους δουλειάς, άρχισαν και πάλι να απειλούν, να φοβίζουν. Παρ' όλες τις προσπάθειες του Μητσοτάκη για ήπιο κλίμα, παρά τις απόπειρες για ένα νέο «εκσυγχρονισμένο» πρόσωπο της Ν.Δ. σαν του κόμματος της αστικής νοικοκυροσύνης, του φιλελευθερισμού κλπ. η δεξιά λειτούργησε σαν δεξιά και η αριστερά σαν αριστερά. Δεν είναι τυχαία η στάση της «Καθημερινής» και της Ελενίτσας Βλάχου από τις 9 Μάρτη και μετά. Έπεσε τέτοιος πανικός, ώστε πια ξεχάστηκαν τα ανανεωμένα πρόσωπα, τα αστο-φιλελεύθερα κλπ. Η γηραιά ηγεσία της Δεξιάς δεν αρκέστηκε στον χαρακτηρισμό του Βαφειάδη σαν «ηλικιωμένου εγκληματία», αλλά συνέχισε με το να πλέκει «Καθημερινά» το εγκώμιο της «δεξιάς», ναι της δεξιάς, που συγκεντρώνει όπως είπε τους καλύτερους έλληνες, κλπ. κλπ. Επομένως η απάντηση ήταν η αναμενόμενη «φόλα στο σκύλο των Ες-Ες». Η ελληνική δεξιά κουβαλάει τόσες αμαρτίες ώστε πολύ δύσκολα μπορεί να αλλάξει πρόσωπο. Και λειτουργώντας στομαχικά η βάση της δεξιάς, οι δεξιές εφημερίδες κλπ. ανάτρεψαν όλα τα σχέδια του Μητσοτάκη και της Σώγιερ, πόλωσαν και συσπείρωσαν την αντιδεξιά πλειοψηφία γύρω από το ΠΑΣΟΚ! Έπεσαν έτσι στην παγίδα που τους έστησε ο «αρχιτέκτονας» της νίκης Μένιος Κουτσόγιωργας. Η αντιπαράθεση δεν ήταν με τους αστούς, το «αστικό φιλελεύθερο κόμμα» δεν ήταν «για τα πορτοκάλια» αλλά η πάλη σκότους και φωτός. Να λοιπόν πια τα αποτελέσματα. **Δεξιά τέλος.**

Μήπως πρόκειται για υπερβολή, Όχι. Γιατί ακόμα και σε επόμενη εκλογική αναμέτρηση με ανεβασμένη τη δεξιά το ΠΑΣΟΚ μπορεί να κερδίσει και πάλι ενεργοποιώντας όλο το απόθεμα των αριστερών ψήφων π.χ. σε ένα σύστημα με δύο γύρους. Σε μια τέτοια περίπτωση ακόμα και 45% να φτάσει η Νέα Δημοκρατία πάλι θα χάσει. Όπως είπε και ο Παπανδρέου ανοίγεται μια ολόκληρη ιστορική περίοδος απομάκρυνσης της δεξιάς από την εξουσία!

Οι παραδοσιακές αστικές δυνάμεις αν θέλουν να ελπίσουν σε μια επιστροφή πρέπει να βάλουν ακόμα βαθύτερα την τομή! Δεν αρκεί να αλλάξει μόνο το πρόγραμμα, πρέπει να αλλάξουν και οι άνθρωποι, πρέπει να αλλάξει και η βάση! Ώστε σε μερικά χρόνια, και ίσως μετά από ορισμένες επιπρόσθετες αποτυχίες, μετά από πιθανές εξελίξεις στο χώρο του ΠΑΣΟΚ, να μπορέσει να ξαναεμφανιστεί με ανανεωμένο πρόσωπο, όχι πια σαν δεξιά, αλλά σαν «αστικό στρατόπεδο»! Για κάτι τέτοιο χρειάζεται μια βαθειά ανανέωση, μια ανανέωση μεγάλης κλίμακας, όμοια μ' αυτή που πραγματοποίησε ο Ανδρέας Παπανδρέου στο χώρο του παραδοσιακού Κέντρου με το ΠΑΣΟΚ. Και σήμερα δεν φαίνεται πως η Δεξιά είναι ακόμα ώριμη να παράγει μια ανανέωση τέτοιας κλίμακας, που προϋποθέτει προφανώς και κάποια επιτυχημένη διάσπαση. Οι αλλαγές στο επίπεδο της νεολαίας είναι πραγματικές, αλλά δεν επιτρέπουν ακόμα συνολική ανανέωση. Λείπουν πολλά, λείπουν εφημερίδες, ηγέτες, πρόγραμμα ανοιχτά αντιδεξιό. Ο Μητσοτάκης θα μπορούσε να είναι μια λύση αν δεν ήταν τόσο βεβαρυμένος με το παρελθόν του. Η δεξιά δοκίμασε για μια τελευταία φορά να επιστρέψει στην εξουσία χωρίς ριζική ανανέωση, με τους Αβέρωφ, τις Βλάχου και όλους τους «ηλικιωμένους δοσίλογους», πράκτορες της CIA, ταγματασφαλίτες κλπ. Η βάση της δεξιάς αυτή η «υπέροχη λαϊκή βάση» των τρωκτικών του κράτους δεν μπορούσε να πειστεί πως η άνοδος του ΠΑΣΟΚ δεν ήταν απλά ένα σύντομο διάλειμμα. Και πίστεψε πως τώρα είχε έρθει η ώρα της να ξαναπέσει στον δημόσιο κορβανά, να ξαναπάρει την εξουσία που «δικαιωματικά» της ανήκε. Κατάλαβε πλέον πως κάτι έχει αλλάξει οριστικά. «Ο λαός δεν ξεχνά τι σημαίνει δεξιά» Και αυτό είναι το κεντρικό συμπέρασμα των εκλογών!

Η ΗΤΤΑ ΤΟΥ ΚΚΕ!

Όμως αυτή η διαπίστωση, αυτή η πραγματικότητα δεν έπληξε καίρια μόνο το ρεβανσισμό της απαλλαγής, αλλά και τον «μαξιμαλισμό» της «πραγματικής αλλαγής». Ο Φλωράκης βγαίνοντας την νύχτα της 2-3 Ιούνη να μιλήσει στην τηλεόραση μίλησε καθαρά σαν ο δεύτερος ηττημένος των εκλογών. Οι ηττημένοι δεν ήταν μόνο η Νέα Δημοκρατία αλλά και το ΚΚΕ. Η ήττα του δεν εκφράστηκε μόνο με την πτώση του κάτω από το 10% των ψήφων («εκεί, εκεί στη Β' Εθνική») αλλά και με τους όρους και τις συνέπειες αυτής της ήττας.

Α. Αποδείχτηκε ότι η «σκληρή αντιπολίτευση» που έκανε το ΚΚΕ τον τελευταίο μήνα πριν τις εκλογές δεν άρκεσε για να κρατήσει τους αριστερούς ψηφοφόρους, που διέρρευσαν προς το ΠΑΣΟΚ, ιδιαίτερα οι παλιότεροι. Όταν οι αριστεροί ψηφοφόροι βλέπουν να «εκπληρώνονται» τα οράματα μιας «σύγχρονης δημοκρατικής Ελλάδας», πράγμα που ήθελαν στο βάθος, δεν είναι δυνατό να ακολουθήσουν το μηχανισμό του ΚΚΕ σε μια απελπισμένη προσπάθεια «επί της διαδικασίας» για να σωθεί από την εκλογική ήττα. Οι παραδοσιακοί αριστεροί ψηφοφόροι ακολουθώντας περίπου τα ίδια οράματα πέρασαν στο «εφικτό». Πρέπει δε να είναι καθαρό πως δεν πρόκειται για μια ψήφο «ευκαιριακή», όπως βαυκαλίζεται ο ανίκανος Φλωράκης. Αυτό δε φαίνεται από μερικά πολύ χαρακτηριστικά αποτελέσματα στα παλιά άντρα της αριστεράς.

	1981 Ευρωεκλογές	1981 Βουλευτικές	1984 Ευρωεκλογές	1985 Βουλευτικές
Α. Αθηνών	14,27	12,63	11,96	10,58
Β. Αθηνών	20,42	18,04	17,67	15,52
Α. Πειραιώς	14,24	12,23	11,49	9,66
Β. Πειραιώς	24,21	21,28	20,44	17,08
Α. Θεσ/νίκης	16,23	13,12	12,51	10,30

Δεν πρόκειται για συγκυριακά αποτελέσματα. Η παραδοσιακή αριστερά που πριν από 20 ή 30 χρόνια έφτανε το 30 ή και το

συνέχεια στη σελ. 91

Αυτό το τεύχος της ΡΗΞΗΣ βγαίνει ιδιαίτερα μεγάλο στο μέγεθος, παρ' όλες τις προσπάθειες να περιορίσουμε την ύλη, και την αφαίρεση αρκετών κειμένων που δεν έχουν χαρακτήρα επικαιρότητας. Παρ' όλα αυτά, φτάσαμε σε ένα διπλό τεύχος για το καλοκαίρι. Η ύλη που συγκεντρώνει η ΡΗΞΗ μας υποχρεώνει σε μια συχνότερη έκδοσή της — π.χ. μηνιάτικη. Όμως κάτι τέτοιο ξεπερνάει τις ανάγκες και τις θελήσεις μας, που είναι η διατήρηση του περιοδικού σε διμηνιαία βάση, γιατί διαφορετικά το βάρος της έκδοσής του θα μας αποκόψει από πολλές άλλες δραστηριότητες. Τέλος βέβαια είμαστε υποχρεωμένοι να αναπροσαρμόσουμε την τιμή και να φτάσουμε στις 150 δραχμές, τουλάχιστο γι' αυτό το διπλό τεύχος.

Η επικαιρότητα είναι στο κέντρο του προβληματισμού αυτού του τεύχους. Είκοσι σελίδες για τις εκλογές, 20 ακόμα για τον τουρισμό, τον ελεύθερο χρόνο, τις αγροτικές δουλειές — η υποδειγματική δουλειά του «Ξεμείνη». Τα γεγονότα του Μαΐου — στο Χημείο, την Πάτρα, τη Θεσσαλονίκη κλπ. Και από κει και πέρα εργατικά - σπουδαστικά, κλπ. Τέλος, ιδιαίτερο βάρος έχει η αναφορά στο θάνατο του Χρήστου Τσουτσουβή, και η παρουσίαση της Νικαραγουανής πραγματικότητας.

Σ' αυτό το τεύχος της Ρήξης συμμετείχαν με γραφτά 25 άτομα. Το τεύχος κυκλοφορεί σε 4.000 αντίτυπα και «ελπίζει» να πουλήσει τα 3.000-3.200.

ΡΗΞΗ

9-10

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΑΘΗΝΑ: ΚΕΝΤΡΟ
ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗΣ
ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΚΑΙ ΔΡΑΣΗΣ
ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 37
ΤΗΛ: 3626319,
3639930,
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ
ΚΟΜΜΟΥΝΑ
ΣΟΥΛΙΟΥ 9,
ΤΗΛ: 3602644

Β. ΕΛΛΑΔΑ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ:
ΔΕΛΙΟΥ ΙΩΑΝ. 6

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΓΙΑ ΤΟ ΝΟΜΟ:
ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΣΤΑΜΑΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ:
ΦΕΡΕΤΟΣ ΚΩΣΤΑΣ
Ζ. ΠΗΓΗΣ 48

ΚΑΙ ΤΩΡΑ;

Πριν τις εκλογές έγινε μια προσπάθεια για την διαμόρφωση μιας εναλλακτικής άποψης παρέμβασης στις εκλογές, προσπάθεια που παρ' όλο που δεν ευοδόθηκε (σε άλλο κείμενο εξηγούμε τα άμεσα αίτια αυτής της αποτυχίας) είχε σαν συνέπεια τόσο μια ανάπτυξη του προβληματισμού γύρω από το ζήτημα της εκλογικής παρέμβασης, όσο -και κυριότερα-γύρω από το ζήτημα της συγκρότησης ενός νέου πολιτικού πόλου στην ελληνική πραγματικότητα. Σ' αυτή την κατεύθυνση έγιναν και διάφορες παρεμβάσεις στη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου.

Σήμερα, μετά τα αποτελέσματα των εκλογών, είναι καιρός να κάνουμε ένα πρώτο απολογισμό και να χαράξουμε τις πρώτες κατευθύνσεις της μετεκλογικής πολιτικής μας.

Πλίνθοι και κέραμοι...

Όλοι ξέρουμε πως αυτός ο «χώρος» μοιάζει σήμερα με έν ασχετικό σκορποχώρι. Αρχίζει από το «Χημείο» και τα συνθήματα για της «πόλης τον αντάρτη» και φτάνει μέχρι οικολογικές και βιοκαλλιεργητικές κινήσεις, περνώντας από παραδοσιακές αριστεριστικές ομάδες, φοιτητικές συσπειρώσεις, κινήσεις σε ορισμένους χώρους εργασίας, περιοδικά, εφημερίδες και στέκια σε πόλεις, γειτονιές, πανεθνικές ομάδες κλπ. κλπ. Πρόκειται για ένα δυναμικό πολύμορφο, πολύποικιλο και ταυτόχρονα κομματιασμένο, με διαφορετικές εκτιμήσεις και προσανατολισμούς. Πίσω απ' αυτή την πολιτική πολυδιάσπαση θα ανακαλύψουμε την πολυδιάσπαση ή μάλλον την έλλειψη ενός συνεκτικού και συμπαγούς κοινωνικού υποκειμένου που θα «αναλάμβανε» κάτω από διαφορετικές συνθήκες και την ενοποίηση του «χώρου». Η διάσπαρτη φύση του υποκειμένου, ή μάλλον η μονομέρειά του, εκφράζονται και στην πολυδιάσπαση και διασπορά του πολιτικού υποκειμένου. Γιατί πράγματι εδώ βρίσκεται το κουμπί. Το κοινωνικό υποκείμενο της άνεργης νεολαίας και της νεολαίας γενικότερα -που αποτελεί το συμπαγέστερο κομμάτι του «χώρου»- δεν έχει τη δυνατότητα να προτείνει μια ολοκληρωμένη και συνεκτική αντίληψη οράματος, στρατηγικής και τακτικής.

Όσο για τα ψήγματα των άλλων κοινωνικών χώρων -εργαζόμενων, διανοούμενων κλπ. που περιλαμβάνονται στο χώρο- δεν έχουν την απαραίτητη κοινωνική πυκνότητα ώστε να προβάλλουν άμεσα και ενοποιητικά ένα συγκεκριμένο μοντέλο και αντίληψη (όπως έγινε π.χ. από τους Πράσινους στη Γερμανία). Ο «χώρος» στην Ελλάδα μοιάζει με ένα μωσαϊκό, μια εικόνα καλειδοσκόπιου, που δεν μπορεί να συντεθεί άμεσα κοινωνικά και πολιτικά ώστε να δημιουργήσει ένα συγκροτημένο κοινωνικο-πολιτικό υποκείμενο. Από κει και η πολυδιάσπαση, η πολυμορφία, η αντιπαράθεση, η αδυναμία κάποιου συνθετικού να ξεπεράσει την κρίσιμη μάζα που θα επιτρέψει τη συσπείρωση και τη συγκρότηση.

Τα αποτελέσματα των εκλογών, που σήμαναν μια επανεπιβεβαίωση της πασοκικής ηγεμονίας είναι φυσικό να ξαναβάλουν σε κίνηση και σκέψη -ελπίζουμε- αυτό το χώρο.

Ας δούμε τις άμεσες πιθανές συνέπειες των εκλογών.

Πιθανότατα η κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ, έχοντας πια σε μεγάλο βαθμό περιορίσει το ΚΚΕ σε υποδεέστερη μοίρα και συνεχίζοντας μερικά ανοίγματα προς τη Ρωσία, που θα του εξασφαλίζουν την εύνοια του Γκορμπατσώφ, θα ακολουθήσει μια πολιτική «λελογισμένης» λιτότητας, που δεν θα οδηγήσει άμεσα σε σκληρές αντιπαραθέσεις με μεγάλα κομμάτια εργαζόμενων. Αυτές θα αρχίσουν να αναπτύσσονται σταδιακά μέσα στον επόμενο χρόνο και θα συναντούν πάντα το πρόβλημα της έλλειψης ηγεσίας. Ταυτόχρονα, και το ξέρουμε καλά, στους δομημένους χώρους της νεολαίας-φοιτητές, σπουδαστές -δεν βρισκόμαστε σε μια περίοδο που μπορούμε να προβλέψουμε άμεσα μεγάλους αγώνες. Πρόκειται για μια περίοδο προετοιμασίας και συσπείρωσης δυνάμεων- με διαμόρφωση ομάδων, έκδοση εντύπων κατά χώρο, βάθεμα της κριτικής.

Ταυτόχρονα, εκτός από απρό οπτα εξωτερικών παρεμβάσεων στο γενικό πολιτικό επίπεδο, δεν υπάρχει δυνατότητα τη χρονιά που μας έρχεται άμεσων και σκληρών πολιτικών αντιπαραθέσεων. Η πρώτη μεγάλη θεσμοποιημένη πολιτική αντιπαράθεση θα εστιαστεί γύρω από τις δημοτικές εκλογές του 1986. Εκεί θα γίνει η επόμενη «γενική αναμέτρηση» και θα ανατροφοδοτηθεί πάλι η υπαρκτή πολιτική και κοινωνική κρίση. Δηλαδή πρέπει να περιμένουμε ότι σε ένα χρόνο περίπου από σήμερα θα έχουν αρχίσει και πάλι να συγκεντρώνονται οι όροι γενικότερων πολιτικών αντιπαραθέσεων. Στο μεταξύ στους διάφορους χώρους θα αυξάνονται οι «αψιμαχίες».

Σ' αυτή την προοπτική και δεδομένων των αδυναμιών συγκρότησης του «χώρου», που επισημάναμε παρά πάνω, δεν υπάρχει ούτε ένα οποιοδήποτε κοινωνικό κομμάτι ικανό να συγκροτήσει το χώρο γύρω από αγώνες διάρκειας ούτε μια άμεση πολιτική πάλη μεγάλης

εκτασης. Οι δύο αυτοί παράγοντες θα αρχίσουν να ενεργοποιούνται μεσοπρόθεσμα.

Άμεσα μπαίνουμε σε μια περίοδο που θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε περίοδο «προγραμματικής συγκρότησης». *Δηλαδή μια περίοδο που εκμεταλλευόμαστε μεν τις δυνατότητες παρέμβασης στα καθημερινά κοινωνικά και πολιτικά προβλήματα, αλλά στοχεύουμε στη συσπείρωση του μάξιμουμ των δυνάμεων γύρω από ένα γενικό πρόγραμμα παρέμβασης και οράματος ώστε να μην ξαναβρεθούμε ανέτοιμοι όπως έγινε στην περίοδο των εκλογών και της πολιτικής κρίσης των περασμένων μηνών.*

Αυτό σημαίνει πως προσπαθούμε να παρέμβουμε σε εκείνα τα σημεία που αποτέλεσαν τις πιο κραυγαλέες αδυναμίες μας. Ας τις δούμε:

Ένα εναλλακτικό πρόγραμμα

Ένας από τους βασικούς λόγους της αδυναμίας παρέμβασης με αποτελεσματικό τρόπο ήταν η έλλειψη ενός εναλλακτικού προγράμματος απέναντι στο κράτος πρόνοιας του σοσιαλ-καπιταλισμού. Ζητήματα όπως ανάπτυξη ή όχι, κρατικοποίηση ή κοινωνικοποίηση, οικονομικό μοντέλο μιας άλλης κοινωνίας, μικρή ή μεγάλη επιχείρηση, ρόλος του χρήματος, του εμπορεύματος, κλπ., αποτελούν ζητήματα που δεν έχουν καν πιαστεί από το λεγόμενο «χώρο». Σήμερα η παρέμβαση σ' αυτά, απέναντι μάλιστα στους πασοκικούς «πειραματισμούς», αποτελεί το κεντρικό –κομβικό– ζήτημα για τη διαμόρφωση ενός εναλλακτικού πόλου. Ζητήματα όπως της ανεργίας, των ωρών δουλειάς, της εναλλαγής καθηκόντων, της αυτοδιοίκησης, των εναλλακτικών προγραμμάτων ζωής και παραγωγής θα περάσουν στην πρώτη μοίρα. Είναι προφανές πως η διαμόρφωση ενός τέτοιου εναλλακτικού προγράμματος, όπως το σκιαγραφούμε εδώ, δεν είναι μόνο μια θεωρητική επεξεργασία (που ήδη έχουμε κάνει σ' ένα βαθμό με αρκετά από τα βιβλία μας), αποτελεί σήμερα προσπάθεια διαμόρφωσης ενός εναλλακτικού προγράμματος μέσα στους χώρους δουλειάς, σπουδής και κατοικίας, μέσα από συγκεκριμένους αγώνες και παρεμβάσεις.

Η διαμόρφωση ενός εναλλακτικού οράματος απέναντι στην αριστερά σε ένα ιδεολογικό και θεωρητικό επίπεδο, και την πασοκική διαχείριση στο συγκεκριμένο, αποτελεί το αποφασιστικό στοιχείο μιας οποιασδήποτε απόπειρας συγκρότησης στην περίοδο που έρχεται. *Χωρίς αυτό τίποτε δε μπορεί να γίνει. Η συγκυρία των δημοτικών εκλογών που θα τείνει να μεταθέσει τα προβλήματα από το επίπεδο της γενικευμένης πολιτικής σε επίπεδο ζωής και συνθηκών ζωής και δουλειάς αποτελεί έναν επιπλέον ενισχυτικό παράγοντα για κάτι τέτοιο.*

Μια ένταση της επικοινωνίας

Ένα από τα βασικά ζητήματα που μαστίζουν το χώρο αυτό είναι η έλλειψη επικοινωνίας, άμεσα σε ρεύματα, ομάδες, κινήματα, έντυπα, πόλεις, κλπ. Αυτός ο χώρος μαστίζεται πάντα από την παιδική αρρώστεια της απομόνωσης, του αλληλο-αποκλεισμού, της συκοφάντησης των «αντιπάλων», κλπ. Σήμερα, μετά μια περίοδο έντασης, είναι μια φάση όπου θα υπάρχει πάλι η τάση του απομονωτισμού και «ο καθένας μόνος του». Είδαμε στην προηγούμενη περίοδο ότι έχουν ενισχυθεί στην πράξη οι δυνατότητες προσέγγισης και σύνθεσης, αρκεί να γίνεται μια συνειδητή δουλειά για κάτι τέτοιο. Αυτή η δουλειά κατευθύνεται και πρέπει να κατευθύνεται τόσο στην ενίσχυση κοινών και ενιαίων παρεμβάσεων κατά χώρους, όσο και στην ανάπτυξη της επικοινωνίας, είτε σε μόνιμη είτε σε συγκυριακή βάση.

Μορφές παρέμβασης που θα τείνουν να φέρνουν σε επαφή τον ευρύτερο χώρο, όπως διήμερα, «φεστιβάλ» κλπ., είναι πράγματα που πρέπει να προωθηθούν άμεσα και μάλιστα σε επαφή με πολλές επαρχιακές πόλεις και ομάδες. Η επαρχία, όπου τα πράγματα είναι λιγότερα διαχωρισμένα και γκετοποιημένα, μπορεί να παίξει ένα σοβαρό ρόλο για την προώθηση μιας διαδικασίας ενοποίησης.

Παραπέρα, νομίζουμε ότι είναι ώριμο να προωθηθούν όργανα ανταλλαγής απόψεων και παρέμβασης, όπως «κοινά» έντυπα. Αυτό σε μια πρώτη φάση μπορεί να πάρει τη μορφή της δημιουργίας ενός «Δελτίου ανταλλαγής απόψεων», όπως είχε προταθεί παλιότερα από την «Αριστερή Πολιτική». Κάτι τέτοιο σήμερα είναι απόλυτα ώριμο και ανταποκρίνεται στις ανάγκες του χώρου, σαν ένα ενδιάμεσο μεταβατικό βήμα πριν από την δημιουργία ενός έντυπου ευρύτερης κυκλοφορίας και μεγαλύτερης συχνότητας.

Αυτή η επέκταση ενός άτυπου αλλά και «θεσμοποιημένου», όσο γίνεται, δικτύου επικοινωνίας θα πρέπει να στοχεύει σε κάτι πολύ πιο μελλοντικό, τη δημιουργία ενός ευρύτερου –ομοσπονδιοποιημένου χώρου. *Πάντως το ορόσημο των δημοτικών εκλογών μπαίνει άμεσα και εδώ.*

Ενάντια στην περιθωριοποίηση και την ποινικοποίηση της νεολαίας

Ένας αποφασιστικός χώρος παρέμβασης, ίσως ο πιο αποφασιστικός γιατί είναι το ευρύτερο κομμάτι του χώρου, είναι ο χώρος της νεολαίας. Εδώ, σ' αυτό το χώρο θα δοκιμάσουμε στη νέα περίοδο τις μεγαλύτερες εντάσεις.

Για ένα διάστημα εδώ θα επικεντρωθεί η καταστολή εδώ θα στηριχτεί συνολικά η απόπειρα του καθεστώτος να μας περιθωριοποιήσει, όπως έγινε πρόσφατα, πριν τις εκλογές. Η δυνατότητα να αυτοπαγιδευτούμε είναι πολύ μεγάλη. **Να αυτοπαγιδευτούμε με δυο πιθανούς τρόπους,** *είτε μέσα από το πέρασμα σε μια αδιέξοδη λογική διαρκούς αντιπαράθεσης με το κράτος και την αστυνομία γύρω από κάποιες πλατείες και στέκια, είτε μέσα από την αντίστροφη κίνηση της εγκατάλειψης του νεολαιίστικου χώρου και μάλιστα του χώρου της άνεργης νεολαίας, στους χούλιγκανς, στους οπαδούς του σπασίματος για το σπάσιμο, και σε τελική ανάλυση στην αστυνομία και το καθεστώς.*

Αυτή η λογική του διαχωρισμού των «καλών νέων», των φοιτητών και άλλων εναλλακτικών αριστεριστών από το χώρο αυτής της νεολαίας είναι αρκετά έντονη σε ορισμένους κύκλους. «Μακριά από τους βίαιους, γιατί είναι καταστροφικοί». Πράγματι ο ορίζοντας αυτής της νεολαίας είναι η καταστροφή, αλλά το ζήτημα είναι ότι αυτό το δυναμικό πρέπει να προσπαθήσουμε να ενταχθεί δημιουργικά σε ένα συνολικό κίνημα. Και αυτό δεν είναι τόσο εύκολο. Ωστόσο πρέπει να αποφύγουμε την αναπαραγωγή αντιθέσεων και διαχωρισμών που διαπέρασαν και κατάστρεψαν άλλα κινήματα, πρέπει να αποφύγουμε ένα διαχωρισμό ανάμεσα στους καλοαναθρεμένους και τους εναλλακτικούς, από την μια, και την άνεργη -«αυτόνομη» νεολαία από την άλλη. Η προσπάθειά μας, και αυτό κάνουμε σ' αυτό το χώρο εδώ και πολλά χρόνια, θα πρέπει να κατατείνει στη σύνθεση. Όμως αυτή η σύνθεση δεν πρέπει να νοείται μόνο πολιτικά, όπως κάναμε μέχρι σήμερα. Δεν πρέπει να νοείται μέσα από την ένταξη του δυναμικού της νεολαίας σε μια άμεση πολιτική προοπτική, γιατί είναι προφανές ότι κάτι τέτοιο ή δεν αρκεί ή σε περιόδους σαν την σημερινή είναι απόλυτα ανέφικτο. Ο στόχος μας στο εξής θα πρέπει να είναι η αναβάθμιση του περιεχόμενου και του τρόπου ζωής αυτής της νεολαίας. **Ο στόχος θα πρέπει να είναι η πρόταση και η προώθηση εναλλακτικών πόλων ζωής και δουλειάς μέσα στο χώρο της νεολαίας, έτσι ώστε η σύνθεση ενός εναλλακτικού και αυτόνομου υποκειμένου να μην είναι μόνο πολιτική και εξωτερική σύνθεση αλλά να πραγαμτοποιείται και «εσωτερικά».** *Η οργάνωση αυτόνομων πολιτιστικών δραστηριοτήτων, που να ξεπερνάνε τα παραδοσιακά πια μουσικά συγκροτήματα -θέατρο, κινηματογράφος κλπ. απόπειρες για άλλο αθλητισμό και βέβαια οργάνωση κοινής ζωής και παραγωγικών δραστηριοτήτων, κοινή ζωή στον ελεύθερο χρόνο, κάμπιγκ κλπ., κοινοβιακές μορφές παράγωγής -είναι ζητήματα που σήμερα πρέπει να μπουν στην ημερήσια διάταξη. Αυτός είναι ο μόνος δρόμος για να ξεπεραστεί η αντιπαράθεση αυτον ομίας και εναλλακτικού κινήματος, για να συντεθεί στο κοινωνικό επίπεδο ο χώρος της νεολαίας με το όραμα μιας άλλης κοινωνίας, για να ξεπεραστεί η διχοτόμηση καταστροφής και δημιουργικότητας, για να αντισταθούμε στο κάτω-κάτω της γραφής στα ναρκωτικά, το* **No future** *και τους «άγγελους του θανάτου».*

Αυτός ο τομέας είναι σήμερα αποφασιστικός για την επιβίωση του κινήματος, όχι μόνο στη νεολαία, αλλά και γενικότερα.

Συνοψίζοντας

Στην περίοδο που έρχεται θα πρέπει να στρέψουμε την προσοχή μας:

α) Στο βάθεμα και τη διαμόρφωση του οράματός μας, την παρέμβαση στους κοινωνικούς χώρους, με στοιχεία αυτού του προγράμματος, και την αναγωγή αυτών των κατακτήσεων σε συνολικό επίπεδο με την παρέμβασή μας π.χ. στις δημοτικές εκλογές.

β) Στην ανάπτυξη της επικοινωνίας και της επαφής ανάμεσα στους διαφορετικούς χώρους, ομαδοποιήσεις και περιοχές, μέσα από συγκεκριμένες παρεμβάσεις και όργανα -π.χ. δελτίο ανταλλαγής απόψεων και εμπειριών.

γ) Την ειδική παρέμβαση στο χώρο της νεολαίας για την επέκταση ενός άλλου επιπέδου ζωής και πάλης πέρα από το θάνατο, την περιθωροποίηση και την ποινικοποίηση, την ανάπτυξη κυττάρων δημιουργικότητας και εναλλαγής.

Αυτοί είναι οι στόχοι που μπορούμε να βάλουμε στην περίοδο που μας μπαίνει. Σε ποιο βαθμό και έκταση θα μπορέσουμε να τους πραγματοποιήσουμε παραμένει άγνωστο. Πάντως δεν κινούνται στη σφαίρα του αοράτου ή της ουτοπίας, αποτελούν πράγματα εφικτά και μετρήσιμα.

εκλογές '85

ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΣΑΜΟΥΡΑ·Ι·

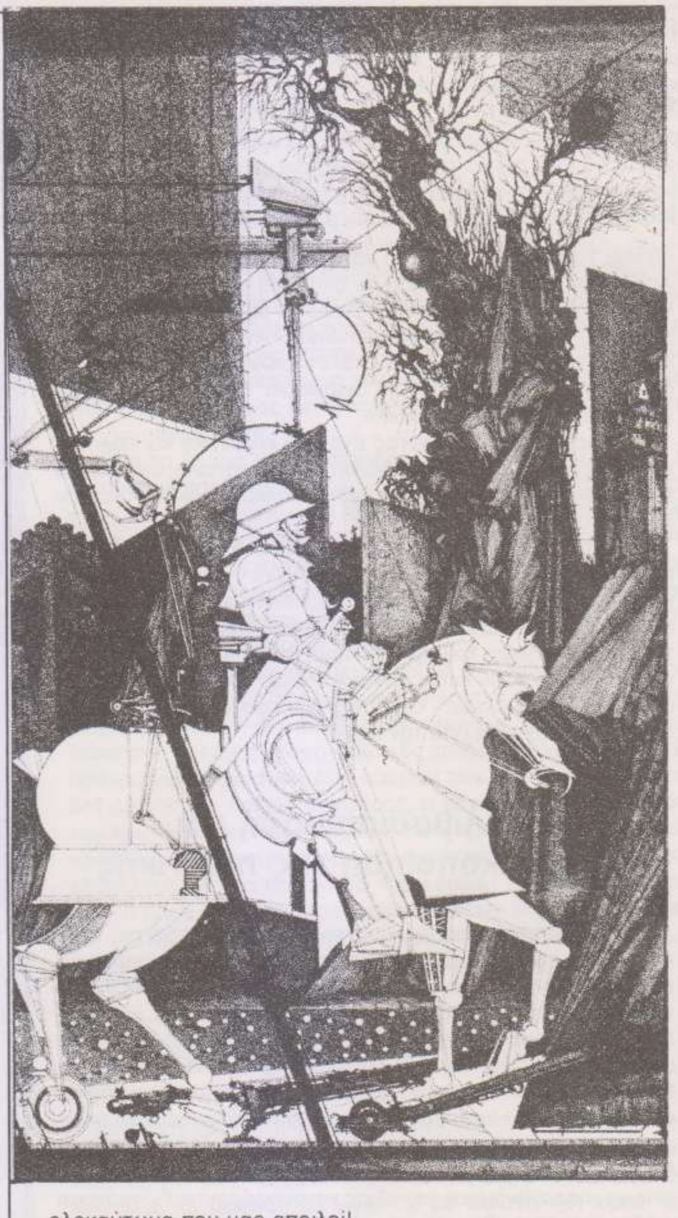
Όταν πλατάγιζαν οι σημαίες πάνω στα αυτοκίνητα στην διαδρομή της εθνικής οδού μας έρχονταν μνήμες από τον γιαπωνέζικο Μεσαίωνα από τις στρατιές του Καγκεμούσα που βάδιζαν προς το Κόμπε, με τον κάθε Σαμουράι, τον κάθε στρατιώτη, ένα λάβαρο καρφωμένο στο ώμο του και οι σημαίες «οι φοβερές» να ανεμίζουν στον αέρα. Η σύγκρουση αναπόφευκτη στο πεδίο των μαχών, τότε που οι φαντάροι και οι ηρωικοί Σαμουράι πέθαιναν κάτω από τις σφαίρες του Χριστιανού Πρίγκηπα! Εδώ αρχίζει η απόκλιση. Τα περισσότερα αυτοκίνητα με τα λάβαρα κατέληγαν σε ψητοπωλεία και οι μάχες των εκλογών οδήγησαν μάλλον σε εκατόμβες αρνιών και δεκάδες χιλιάδες στοιχήματα σε όλη την επικράτεια. «Ας κρατήσουν οι χοροί», όπως κατέληγε και το μήνυμα της Κεντρικής Επιτροπής του ΠΑΣΟΚ!

Η πολιτική σαν αναπαράσταση μάχης. Τα αυτοκίνητα είχαν αντικαταστήσει τα άλογα, οι σημαίες τα λάβαρα και το ξέσχισμα των αρνιών, τη θανάτωση του αντιπάλου!

Η ψυχολόγοι αναφέρονται συχνά στις αθλητικές συναντήσεις και ιδιαίτερα στο ποδόσφαιρο, όπως και στις εκατόμβες των αυτοκινητιστικών ατυχημάτων σαν σε υποκατάστατα του πολέμου, σαν στοιχεία πόλωσης και απελευθέρωσης της επιθετικότητας του παρακμασμένου δυτικού κόσμου.

Στην Ελλάδα φαίνεται πως θα πρέπει να μελετήσουν ένα νέο φαινόμενο, την υποκατάσταση της ταξικής πάλης από τις... εκλογές. Και ειδικά οι τελευταίες εκλογές με την φοβερή -επιφανειακή- πόλωση που είχαν, με την καταπληκτική συμβολοποίηση, το χωρισμό σε δυο βασικά στρατόπεδα αποτέλεσαν μια «μίμηση» ταξικού πολέμου. Ένας «εμφύλιος» σε πλαστικό περιτύλιγμα, ένας εμφύλιος ταχείας εκτελέσεως, και μετά «ψεκάστε, σκουπίστε, τελειώσατε». Όλος ο υπερπολιτικός χαρακτήρας της ταξικής αντιπαράθεσης στην Ελλάδα έφτασε στο αποκορύφωμά του, ως μίμησις δρώμενων. «Κωμωδία ή δράμα;» Και όμως όπως κάθε θέατρο, όπως κάθε ρόλος ταυτόχρονα αληθινό.

Ίσως τελικά βρίσκεται στη μοίρα των σύγχρονων κοινωνιών, είναι σύμπτωμα του «πολιτισμού», οι συγκρούσεις σε όλα τα επίπεδα, να γίνονται σταδιακά όλο και πιο έμμεσες, όλο και πιο διαμεσολαβημένες από μηχανισμούς, θεσμούς, αναστολές, μηχανισμούς ελέγχου κλπ. Έτσι και η ταξική αντιπαράθεση -τουλάχιστο στις δυτικές κοινωνίες, από το Β΄ Πόλεμο και μετά στηρίζεται όλο και περισσότερο στο «θέαμα». Οι κοινωνίες γίνονται «θεαματικές», και η ταξική πάλη το ίδιο! Η «επίδειξη δύναμης» -στις περισσότερες περιπτώσεις- υποκαθιστά την πραγματική άσκηση της δύναμης. Οι εργατικές διαδηλώσεις που στο 19ο αιώνα σήμαιναν αίμα, νεκρούς, σύγκρουση, σήμερα σπάνια ξεπερνούν το επίπεδο της ειρηνικής πορείας και μάλιστα φτάνουν το πολύ -στη Δύση- σε οδοφράγματα, ξύλα, πέτρες, σχεδόν ποτέ σε σφαίρες. Το πιο χαρακτηριστικό πρόσφατο παράδειγμα είναι εκείνο του Μάη του '68. Μια ολόκληρη, παρ' ολίγο επανάσταση, και μόλις τρεις νεκροί. Η βία εξοβελίζεται σε άλλους τομείς της ζωής, στον τομέα του ιδιωτικού, της διασκέδασης, της αθλητικής αντιπαράθεσης. Η επέκταση των χούλιγκαν και της βίας στα γήπεδα είναι αντιστρόφως ανάλογη με την πολιτική βία. Και μόνο όταν η βία ενδυθεί τον παραλογισμό του ναζισμού μεταβάλλεται με τη σειρά της σε ανεξάρτητη μεταβλητή, όπως έγινε με το χιτλερισμό, ή όπως μπορεί να γίνει με το πυρηνικό

ολοκαύτωμα που μας απειλεί!

Έτσι λοιπόν το «θέαμα» της ταξικής πάλης, υποκαθιστά την ταξική πάλη; Οι εκλογές, τις συγκρούσεις και την πολιτική συμμετοχή;

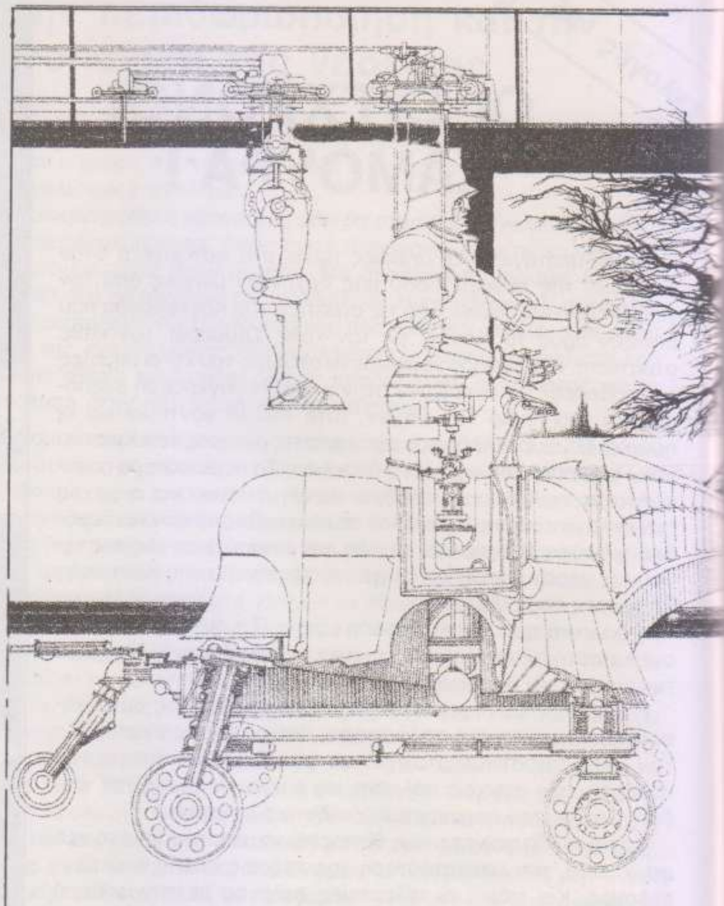
Τα πράγματα δεν είναι τόσο απλά. Η «θεαματοποίηση» της ταξικής πάλης δεν αναιρεί την πραγματική ύπαρξη, με τον ίδιο ακριβώς τρόπο που ο κόσμος του θεάματος, που είναι ο σύγχρονος κόσμος, δεν παύει να είναι πραγματικός! Το θέαμα είναι σήμερα ο τρόπος έκφρασης των πραγματικών αντιθέσεων της κοινωνίας μας -το θέαμα- είναι ταυτόχρονα πραγματικό.

Η ταξική πάλη τείνει να συμβασιοποιηθεί. Μέχρι σήμερα έχει μελετηθεί η συμβασιοποίηση της ταξικής πάλης στο επίπεδο των οικονομικών και συνδικαλιστικών αγώνων. Οι διεκδικήσεις κρίνονται με βάση τις συλλογικές συμβάσεις ή τις καθιερωμένες απεργίες στην αρχή του φθινόπωρου. Αυτό βέβαια δεν ισχύει απόλυτα, αλλά σε μεγάλο βαθμό. Μόνο ιδιαίτερες συγκυρίες σπάνε τη συμβασιοποίηση των ταξικών -συνδικαλιστικών συγκρούσεων. Κάθε φορά που ένα νέο κοινωνικό υποκείμενο εμφανίζεται στο προσκήνιο της ταξικής πάλης οι αγώνες δεν έχουν συμβασιακό χαρακτήρα. Το καθεστώς προσπαθεί να

σβήσει το νέο υποκείμενο ή να εξαφανίσει τα νέα αιτήματα. Από την στιγμή και πέρα που θα αποτύχει τότε το αποδέχεται και προσπαθεί να βρει μια νέα ισορροπία μαζί του μέσα από την συμβασιοποίηση και την θεσμοποίηση. Αν μελετήσουμε την ιστορία της ταξικής πάλης των τελευταίων χρόνων στην Ελλάδα θα δούμε ακριβώς αυτή τη διαδικασία. Σύγκρουση, συμβασιοποίηση, νέα σύγκρουση κλπ.

Ο χώρος μας εκφράζοντας ένα νέο κοινωνικό και πολιτικό υποκείμενο ένα άλλο όραμα βιώνει την ταξική πάλη, οικονομική και κοινωνική, κύρια σαν σύγκρουση ή μάλλον αποκλειστικά σαν σύγκρουση.

Η κριτική του λοιπόν στη συμβασιοποίηση ενός συνόλου σχέσεων και αντιπαραθέσεων τείνει συχνά να γίνεται μια κριτική πάνω στη «μορφή», την συμβασιοποίηση και όχι στο ίδιο το περιεχόμενο της σχέσης. Έτσι συχνά αποτυχαίνει στην κριτική του, τις εκτιμήσεις του την αντίληψή του, δεν μπορεί να κατανοήσει όλο το βαρύ και περίπλοκο χαρακτήρα των σύγχρονων θεαματικών κοινωνιών. Όμως ας μην προτρέχουμε, ας πιάσουμε τα πράγματα από την αρχή!

Η συμβασιοποίηση και θεαματικοποίηση της πολιτικής

Η ίδια διαδικασία που γίνεται στο οικονομικό πεδίο της ταξικής πάλης παρατηρείται και στο πολιτικό. Οι αντιπαραθέσεις συμφερόντων, τάξεων, ατόμων εκφράζονται όλο και περισσότερο μέσα από εκλογές -εκλογές σε όλα τα επίπεδα. Εκλογές σε σωματεία, συνδικάτα, συλλόγους, εκπολιτιστικά σωματεία, αθλητικά σωματεία, δήμους, έθνη, κοινοβούλια και για υπερεθνικές (Ευρωκοινοβουλιο), αύριο ποιος ξέρει, ίσως και παγκόσμιες ενώσεις. Η έκφραση των ταξικών αντιπαραθέσεων μέσα από εκλογές έχει σαν προϋπόθεση ένα δοσμένο επίπεδο όξυνσης του ταξικού ανταγωνισμού που δεν οδηγεί σε ένοπλες αναμετρήσεις ανάμεσα σε τάξεις και συμφέροντα. Γι' αυτό και η όξυνση των αντιθέσεων μεταφράζεται πάντα σε πραξικοπήματα, εμφύλιους κλπ. Τότε η συμβασιοποίηση εξαλείφεται απόλυτα και αντικαθίσταται από την αδιαμεσολάβητη σύγκρουση.

Στις δυτικές κοινωνίες αυτό είναι όλο και πιο σπάνιο.

Όσο λοιπόν η ταξική πάλη διαμεσολαβείται μέσα από εκλογικές αναμετρήσεις κάθε είδους είναι προφανές πως συνοδεύεται και με μια ΕΚΧΩΡΗΣΗ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΩΝ, από τις «μάζες», ψηφοφόρους, στους εκπροσώπους τους.

Οι ταξικές αντιπαραθέσεις τείνουν όλο και περισσότερο να αυξάνονται στο συνολικό ή τοπικό εκλογικό επίπεδο. Η άλφα ή η βήτα εκλογή μπορεί να σημαίνει την εξυπηρέτηση αυτών ή εκείνων των συμφερόντων, κλπ.

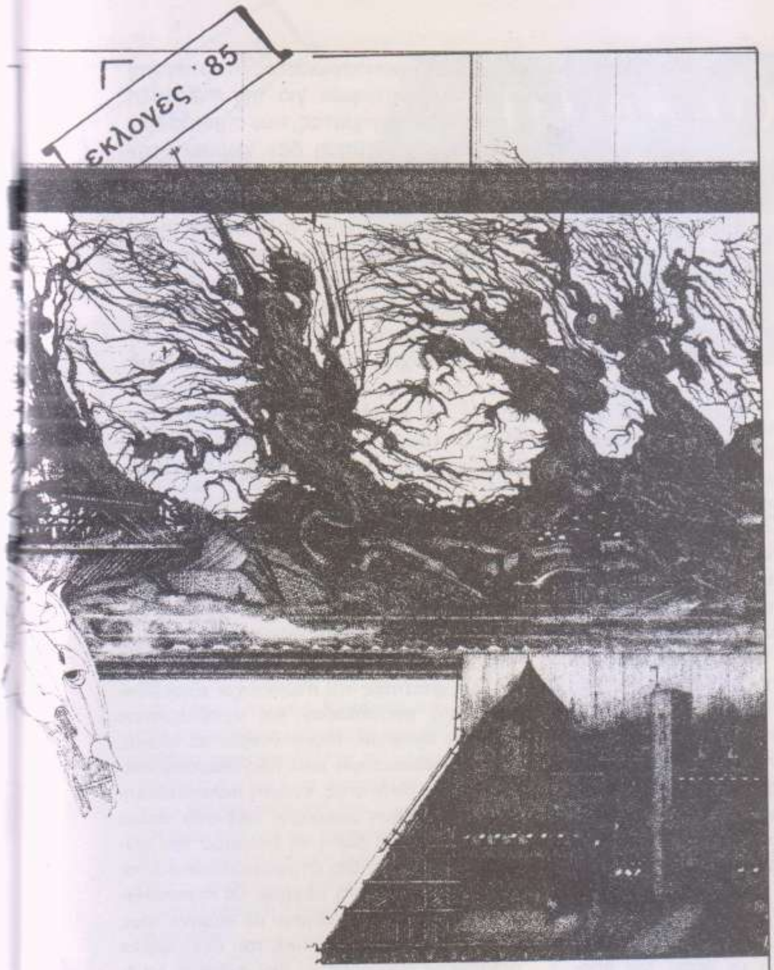
Στην Ελλάδα αυτή η πολιτική συμβασιοποίηση της ταξικής πάλης είναι πρόσφατη, αλλά ταυτόχρονα -τουλάχιστο στη μεταπολιτευτική ενδεκαετία- πολύ πιο έντονη από κάθε δυτική χώρα! Η Ελλάδα ανακηρύσσεται σε εκλογικό τσάμπιον.

Ξέρουμε ότι στο παρελθόν οι εκλογές δεν ήταν το αποφασιστικό στοιχείο ρύθμισης της ταξικής πάλης, ούτε εξ' άλλου η άρχουσα τάξη κυβερνούσε αποφασιστικά με όπλο τις εκλογές. Άλλα κέντρα εξουσίας, Παλάτι, Αμερικάνοι, στρατός κλπ. επενέβαιναν και αν χρειαζόταν ανάτρεπαν κι όλας την εκλογική ετυμηγορία.

Με τη μεταπολίτευση οι εκλογές αναγορεύονται πια σε αποφασιστικό μέσο έκφρασης του ταξικού συσχετισμού των δυνάμεων. Και εδώ εμφανίζεται η ιδιαιτερότητα που επισημάναμε, ιδιαιτερότητα διττή:

Α. Ο ρευστός -κοινωνικά- χαρακτήρας της ελληνικής κοινωνίας έχει σαν συνέπεια την εντονώτερη έκφραση των κοινωνικών αντιθέσεων μέσω του πολιτικού ενδύματος. Ένα σύνολο από κοινωνικές διεκδικήσεις εκφράζονται στην Ελλάδα σαν άμεσα πολιτικές διεκδικήσεις. Είναι πασίγνωστο -και πουθενά αλλού δεν συμβαίνει σε τέτοια έκταση πως πριν από κάθε εκλογική «μάχη» δίνονται στην Ελλάδα λύσεις σε πολυάριθμα αιτήματα των πιο διαφορετικών κοινωνικών κατηγοριών. Οι εκλογές δεν αποσκοπούν στην Ελλάδα μόνο ή κύρια στη διαχείρηση του κράτους από κάποια ταξικά συμφέροντα αλλά σ' αυτή καθαυτή την κατάκτηση του κράτους. Το κράτος, σε μια κοινωνία με υποτυπώδη ιδιωτική κοινωνία αποτελεί αντικείμενο πολιτικής κατάκτησης σαν τέτοιο. Εκατοντάδες χιλιάδες ψήφοι κρίνονται κάθε φορά ανάλογα με το ποιος ελέγχει το κράτος και τις παροχές του. Ιδιαίτερα στην εποχή της μεταπολίτευσης, που όπως είπαμε η ταξική πάλη διαξάγεται για πρώτη φορά (χωρίς άλλες εξαρτήσεις και κέντρα εξουσίας), στο επίπεδο των εκλογών και της Βουλής, οι εκλογές μεταβάλλονται σε κομβικό στοιχείο ταξικής αντιπαράθεσης -βέβαια πάντα μέσα από αλλοτριωμένη μορφή- και παίρνουν αυτή την μορφή των συγκεντρώσεων μαμούθ, της μεγάλης συμβολοποιημένης σύγκρουσης.

Β. Ο δεύτερος λόγος γι' αυτή την υπερβολική προβολή της εκλογικής διαδικασίας είναι ακριβώς η ιδιαιτερότητα της μεταπολίτευσης σαν εποχής εξόφλησης όλων των καθυστερούμε-

νων σαράντα χρόνων. Στη μεταπολίτευση όλα μοιάζουν να πραγματοποιούνται εύκολα, φολκλορικά και εκλογικά, χωρίς καθόλου σκληρούς αγώνες, ακριβώς γιατί πρόκειται για εποχή εξόφλησης. Τα πάντα μοιάζουν εφικτά και εκλογικά. Ο «σοσιαλισμός» είναι το ευκολότερο πράγμα. Αρκούν μερικές εκλογές ακόμα και... θα περάσουμε στον κομμουνισμό (sic)!

Η συμβασιοποίηση λοιπόν της ταξικής πάλης φτάνει στον παροξυσμό της! Οι εκλογές αλλάζουν τα πάντα;

Η εκλογική και πολιτική αυταπάτη/πραγματικότητα/θέαμα μοιάζει να διογκώνεται και να καλύπτει το παν. Οι κλαγγές των πλαστικών σημαιών υποκαθιστούν τις κλαγγές του ξίφους.

Οι φετεινές εκλογές αποτέλεσαν το απόγειο αυτής της διαδικασίας –και πιστεύουμε το τέλος της– σ' αυτή τη φάση. Γιατί η εξόφληση τελειώνει. Και ακριβώς γι' αυτό το λόγο η κινητοποίηση έφτασε στον υπέρτατο βαθμό.

Όλοι οι ψηφοφόροι, «Μαχητές»

Σ' αυτές τις εκλογές συνέβη κάτι το πρωτοφανέρωτο στην ελληνική –αλλά ίσως και στην παγκόσμια ιστορία. Όλοι οι ψηφοφόροι κινητοποιήθηκαν, κατέβηκαν σε συγκεντρώσεις κάρφωσαν την πλαστική σημαία –η παραγωγή ξεπέρασε τα 15 εκατομμύρια– η ψήφος έπαψε ουσιαστικά να είναι μια κρυφή διαδικασία, ήταν ήδη διαλαλημένη προκαταβολικά.

Μια κριτική που έγινε από το ΚΚΕ, το εσωτερικό, αλλά και από πολλές δυνάμεις του χώρου ήταν πως αυτές οι εκλογές δεν ήταν τίποτε άλλο παρά θέαμα, στημένος διπολισμός και Κουτσογιωργισμός. Όμως αυτή η ανάλυση ξεχνάει κάποιες πραγματικότητες ότι το θέαμα είναι τρόπος έκφρασης μιας απτής ταξικής αντιπαράθεσης. Το θέαμα και η θεαματική έκφραση της πάλης των τάξεων δεν παύει να είναι πάλη των τάξεων, συμβασιοποιημένη βέβαια, αλλοτριωμένη και αλλοτριωτική, αλλά ταυτόχρονα πραγματική! Στο στρατόπεδο της αριστεράς και του ΠΑΣΟΚ πίσω από την ηγεμονική κρατική-διαχειριστική τάξη συσπειρώθηκαν τα λαϊκά στρώματα της πόλης και του χωριού ενώ πίσω από το δάσος των πλαστικών σημαιών της απέναντι πτέρυγας κρυβόταν το ιδιωτικό κεφάλαιο, οι «ελευθεροεπαγγελματίες», ο παλιός δοσιλογισμός. Βέβαια ο τρόπος διεξαγωγής της σύγκρουσης ορίζει και το χαρακτήρα της, ότι δηλαδή δεν πρόκειται για κάποια επαναστατική ανατροπή αλλά για «εξόφληση» και εξαργύρωση αγώνων που έχουν ήδη διεξαχθεί και με το όπλο στο χέρι πριν 40 χρόνια και μέχρι το 1974. Να λοιπόν και η αντιφατικότητα μορφής και περιεχόμενου. Συσπείρωση των λαϊκών μαζών ΝΑΙ, όμως κάτω από τους όρους μιας μερίδας του κεφαλαίου, της σοσιαλιστικής του διαχείρισης.

Έτσι το θέαμα και η επίδειξη, ο σκύλος των Ες-Ες και ο «άνανδρος πατέρας εξώγαμου τέκνου», ο Μένιος και η κατάργηση της φορολογίας στα Ι.Χ. η μετακίνηση στρατιών με πούλμαν από τη μια άκρη της Ελλάδας στην άλλη, ναι, ποτέ άλλοτε δεν έφταναν σε τέτοιο παροξυσμό και επομένως σωστά είπαμε όχι στους εκμαυλιστές της αλλαγής και σε εκείνους που μπρος στην κινητοποίηση των λαϊκών μαζών είπαν: «εδώ είναι οι λαϊκές μάζες, ας πάμε μαζί τους».

Από την άλλη όμως πρέπει να πούμε όχι και σε εκείνους που στις εκλογές αυτές δεν είδαν παρά πλαστικές σημαίες, κορναρίσματα και αρνιά στη σούβλα. Σε εκείνους που το μόνο που είδαν στις εκλογές ήταν ο πολιτικός χουλιγκανισμός. Όχι ήταν πράγματι η σύγκρουση δύο κόσμων των κόσμων της παλιάς δεξιάς και της παλιάς αριστεράς, η σύγκρουση δυο μερίδων του κεφάλαιου και η σύγκρουση, έστω πίσω απ' αυτές, συγκεκριμένων λαϊκών στρωμάτων και συμφερόντων. Και η οριστική εξαφάνιση από το προσκήνιο του κόσμου της παλιάς δεξιάς είναι ο όρος για το πέρασμα μπροστά νέων ταξικών αντιθέσεων, για την αργή πορεία της συσπείρωσης των λαϊκών τάσεων σε ένα καινούριο κοινωνικό και πολιτικό μπλοκ.

Ένας Σαμουράι του 20ου αιώνα

Βέβαια η εμφάνιση αυτού του νέου μπλοκ στην ιστορία δεν θα γίνει κύρια μέσα από τις εκλογές, έστω και αν τις χρησιμοποιήσει, δεν θα γίνει με απλή διολίσθησή μας στο παιγνίδι όπως φαντάζονται μερικοί, θα γίνει και με αλλαγή των όρων του παιγνιδιού, κατεβάζοντας την πολιτική πιο κοντά στο κοινωνικό και το προσωπικό, δεν θα γίνει υψώνοντας μια άλλη πλαστική σημαία δίπλα στις άλλες, θα γίνει μέσα από τον μετασχηματισμό των πολιτικών σχέσεων σε σχέσεις αποκεντρωμένης άμεσης δημοκρατίας που θα έχουν σαν πρότυπο το Αθηναϊκό, τον διορισμό με κλήρο των εκπροσώπων. Δεν θα γίνει μόνο ή κύρια μέσα από το θέαμα των εκλογών αλλά και μέσα από άλλα θεάματα, τα θεάματα των οδοφραγμάτων, π.χ.

Αλλά πάντα πρέπει νάχουμε στο μυαλό μας τούτο, **η ταξική πάλη είναι στην πραγματικότητα «θεαματική», δεν είναι απλά κόλπο των αστών. Θέαμα και πραγματικότητα αλληλοσυμπλέκονται.** Μην πέφτουμε στην παγίδα της ίδιας της κριτικής μας. Στις σύγχρονες κοινωνίες το θέαμα είναι μια φοβερή δύναμη, και θα το χρησοποιήσουμε.

Αλλά ακόμα και να θέλουμε να αναπτυχθούμε σήμερα μέσα από μια λογική συμβασιοποίησης και θεσμοποίησης, κάτι τέτοιο θα ήταν αδιανόητο. Ότι είχε να εξοφλήσει το κεφάλαιο στις μάζες με την σημερινή τους δομή και συγκρότηση εξαντλήθηκε. Οι οποιεσδήποτε εκλογικές παρεμβάσεις μας λοιπόν δεν μπορούν να νοούνται σήμερα παρά σαν ένα όπλο για την επέ-

εκλογές '85

κταση των εξωκοινοβουλευτικών αγώνων. Εκεί είναι σήμερα το αποφασιστικό πεδίο της παρέμβασής μας έστω και αν οι εκλογές εκφράζουν πραγματικές ταξικές αντιπαραθέσεις. Σήμερα δεν μπορούν να εκφράσουν το δικό μας λόγο παρά μερικά ελάχιστα. Όμως σ' όλη τη μεταπολίτευση και ειδικά στις τελευταίες εκλογές δεν έπαψαν να αποτελούν το βασικό κανάλι καταγραφής και έκφρασης του συσχετισμού των κυρίαρχων πολιτικών δυνάμεων.

Εμείς για μια ακόμα φορά δεν θα καλέσουμε τις μάζες να μας ψηφίσουνε, θα τις καλέσουμε να κάνουν το θέαμα των άλλων, την εκπροσώπηση, θέαμα στο οποίο συμμετέχουν οι ίδιοι, όχι σαν κομπάρσοι αλλά σαν πρωταγωνιστές, πρωταγωνιστές των καθημερινών μετασχηματισμών για την ανάπτυξη μιας νέας πολικότητας, ενός νέου κινήματος, που σήμερα ενώ έχει ανάγκη την πολιτική διαμεσολάβηση δεν χωράει στην συμβασιοποίηση των ταξικών συγκρούσεων.

Οι φοβερές σημαίες των Σαμουράι θα αντηχήσουν στον αέρα των οδοφραγμάτων της καθημερινής εναλλακτικής πρακτικής εκεί που ο προλετάριος κατακτάει την ατομικότητά του απέναντι στην κοινωνία της μαζικής κουλτούρας.

Πίσω από το σηκωμένο μαντήλι, πίσω από την πρακτική της καθημερινής δημιουργικότητας, πίσω από την πρόταση της καθημερινής συμμετοχής στη μοίρα του στους χώρους ζωής και δουλειάς. Ο Σαμουράι του τέλους του 20ου αιώνα ξανακερδίζει τη χαμένη του ατομικότητα, χωρίς να αρνείται στους άλλους την μαζικότητα, γίνεται ισορροπημένο υποκείμενο ικανό να παλαίψει ΚΑΙ να νικήσει.

για το στρατό

Τη Κυριακή, 26 Μάη, έγινε παρέμβαση στο χώρο της έκθεσης βιβλίου απ' την επιτροπή για το στρατό της Θεσσαλονίκης. Κρεμάστηκε μεγάλο πανώ πάνω στο Λευκό Πύργο με κύριο σύνθημα "Οι αυτοκτονίες των στρατιωτών είναι δολοφονίες των στρατοκρατών" και "12μηνη θητεία - Συνδικαλισμός". Συγχρόνως λειτουργούσε και έκθεση ενώ μοιράστηκε και το 4σέλιδο γύρω απ' τη ψηφοθηρία των κομμάτων πάνω στα προβλήματα των φαντάρων. Κάποιοι στρατονόμοι που ήρθαν απ' τη Λέσχη Αξιωματικών — βρίσκεται απέναντι από τον Λ. Πύργο — ζήτησαν να κατέβει το πανώ γιατί τα πράγματα έχουν αλλάξει και αυτοί που αυτοκτονούν είναι οι προβληματικοί (αυτός που τάλεγε αυτά είχε κάμποσες σαρδέλλες) και για το λόγο ότι η κυριακάτικη υποστολή σημαίας θα εμποδιζόταν, αφού το πανώ θα πρόσβαλε όλη την τελετή. Το πανώ βέβαια δεν κατέβηκε. Το στρατιωτικό άγημα δεν ήρθε. Στείλαν κάποιον απ' την Στρατ. Λέσχη και κατέβασε τη σημαία από το Λευκό Πύργο, την πήρε παραμάσχαλα κι έφυγε. Έτσι, προτίμησαν το σύμβολο "του έθνους και της πατρίδος" να κατέβει χωρίς τιμές και παρελάσεις.

Πώς ωχριούν καμιά φορά τα εθνικά σύμβολα μπροστά σ' ένα μόλις 7Χ7 χειροποίητο πανώ!

Προεκλογικά... ——— ——— ταξικά προνόμια

Η πλειοδοσία σε υποσχέσεις σε καιρό εκλογών είναι γεγονός που αξίζει το χλευασμό μας. Το ότι τα κόμματα, σε αντίθεση με παλιότερες εκλογές ασχολήθηκαν με το θέμα του στρατού επιβεβαιώνει ότι το ζήτημα αυτό έχει εδραιωθεί για καλά στη θεματολογία των πιο πιεστικών προβλημάτων. Μπορούμε να καυχηθούμε για τη δική μας συμβολή σ' αυτό.

Έτσι είχαμε το 18μηνο του Μητσοτάκη, το 16-12μηνο του ΚΚΕ και τα "μέτρα" του Αντρέα.

Εδώ θα επιμείνουμε στα τελευταία γιατί πέρα από το να είναι προεκλογικά πυροτεχνήματα κουβαλάνε τα σημάδια της λογικής που αντιμετωπίζει το πρόβλημα το ΠΑΣΟΚ, αλλά και γιατί είναι πιο πιθανό να γίνουν αύριο πράξη.

Πρώτα απ' όλα η μείωση κατά 1 μήνα της θητείας. Αξίζει την προσοχή μας ότι αυτή η γελοία μείωση επιχειρηματολογήθηκε σαν δυνατή με βάση την πρόσληψη των μισθοφόρων: Ο εκσυγχρονισμός για μια ακόμα φορά γίνεται η απάντηση του κράτους στα αιτήματα του κόσμου. Οι μισθοφόροι μεταβάλλονται σε απαραίτητη προυπόθεση για να μειωθεί η θητεία (αλλά και για να χτυπηθεί η ανεργία) κι έτσι να αποκρυφτεί το τι σημαίνει αυτή η τάση για ολοένα και μεγαλύτερη επαγγελματοποίηση του στρατού, στα δυτικοευρωπαϊκά πρότυπα.

Το δεύτερο σημείο που η σημασία του γίνεται ακόμα μεγαλύτερη καθώς αποτελεί μια θεματολογία ακόμα άγνωστη στις επιτροπές των στρατιωτών και πολιτών είναι η χρησιμοποίηση ταξικών κριτηρίων που δημιουργούν μια σειρά αντιθέσεις ανάμεσα στους φαντάρους.

Η δυνατότητα για διακεκομμένη θητεία δίνεται μονάχα στους "εξ αναβολής". Όσοι έχουν υπηρετήσει θα έχουν γνωρίσει από κοντά τα δυο μέτρα και δυο σταθμά που χρησιμοποιεί ο στρατός στην αντιμετώπιση των φαντάρων. Κι εδώ δεν πρόκειται για μερικούς τσάτσους, δεν είναι μια κλασική περίπτωση ρουσφετιού. Μια ολόκληρη κοινωνική κατηγορία, οι "μορφωμένοι" αναδείχνονται σε προνομιούχο στρώμα ΚΑΙ μέσα στο στρατό. Στα κέντρα υπάρχουν διμοιρίες που στέλνονται οι "εξ αναβολής". Οι διαφορές ολοφάνερες όσον αφορά τη συμπεριφορά και την εκπαίδευση. Ένας μήνας παραπάνω άδεια για τους φοιτητές. Γενικά καλύτερη συμπεριφορά στις μονάδες. Και τώρα η διακεκομμένη θητεία, και τα ιδιαίτερα δικά τους κέντρα εκπαίδευσης.

Αυτή η πολιτική γυρεύει να καλύψει κάποιες αναγκαιότητες. Η πρώτη είναι ότι πολλοί φοιτητές και πτυχιούχοι είναι μόνιμη πηγή αντιστάσεων και προβλημάτων για την ιεραρχία. Μεγαλύτεροι σε ηλικία, με το πλεονέκτημα μιας ήδη διαμορφωμένης προσωπικότητας, έντονη πολιτικοποίηση και αίσθηση υπεροχής απέναντι στους εκπαιδευτές με βάση τη διαφορά του επιπέδου γνώσεων, δεν στρατιωτικοποιούνται εύκολα. Ειδικά στα κέντρα. Οι περισσότερες αντιστάσεις ξεκίνησαν με πυρήνα τους "εξ αναβολής". Η ταχτική του κατ' αρχήν οργανικού διαχωρισμού δεν φαίνεται να έχει αποδώσει. Πέρα απ' τη σχετικά καλύτερη συμπεριφορά οι κανόνες του συνόλου δεν μπορεί παρά να εφαρμόζονται σε όλους, αλλιώς το παιχνίδι χαλάει.

Η επιλογή είναι το ακόμα παραπέρα βάθαιμα του διαχωρισμού, που δεν είναι απλά τα χωριστά κέντρα αλλά πρώτα απ' όλα οι συνέπειες που έχει μια συμπεριφορά που κάνει διακρίσεις: στις σχέσεις των φαντάρων μεταξύ τους αυτό μεταφράζεται σε κοινωνικό διαχωρισμό ανάμεσά τους, σε χωριστές παρέες, σε έλλειψη εμπιστοσύνης.

Αν κάποτε θελήσουμε ν' ασχοληθούμε λιγάκι πιο σοβαρά με την ανάπτυξη του κινήματος μέσα στους στρατώνες, το θέμα αυτό των εσωτερικών αντιθέσεων πρέπει να αντιμετωπιστεί πολύ προσεκτικά, γιατί οι δυσκολίες του είναι τεράστιες. Η δυσπιστία απέναντι στους διανοούμενους είναι το κοινωνικό αντίστοιχο της υπεροψίας και της τάσης για βόλεμα των διανοούμενων. Για όσους από μας βρέθηκαν στην κατάσταση να προσπαθούν να οργανώσουν από μέσα μια αντίσταση, ήταν ένα απ' τα βασικά προβλήματά τους.

Το κίνημα για το στρατό πρέπει να κάνει δημόσια γνωστή την αντίθεσή του με οποιαδήποτε παροχή προνομίων σε ειδικές κατηγορίες φαντάρων. Όσες διευκολύνσεις υπάρχουν θα πρέπει να υπάρξουν για όλους. Δυνατότητα διακεκομμένης θητείας για όλους λοιπόν.

εκλογές '85

ΤΟ ΕΚΛΟΓΙΚΟ ΧΑΠΕΝΙΝΓΚ ΤΩΝ ΟΙΚΟΛΟΓΩΝ ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Κυριακή 26/5, η τελευταία πριν τις εκλογές. Απόγευμα. Χώρος: Η Έκθεση Βιβλίου. Ο ίδιος χώρος που λίγες μέρες πριν ομάδα αναρχικών κραύγαζε: «ΜΑΤ και ΜΕΑ για μια Ελλάδα νέα», στα εγκαίνια της έκθεσης παρουσία της Μελίνας.

Αυτή τη φορά από νωρίς το απόγευμα στην Κεντρική εξέδρα της Έκθεσης στήθηκε μια μικροφωνική και διάφορα πλακάτ που προπαγανδίζουν επικείμενη... προεκλογική ομιλία, ενώ οι φίλοι της Οικολογικής Κίνησης και οπαδοί του υποψηφίου ομιλητή μοίραζαν στον κόσμο τα ψηφοδέλτια του κόμματος. Ο κόσμος άρχισε να μαζεύεται με περιέργεια για να ακούσει τον... μυστήριο Λάκη Λασπόλογλου, αρχηγό (και λαοπρόβλητο ηγέτη) του κόματος με τον επίσης... μυστήριο τίτλο: ΛΑΣΠΙ (Λαϊκή Σοσιαλιστική Πρωτοβουλία για την Ισονομία).

Γύρω στις εννιά παρά κάτι, εμφανίσθηκε επιτέλους ο Λάκης υψωμένος στους ώμους, σοβαρός γραβατωμένος, και εν μέσω των ζητωκραυγών των οπαδών του. Είπε και υποσχέθηκε πολλά και διάφορα μπροστά σε ένα πλήθος 600 περίπου ατόμων, αφού πρώτα ανέκραξε εκστασιασμένος από το πλήθος και υψώνοντας τα χέρια στους ουρανούς. «Νενικήκασε Ανδρέα» και αφού παραδέχθηκε πως «αυτό δεν είναι συγκέντρωση, είναι μια μυσταγωγία, μια Ανάσταση και μια λαϊκή Επανάσταση».

Αντιγράφουμε παρακάτω τα κύρια σημεία της ομιλίας του:

«Στις 2 Ιουνίου που θα ανοίξουν οι κάλπες θα γίνει χαμός. Γιατί εμείς εκφράζουμε τις δυνάμεις του Φωτός ενάντια στις δυνάμεις του Σκότους. Γιατί εμείς έχουμε κάνει ειδική σύμβαση με τη ΔΕΗ... Ο Παπαμαντέλος είναι κουμπάρος μου... Διαδόσαν πως βρήκαν τάχα φωτογραφία του παππού του παππού μου, να ποζάρει ανάμεσα σε δύο Τούρκους. Όμως η σκευωρία αποκαλύφθηκε, όταν αποδείχθηκε πως οι δύο Τούρκοι δεν ήταν πραγματικοί Τούρκοι αλλά ήταν μετανοήσαντες Γενίτσαροι μεταμφιεσμένοι σε Τούρκους κατασκόπους, ανανήψαντες μετά από τις επίμονες προσπάθειες μου. Γιατί οι ρίζες εμένα ανάγονται β υειά στο ένδοξο παρελθόν. Στο είκοσι ένα και κόμα παραπέρα. Ένας πρόγονός μου πολέμησε στη Σαλαμίνα. Και ένας άλλος στον Μαραθώνα. Τολμούν να μας κατηγορήσουν αυτοί που απέσχαν σ' όλες τις μεγάλες στιγμές του έθνους.

Και ερωτάμε: πού είσασταν Κύριοι στον Μαραθώνα; Στη Σαλαμίνα; Στο είκοσι ένα; Πού είσασταν Κύριοι στο ντέρμπυ ΠΑΟΚ — ΑΕΚ;...»

«... μας κατηγορούν για αποστάτες. Και ερωτάμε τον ελληνικό λαό: Μοιάζει η φάτσα μας για αποστάτες; Εμείς δηλώνουμε ξεκάθαρα: Δεν είμαστε αποστάτες. Να και αν μας πιστεύετε να και αν δεν μας πιστεύετε...»

«... Και ερωτάμε Κύριοι: Πού είναι το πρόγραμμα σας; Πού είναι τα φιλολαϊκά σας μέτρα; Θα κατεβάσετε λέτε τη τιμή του Φολκς Βάγκεν Γκολφ 1050 στις 750.000 δρχ. Και εμείς λέμε: Θα κατεβάσουμε την τιμή του 100 χιλ. παρακάτω, θα το κάνουμε 680.000 δρχ... Θα κατεβάσετε τη τιμή του Φορντ Έσκορτ 1108 στις 730.000. Εμείς θα το κατεβάσουμε στις 500 χιλ. Και τζάμπα τα ανταλλακτικά. Και δώρο μαζί ένα μίξερ και μια Χαβανέζα... Εξωτικό πράμα...»

«... Διακηρύσουμε ότι θα αγωνιστούμε με κάθε μέσον για:

— Να γίνουν πολλοί περιφερειακοί δρόμοι με πλατειές λωρίδες πράσινου, για να σταματήσουν να φωνάζουν οι υπανάπτυκτοι, αλλά και για να μπορούμε να χαιρόμαστε ελεύθερα τη φύση εμείς και τα παιδιά μας μέσα απ' τα αυτοκίνητά μας...

— Να κοπούν τα δέντρα και τα δάση για να γίνουν σύγχρονα αναψυκτήρια, καφετέριες, πάρκινγκ, σνακ μπαρ, φάστ-φουντ, γκούντις κ.τ.λ. για να χαίρεται και να διασκεδάζει η νεολαία μας και ο λαός.

— Να επεκταθεί η Βιομηχανική ζώνη και στην Ανατολική Θεσσαλονίκη για να μπορέσει επιτέλους η εργατιά να βρει ειρήνη και δουλειά. Όχι στο μονοπώλιο της ευημερίας και της ανάπτυξης από τις συνοικίες της Δυτικής Θεσσαλονίκης (Δενδροπόταμος, Εύοσμος, Κορδελιό).

— Να καταργηθεί το ένα πεζοδρόμιο και να κοπούν τα δέντρα για να έχουμε χώρο για παρκάρισμα.

— Να γίνει ένα ωραίο και άνετο πάρκινγκ στη θέση του πάρκου του Λευκού Πύργου, γνωστού τόπου συνευρέσεως των πάσης φύσεως ανωμάλων· να φύγει και η ζούγκλα των αγρίων θηρίων.

— Να ενταχθούν στο Ποϊντ-Σύστεμ οι βραδυπορούντες πεζοί. Στους 17 πόντους να τους αφαιρούνται τα παπούτσια και να υποχρεώνονται να κυκλοφορούν μόνο με αυτοκίνητο (και ποτέ με δίκυκλο)

— Να αξιοποιηθεί επιτέλους ο Λευκός Πύργος, να σοβαντιστεί και να βαφτεί, μεταφερόμενος ταυτόχρονα 300 μέτρα παραπλεύρως για να μην εμποδίζει την κυκλοφορία, ή αλλοιώς να γκρεμιστεί για να μη μας κάνει διεθνώς ρεζίλι αυτό το ερείπιο...»

«... Γιατί εμείς καταλαβαίνουμε τον πόνο του λαού. Εμείς νιώθουμε τον καημό του φίλου Γιώτα Χι. Γιατί το αυτοκίνητο σου δίνει οντότητα, προσωπικότητα, εξωτερικεύει τα πιο αγνά κι ευγενικά αισθήματα του ανθρώπου. Φθηνά αυτοκίνητα για όλο το λαό. Και δάνειο από την Τράπεζα εξοφλητέο σε 40 χρό-

εκλογές '85

νια για την αγορά αυτοκινήτου. Ψήφισε Λάκη, και όχι Μητσοτάκη, για φθηνό αυτοκινητάκι...»

«... Φίλε Οικολόγε, έλα κι εσύ μαζί μας, να ενώσεις τις δυνάμεις σου με τις δυνάμεις της ανανέωσης...»

«... Θα πλουτήσουμε την πανίδα και χλωρίδα που εξαφανίζεται. Θα εισάγουμε ελέφαντες και ιπποπόταμους από την Αφρική. Κροκόδειλους και πιράνχας να βάλουμε στον Αξιό. Οι κάτοικοι των χωριών του Αξιού και Γαλικού θα γίνουν μπανανοκαλλιεργητές...»

«... φίλε κυνηγέ έλα και συ μαζί μας. Όχι μόνο θα μειώσουμε την φορολογία στις καραμπίνες άλλα και θα εισάγουμε οπλοπολυβόλα για αποδοτικότερο κυνήγι. Θα καταργήσουμε το ανοιξιάτικο κυνήγι και θα εισάγουμε τρυγόνια όλο το χρόνο για να χορτάσει αίμα η συμπαθής τάξη των κυνηγών μας. Και τζάμπα από ένα τεθωρακισμένο ανωμάλου ΑΜΧ —30 για κάθε κυνηγό για το κυνήγι του αγριόχοιρου... Οι κυνηγοί θα έχουν το δικαίωμα να σκοτώνονται μεταξύ τους όταν θα υπάρχει έλλειψη θηραμάτων...»

«... Οι καλύτεροι κυνηγοί θα διορίζονται άνευ εξετάσεων στα Σώματα Ασφαλείας μαζί με τα αγριογούρουνά τους. Για να διαψεύσουμε έτσι τους αναρχικούς και περιθωριακούς που φωνάζουν «μπάτσοι γουρούνια δολοφόνοι», αφού στο εξής οι μπάτσοι θα αποτελούνται από αγριογούρουνα και δολοφόνους...»

«... Φίλη φεμινίστρια, νοικοκυρά, εργάτρια, αγρότισσα, μαννεκέν και φωτομοντέλα, κι εσείς μαζί μας. Εμείς είμαστε το μόνο κόμμα που αποτελείται από πραγματικούς φεμινιστές. Τους αντιφεμινιστές εμείς τους βάζουμε κάτω και τους πίνουμε το αίμα με το μπουρί της σόμπας. Θα αγωνιστούμε για τη θέση που αξίζει στη γυναίκα μέσα στην κοινωνία. Με μας στην εξουσία δεν θα υπάρχει γυναίκα, χωρίς πλήρως εξοπλισμένη κουζίνα χωρίς πλυντήριο, μίξερ, ανοξείδωτα κατσαρολάκια, τοστιέρες, μανταλάκια της τελευταίας τεχνολογίας. Η ζωή της νοικυκυράς θα γίνει άνετη, παραδεισένια, και το μόνο που θα την απασχολεί θα είναι πότε θα βγεί το επόμενο τεύχος του Άρλεκιν... θα πάρουμε μέτρα για τη μητρότητα. Θα μειώσουμε την εγκυμοσύνη από τους 9 στου 6 μήνες...»

«... Γυναίκα. Για να λυθούν τα προβλήματα σου ένας δρόμος υπάρχει. Πάλεψε μαζί μας ενάντια στους Πέρσινγκ και Κρουζ, ενάντια στον Ιμπεριαλισμό και τα Μονοπώλια... θέλω Αλλαγή, ψηφίζω ΛΑΣΠΙ...»

«... Γυναίκες, εγώ είμαι για σας ο Χριστός που κατέβηκε από την Ιερουσαλήμ για να σας απελευθερώσει. Δοξάστε με...»

«... Εργάτη, μεροκαματιάρη, μισθωτέ, εσύ που φορολογείσαι άγρια, που βλέπεις η τσέπη σου ν' αδειάζει για να γεμίζουν οι τσέπες των πρασινοφρουρών εργατοπατέρων. Εσύ χρειάζεσαι μια πραγματικά φιλελεύθερη πολιτική, όχι στη ληστρική ΑΤΑ. Ελεύθερες συλλογικές διαπραγματεύσεις, που θα τις καταρτίζουν και θα τις υπογράφουν οι βιομήχανοι με την μεγαλοψυχία που τους χαρακτηρίζει...»

«... θα καλυτερεύσουμε τις ώρες εργασίας. Θα τις αυξήσουμε από 40 σε 70 για να μην πλήττουν οι εργάτες μας. Θα καταργήσουμε τα δώρα Χριστουγέννων και Πάσχα, γιατί οι εργάτες μας δεν είναι ζητιάνοι για να δέχονται δώρα από τον ταξικό τους εχθρό. Θα καταργήσουμε την άδεια του καλοκαιριού για να μην παθαίνουν εγκαύματα οι εργάτες μας...»

«... Θα καταργήσουμε τα ταξί και θα δώσουμε τέλος, επιτέλους, στην ταξική πάλη...»

«... Και δυο λόγια για τα ακούραστα νιάτα, για τους άγρυπνους φρουρούς του Νόμου και της Τάξης. Αν υπάρχει λόγος να αλλάξουμε τις παραδοσιακές αυτές στολές που δέθηκαν με αίμα με τους λαϊκούς αγώνες, τότε να καταργήσουμε τα μοντελάκια Tseklenis στα σώματα Ασφαλείας, γιατί αξίζει να τους ντύσουμε με τα μοντελάκια του αξεπέραστου Yves Saint Laurent...»

«... θα ανακηρύξουμε τον Μποσινάκη σε εθνικό ήρωα για την αυταπάρνηση που έδειξε κατά τις πρόσφατες μάχες με τους αναρχικούς, περιθωριακούς, ομοφυλόφιλους και άλλα υποκείμενα και θα στήσουμε το άγαλμά του επάνω στα βοθρολύματα του Θερμαϊκού, για να αποδείξουμε ότι, οποιοσδήποτε χώρος, ακόμη και χώρος με σκατά, μπορεί να εξευγενισθεί με την παρουσία ενός μεγάλου ανδρός...»

«... Παλεύουμε ενωμένοι ενάντια στα Πυρηνικά. Για μια απύραυλη Βαλκανική. Κάτω οι Πέρσινγκ και Κρουζ... Πώς;... Για τους SS-20; Μα σύντροφοι, οι SS-20 δεν είναι πύραυλοι επιθετικοί. Είναι πύραυλοι για ανθρώπους με γούστο. Κατασκευασμένοι από τεχνικούς με γούστο και μεράκι. Ποτισμένοι με τον ιδρώτα του Σοβιετικού Λαού. Οι μόνοι πύραυλοι που τους συναγωνίζονται είναι της ΕΒΓΑ.

Και, επιτέλους, σύντροφοι, αν είναι να πάμε από πύραυλο, ας είναι τουλάχιστον από SS-20...»

Σ' όλη τη διάρκεια της ομιλίας τα συνθήματα έδιναν κι έπαιρναν με ενθουσιασμό και φανατισμό:

«Ο αγώνας τώρα ξελασπώνεται», «Ρύπανση και ΙΧ με το Λάκη στη βουλή», «Ψηφίστε Λάκη για φτηνό αυτοκινητάκι», «Όχι ΜΑΤ και Μποσινάκη, ριξ' την ψήφο σου στο Λάκη», «Κομματάρχες φαλλοκράτες έχετε να φάτε λάσπες», «Είμαστε τρελοί δεν έχουμε μυαλό, είμαστε άρρωστοι με το Λάκη αρχηγό», «Πέσε κάτω αρχηγέ», «Όχι άλλες υποσχέσεις, επίδομα στα ΜΑΤ χωρίς προϋποθέσεις», «Ρίξτε τα κόμματα στο Θερμαϊκό, να μάθουν τι σημαίνει σαλονικό σκατό», «ΛΑΣΠΗ και ΜΕΑ για μια Ελλάδα Νέα» κ.λ.π.

Η όλη εκδήλωση είχε μεγάλη επιτυχία και από άποψη οργάνωσης —αν και οργανώθηκε σε χρόνο ρεκόρ (σε δυο μέρες)— και από άποψη μαζικότητας, αν και δεν προπαγανδίστηκε παρά ελάχιστα, βασικά το ίδιο εκείνο απόγευμα. Αντίθετα με κάποιες απαισιόδοξες προβλέψεις περί... επέμβασης αγανακτισμένων οπαδών διαφόρων κομμάτων, ο κόσμος που μαζεύτηκε έπιασε το νόημα της σάτιρας και γέλασε με την ψυχή του. Και όχι μόνο αυτό, αλλά και τα... «ψηφοδέλτια» σε σύντομο χρονικό διάστημα εξαντλήθηκαν, αφού πολλοί ζητούσαν περισσότερα από ένα για να δώσουν σε φίλους και γνωστούς τους. Είναι χαρακτηριστικό ότι **ούτε ένα** δεν βρέθηκε πεταμένο κάτω, ώρα πολλή μετά που τέλειωσε το χάπενινγκ.

Είχε επίσης επιτυχία γιατί πολλοί από τους παριστάμενους προβληματίστηκαν σοβαρά για το άκυρο στις εκλογές και το συζητούσαν μεταξύ τους και με ανθρώπους του «χώρου» (με όσους τέλος πάντων ήταν εκεί). Εξ άλλου αυτός ήταν και ο στόχος του χάπενινγκ —πέρα από τη σάτιρα της βοθρολογίας που αναπτύχθηκε σ' όλη τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου.

Ήταν **δυστυχώς** μια από τις λίγες προεκλογικές παρεμβάσεις του λεγόμενου «χώρου» στη Θεσσαλονίκη, παρά τις υποσχέσεις και τη διάχυτη επιθυμία για κάτι τέτοιο που φαινόταν να υπάρχει ένα μήνα πριν, όταν συζητιόταν το κοινό κατέβασμα. Πέρα από το χάπενινγκ της Οικολογικής Κίνησης και η τόσο αποτελεσματική παρέμβαση της Επιτροπής για το Στρατό, την ίδια μέ-

εκλογές '85

ρα, με το γιγαντιαίο πανώ στο Λευκό Πύργο, πέρα ακόμα κι από το ραδιοσταθμό των Συσπειρώσεων που έδωσε τη δυνατότητα να ακουστεί (στις λίγες εκπομπές του) και μια διαφορετική φωνή μέσα στον οχετό της προεκλογίας, δεν έγινε τίποτε άλλο. Μπορεί ακόμα να αναφερθεί η πορεία που διοργάνωσε το «Σπίτι Γυναικών» με ισχνή όμως (γιατί;) μαζικότητα. Είναι αλήθεια πως με λίγη καλή θέληση, αρκετή φαντασία και ελάχιστη συνεργασία, θα μπορούσαν να γίνουν περισσότερα πράγματα.

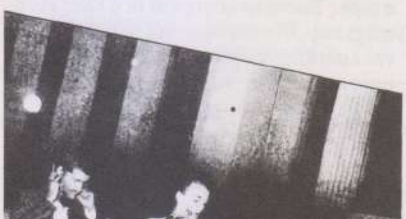
Κι αυτό γιατί, οι λίγες αυτές παρεμβάσεις, φανέρωσαν μπρος στα μάτια μας έναν κόσμο που δεν γνωρίζαμε ώς τώρα. Έναν κόσμο απλό, καθημερινό, έξω από το λαβύρινθο των «χώρων», που δεν αυτοκαταναλίσκεται σε αδιέξοδες πολιτικές αναλύσεις, ευαίσθητο όμως δέκτη των μηνυμάτων όταν προσαρμόζονται στις πραγματικές του ανάγκες και έχουν αποβάλλει τον σεχταριστικό τους κορσέ. Ο φίλος μας ο Λάκης πολύ συγκινήθηκε, όταν αυτός ο κόσμος άπλωνε και του έσφιγγε το χέρι μετά το τέλος της εκδήλωσης.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Η ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Η παρέμβαση του χώρου στην Αθήνα για τις εκλογές επικεντρώθηκε κύρια σε δυο εκδηλώσεις - κινητοποιήσεις. Μέσα στα πλαίσια της πρωτοβουλίας ήταν και η διακίνηση υλικού (αφίσσες - άκυρο ψηφοδέλτιο) καθώς και η συνδιοργάνωση με την Επιτροπή για το στρατό της πορείας από το 401 στο Πεντάγωνο.

Η πρώτη εκδήλωση έγινε την Παρασκευή 24 - 5 στο χώρο των Προπυλαίων. Το μεσημέρι υπήρχε έκθεση υλικού για το στρατό και τις εκλογές, που ήταν αρκετά απροετοίμαστη. Αργά το απόγευμα άρχισε η συναυλία με νιουγουέηβ γκρουπς. Η προσέλευση του κόσμου ήταν σημαντική αλλά οπωσδήποτε περιμέναμε μεγαλύτερη απήχηση. Η καλύτερη στιγμή της συναυλίας ήταν ο Δ. Πουλικάκος που μαζί μ' ένα συγκρότημα έδωσε αρκετό κέφι και ζωντάνια στην εκδήλωση, ενώ ο χώρος των Προπυλαίων γέμισε ασφυκτικά. Μετά το τέλος της συναυλίας, ακολούθησε η προβολή της ταινίας «Τέμπροκ»

ΑΚΥΡΟ

Δεν διαλέγουμε το «λιγότερο κακό»

- ούτε τη γελοία μασκαρεμένη με φιλελευθερισμό και αυτοκίνητα Ν.Δ.
- ούτε την Αλλαγή των τρόπων επιβολής της λιτότητας και της ταξικής ειρήνης από το ΠΑΣΟΚ.
- ούτε τα «οράματα» τύπου Γιαρουζέλσκι των λαχανιασμένων ουραγών της — ούτε καν πραγματικής πια — αλλαγής του ΚΚΕ.
- ούτε το γλυκερό — και δεξιό — «άλλο ύφος και ήθος» του ΚΚΕ εσ.

Δεν ψηφίζουμε «κριτικά» κανένα
Ψηφίζουμε «άκριτα» τους κοινωνικούς αγώνες

για την ανάπτυξη του Επαναστατικού Κινήματος

και τη συγκρότηση της αριστεράς του.

Κι αυτή η ψήφος είναι η μόνη

ΕΓΚΥΡΗ

που την παρακολούθησε αρκετός κόσμος. Την επόμενη μέρα, Σάββατο 25 - 5, έγινε πορεία με μηχανές στην Αθήνα (και όχι μόνο). Τόπος εκκίνησης ήταν το Πεδίο του Άρεως. Μαζεύτηκαν γύρω στις 100 μηχανές που κυριολεκτικά, αλώνισαν το λεκανοπέδιο. Εδώ θα πρέπει να σημειώσουμε την απουσία των αριστεριστών. Όσες ομάδες της άκρας αριστεράς δεν συμμετείχαν στην πρωτοβουλία, θεώρησαν σωστό να μη συμμετέχουν στην πορεία. Την απουσία των μελών της ΟΣΕ, της Α/συνέχειας, κλπ. την κάλυψαν σύντροφοι από τον αντεξουσιαστικό χώρο. Η πορεία ήταν εξαντλητική: Π. Άρεως - Εξάρχεια - Γουδί - Καισαριανή – Ν. Σμύρνη - Καλλιθέα - Ταύρος - Κορυδαλλός και επιστροφή στα Εξάρχεια. Μια πορεία που, παρά τα όποια οργανωτικά προβλήματα, με τις μηχανές, τις κόρνες, τις σημαίες, τα συνθήματα κατάφερε κι έκανε αισθητή την παρουσία της στον κυκεώνα των εκλογών.

εκλογές '85

Ο ΠΟΜΠΟΣ ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Στέλνουμε δύο κείμενα για το ραδ. σταθμό που λειτούργησε στη Θεσσαλονίκη. Συνολικά γίνανε 2 εκπομπές και μία 3η απέτυχε λόγω παρεμβολών από «άγνωστους». Αυτά τα κείμενα μεταδόθηκαν κι από το σταθμό.

Η εκπομπή του ραδιοσταθμού

Με την πρωτοβουλία των Αριστερών Συσπειρώσεων φοιτητών πραγματοποιείται σήμερα η πρώτη εκπομπή του ΡΑΔΙΟ ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΕΙΣ μέσα σε μια χρονική περίοδο που χαρακτηρίζεται από την προεκλογική πόλωση και τον καυγά που ξέσπασε ανάμεσα στα κόμματα για ποιο κομμάτι της πίτας από τον τηλεοπτικό και ραδιοφωνικό χρόνο θα μοιραστούν.

Θάταν σίγουρα κοινοτυπία εκ μέρους μας να πούμε για άλλη μια φορά ότι ο διάλογος, η αντικειμενική ενημέρωση, η πληροφόρηση είναι κρατικό και κομματικό μονοπώλιο στην Ελλάδα, είναι μονόλογος, συστηματική παραπληροφόρηση και πλύση εγκεφάλου.

Ο ραδιοφωνικός πομπός λειτουργεί με την ευθύνη 5μελους συντονιστικής επιτροπής από τις Αριστερές Συσπειρώσεις με βασικό στόχο:

α) Να κατακτηθεί στην πράξη το δικαίωμα της ελεύθερης ραδιοφωνίας.

β) Να προβάλει μέσα από τον διάλογο μια άλλη αντίληψη για τη σχέση πολίτη και πληροφορίας διοργανώνοντας συζητήσεις, ζωντανά ρεπορτάζ, σχόλια και κριτικές από τους ακροατές.

γ) Να προβληθούν χωρίς κανένα περιορισμό και λογοκρισία όλες εκείνες οι κοινωνικές αντιστάσεις στους επιμέρους χώρους που βιώνοντας την καπιταλιστική πραγματικότητα προβάλουν ώριμα αντικαπιταλιστικά αιτήματα ενάντια στην κυρίαρχη αστική ιδεολογία που βάζει τις μάζες στη γωνία, μέσα από μια σκοπιά επαναστατική και ριζοσπαστική.

Σ' αυτή την λογική θα ακουστούν οι Αριστερές Συσπειρώσεις Φοιτητών, οι Επιτροπές Στρατιωτών Σμηνιτών και ναυτών, το Σπίτι γυναικών και οι αυτόνομες γυναικείες ομάδες, η οικολογική Κίνηση, οι Εργατικές Συσπειρώσεις στους γιατρούς, τον ΟΤΕ και τις τράπεζες, συνοικιακές κινήσεις και νεολαιστικες ομάδες.

Ιδιαίτερες συζητήσεις θα γίνουν για το καυτό θέμα της ανεργίας, το νεολαΐστικό ζήτημα και την κρατική καταστολή.

δ) Βρισκόμαστε μέσα σε μια έντονη προεκλογική περίοδο που τα διλήμματα για στήριξη της αλλαγής, της απαλλαγής ή της πραγματικής αλλαγής, όχι μόνο συγκαλύπτουν τα πραγματικά προβλήματα αλλά και δημιουργούν αυταπάτες, υποβιβάζουν το διάλογο, περιθωριοποιούν τις μάζες σε απλούς οπαδούς και αφισοκολλητές των κομματικών μηχανισμών. Το ΡΑΔΙΟ ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΕΙΣ θα παρουσιάσει σε μια σειρά εκπομπές, συζητήσεις και σχόλια τις θέσεις των κομμάτων μέσα από μια επαναστατική και ριζοσπαστική σκοπιά, αναδεικνύοντας την ανάγκη και την έλλειψη μιας αντικαπιταλιστικής αριστερής και εναλλακτικής πρότασης στην ελληνική κοινωνία, που να στηρίζεται και να αναπτύσσει το μαζικό κίνημα και τις κοινωνικές ρήξεις με το καπιταλιστικό σύστημα.

Ο ευρύτερος επαναστατικός χώρος που μέσα σ' αυτόν βρίσκονται οι Αριστερές Συσπειρώσεις και οι άλλες κινήσεις που αναφέραμε συζήτησε σε πανελλαδικό επίπεδο την αναγκαιότητα μιας εκλογικής παρέμβασης με την κατάθεση εναλλακτικού ψηφοδέλτιου.

Για λόγους αρκετά σημαντικούς, που έχουν να κάνουν με τις διάφορες απόψεις πολιτικές και ιδεολογικές που συνυπάρχουν μέσα στο χώρο αυτό, από αντικειμενικές και υποκειμενικές αδυναμίες, από τον βαθμό ωριμότητας, δεν επιτεύχθηκε μια εκλογική παρέμβαση. Το αποτέλεσμα αυτό βέβαια επαναφέρει το πρόβλημα της πολιτικής και κοινωνικής ενότητας του χώρου αυτού, που στην συγκεκριμένη προεκλογική συγκυρία δεν μπορεί παρά να εκφράζεται με μία στάση, που πρακτικά θα σημαίνει άρνηση ψήφου σε οποιοδήποτε από τα υπάρχοντα κόμματα και σχήματα και ταυτόχρονα αντίσταση στα εκβιαστικά διλήμματα των κριτικών υποστηρίξεων.

εκλογές '85

ΓΙΑΤΙ Η ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΑ

Πρέπει νάχετε καταλάβει φίλοι πόσο δύσκολο και επικίνδυνο είναι να λειτουργήσει και να στηριχτεί ένας ραδιο-πομπός κάτω από συνθήκες περιορισμών απογορεύσεων και διώξεων. Όταν δεν είναι κερδοσκοπικός, με διαφημίσεις και τα παρόμοια. Όταν δεν στηρίζεται σε κάποιες κομματικές πλάτες. Όταν είναι ενοχλητικός γιατί σε προεκλογική περίοδο δεν επιδιώκει την άγρα ψηφοφόρων για κάποιο κόμμα αλλά αντίθετα κάνει μια αριστερή κριτική σε όλα. Όταν αμφισβητεί τα κοινώς παραδεδεγμένα.

Οι Αριστερές Συσπειρώσεις Φοιτητών ξεκίνησαν αυτή τη προσπάθεια με πρώτο στόχο την έμπρακτη αμφισβήτηση του απαράδεκτου ανελεύθερου καθεστώτος που ανέκαθεν ίσχυε και ισχύει (ακόμη και επί αλλαγής) στον τομέα αυτό.

Το ραδιόφωνο αντί να είναι μέσο μαζικής ενημέρωσης και πολιτικής και πολιτιστικής έκφρασης και επικοινωνίας, μονοπωλείται από το κράτος, κατευθύνεται από μια μειοψηφία κρατούντων και χρησιμοποιείται ως μέσο μαζικής πλύσης εγκεφάλου και αποβλάκωσης.

Ενώ στα λόγια υμνείται απ' όλους η ελευθερία της ύπαρξης και ανεξάρτητης έκφρασης περισσοτέρων της μιάς φωνής και απόψεων, βασικό στοιχείο δημοκρατίας, εξαιρείται από το ραδιόφωνο, αλλά και από τα άλλα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Αποδεικνύεται, έτσι, η υποκρισία των λόγων και κραυγών απ' όλες τις πλευρές. Ακόμα και αυτοί που σήμερα έχουν αποδυθεί σε ένα πόλεμο εντυπώσεων ενάντια στι δυο ΕΡΤ φωνάζουν στη βάση ότι δεν είναι ικανοποιημένοι από το κομμάτι της τούρτας που τους παρέχεται και όχι στη βάση της αμφισβήτησης της τηλεόρασης και του ραδιόφωνου ως μηχανισμού που ελέγχεται από το κράτος και τα κόμματα.

Ποτέ δεν έθεσαν στην προβληματική τους το στοιχείο των άλλων σχέσεων ανάμεσα σε αυτούς που εκπέμπουν και αυτούς που κάθονται μπροστά στο δέκτη.

Φωνάζουν, απειλούν προεκλογικά, μόνο και μόνο για να εξασφαλίσουν λίγα λεπτά περισσότερα στην επιχείρηση ψηφοθηρίας μπας και κερδίσουν λίγες ψήφους παραπάνω.

Για μας που ξεκινήσαμε αυτή την προσπάθεια σημαντικό στοιχείο στον προβληματισμό μας είναι η διαμόρφωση (στα πλαίσια των δυνατοτήτων μας) κάποιων σχέσεων άλλης ποιότητας με τους ακροατές μας, πέρα από τον κατεστημένο διαχωρισμό - καταμερισμό μεταξύ πομπού και δέκτη. Δηλαδή να υπάρξει επικοινωνία και όχι απλά αποδοχή με το παθητικό άκουσμα ή απόρριψη με το κλείσιμο του δέκτη.

Η τηλεόραση για πολλούς λόγους, τεχνικούς, οικονομικούς, αλλά και εξ αιτίας της ίδιας της κατασκευής και σχεδίασης της, δεν είναι ένα μέσο που μπορεί να κεντρίσει την ενεργητική συμμετοχή των τηλεθεατών.

Με τη σημερινή, τουλάχιστον, μορφή της είναι απρόσιτη σε δημιουργικές πρωτοβουλίες από ομάδες πολιτών για την έκφρασή τους και την επικοινωνία μεταξύ τους.

Ελέγχεται εύκολα από την κεντρική εξουσία και δεν είναι δυνατό να φανταστούμε κάποια ομάδα νεολαίων π.χ. ή εργαζομένων που θα μπορούσαν να στήσουν έναν τηλεοπτικό πομπό για σκοπούς κοινωνικής τους έκφρασης.

Αντίθετα ένας ραδιοπομπός είναι εύκολο να κατασκευασθεί χωρίς πολλά έξοδα ή ανάγκη από πολύ ειδικές γνώσεις.

Πολλές φορές έχουν χρησιμοποιηθεί ραδιο-πομποί από καταλήψεις σε χώρους εργασίας ή σπουδών για τις ανάγκες της πάλης των κοινωνικών ομάδων ενάντια στην κεντρική εξουσία.

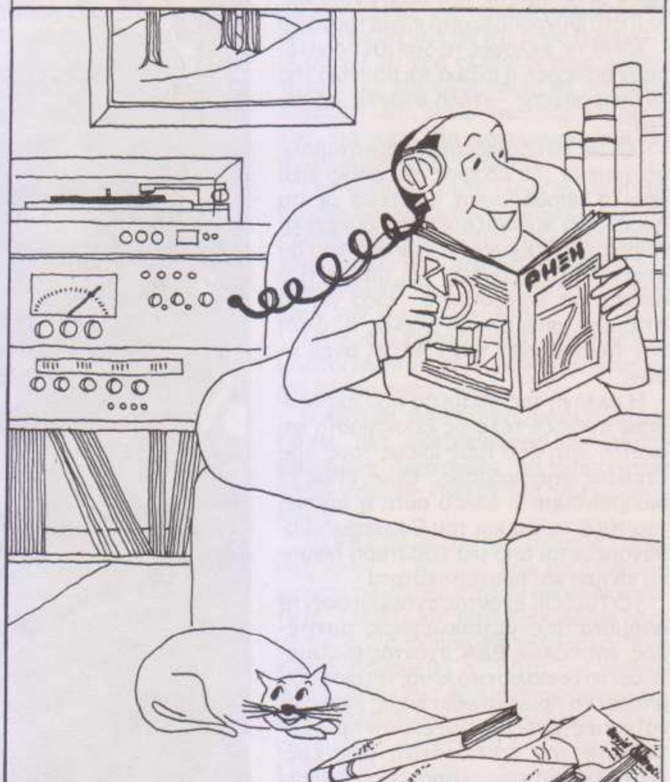
Χρειάζεται, μήπως, να θυμήσουμε το ρόλο που έπαιξε ο ραδιο-πομπός του Πολυτεχνείου το Νοέμβρη του'73;

Σε συνδυασμό με ένα τηλέφωνο το ραδιόφωνο μπορεί να φιλοξενήσει περισσότερες από μια απόψεις, ανάγκες, επιθυμίες. Και σαν μέσο έκφρασης ή επικοινωνίας αλλά και απλά ψυχαγωγίας που δεν μπορεί να κατευθύνεται από τους λίγους ειδικούς η κατόχους του πομπού που αποφασίζουν τι είναι σωστό ή όχι να ακουσθεί από το ράδιο.

Υπάρχουν, λοιπόν, πολλές δυνατότητες και είναι καιρός να αξιοποιηθούν από τις κοινωνικές ομάδες χωρίς την παρέμβαση του κράτους ή των κομμάτων.

Πέρα από τις ανάγκες της δικής μας έκφρασης, που ξανατονίζουμε δεν έχει σχέση με καμμιά προεκλογική υποστήριξη στο ένα ή το άλλο κόμμα, όχι απολίτικα, αλλά επειδή ακριβώς η πολιτική μας τοποθέτηση είναι πέρα από τους υπάρχοντες σχηματισμούς που ζητούν την ψήφο μας, ενάντιά τους, πέρα λοιπόν από τις ανάγκες αυτές, θέλουμε να ενθαρρύνουμε τη δημιουργία πολλών ανεξάρτητων πειρατικών σταθμών, να προωθήσουμε την ιδέα του ραδιόφωνου που δεν λειτουργεί μονόδρομα αλλά αμφίδρομα. Όχι με μονόλογο αλλά με διάλογο. Όχι ελεγχόμενο από το κράτος αλλά από τις κοινωνικές ομάδες. Όχι από τους λίγους για τους λίγους, αλλά από το λαό για το λαό.

Πέστε μας τη γνώμη σας τώρα στο τηλέφωνο 231008

εκλογές '85

Η «ΑΡΙΣΤΕΡΟΠΟΙΗΣΗ» ΤΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

«Ξαφνικά» τους τελευταίους μήνες και ιδιαίτερα μετά την εκλογή του Σαρτζετάκη –και την πορεία προς τις εκλογές η αριστερά «αριστεροποιείται». ΚΚΕ και ΚΚΕ Εσωτερικού ανακαλύπτουν την ταξική πάλη απέναντι στους «δύο μονομάχους», κραυγάζουν στη διαπασόν για τον περιορισμό τους κλπ, κλπ. Ο Ριζοσπάστης και η Αυγή στην διάρκεια της προεκλογικής περιόδου έχουν σαν κεντρικό στόχο τους το ΠΑΣΟΚ και όχι πια τη δεξιά. Και είναι κατανοητό. Ο κίνδυνος είναι ακριβώς το ΠΑΣΟΚ, η προσπάθειά του για αυτοδυναμία, που μάλιστα πέτυχε! Και οι σχέσεις του ΚΚΕ αλλά και του εσωτερικού –δευτερεύοντως– με την Αλλαγή, τον κύριο φορέα της Αλλαγής περνάνε από την θερμότητα του Μάρτη και της άνευ όρων υποστήριξης του νέου ανδρεϊκελου στο ψυχροπολεμικό κλίμα του Μάη!

Μετά τις εκλογές τα δύο ΚΚ προβλέπουν συνέχιση ή ακόμα και βάθαιμα της αντιπαράθεσης –«τάξη ενάντια σε τάξη».

Όμως το παιχνίδι ήταν προκαταβολικά χαμένο. Το έδαφος στο οποίο είχε μπει η παραδοσιακή αριστερά με τα προεδρικά καθόριζε και την συνέχεια. Αποπομπή Καραμανλή επιλογή του δικαστή του Λαμπράκη, και απέναντι ο αποστάτης Μητσοτάκης. Όσο για το ΚΚΕ είχε συνεργήσει ηλιθίως σ' αυτή την τακτική νίκη του ΠΑΣΟΚ άνευ όρων.

Η αλλαγή της γραμμής που ακολούθησε έμοιαζε τελείως ξεκρέμαστη και ακατανόητη από τους ίδιους τους αριστερούς ψηφοφόρους. Όμως όπως επισημαίνουμε κι άλλού αυτή η τακτική του ΚΚΕ –αλλά και του Εσωτερικού υπαγορεύεται από μια βαθύτερη πολιτική κίνηση και πραγματικότητα.

ΤΟ ΠΑΣΟΚ έχοντας ενσωματώσει τα αιτήματα της μεταπολεμικής αριστεράς, της παλιάς ΕΔΑ, έχοντας ενσωματώσει το σοσιαλιστικό λόγο, τέτοιος που μπορεί να πραγματωθεί χωρίς βίαιες ανατροπές, έχει στριμώξει στην πραγματικότητα την παραδοσιακή αριστερά. Αυτή η στρατηγική κίνηση έχει αρχίσει από πολύ παλιά, ουσιαστικά από το 1963-64 όταν το «Κέντρο» αρχικά και ο Ανδρέας στη συνέχεια αφαίρεσαν από την παραδοσιακή αριστερά την ηγεμονία στον αγώνα ενάντια στην «αντίδραση» και τη «δεξιά». Και αυτή η πορεία συνεχίστηκε –εντάθηκε μάλιστα μετα την μεταπολίτευση. Το ΠΑΣΟΚ αρχίζει απορροφώντας το παραδοσιακό Κέντρο και τα συνθήματα της παραδοσιακής αριστεράς. Μάλιστα με την άνοδό του στην κυβέρνηση τα μεταβάλει πλέον και σε πράξη. Εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, αναγνώριση της αντίστασης, υγεία, κρατικοποιήσεις, θεσμική αναγνώριση του συνδικαλισμού, ενίσχυση του ρόλου της αυτοδιοίκησης, «περήφανη» εξωτερική πολιτική, αύξηση των συντάξεων, και των κατώτερων εισοδημάτων! Τι άλλο περίμεναν ή οραματίζονταν πια οι αριστεροί στην Ελλάδα; Να γιατί το ΠΑΣΟΚ αφαιρεί το έδαφος κάτω από τα πόδια της παραδοσιακής αριστεράς, στρατηγικά.

Το ΚΚΕ σε υποχώρηση

Αν δούμε την κριτική αυτής της αριστεράς στο ΠΑΣΟΚ, πέρα από τις αναφορές σε ΝΑΤΟ και Αμερικάνους, που οι ίδιοι οι παραδοσιακοί αριστεροί ψηφφόροι δεν τα πιστεύουν –μια και η

απτή απειλή της Τουρκίας κάνει στα μάτια τους απαγορευτική μια οποιαδήποτε έξοδο– θα δούμε πως αυτή η κριτική περιορίζεται είτε σε κριτική για την «αργή» εξέλιξη της αλλαγής, είτε σε κριτική επί του ήθους και της διαδικασίας (εσωτερικό). Έτσι η παραδοσιακή αριστερά βρίσκεται στριμωγμένη στον τοίχο. Το ΠΑΣΟΚ προτού της «κλέψει» τους ψηφοφόρους της είχε ήδη αφαιρέσει το... πρόγραμμα!

Οπότε η μόνη καταφυγή του ΚΚΕ και του ΚΚΕ εσωτ., είναι πια η καταφυγή σε ένα φραστικό και αγωνιστικό μαξιμαλισμό, ακριβώς για να κρατήσουν τους ψηφοφόρους και τα μέλη τους. Αυτοί είναι που θέλουν να ορθώσουν ένα φράγμα ανάμεσα στους «αριστερούς» και τους «Πασοκικούς» σε επίπεδο λαϊκής βάσης, και όχι το ΠΑΣΟΚ, όπως ισχυρίζονται. Όποιος σ' αυτή την προεκλογική περίοδο και αμέσως μετά παρακολούθησε την προεκλογική διαμάχη θα έμεινε κατάπληκτος από την άνοδο του τόνου και την διαδικαστική «κακοπιστία» του ΚΚΕ και των μελών του. Το «τι ΠΑΣΟΚ, τι Δεξιά» ήταν πραγματικότητα της προπαγάνδας των παραδοσιακών αριστερών, και βέβαια χωρίς ισχυρά επιχειρήματα.

Είναι βέβαιο δε πως αν ο μηχανισμός του ΚΚΕ δεν είχε αποδυθεί σε ένα απελπισμένο αγώνα για την διατήρηση των ψήφων του η συντριβή του θα είχε πάρει «βιβλικές» διαστάσεις.

Η μετεκλογική εξήγηση του ΚΚΕ για την πτώση του, περί πόλωσης, λογικής, «αντιδεξιάς» κλ.π. κάπου χωλαίνει. Γιατί πράγματι για ποιο λόγο να μην είναι εντονώτερη η διαρροή το 1981 που ακριβώς το ζήτημα ήταν η απομάκρυνση της δεξιάς, και να είναι το 1985 που επιτέλους το ΚΚΕ και το Εσωτερικό διεκδικούσαν την ψήφο των παλιών αριστερών για να συμμετάσχουν στη διαχείριση; Γιατί οι παλιοί ψηφοφόροι της παραδοσιακής αριστεράς δοκίμασαν «αλλαγή» και τους άρεσε! Γιατί στην πραγματικότητα αν δεν ήταν τόσο έντονες οι ιστορικές μνήμες των διώξεων, της παλιάς αριστεράς, αν δεν υπήρχε ο θεμελιώδης αντι-αμερικανισμός και αν το ΠΑΣΟΚ δεν ήταν υποχρεωμένο να υποστέλει την «σοσιαλιστική» σημαία του για να καλύψει και το παλιό κέντρο η συντριβή της παραδοσιακής αριστεράς θα ήταν πλήρης. Θα έφτανε στο 3,5% της Ισπανίας!

Γι' αυτό λοιπόν και η τακτική της παρασοδιακής αριστεράς στόχευε στην δημιουργία μιας βαθειάς τομής ανάμεσα σε παραδοσιακούς αριστερούς και ΠΑΣΟΚατζήδες για να μπορέσει να συντηρηθεί!

Όμως όπως καταλαβαίνουμε μια τέτοια τακτική υποχρεώνει σε ένα έντονο φραστικό και τακτικό μαξιμαλισμό. Η παραδοσιακή αριστερά πρέπει να «αριστερέψει» μονιμώτερα για να κρατήσει ότι της είχε απομείνει.

Έρχεται όμως αντιμέτωπη με την ίδια την φύση του οράματός της και της διεθνείς της εξαρτήσεις! Πώς είναι δυνατόν με τον εκσυγχρονιστικό «σοσιαλιστικό» της πρόγραμμα να εκπορθήσει τον εφικτό σοσιαλισμό του ΠΑΣΟΚ; Πώς είναι δυνατό ταυτόχρονα να προχωρήσει σε μια ουσιαστική αντιπολίτευση με το ΠΑΣΟΚ τη στιγμή που οι σχέσεις του με τη Ρωσία υποχρεώνουν σε ευθυγράμμιση με την ρωσική εξωτερική πολιτική που είναι βέβαιο πως για άλλη μια φορά θα στηρίξει το ΠΑΣΟΚ. Όταν μάλιστα από ό,τι φαίνεται μέχρι τώρα η νέα ρώσικη ηγεσία παράλληλα με την «μεταρρύθμιση» στο εσωτερικό πρόκειται να ακολουθήσει μια πολιτική ανοιγμάτων στο εξωτερικό, με βασική κατεύθυνση την Ευρώπη.

Σ' αυτές τις συνθήκες η πολιτική του ΚΚΕ έχει ανάγκη από ένα aggiornamento μεγάλης έκτασης, και μάλιστα αντιφατικό.

Ας δούμε τα στοιχεία του πιο λεπτομερειακά.

Α. Πρέπει σε σχέση με την εσωτερική πολιτική να γίνει πολύ πιο ευέλικτο και να ξεφύγει από τον παραδοσιακό κρατισμό του, προωθώντας όλο και περισσότερο έννοιες σαν αυτοδιαχείριση, δημοκρατικές διαδικασίες και διαχείρηση, δηλαδή να πλησιάσει ουσιαστικά στις θέσεις του εσωτερικού, μια και από την Ρωσία, θα εκπορεύεται μια παρόμοια γραμμή. Όμως όπως γίνεται φανερό μια τέτοια γραμμή και μειώνει τα διαχωριστικά σημεία με το εσωτερικό, αλλά παράδοξα και με το ίδιο το ΠΑΣΟΚ, όσο δε για τα μέλη και στελέχη του ΚΚΕ μιας κάποιας ηλικίας μια τέτοια γραμμή είναι μάλλον αδιανόητη και απαιτεί φοβερές προσαρμογές.

Β. Από την άλλη πλευρά μια τέτοια «μοντερνοποίηση» του ΚΚΕ, μια «γραμμή Ανδρουλάκη» ενταγμένη στις νέες κατευθύνσεις της Μόσχας έρχεται σε αντίφαση με τον μαξιμαλισμό της γραμμής «θα τα πούμε μέσα στο λαϊκό κίνημα» που διακηρύσσει το ριγμένο ΚΚΕ μετά τις εκλογές. Αυτός ο τακτικός μαξιμαλισμός –που όπως επισημαίνει η απόφαση της Κεντρικής Επιτροπής– εκφράζει τα νεώτερα μέλη και στελέχη του ΚΚΕ –τα πιο ριζοσπαστικά- σύμφωνα με ένα νεολογισμό για το ΚΚΕ, θα χρησιμοποιηθεί για μια ακόμα φορά για να εκτονωθεί η πικρία της ήττας και η ανάγκη για βάθαιμα της αντιπαράθεσης. Γιατί το ΚΚΕ δεν μπορεί να περάσει από τον τακτικό μαξιμαλισμό σε κάτι βαθύτερο στρατηγικά. Θα έπρεπε να αρνηθεί τη φύση του. Εδώ λοιπόν ανοίγεται μια σημαντική δυνατότητα κρίσεων, μια σημαντική δυνατότητα για μας.

Ένα όλο και μεγαλύτερο κομμάτι αυτής της «μαξιμαλιστικής» νεολαίας του ΚΚΕ θα νιώθει πιο έντονα την ανάγκη για προχώρημα της τακτικής αντιπαράθεσης πιο πέρα. Κάτι τέτοιο είναι αδύνατο στα πλαίσια του ΚΚΕ. Άρα... θα πρέπει να είμαστε έτοιμοι να υποδεχτούμε στον ακροαριστερό χώρο έναν αυξανόμενο αριθμό από... Κνίτες και απογοητευμένους ΚΚΕδες, που κάποια δοσμένη στιγμή θα σκύψουν και πάλι το κεφάλι σε κάποιο μορατόριουμ. Και δεδομένης της «ρεβιζιονιστικής» εξέλιξης της γραμμής της Ρωσίας τα επόμενα χρόνια, θα πρέπει μάλλον να περιμένουμε πως αυτή η έξοδος θα συνοδεύεται από έντονη κριτική στη Ρωσία. Εξάλλου αν θυμηθούμε την συγκυρία πριν είκοσι χρόνια η πολιτική του Χρουτσώφ, του «ρεβιζιονισμού» σε εσωτερικό και διεθνές επίπεδο απελευθέρωσε σε όλον τον κόσμο έναν τεράστιο αριθμό κριτικών δυνάμεων απέναντι του.

Το ΚΚΕ με την σημερινή του μορφή και γραμμή δεν αποτελεί μόνο δημιούργημα του μεταπολιτευτικού ριζοσπαστισμού, αλλά και της εποχής της επέκτασης της σοβιετικής αυτοκρατορίας σε παγκόσμια κλίμακα, της επιθετικής πολιτικής του Μπρέζνιεφ και της αμερικάνικης υποχώρησης. Σήμερα η ρώσικη γραμμή τείνει μάλλον να βάλλει το κέντρο στην εσωτερική μεταρρύθμιση. Η εξωτερική επέκταση έχει συναντήσει τα όρια της. Το ΚΚΕ, ένα κόμμα «πραξικοπηματικό» και μιλιταριστικό, φτιαγμένο την εποχή της παγκόσμιας επέκτασης σήμερα γίνεται όχι μόνο αναχρονισμός για τη νέα ελληνική πραγματικότητα αλλά και κινδυνεύει να «εγκαταλειφθεί» από τους διεθνείς πατρίνες του, για χάρη του «ρεαλισμού» και του ανοίγματος στην Ευρώπη.

Πιστεύουμε ότι το ΠΑΣΟΚ και ο Παπανδρέου παίζοντας στην κόψη του ξυραφιού της ιδιότυπης ουδετεροφιλίας τους, μέσα στα πλαίσια του ΝΑΤΟ έχουν τελικά τη δυνατότητα να ελέγχουν την κίνηση του ΚΚΕ.

Να γιατί ο τακτικός μαξιμαλισμός δεν μπορεί παρά να είναι μόνο τακτικός και επί πλέον πρόσκαιρος.

Η κίνηση, που επισημάναμε παραπάνω, της συρρίκνωσης της παραδοσιακής αριστεράς θα συνεχιστεί κάτω από το ΠΑΣΟΚικό πλευροκόπημα.

Το ΚΚΕ σε περίπτωση σχετικής ύφεσης στην Ευρώπη, που θα σημαίνει μείωση των δυνατοτήτων πραξικοπηματικής κατάληψης της εξουσίας θα οδηγείται σε συρρίκνωση γιατί είναι ένα κόμμα δομημένο σ' αυτή την κατεύθυνση. Είναι ένα κόμμα δημιουργημένο στην κατεύθυνση της εξουσίας. Οι «αγωνιστικοί» κνίτες δεν μπορούν να δεχτούν τον επ' άπειρο αποκλεισμό τους από την εξουσία, την στιγμή που οι διπλανοί τους ΠΑΣΟΚατζήδες, οι πρώην και νυν σύντροφοι σε σωματεία, συλλό-

γους, πορείες κλπ. αποδείχνονται ικανοί να κυβερνάνε αυτοδύναμα.

Γι' αυτό και αυτές οι εκλογές θα αποτελέσουν ορόσημο στη συρρίκνωση του ΚΚΕ που παρά τα «αγωνιστικά», θα επιταχυνθεί, γιατί αποδείχτηκε πως το ΠΑΣΟΚ εξασφάλισε την αυτοδύναμη δυνατότητα παραμονής στην εξουσία.

Και θα συμβεί ένα από τα δύο: είτε θα μπορέσει το ίδιο να αποκτήσει ένα πιο μοντέρνο –αλλά πάντα συρρικνωμένο πρόσωπο– να απελευθερωθεί από τα σύνδρομα του πραξικοπήματος, τουλάχιστον στο άμεσο μέλλον και έτσι να παίξει το ίδιο το ρόλο ενός πιο «λαϊκού και εργατικού εσωτερικού», που θα επικεντρώσει την κριτική του στο ήθος και τους ρυθμούς της αλλαγής –πράγμα που σήμερα κάνει το εσωτερικό– είτε και είναι το πιθανώτερο με βάση τους εσωτερικούς συσχετισμούς που κυριαρχούν σ' αυτό, θα μείνει ανίκανο να εκσυγχρονιστεί τουλάχιστο στο άμεσο μέλλον και θα ανέβει «αναπόφευκτα ο ρόλος του εσωτερικού».

Το «εσωτερικό» σε αναβαθμισμένο δευτερεύοντα ρόλο

Το εσωτερικό ακολούθησε με τη σειρά του την λογική του «μαξιμαλισμού» τα τελευταία δύο χρόνια, παρά τις πρόσκαιρες οπισθοδρομήσεις, και αυτό του επέτρεψε να επιβιώσει, σε ένα βαθμό εκφράζοντας ακριβώς εκείνα τα στρώματα της παραδοσιακής αριστεράς που το ζήτημα του «ήθους», της συμμετοχής, των δημοκρατικών διαδικασιών, του πλουραλισμού αποτελούν ουσιαστικά στοιχεία μας οποιασδήποτε διακυβέρνησης. Γι' αυτό το ΚΚΕεσωτ., διατηρήθηκε, βέβαια πάντα στο συρρικνωμένο επίπεδο του 1,8%. Γιατί ουσιαστική και αποτελεσματική διαφοροποίηση με βάση το «ήθος» της εξουσίας, και όχι το περιεχόμενο της μπορεί να αφορά μόνο μικρά και συγκεκριμένα στρώματα του πληθυσμού. Το ΚΚΕ εσωτερικού κριτικάρει τη μορφή και αρνείται να βαθύνει στο ζήτημα του περιεχομένου.

Όμως η νέα συγκυρία του προσφέρει ένα αυξημένο ρόλο, και μάλιστα σε άμεση σχέση με τους «συντρόφους της άλλης πλευράς», και την πιθανώτατη επέκταση της γραμμής κριτικής υποστήριξης προς τον Γκορμπατσώφ. Όμως μια τέτοια εξέλιξη θα το κάνει να χάσει προς τα αριστερά του, όλο εκείνο τον «ανένταχτο» κόσμο που ναι μεν δεν προχωράει σε μια κριτική σε βάθος του σοσιαλισμού, αλλά δεν είναι διατεθειμένος να δεχτεί οποιαδήποτε προσέγγιση με την Ρωσία, ή με το άλλο ΚΚΕ.

Έτσι και στο εσωτερικό θα πιστοποιήσουμε την ίδια απόφαση: οι ανάγκες επιβίωσης απέναντι στην ΠΑΣΟΚική επίθεση σπρώχνουν σε μια «αριστεροποίηση» της τακτικής και της γραμμής (ο ίδιος ο Άγγελος Διαμαντόπουλος στην «Αυγή» της 9 Ιούνη μιλάει για «τόλμη») ενώ από την άλλη η βαθύτερη ταξική φύση και γραμμή αυτού του κόμματος το κάνουν ανίκανο να ξεπεράσει την οπτική του σοσιαλισμού, υπαρκτού, Πασοκικού ή οποιουδήποτε άλλου.

Η επικαιρότητα ενός νέου πολιτικού πόλου

Σ' αυτές τις συνθήκες ξεπροβάλει έντονα η ανάγκη της συγκρότησης ενός νέου πολιτικού πόλου που σε όλες τις τακτικές αντιπαραθέσεις στο ΠΑΣΟΚ θα προτείνει επί τέλους μια διέξοδο οράματος και στρατηγικής. Ενός πολιτικού πόλου που θα έχει την δυνατότητα να αντιπαραταχθεί στο ΠΑΣΟΚ ακριβώς γιατί θα προτείνει πράγματα που θα υπερβαίνουν το σοσιαλ-καπιταλισμό του ΠΑΣΟΚ και της παραδοσιακής αριστεράς. Μεσοπρόθεσμα στα αριστερά του ΚΚΕ και του εσωτερικού θα οξυνθούν με τον ένα ή άλλο τρόπο οι αριστερές τάσεις και πτέρυγες. Θα εξαρτηθεί ακριβώς από την συγκρότηση μιας άλλης απάντησης και την διαμόρφωση ενός νέου πόλου το αν θα τραβήξει προς τα αριστερά, θα οδηγηθεί στην ιδιώτευση και την απαγοήτευση ή θα περάσει από αδιεξόδους γκρουπουσκουλιάρικους δρόμους.

Γι' αυτό σ' αυτή τη νέα περίοδο θα πρέπει να ενταθεί η παρέμβαση μας τόσο σε όλους τους κοινωνικούς χώρους, όσο και κύρια η διαμόρφωση ενός εναλλακτικού προγράμματος και πόλου.

Πρόκειται για μια στιγμή αποφασιστικής σημασίας για το μέλλον. Το ΚΚΕ χάνει σταδιακά το δυναμισμό του, την εκπροσώπηση ακριβώς των πιο «δυναμικών στρωμάτων της κοινωνίας» και αυτό συμβαίνει μάλιστα στις μεγαλες πόλεις, εκεί ακριβώς όπου το κοινωνικό υποκείμενο στο οποίο αναφερόμαστε είναι το πιο ισχυρό! Και μεσοπρόθεσμα αυτό θα εκφραστεί σε όλη του την μεγαλοπρέπεια με μια επιστροφή -αναγκαστικά- σε κάποιο νέο «μορατόριουμ». Επομένως απελευθερώνει για πρώτη φορά –μετά την μεταπολίτευση– την δυνατότητα για την διείσδυση και ανάπτυξη νέων ριζοσπαστικών κατευθύνσεων μέσα στα λαϊκά στρώματα. Και είμαστε βέβαιοι πως αυτή η συρρίκνωση, που είναι ήδη ορατή στη νεολαία θα πάρει μετά από μερικούς μήνες το χαρακτήρα κατρακύλας. Βέβαια πάντα με έναν όρο, την ύπαρξη ενός εναλλακτικού οράματος και πόλου. Και είναι αλήθεια πως είμαστε πολύ πίσω.

Αυτή τη στιγμή που βρισκόμαστε μπροστά σε ένα στεθεροποιημένο πολιτικό σκηνικό, και η πολιτική κρίση μετατίθεται δεν πρέπει να πέσουμε στη παγίδα να ακολουθήσουμε το ΚΚΕ σε μια δραστηριοποίηση χωρίς κανένα στρατηγικό περιεχόμενο και στόχο. Σήμερα –και μέχρι τις δημοτικές εκλογές μέσα από την καθημερινή παρέμβαση και την διαμόρφωση κάποιων ενιαίων κατευθύνσεων. Το κεντρικό καθήκον της περιόδου που έρχεται είναι ακριβώς η διαμόρφωση αυτού του εναλλακτικού πολιτικού πόλου. Και σε πρώτη φάση πρέπει να βαθύνουμε στην διευκρίνιση του «προγράμματος», δηλαδή, των σημείων – αξόνων μιας νέας άποψης.

ΓΙΑ ΜΙΑ ΕΚΛΟΓΙΚΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ

Δημοσιεύουμε το παρακάτω κείμενο - πρώτο απολογισμό της «Πρωτοβουλίας παρέμβασης στις εκλογές», που εξηγεί την αδυναμία καθόδου σ' αυτές. Το κείμενο κυκλοφόρησε στις αρχές Μαΐου.

Ήδη από την εποχή των Ευρωεκλογών του 1984 έγινε προσπάθεια να επιτευχθεί μια κάθοδος στις εκλογές του"χώρου" με τη μεγαλύτερη δυνατή ευρύτητα. Αποδείχτηκε τότε ότι οι συνθήκες δεν είχαν ωριμάσει για κάτι τέτοιο. Με τις πολιτικές εκλογές του 1985 το ζήτημα μπήκε ακόμα πιο επιτακτικά. Η ανάγκη μιας παρέμβασης του χώρου μας στην "κεντρική πολιτική σκηνή" φάνηκε πως ήταν απόλυτα αναγκαία. Με την προοπτική μάλιστα μιας διπολικής αντιπαράθεσης "αλλαγής- απαλλαγής" και της ασφυκτικής πίεσης για κάθε είδουςκριτικές υποστηρίξεις, αυτή η παρέμβαση φαινόταν αναγκαία όσο ποτέ άλλοτε. Έτσι οι πρώτες κινήσεις για κάτι τέτοιο άρχισαν από τό Φλεβάρη του 1985 από διαφορετικές κατευθύνσεις που όλες κατέληξαν στην πρωτοβουλία για την παρέμβαση στις εκλογές στη συνέχεια. Όμως το θέμα της προεδρικής εκλογής, της αναστροφής του ΠΑΣΟΚ, η υποστήριξη του Σαρτζετάκη και η δραματική επιτάχυνση του χρόνου των εκλογών ανέτρεψαν για άλλη μια φορά το χρονοδιάγραμμα που είχε μπει για την επίτευξη μιας εκλογικής παρέμβασης που δε θα στηριζόταν απλά σε ορισμένες δυνάμεις ή οργανώσεις αλλά θα περιλάμβανε την συντριπτική πλειοψηφία ενός ευρύτερου χώρου.

Έτσι ουσιαστικά η πρωτοβουλία για τις εκλογές ενεργοποιείται μόλις μέσα στον Απρίλη και τότε άρχισε η διαδικασία επαφής ανάμεσα στις διάφορες ομάδες, ανάμεσα στην επαρχία και στην Αθήνα.

Η εμπειρία απ'αυτή την κινητοποίηση και την ενεργοποίηση ευρύτερων δυνάμεων υπήρξε απόλυτα θετική. Ηρθαμε σε επαφή με τον ένα ή άλλο τρόπο με ομάδες και συντρόφους από την Θεσσαλονίκη, την Καβάλα, την Πτολεμαΐδα και την Κοζάνη, τη Βέροια,τη Λάρισα, τη Χαλκίδα, το Μεσολλίγγι και το Αγρίνιο, την Αρτα, την Κέρκυρα,την Πάτρα, την Αμαλιάδα και τα Λεχαινά, την Καλαμάτα, την Τρίπολη και την Σπάρτη, την Κόρινθο, τη Χίο, τα Χανιά, το Ηράκλειο και το Ρέθυμνο. Ταυτόχρονα συζητήσαμε με συντρόφους που ζουν και δουλεύουν σε γειτονιές και συνοικίες της Αθήνας. Παράλληλα συζητήσαμε με συντρόφους από όλες σχεδόν τις ομάδες του εξωκοινοβουλευτικού χώρου, όπως και με άλλους απ'τον οικολογικό χώρο κλπ. Απ' όσο γνωρίζουμε αυτή η επαφή και συζήτηση αποτελεί την ευρύτερη διαδικασία ανταλλαγής απόψεων που έχει κάνει ο χώρος μας τα τελευταία χρόνια. Ποιά συμπεράσματα βγάλαμε απ' αυτή την διδικασία ανταλλαγής απόψεων.

Η κατανόηση της ανάγκης μιας εκλογικής παρέμβασης

Η συντριπτική πλειοψηφία των συντρόφων, ομάδων, κινήσεων, περιοδικών κλπ με τους οποίους ήρθαμε σε επαφή αναγνώρισε αρχικά την ανάγκη μιας ενιαίας καθόδου του χώρου μας στις βουλευτικές εκλογές του Ιούνη, κατανοώντας σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό την ανάγκη για μια παρέμβαση στο κεντρικό πολιτικό επίπεδο. Ομως από τις επαφές της πρωτοβουλίας μας διαπιστώσαμε πως υπήρχαν οι εξής διαφορετικές τοποθετήσεις:

α. Η πρώτη θέση ήταν των πολιτικών ομαδοποιήσεων, περιοδικών, κινήσεων κλπ, που πήραν την πρωτοβουλία για την εκλογική παρέμβαση, που πίστεύαν πως έπρεπε να γίνει η προσπάθεια για ένα κοινό κατέβασμα του "χώρου" δεδομένης της πολιτικής αναγκαιότητας και των βημάτων που είχε κάνει ο χώρος την τελευταία περίοδο.

β. Η δεύτερη τοποθέτηση που εκφράστηκε από πολλές ομάδες όπως το ΚΚΕ(μ-λ) Προλεταριακή Σημαία, το ΕΚΚΕ-Μ-Λ ΚΚΕ , από την ομάδα Α/συνέχεια κύρια πρόβαλλε σαν επιχείρημα για την άρνηση καθόδου στις εκλογές την έλλειψη μιας πλατφόρμας ικανής να εκφράσει το χώρο και έτσι οι μεν σύντροφοι της Προλεταρικής Σημαίας και του ΕΚΚΕ Μ-Λ ΚΚΕ αποφάσισαν ή είχαν ήδη αποφασίσει να κατέβουν μόνοι στις εκλογές μια και διέθεταν μια τέτοια γενική πλατφόρμα ή δε ομάδα της Α/συνέχειας πως ο χώρος θα πρέπει να συνεχίσει την διαδικασία της "γενικής προετοιμασίας συσσώρευσης δυνάμεων" για την αντιμετώπιση της πολιτικής πραγματικότητας.

γ.Η τρίτη τοποθέτηση, που ήταν εκείνη των περισσότερων συντρόφων σε επιμέρους ομαδοποιήσεις ήταν πως ναι μεν είναι ανάγκη η εκλογική κάθοδος αλλά δεν υπάρχουν τα απαραίτητα χρονικά όρια για να πειστεί ο κόσμος όχι μόνο για την αναγκαιότητα κατεβάσματος αλλά και να αποκτηθεί μια σχετική αξιοπιστία για το σχήμα που κατεβαίνει στις εκλογές. Έτσι αυτοί οι σύντροφοι έβαζαν πιο πιεστικά το ζήτημα αν αυτή η εκλογική κάθοδος αποτελούσε ένα πραγματικό βήμα για την συγκρότηση του χώρου ή αποτελούσε μια ευκαιριακή συμμαχία. Και η δυσπιστία των συντρόφων επικεντρωνόταν στο γεγονός ότι δεν υπήρχε ο απαραίτητος χρόνος για να πραγματωθούν κάποιες διαδικασίες συγκρότησης πριν από την εκλογική κάθοδο. Πάντως οι περισσότεροι απ'αυτούς τους συντρόφους έκφρασαν την θέληση να παρακολουθήσουν τη διαδικασία στο βαθμό που θα αποφασιζόταν τελικά μια εκλογική κάθοδος.

δ. Τέλος υπήρξαν επί μέρους απόψεις όπως εκείνη της ΕΜΑΣ και άλλων που ενώ υποστήριζαν την ανάγκη κοινής εκλογικής καθόδου έκριναν πως η πρωτοβουλία δεν είχε την απαραίτητη ευρύτητα που θα τους επέτρεπε να συμμετάσχουν σ'αυτή.

Αν αυτή ήταν η τοποθέτηση των διαφόρων ομαδοποιήσεων δε θα πρέπει να μην αναφέρουμε την στάση διαφόρων ανεξάρτητων συντρόφων, όπως και συντρόφων και φίλων που ανήκουν σε έναν ευρύτερο πολιτικό χώρο, οι οποίοι πιεστικά υποστήριζαν την ανάγκη εκλογικής καθόδου, μια και αυτοί αντιμετωπίζουν την πίεση του διπολισμού και των κριτικών υποστηρίξεων πολύ πιο έντονα και δεν ενδιαφέρονται τόσο ούτε καν γνωρίζουν την εωτερική κατάσταση του χώρου μας και των ομαδοποιήσεών του, και δεν έπαιρναν υπ'όψη τους τόσο τις δυνατότητες για κατέβασμα, όσο επέμεναν στην ανάγκη της καθόδου.

Συμπεράσματα

Με βάση αυτά τα δεδομένα που σκιαγραφήσαμε παραπάνω καταλήξαμε στα εξής:

1. Η καμπάνια που έγινε έδειξε πως μέσα στο χώρο μας έχει επεκταθεί η συνειδητοποίηση της αναγκαιότητας τόσο για μια συγκρότηση με πλουραλιστικά χαρακτηριστικά του χώρου μας, όσο και η ανάγκη παρέμβασης στο κεντρικό πολιτικό επίπεδο με ενιαίο πολιτικά τρόπο, που βέβαια δεν αποκλείει τις επί μέρους διαφοροποιήσεις.
2. Καταλήξαμε πως δεν υπάρχει η δυνατότητα για μια πανελλαδική κάθοδο στις εκλογές που να παίρνει υπόψη της τις υπαρκτές ομαδοποιήσεις του χώρου μας. Και δεδομένου ότι την εκλογική κάθοδο δεν τη βλέπαμε σα μια διαδικασία επιβολής μιας απόφασης πάνω στις υπαρκτές ομαδοποιήσεις του χώρου αλλά σα μια διαδικασία συναπόφασης από την πλειοψηφία των ενεργοποιημένων δυνάμεων του χώρου μας. Αντίθετοι σ' αυτήν την απόφαση είναι οι σύντροφοι της Κ.Ο.ΜΑΧΗΤΗΣ, όπως και ανεξάρτητοι σύντροφοι και οικολόγοι, που κρίνουν πως μπροστά στην ανάγκη της παρέμβασης σ' αυτές τις εκλογές σαν κομβικό σημείο για την συγκρότηση και την εκφρασμένη διάθεση των ευρύτερων δυνάμεων του χώρου θα πρέπει να αποπειραθούμε παρ' όλα αυτά να πραγματοποιήσουμε την εκλογική κάθοδο.
3. Όμως παρόλο που καταλήξαμε πως δεν υπάρχει η δυνατότητα καθόδου στις εκλογές αυτό δεν σημαίνει πως εγκαταλείπουμε κάθε απόπειρα ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ στην εκλογική περίοδο. Αντίθετα μάλιστα από μια άποψη πρέπει να κάνουμε ότι περνάει από το χέρι μας για να μην εξαφανιστεί εντελώς ο χώρος μας σε μια τόσο δύσκολη εκλογική περίοδο. Γιαυτό προτείνουμε η εκλογική μας παρέμβαση να πάρει τα εξής χαρακτηριστικά: την έκδοση ενός προπαγανδιστικού υλικού σε πανελλήνια κλίμακα-αφίσσες, κείμενα κλπ-που να δίνουν την άποψη και το στίγμα μας, όπως και ραδιοφωνικούς σταθμούς.

Την πραγματοποίηση ορισμένων κινητοποιήσεων στην διάρκεια της προεκλογικής περιόδου γύρω από ζητήματα που θεωρούμε κεντρικά και σημαντικά: στρατός, ανεργία, ποιότητα ζωής, διεθνή αλληλεγγύη. Όχι μόνο δηλαδή να μην περιστείλουμε τις κινητοποιήσεις μας αλλά αντίθετα να χρησιμοποιήσουμε την προεκλογική περίοδο για να προβάλλουμε τις απόψεις μας.

Τέλος να κυκλοφορήσει σε πανελλήνια κλίμακα ένα ψηφοδέλτιο του χώρου μας που να αιτιολογεί την άρνησή μας να ψηφίσουμε κάποιο από τα υπαρκτά σχήματα. Αυτό το "ψηφοδέλτιο" δεν θα είναι προφανώς κάτι που θα προτείνουμε στις ευρύτερες μάζες αλλά θα πρέπει να διακινηθεί σ' όλο το χώρο μας.

Είναι προφανές πως δύο υπήρξαν οι παράγοντες που εμπόδισαν την κάθοδο του χώρου μας στις εκλογές.

Α.Ο ένας ήταν η ανωριμότητα και η έλλειψη επαφής ανάμεσα στις διάφορες συνιστώσες του χώρου σε πανελλαδικό επίπεδο, όπως και η διαφοροποίηση που υπάρχει ανάμεσα στον ευρύτερο χώρο και τις υπαρκτές ομαδοποιήσεις, που όντας στη πλειοψηφία τους προϊόντα της ΚΡΙΣΗΣ αυτού του χώρου δεν έχουν ακόμα πειστεί για την αξιοπιστία και την φερεγγυότητα κινήσεων συγκρότησης και συνολικής παρέμβασης-όπως στις εκλογές.

Έτσι εμφανίστηκε το φαινόμενο ο ευρύτερος χώρος να πιέζει για μια εκλογική κάθοδο ενώ αντίθετα απ' την πλευρά των περισσότερων ομάδων και οργανώσεων υπήρχε δισταγμός. Θα πρέπει επομένως να συνεχιστούν οι διαδικασίες για την παραπέρα επαφή, συζήτηση και κοινή παρέμβαση των υπαρκτών ομαδοποιήσεων όπως και να βοηθηθούν ιδιαίτερα στην επαρχία οι όποιες προσπάθειες γίνονται για να δυναμώσουν παραπέρα. Έτσι θα πρέπει να παρθούν πρωτοβουλίες για την ενοποιητικού τύπου συγκρότηση του χώρου μας μέσα από κοινές ενέργειες- όπως μελλοντικά ένα κοινό έντυπο, κοινές πανελλαδικές εκδηλώσεις κλπ και βέβαια με την ίδια την κοινή εκλογική παρέμβαση.

Β.Ο δεύτερος ήταν η έλλειψη χρόνου και η προηγούμενη έλλειψη σχέσεων Αθήνας-επαρχίας μια και οι διαδικασίες έγιναν πολύ γρήγορα και έτσι δεν υπήρξε η δυνατότητα να ενεργοποιηθούν ευρύτερα οι σύντροφοι του χώρου μας που θα αναλάμβαναν να στηρίξουν αποφασιστικά την πρωτοβουλία. Εδώ πρέπει πράγματι να κάνουμε μια αυτοκριτική για την καθυστέρηση που υπήρξε στην εκδήλωση της πρωτοβουλίας, καθυστέρηση που υπήρξε κυριολεκτικά μοιραία για την επιτυχία της. Γιατί αναγνωρίζεται από όλους μας ότι η ύπαρξη κάποιων ευρύτερων χρονικών περιθώριων θα επέτρεπε σχεδόν σίγουρα την εκλογική παρέμβαση.

Σύντροφοι,
εμείς που πήραμε την πρωτοβουλία της απόπειρας καθόδου σ' αυτές τις εκλογές δεν μπορούμε να αποκρύψουμε αυτό που θεωρούμε σαν πραγματικότητα, ότι δηλαδή η αδυναμία καθόδου στις εκλογές αποτελεί μια ήττα για το μας, μια ήττα που θα την πληρώσει σε όλη την περίοδο που έρχεται όχι μόνο στο επίπεδο της καταστολής αλλά και πολιτικά. Ας είμαστε βέβαιοι ότι η αδυναμία παρέμβασής μας σε μια τόσο κομβική στιγμή όπως είναι οι σημερινές πολιτικές εκλογές, θα βαρύνει αρνητικά πάνω στο μέλλον του χώρου μας.

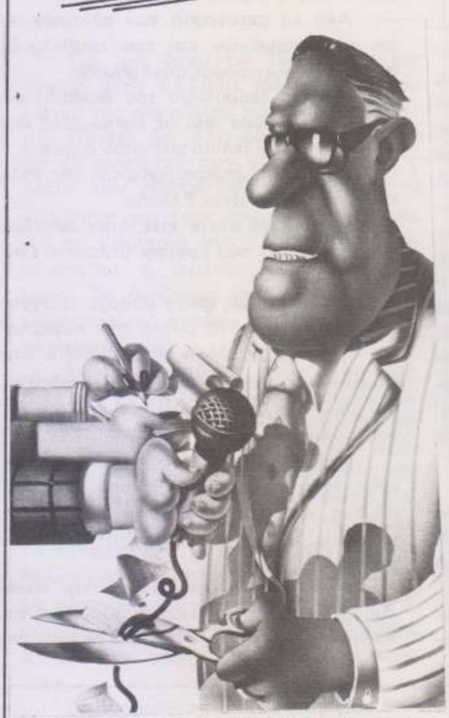
Όμως η αναγνώριση αυτού του γεγονότος δεν πρέπει να μας οδηγήσει στην απάθεια ή την ηττοπάθεια. Θα πρέπει να δοκιμάσουμε να παρέμβουμε σ' αυτές τις εκλογές με τις μεθόδες που προτείναμε παραπάνω και έτσι να συσπειρώσουμε ότι είναι δυνατόν να συσπειρωθεί και το κυριώτερο δεν θα πρέπει να εγκαταλείψουμε τις προσπάθειές μας για την ποιοτική και ποσοτική αναβάθμιση του χώρου μας στο μέλλον.

Θα πρέπει να κάνουμε ότι μπορούμε για να αποφευχθεί μια νέα φάση "ομαδοποίησης" στο χώρο μας αλλά αντίθετα να ενισχύσουμε εκείνες τις ενωτικές πρωτοβουλίες που θα τείνουν να συγκροτήσουν ένα ενιαίο αλλά και πολύμορφο πολιτικό υποκείμενο. Γιατί οι δύσκολοι καιροί που έρχονται μπορούν να αντιμετωπιστούν είτε με τον αναχωρητισμό-ο καθένας στο καβούκι του- είτε με την προσπάθεια κοινής αντιμετώπισης.

Και εδώ πιστεύουμε βρίσκεται ο θετικός χαραχτήρας της απόπειρας που κάναμε. Παρόλο που τελικά παστύχαμε στην κάθοδο στις εκλογές προχωρήσαμε -πιστεύουμε- τις επαφές και τις σχέσεις ανάμεσα στις ζωντανές δυνάμεις του χώρου. Και αυτό το θετικό θέλουμε να το διατηρήσουμε.

ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ
ΣΤΙΣ ΕΚΛΟΓΕΣ

Από τον κιτρινισμό στο φασισμό

Το πρόβλημα των ελληνικών εφημερίδων και της δημοσιογραφίας ήταν γνωστό από χρόνια, την τελευταία όμως τετραετία (με το ΠΑΣΟΚ στην εξουσία) πήρε άλλες διαστάσεις και έγινε πιο σύνθετο.

Οι εφημερίδες – συμπολιτευόμενες, αντιπολιτευόμενες – έχουν αλλάξει τόσο ποιοτικά όσο και μορφολογικά. Κυριάρχησε το σχήμα ταμπλόϊντ που το λάνσαρε πρώτα το «Έθνος» για να το μιμηθούν δεξιές και αριστερές εφημερίδες, οι έγχρωμες φωτογραφίες και το «σαλόνι», νέες εφημερίδες δημιουργήθηκαν που γρήγορα όμως έκλεισαν, μετά από περιπέτειες συνήθως, όπως η «Ρωμιοσύνη», οι «Ειδήσεις» κ.ά., οι πολιτικές και οικονομικές αναλύσεις υποσκελίστηκαν από κοινωνιολογικές φανφάρες, (βλέπε ναρκωτικά, νεολαία, φυλακές...) πολυσέλιδα έγχρωμα αθλητικά ρεπορτάζ και «ιστορικές» αναδρομές.

Πάντως μέσα σ΄ αυτόν τον κυκεώνα των μεγαλοεπιχειρηματιών του τύπου και τον απελπιστικό κιτρινισμό τους, μια «εφημερίδα» ξεχωρίζει, γιατί τράβηξε παραπέρα. Η «Αυριανή».

Η εφημερίδα που αρχικά «γκρέμισε το σάπιο καθεστώς της δεξιάς», μας προκαλούσε γέλιο για τις συνταρακτικές αποκαλύψεις της και τις πολιτικές αναλύσεις της. Λιγοσέλιδη, φτηνή, με πρωτόγονο τρόπο τύπωσης αποτελούσε το όργανο των παθιασμένων αντιδεξιών.

Η μεταλλαγή της έγινε μ΄ αργό τρόπο ώστε δεν έγινε αντιληπτή παρά μόνο τις τελευταίες μέρες της εκλογής του Προέδρου Δημοκρατίας. Ενώ και οι πιο πράσινες εφημερίδες, όπως το «Έθνος» και το «Βήμα» μέχρι και το δημοσιογραφικό όργανο του ΠΑΣΟΚ, έκαναν τα πάντα για να μας πείσουν ότι ήταν σωστή πολιτική επιλογή και τακτικός ελιγμός η επανεκλογή του Καραμανλή, η «Αυριανή» επέμενε στο ότι το ΠΑΣΟΚ δε μπορεί και δεν πρέπει να ψηφίσει Καραμανλή, ότι δεν είναι δυνατό ο Αντρέας να υποστηρίξει τον Καραμανλή, η βόμβα έσκασε. Οι «πράσινες» εφημερίδες πάγωσαν και η «Αυριανή» πανηγύριζε αλλάζοντας τον υπότιτλο «η εφημερίδα που γκρέμισε τον καραμανλισμό».

Η «Αυριανή» είχε γίνει η πιο έγκυρη εφημερίδα του ΠΑΣΟΚ (αλλιώς το δημοσιογραφικό του όργανο) και αφού πρώτα υιοθέτησε το στυλ Κουτσόγιωργα, μετά υιοθέτησε και τη γραμμή Κουτσόγιωργα.

Βλέποντας την κυκλοφορία της ν΄ ανεβαίνει, τράβηξε ακόμα πιο πέρα το σχοινί, απειλώντας όποιον βουλευτή δε θα ψήφιζε Σαρτζετάκη και παροτρύνοντας τον Αντρέα να νοθεύσει τις εκλογές ακολουθώντας το παράδειγμα της ΕΡΕ το ΄61 (!).

Και βέβαια δε θα μπορούσε να έλειπε το εκλογικό «κλου». Ακολουθώντας τις οδηγίες για φιλαθλοποίηση του πολιτικού σκηνικού, δημοσίευσε και φωτογραφία του Μητσοτάκη με τους Ναζί. Η «Αυριανή» έδινε το ρυθμό (και τη γραμμή) και οι υπόλοιπες εφημερίδες χόρευαν σ΄ αυτόν. Έτσι τις ανακοινώσεις της ακολουθούσαν καταγγελίες και διαψεύσεις, οι εφημερίδες παρουσίαζαν συνεντεύξεις για την περιβόητη φωτογραφία, ενώ οι πρασινοφρουροί βρήκαν και νέο σύνθημα, «απόψε πεθαίνει ο φίλος των Ες-Ες»

Παράλληλα διοχετευόταν έντεχνα και ένας φασισμός-ρατσισμός απέναντι στους νέους με μηχανάκια, στους πανκς, στους Εβραίους, στους Τούρκους κλπ. (Χαρακτηριστική η αποκάλυψη της «Α», ότι ο αρχηγός των καταλήψεων του Χημείου ήταν... Εβραίος). Θα μπορούσαμε βέβαια να προσθέσουμε και την έκδοση από τον Κουρή αθλητικής εφημερίδας που είχε ένθετο πολιτική εφημερίδα, γεγονός πρωτόφαντο στο χώρο της δημοσιογραφίας.

Και ενώ η «Αυριανή» γίνεται όλο και πιο φασιστική, ξεπερνώντας κάθε άλλη δεξιά εφημερίδα, και συγκρίνεται μόνο με τη φασιστική φυλλάδα «Στόχος», ο λαός ανυπομονεί να δημοσιευθεί η αφιέρωση του Μητσοτάκη στην πίσω πλευρά της πασίγνωστης φωτογραφίας.

S.O.S

Έχετε δει βιβλία μαθητών πριν τις εξετάσεις, φυλλάδια φροντιστηρίων ακόμα και θέματα εξετάσεων, που δημοσιεύονται στις εφημερίδες.

Παντού υπάρχει το κωδικοποιημένο σήμα που δίνουν τα πλοία όταν βυθίζονται, τα αεροπλάνα όταν πέφτουν και γενικά όταν κάποιος άνθρωπος βρίσκεται σε μεγάλο κίνδυνο για τη ζωή του: «σώστε τις ψυχές μας» – S.O.S.

Και πραγματικά, λίγο-πολύ, οι υποψήφιοι έτσι νοιώθουν. Αν δεν μπουν στο πανεπιστήμιο, ή σε κάποια σχολή, η κατάσταση είναι S.O.S. Χάνουν την αναβολή, την κοινωνική αναγνώριση, το χαρτζιλίκι, τις κουλτουριάρες, τη φοιτητική ζωή, τις διακοπές κλπ.

Αναγκάζονται ή να πάνε στρατό, ή να βρούνε μαύρη δουλειά, ή τη γνωστή μιζέρια· μην τα πολυλογούμε τώρα.

Σημασία έχει αυτό το S.O.S που πάνω από έναν ορισμό, μια απάντηση, μια απόδειξη, μια χρονολογία, συμπυκνώνει τη σωτηρία της ψυχής των νέων, που στις εξετάσεις, βρίσκεται η ζωή της σε μεγάλο κίνδυνο, μιας και ή θα περάσει στον κόσμο των προνομίων της γνώσης, ή στον κόσμο της εργασίας, της ανεργίας, του στρατού.
S.O.S. λοιπόν.

Τα μυαλά στα κάγκελλα

Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία 1985 μ.Χ. του ανταποκριτή μας:

"Στην πρωτεύουσα της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας τις Βρυξέλες στο στάδιο Χέυτελ άλλος ένας αιματοβαμμένος τελικός διεξάχθηκε μεταξύ των ερυθρών και των μαύρων..." Κάπως έτσι θα περιέγραφε ένας ιστοριογράφος της ρωμαϊκής εποχής την συνηθισμένη κατά τ' άλλα καθημερινή μιζέρια του "άρτος και θεάματα" της αυτοκρατορίας την εποχή της παρακμής της.

Δεν πιστεύω ότι υπάρχει άλλος χαρακτηρισμός για την ε ν ψ υ χ ρ ώ ε π ι σ φ ρ ά γ ι σ η των 42 (αν όχι παραπάνω) θανάτων των φιλάθλων, από την ΟΥΕΦΑ, τις τηλεοράσεις, τα κράτη, τους δημοσιογράφους, τους φιλάθλους και τις κοινωνίες της Ευρώπης σε δύση και Ανατολή: σημαίνει μια ρωμαϊκή αυτοκρατορία σε παρακμή.

Και τα σημάδια είναι πολλά.

— Από τη μετατροπή της ευχαρίστησης της άθλησης του σώματος σε θέαμα και σύγκρουση μέχρι θανάτου άσχετα με ποιά ομάδα είσαι.

— Από τα 60 εκατομμύρια που πήραν οι "νικητές" ενώ οι ιταλοί ψηφίζουν για το αν θα έχουν πάγωμα μισθών ή όχι.

— Από την εμφάνιση των Χούλιγκαν όχι σαν αθλητικό φαινόμενο αλλά σαν φαινόμενο απόγνωσης και θανάτου από την Αγγλία ως την μακρινή Κίνα.

— Από τη μετατροπή των αθλητών μέσω των φαρμάκων και των αναβολικών σε μηχανές νικηφόρας σύγκρουσης.

— Από το ξεπούλημα του θανάτου και του αίματος μέσα από τις εφημερίδες είτε αυτό είναι στον τελικό είτε στον Λίβανο.

— Από την ποδοσφαιροποίηση της πολιτικής που ζούμε στην Ελλάδα.

Όλα αυτά μέχρι χτες ήταν ενδείξεις της κρίσης όχι που έρχεται αλλά που ζούμε.

Σήμερα όμως αφού μάθαμε τί σημαίνει το σύνθημα "τα μυαλά στα κάγκελα" με τη συνενοχή όλων μας μπροστά στις τηλεοράσεις μεταβλήθηκαν σε αποδείξεις όχι μόνο της κρίσης αλλά της α ν ο χ ή ς που έχουμε γι' αυτήν.

Ενώ υπήρχαν τόσοι νεκροί ανεχτήκαμε τη νομιμοποίηση της από τους επισήμους και απολαύσαμε τη σύγκρουση, ίσως να θέλαμε υποσυνείδητα κι άλλο αίμα...

Λέτε η μόνη σωτηρία για την παρακμασμένη Ρώμη να είναι οι βάρβαροι της Ανατολής που περιμένουν προ των πυλών;

PEPSI: Ο ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ Ή ΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΟΥ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΥ

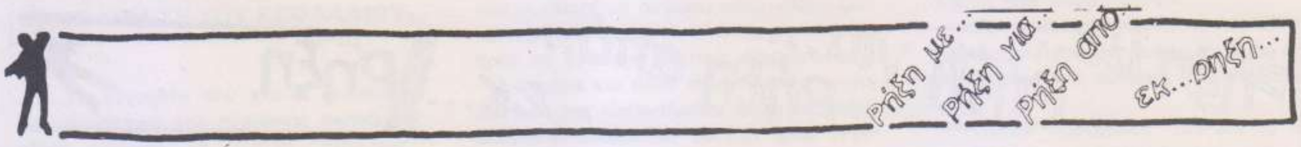

Κάποιος επαναστάτης είχε πει ότι "οι καπιταλιστές θα μας πουλήσουν μόνοι τους το σκοινί που θα τους κρεμάσουμε". Πρόσφατα από την ελληνική τηλεόραση μας έδωσαν μια διαφήμιση — της **Pepsi** — που από μόνη της είναι μια θαυμάσια ανάλυση του τί είναι σήμερα καταναλωτικός καπιταλισμός ή αυτό που λέμε κομμουνισμός του κεφάλαιου. Συνοπτικά κομμουνισμός του κεφάλαιου μπορούμε να πούμε ότι είναι η αναγνώριση της κάθε ανθρώπινης ανάγκης από το κεφάλαιο-κράτος και η ικανοποίησή της σαν εμπόρευμα όμως.

Ας δούμε όμως τη διαφήμιση. Σε μια παραλία με καυτό ήλιο και με εκατοντάδες διψασμένους λουόμενους εμφανίζεται ένα αυτοκίνητο με μεγάφωνα ρυθμισμένα σε μεγάλη ένταση. Μπροστά στο μικρόφωνο ο διαφημιστής αδειάζει το πολυπόθητο υγρό σιγά-σιγά μέσα στο ποτήρι, το καταπίνει το ίδιο σιγά και ηδονικά αφήνοντας κραυγές άκρατης ικανοποίησης. Όλοι αυτοί οι μαγικοί ήχοι και τερψιλαρυγγισμοί μεταδίδονται στ' αυτιά και του πιο απομακρυσμένου και αδιάφορου λουόμενου, οδηγώντας τους όλους μπροστά στο αυτοκίνητο - διαφήμιση - καντίνα. Ο διαφημιστής βγαίνει από το αυτοκίνητο-στούντιο και φορώντας ένα καπέλο με το σήμα της **Pepsi** μετατρέπεται σε πωλητή που μπροστά σ' ένα πλήθος διψασμένων έξαλλων στερημένων ανθρώπων ρωτάει "ποιός είναι ο πρώτος" κι αρχίζει ο καταρράκτης των πωλήσεων και τελειώνει η διαφήμιση.

Αποκαλυπτική πραγματικά διαφήμιση που μας δείχνει όχι μόνο τον κομμουνισμό του κεφάλαιου αλλά και τη βαθύτερη φιλολογία και διαδικασία της διαφήμισης. Πως δηλαδή μια οποιαδήποτε ανθρώπινη ανάγκη εξιδανικεύεται από κολόχαρτο και σερβιέτες μέχρι την κουλτούρα και τις ανθρώπινες σχέσεις για να μεταβληθεί αμέσως μετά μαγικά μ' ένα "καπελάκι" σε εμπόρευμα: η δίψα, σε **Pepsi**, οι ευτυχισμένες σχέσεις σε κολώνιες κλπ. κλπ.

Ζούμε όμως σ' ένα πολύπλοκο κόσμο, αν τελειώσουμε με την είδηση ότι περίπου 5 νέα εργοστάσια της **Pepsi** κατασκευάζονται στη Ρωσία. Θάχαμε άδικο να λέγαμε ότι ανακαλύψαμε ότι το κεφάλαιο του κομμουνισμού των Γκορμπατσώφ και Γιαρουζέλσκι δεν διαφέρει στη βαθύτερη ουσία του με τον κομμουνισμό του κεφάλαιου της Δύσης;

Οικογένεια

Για μια δεκαετία τώρα, η οικογένεια στην Ελλάδα, παρόλες τις αλλαγές της κοινωνίας παραμένει σταθερή. Πρώτα απ' όλα παραμένει σταθερό το ποσοστό των γάμων, ενώ η ηλικία που παντρεύονται οι Έλληνες μειώθηκε για τους άντρες στα 26 και για τα κορίτσια στα 22, με τάσεις να μειώνεται η ψαλίδα της διαφοράς τους. Τα διαζύγια ενώ μέχρι το '83 παρουσίαζαν άνοδο, το '84 άρχισαν να μειώνονται!

Είναι γνωστό ότι κάθε άτομο ζητάει ένα χώρο όπου θα μπορεί να επιβεβαιωθεί σαν τέτοιο, να δημιουργήσει σχέσεις, να καταχτήσει την προσωπική ευτυχία. Όσο η κοινωνία μας δυτικοποιείται και η αποξένωση γίνεται πιο έντονη και όσο απ' την άλλη το κίνημα δεν θάχει να προτείνει εναλλαχτικές μορφές διαβίωσης που να μπορούν να καλύπτουν τέτοιες ανάγκες, ο κύριος χώρος εκπλήρωσης αυτών των αναγκών θάναι η οικογένεια.

Μια οικογένεια που παρόλο που παραμένει σταθερή σαν θεσμός, αλλάζει. Οι σχέσεις μεταξύ γονιών-παιδιών είναι ομαλές και σ' αυτό ρόλο παίζουν πολλοί παράγοντες. Το νεαρό της ηλικίας των γονιών. Η μεγάλη αλλαγή γύρω από θέματα ανατροφής των παιδιών. Η συντηριτικοποίηση της νεολαίας μέσα από το εκπαιδευτικό σύστημα. Σήμερα οι νέοι δεν "προλαβαίνουν" να έχουν αντιρρήσεις γιατί... διαβάζουν. Ακόμα και το ίδιο το στυλ της ζωής τους δεν δημιουργεί αντιθέσεις γιατί όλοι αφήνουν τη "μεγάλη ζωή" για το πανεπιστήμιο.

Η συμμετοχή των νέων στις αποφάσεις της οικογένειας είναι καταπληκτική: Στην κατηγορία των 20-24 χρόνων (στοιχεία από το ΒΗΜΑ) συμμετέχουν το 88%(!) των ρωτηθέντων αγοριών και το 85% των κοριτσιών. Στο μόνο που υπάρχει χάσμα μεταξύ των γονιών και των παιδιών είναι τα θέματα της κουλτούρας. Όμως και η πιο "εξτρεμιστική" κουλτούρα στο βαθμό που δεν δημιουργεί ένα συνολικό τρόπο εναλλακτικής θεώρησης και πρακτικής, δεν είναι δυνατόν να παραθέσει ένα νέο μοντέλο ανθρώπινων σχέσεων.

ΔΥΟ ΜΕΘΟΔΟΙ ΓΙΑ ΝΑ ΚΑΝΕΤΕ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΤΟ ΡΕΥΜΑ

Επειδή είτε η Ν.Δ. είτε το ΠΑΣΟΚ κερδίσουν τις εκλογές, η ΔΕΗ θα συνεχίσει να σας χαρατσώνει, το επιστημονικό προσωπικό της ομάδας, σας προτείνει δυο τρόπους, που μπορείτε να κάνετε "οικονομία" (σ' αυτά που πληρώνετε μόνο).

1.) ΜΗΧΑΝΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΣ

Με προσοχή παραβιάζουμε τη μολυβδένια ασφάλεια της ΔΕΗ που βρίσκεται έξω απ' τον μετρητή, με τέτοιο τρόπο ώστε στη συνέχεια να την ξανατοποθετήσουμε χωρίς να φαίνεται η παραβίαση. (Για να γίνει αυτό το τελευταίο της κάνουμε δυο τρυπούλες με καρφάκι, περνάμε το σύρμα και την ξανασφίγγουμε με μια πένσα).

Ανοίγουμε το καπάκι του μετρητή και σφηνώνουμε ένα σφουγγαράκι ανάμεσα στον δίσκο και στο σημείο στήριξής του. Αυτό μπορεί να γίνει τελείως ακίνδυνα γιατί τα σημεία εκείνα δεν έχουνε ρεύμα. Α π ο φ ύ γ ε τ ε να βάλετε χαρτάκι γιατί μπορεί να ξεφύγει ο δίσκος απ' τη θέση του και να έχουμε βλάβη.

Η δουλειά αυτή θα γίνει αμέσως μετά τη μέτρηση από τον υπάλληλο της ΔΕΗ και θ' αφαιρέσουμε το σφουγγαράκι πέντε με δέκα μέρες πριν ξαναεμφανιστεί ο υπάλληλος. Θα τοποθετήσουμε το καπάκι και την ασφάλεια κανονικά και θα περιμένουμε χαμογελαστοί την επόμενη μέτρηση.

Έτσι ο μετρητής μας δείχνει περίπου 50% της κατανάλωσης.

2.) ΜΕΘΟΔΟΣ ΜΕ ΜΑΓΝΗΤΗ

Μ' αυτή τη μέθοδο μπορούμε να "εξοικονομήσουμε" ρεύμα χωρίς ν' ανοίξουμε το καπάκι. Θέλει όμως υπομονή και προσεκτική παρατήρηση του μετρητή.

Ανοίξτε αρκετές ηλεκτρικές συσκευές και φώτα, ώστε να βλέπετε τον δίσκο να γυρνάει σχετικά γρήγορα. Τοποθετήστε έναν ισχυρό μαγνήτη πάνω στο καπάκι — κόντρα στον δίσκο — και μετακινήστε τον υπομονετικά. Παρατηρήστε σε μερικά σημεία μείωση του ρυθμού περιστροφής. Κλείστε με ταινία τον μαγνήτη κι αφαιρέστε τον λίγες μέρες πριν έρθει ο υπάλληλος της ΔΕΗ για την μέτρηση.

Σε λίγους τύπους μετρητών είναι δυνατό να μη λειτουργήσει αυτή η μέθοδος.

Καβάλα 29-5-1985

— ο μ ά δ α —
παρέμβαση στις εκλογές

Σοσιαλιστικός κυνισμός

Φαίνεται πως οι χώρες του υπαρκτού σοσιαλισμού δε θα πάψουν να μας εκπλήσσουν, δε θα πάψουν να τσιγκλάνε τις αφελείς ευαισθησίες μας σε σχέση με τις δημοκρατικές διαδικασίες και τα δημοκρατικά δικαιώματα, τα οποία εξακολουθούμε ξεροκέφαλα να θεωρούμε κατακτήσεις του εργατικού κινήματος και όχι "αστικές υποκρισίες".

Ένα από τα πρόσφατα παραδείγματα που υπέπεσε στην αντίληψή μας διαβάζοντας τη γαλλική εφημερίδα **Le Monde** (11-12 Φεβρουαρίου 1985) ήταν το πάθημα του Πολωνού Σεβερίν Μπλουμστάιν, εκπρόσωπου της Αλληλεγγύης στη Γαλλία (πολλοί από μας θα τον θυμούνται από όταν είχε έρθει να μιλήσει στην Ελλάδα σε μια συγκέντρωση συμπαράστασης στην Αλληλεγγύη, λίγο μετά το πραξικόπημα του Δεκέμβρη του '81).

Ο Μπλουμστάιν λοιπόν είχε την ατυχή έμπνευση μια και η κυβέρνηση του Γιαρουζέλσκι έδωσε αμνηστία στους πολιτικούς κρατούμενους, να επιστρέψει στη χώρα του για να συνεχίσει εκεί τον αγώνα του. Έτσι, αφού ανάγγειλε δημόσια την πρόθεσή του, πήρε το αεροπλάνο από το Παρίσι και προσγειώθηκε στη Βαρσοβία. Εκεί όμως τον περίμεναν οι πολωνικές αρχές οι οποίες δεν έδειξαν τον ίδιο ενθουσιασμό για την ιδέα του και τον υποχρέωσαν να επιστρέψει στη Γαλλία με την αμέσως επόμενη πτήση.

Και ως εδώ καλά, τι περίμενες δηλαδή, θα πει κανείς, και με το δίκιο του. Μόνο που η πολωνική ηγεσία δε σταμάτησε εδώ αλλά θεώρησε σωστό να δικαιολογήσει την ενέργειά της στις πολωνικές μάζες. Έτσι, αφού μετέδωσε από την τηλεόραση αποσπάσματα από προηγούμενες συνεντεύξεις του Πολωνού αγωνιστή που έκαναν φανερό τον "αντισοσιαλιστικό" και "ύποπτο" ρόλο του, στο τέλος χρησιμοποίησε και το σούπερ-επιχείρημα αναμεταδίδοντας "ζωντανή" (**live** που λένε) την... τηλεφωνική συνδιάλεξη ανάμεσα στον Μπλουμστάιν και τον Κουρόν που πραγματοποιήθηκε αμέσως μετά την υποχρεωτική επιστροφή του πρώτου στη Γαλλία. Στη συνδιάλεξη αυτή, οι δυο άντρες μιλούσαν για το πώς θα έπρεπε ν' αντιμετωπίσουν στη συνέχεια την κατάσταση που πρόκυψε.

Το ξέραμε βέβαια ότι οι τηλεφωνικές υποκλοπές τυγχάνουν ευρύτατης εφαρμογής τόσο στην Ανατολή όσο και στη Δύση και πως αποτελούν πολύτιμο βοήθημα των απανταχού διωκτικών αρχών, αλλά στην προκειμένη περίπτωση ο κυνισμός ξεπερνάει κάθε όριο.

Φαίνεται όμως πως, παρά τις προσπάθειές τους, οι πολωνικές αρχές δεν κατάφεραν ν' αποσπάσουν το ρεκόρ που εξακολουθεί να κρατάει ζηλότυπα η τσεχοσλοβάκικη κυβέρνηση από το Δεκέμβρη του 1981 όταν μετέδωσε από την τηλεόραση την από τηλεφώνου συζήτηση ανάμεσα σ' έναν Τσέχο πολιτικό πρόσφυγα και τη γυναίκα του, τη στιγμή που έμεναν και οι δυο... στο Παρίσι! (Μάλιστα, η υπόθεση αυτή προκάλεσε την έντονη διαμαρτυρία του γαλλικού υπουργείου εξωτερικών στην τσεχοσλοβάκικη κυβέρνηση).

Κι έπειτα εμείς εδώ δυσανασχετούμε γιατί το ΠΑΣΟΚ κατάργησε στην πράξη τη μυστική ψηφοφορία στη Βουλή με τα έγχρωμα ψηφοδέλτια. Αυτά είναι φιλολογίες, όπως σοφά μας είπε ο σύντροφος Χαρίλαος!

Υπαρκτός σοσιαλισμός... εναντίον σοσιαλισμού

Διαβάσαμε στις εφημερίδες για τα επεισόδια στην Καισαριανή μεταξύ ΚΚέδων και πασοκτζήδων. Συγχρόνως το ποσοστό του ΚΚΕ σ' αυτή τη γειτονιά, στις εκλογές, ήταν το υψηλότερο στην Ελλάδα – 27% – (!!!). Μπορεί άνετα να χαρακτηριστεί σαν κόκκινη γειτονιά ή η Μόσχα... της Αθήνας.

Η φασαρία έγινε γιατί οι ΚΚΕδες είχαν προειδοποιήσει (!!!) το ΠΑΣΟΚ να μην κολλήσει την αφίσα του που έγραφε "τι Παπάγος, τι Πλαστήρας πάλι το ίδιο λάθος, ε, ΟΧΙ!" (Αφίσσα που εννοούσε ότι το ΚΚΕ όπως παλιά, σήμερα λέει τι ΠΑΣΟΚ τι ΝΔ, και όπως παλιά έκανε λάθος έτσι και τώρα κάνει, άρα ΚΚΕδες ψηφίστε ΠΑΣΟΚ).

Η επίθεση ήταν ολοκληρωτικού τύπου, δηλαδή ξαφνικά πετάχτηκε μέσα από ένα φορτηγό ένα κομμάντο 20 ΚΚΕδων που επιτέθηκε απροειδοποίητα και σιωπηλά στους αφισσοκολλητές του ΠΑΣΟΚ στέλνοντας δυο-τρεις στο νοσοκομείο. Επικεφαλής του κομμάντο ήταν υπάλληλοι της κόκκινης δημαρχίας Καισαριανής και ίσως και ο ίδιος ο δήμαρχος (σύμφωνα με καταγγελίες των ΠΑΣΟΚτζήδων).

Για άλλη μια φορά το ΚΚΕ έδειξε πως εννοεί τους νόμους του υπαρκτού σοσιαλισμού στις "κόκκινες βάσεις" του (όπως γίνεται π.χ. και στο σωματείο των οικοδόμων). Εξαφάνιση κάθε αντίθεσης και διαφωνίας – ειδικά αυτών που αποκαλύπτουν λάθη – έστω κι αν προέρχονται από τους συμμάχους. Ο υπαρκτός σοσιαλισμός του ΚΚΕ αποδείχτηκε πιο δυναμικός και αποτελεσματικός από τον σοσιαλισμό του ΠΑΣΟΚ.

Το κακό όμως δεν σταματάει εδώ από τις εμπειρίες μας στα εξάρχεια (και σε άλλες περιπτώσεις καταστροφής, απεργίες κλπ.) με τα ΜΕΑ που εμφανίστηκαν μέχρι και με... μαστίγια αλλά και από το εγκώμιο του Αντρέα στο φασίστα Γιαρουζέλσκι και το "θάψιμο" της Αλληλεγγύης βλέπουμε ότι ο σοσιαλισμός διδάσκεται σιγά-σιγά από τον μεγάλο αδελφό του τον υπαρκτό σοσιαλισμό.

Σπασίμπα!!!

ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ;

Τα γεγονότα στο χημείο ξανάβαλαν στο προσκήνιο της πολιτικής σκηνής εν μέσω εκλογών το ζήτημα "Εξάρχεια", ένα ζήτημα που πιστεύουμε ότι είναι πιο βαθύ και πολύπλοκο για να ικανοποιούμαστε πίσω από το σύνθημα "μια χούφτα αναρχικοί..."

Όταν έγινε η πρώτη αποτυχημένη αστυνομική επίθεση τον Σεπτέμβρη, πολλοί αναρωτηθήκαμε "...μα τρελάθηκε το ΠΑΣΟΚ, τώρα πούρχεται χειμώνας και δεν θα μείνει κανείς στην πλατεία επιτίθεται, για ποιό λόγο;...". Μια πρώτη απάντηση πούχαμε δώσει τότε (αλλά και για τα γεγονότα του Χημείου τώρα) ήταν πως το ΠΑΣΟΚ θέλει να τρομοκρατήσει έναν πολιτικοκοινωνικό χώρο που αμφισβητεί, καθώς και κάποια στρώματα νεολαίας που είναι ειδικά στο στόχαστρό του λόγω της οικονομικοκοινωνικής κρίσης.

Κάτω από το φως των πρόσφατων γεγονότων (πολιορκία χημείου, νομικής, άμεση πλατιά επίθεση της αστυνομίας σε κάθε "μικροαταξία" στην πλατεία κλπ.) και κύρια λόγω της έντασης και διάρκειας τους που προμηνύεται δεν αρκεί η ερμηνεία ότι η επίθεση γίνεται μόνο για να διαλύσει τον πολιτικοκοινωνικό χώρο των αυτόνομων, της άκρας αριστεράς, των αναρχικών, ένα χώρο που γενικά είναι ακίνδυνος σήμερα για το κράτος μιας και έχει κλειστεί στο τριγωνικό γκέττο του (νομική, εξάρχεια, πολυτεχνείο).

Αυτός ο χώρος γίνεται επικίνδυνος για... γεωγραφικούς-χωροταξικούς λόγους!! Δηλαδή δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι αυτός ο χώρος κινείται στα εξάρχεια που είναι στο κ έ ν τ ρ ο, όχι μόνο της πόλης αλλά και της πολιτικοκοινωνικής ζωής.

Από τη μια λοιπόν το κράτος δεν μπορεί πολιτικά ν' ανεχτεί την ύπαρξη ενός γκέττο της αμφισβήτησης μέσα στο κέντρο του (αν κοιτάξουμε τις πρωτεύουσες της Ευρώπης θα δούμε ότι τα πολιτικοκοινωνικά γκέττο είναι εξορισμένα έξω από το κέντρο της πόλης σε κάποιο προάστιο ή γειτονιά), από την άλλη που είναι και πιο βασικό και επιταχτικό το κέντρο της Αθήνας αναβαθμίζεται προς όφελος του κεφάλαιου: Πρώτον το κέντρο πλαταίνει με την καθιέρωση της Αλεξάνδρας (δημιουργία των δικαστηρίων και μεταφορά όλου του κυκλώματος της δικαιοσύνης, δικηγορικά γραφεία, φωτοτυπάδικα, κλπ.) σαν κύριου άξονα της πόλης, με την μετατροπή του τετράγωνου Πατησίων, Αλεξάνδρας, Βασ. Σοφίας, Σταδίου από χώρο κατοικίας σε χώρο γραφείων, κατανάλωσης, μαγαζιών και διασκέδασης. Ήδη γραφεία εταιριών και εμπορικά μαγαζιά πληθαίνουν ενώ έχουν ένα χαρακτήρα όλο και περισσότερο "κυριλέ" ξεκινώντας από τα φαστ-φουντάδικα και καταλήγοντας στα μπαρ. (Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το **DADA** που άνοιξε σαν καινούργιο μπαρ που συσπειρώνει συγκεκριμένο κόσμο φοιτητές, διανοούμενοι, καλλιτέχνες και που ήρθε σε αντίθεση με τους εξαρχειώτες...)

Ακόμα και μέσα στην πλατεία η αναβάθμιση της κατανάλωσης μέσω της πεζοδρόμησης ορισμένων δρόμων είναι γεγονός.

Το κράτος-κεφάλαιο λοιπόν χτυπάει ένα χώρο πολύ περισσότερο γιατί εμποδίζει την αναβάθμιση οικονομικά της περιοχής και συγχρόνως χτυπάει μέσα από αυτή την αναβάθμιση παρά γιατί αυτός ο χώρος είναι επικίνδυνος για την εξουσία του γενικά.

...ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΜΑΣ;

Σήμερα λοιπόν δεν χρειάζεται και πολύ, θα έφτανε στο κράτος μια "ανακωχή" γύρω στον ένα χρόνο για να καταφέρει να κεφαλαιοποιήσει όλη την περιοχή, σβήνοντας την παρουσία μας. Το ζήτημα είναι ότι δεν μπορούμε ν' αντισταθούμε στην αναβάθμιση του κεφάλαιου και τελικά στο πέταγμά μας έξω από το κέντρο, αν δεν προβάλλουμε μια άλλου είδους αναβάθμιση, αυτή της ζωής μας!

Δηλαδή, αν απέναντι στην κατανάλωση δεν προβάλλουμε τη δημιουργικότητα του ελ. χρόνου, απέναντι στην κονσερβαρισμένη πολιτιστική κίνηση κάποια αυθόρμητη τέτοια απέναντι στην κεφαλαιοποίηση μορφές αυτοαξιοποίησης, τότε δεν μπορούμε ν' αντισταθούμε στην αναβάθμιση με καταστολή αντιστεκόμενοι μόνο στην καταστολή — και ξεχνώντας την αναβάθμιση — μόνο με στρατιωτικό τρόπο στυλ χημείου που τελικά διασπάει το χώρο μεταξύ του και ακολουθούνται μειοψηφικές λογικές και πρακτικές, ενώ από την άλλη απομονώνει ακόμα περισσότερο — ένα πολιτικό κοινωνικό γκέττο — από την υπόλοιπη κοινωνία, σαν στρατιωτικό τέτοιο. (Ας μην ξεχάσουμε εδώ ότι η περιοχή Εξαρχείων σε ντόπιους ψήφους στις εκλογές, έβγαλε Ν.Δ. με 50% τουλάχιστον!).

Και φυσικά τα πράγματα δεν είναι αισιόδοξα, γιατί τελικά αυτός ο χώρος έστω και περιθωριακά, ορίζεται από την κατανάλωση.

Κύρια "παρέμβαση" του γκέττο είναι στον ελεύθερο χρόνο και μάλιστα ούτε καν στον ελεύθερο χρόνο της κοινωνίας, αλλά του ίδιου του γκέττο, στην ιδιαίτερη ελληνική του έκδοση της "διασκέδασης" γενικά και αόριστα. Ζητήματα μείωσης χρόνου εργασίας ή άλλου τύπου σχέσεων, κοινοβίων κλπ. ούτε καν σαν σκέψεις υπάρχουν. Και φτάνουμε ν' αναρωτηθούμε αν δεν επεμβαίνει η αστυνομία μήπως κοιμηθούμε στις καρέκλες κάποιων θερινών σινεμά ή κάποιων μπαρ;

Δεν υπάρχει δηλαδή ούτε διάθεση αλλά πολύ περισσότερο ούτε εναλλαχτική πρακτική και ζωή που να μπορεί ν' αντισταθεί στη ζωή του κράτους-κεφάλαιου.

Αν δεν προχωρήσουμε σε τέτοια εναλλαχτικά βήματα με στέκια πολιτιστικά, εκδηλώσεις, καμπάνιες, κοινόβια κλπ. θα χάσουμε τη θέση μας στο κέντρο, πράγμα σημαντικό για την ύπαρξή μας στο κέντρο των εξελίξεων.

Η άρχουσα τάξη πάντα φοβόταν τις "κόκκινες βάσεις" και προσπαθούσε να τις διαλύσει, όχι τυχαία, αλλά γιατί ακριβώς γινόντουσαν βάσεις εξάπλωσης της "δυαδικής εξουσίας", της επανάστασης.

Μέσα στο κεφαλαιοποιημένο κέντρο κάποιες κοκκινόμαυρες εναλλαχτικές βάσεις πρέπει να παίξουν ένα τέτοιο ρόλο, από τη μια να σπάνε την ομοιομορφία και ησυχία του κράτους-κεφάλαιου και από την άλλη να συγκεντρώνουν και να εξαπλώνουν τις επιμέρους κοινωνικές κινήσεις αμφισβήτησης.

Αν απέναντι στην αναβάθμιση του κεφάλαιου δεν έχουμε και δεν μπορούμε ν' αντιτάξουμε την αναβάθμιση της ζωής μας θα είμαστε άξιοι της τύχης μας...

ΧΗΜΕΙΟ: το χρονικό των γεγονότων

Οι εχθροπραξίες στα Εξάρχεια
έχουν την αρχή τους τον Οκτώβρη
του '84 όταν ο Μποσινάκης αποφά-
σισε με τις περιβόητες "επιχειρήσεις
Αρετής" να καθαρίσει την περιοχή
και ν' αλλάξει τον τρόπο ζωής σ' ό-
σους σύχναζαν στην πλατεία Εξαρ-
χείων και είχαν αντικοινωνικές διαθέ-
σεις. Η κατάληξη των περσινών αυ-
τών γεγονότων είναι γνωστή και μετά
τα επεισόδια για τον Λεπέν επήλθε
ανακωχή τουλάχιστον για 5 μήνες.
Στις 5 Απρίλη 1985 τη μέ-
ρα που είχε προγραμματιστεί συγκέν-
τρωσή της Νέας Δημοκρατίας στο
Σύνταγμα και μετά το τέλος της συ-
γκέντρωσης τα ΜΑΤ και τα ΜΕΑ ει-
σβάλλουν στην πλατεία ξυλοκοπώ-
ντας δεκάδες πολίτες και νέους, μπαί-
νουν στα καταστήματα της περιοχής
συλλαμβάνοντας και οδηγώντας στην
Ασφάλεια για... εξακρίβωση στοι-
χείων πολλούς νέους. Από αυτούς
παραπέμπουνε σε δίκη 3 συλληφθέ-
ντες, ανάμεσα τους και τον σύντροφο
Γ. Φελέκη που καταδικάστηκε τελικά
σε 5 μήνες φυλάκιση, με την κατηγο-
ρία της διατάραξης της κοινής ειρή-
νης και εξύβριση. Τα επεισόδια
συνεχίστηκαν μέχρι πολύ αργά το
βράδυ (γύρω στις 3 μ.μ.). Πρόσχημα
για την επέμβαση της αστυνομίας ή-
ταν οι συμπλοκές που έγιναν από α-
ναρχικούς της πλατείας με διερχόμε-
νους νεοδημοκράτες.
21 Απρίλη 1985: Το βράδυ
η "Αναρχική Αντιφασιστική Πάλη"
και οι "Ομάδες Λυσσασμένων Ανα-
τροπέων" επιτίθονται στα γραφεία
της ΕΝΕΚ στην οδό Ιπποκράτους
και σπάνε το βιβλιοπωλείο "Νέα Θέ-
σις" στην ίδια οδό. Αμέσως η αστυνο-
μία, ΜΑΤ και ΜΕΑ ξαναπολιορκούν
τα Εξάρχεια χωρίς όμως να γίνουν
επεισόδια.
27 Απρίλη 1985: Μετά από
επίθεση των αναρχικών σε αστυνομι-
κή κλούβα, ΜΑΤ και ΜΕΑ κυκλώ-
νουν την πλατεία, κάνουν μπλόκα,
ξυλοκοπούν όποιον βρουν, μπαίνουν
στα καταστήματα και συλλαμβάνουν
δεκάδες πολίτες, από τους οποίους
14 παραπέμπονται στο αυτόφωρο,
όπου καταδικάζονται 8 απ' αυτούς
με την κατηγορία της εξύβρισης σε
10 μήνες.
28 Απρίλη 1985: Την άλλη
μέρα αναρχικοί ρίχνουν μολότωφ σε
κλούβα της αστυνομίας που φυλάει
τα γραφεία του ΠΑΣΟΚ στη Χαρι-
λάου Τρικούπη. Τα ΜΑΤ και ΜΕΑ
επιτίθονται ξανά στην πλατεία και με
το ίδιο σκηνικό (ξύλο, τρομοκρατία
κλπ.) συλλαμβάνουν 70 άτομα.
2 Μάη 1985: Ξαναρχίζει το
πογκρόμ των ξυλοδαρμών και συλλή-
ψεων από τα ΜΑΤ και τα ΜΕΑ σε
κόσμο της πλατείας μετά από επίθεση
αναρχικών σε αστυνομική κλούβα με
μολότωφ. Συλλαμβάνονται 34 άτομα
που αφήνονται ελεύθερα την άλλη
μέρα το πρωί.
Η κατάσταση εν τω μεταξύ στην
πλατεία έχει ήδη γίνει εκρηκτική. Απ'
τη μια οι επεμβάσεις της αστυνομίας
οι ξυλοδαρμοί και οι συλλήψεις. Απ'
την άλλη οι ενέργειες κάποιων "θερ-
μοκέφαλων" έχουν εγκλωβίσει τον κό-
σμο στο παιχνίδι που παίζεται μεταξύ
τους μή μπορώντας να έχει μια ουσια-
στική αντιμετώπιση της κατάστασης.
Ταυτόχρονα ήδη έχουν αρχίσει να α-
κούγονται οι πρώτες διαμαρτυρίες
και αντιθέσεις σε σχέση με την συ-
γκεκριμένη τακτική αυτών των "τύ-
πων".
9 Μάη 1985: Το απόγευμα
στις 6 μ.μ. οι αναρχικοί οργανώνουν
συγκέντρωση στην πλατεία με αίτημα
να φύγει η αστυνομία από τα Εξάρ-
χεια. Στο μεταξύ η πλατεία είναι πε-
ρικυκλωμένη από εκατοντάδες μπά-
τσους, ΜΑΤ και ΜΕΑ και η συγκέν-
τρωση απαγορεύεται από τον εισαγ-
γελέα και τον αστυνομικό διευθυντή
Χοχτούλα με την εξής ανακοίνωση:
"Απαγορεύεται η πορεία αλλά και η
συγκέντρωση στο χώρο της πλατείας,

η οποία εξάλλου δεν σας προσφέρει άσυλο. Και εφ' όσον τολμήστε να φωνάξτε συνθήματα όπως — μπάτσοι, γουρούνια, δολοφόνοι — τότε θα συλληφθήτε και θα ισοπεδωθείτε!!"

Μετά από αυτό η συγκέντρωση διαλύθηκε και ο κόσμος έφυγε προς το Χημείο. Έξω από το Χημείο ομάδες των ΜΕΑ προσπαθούν να συλλάβουν νεαρούς αναρχικούς, και αρχίζουν να γίνονται εκτεταμένα επεισόδια στη γύρω περιοχή. Οι αναρχικοί οχυρωμένοι στο κτίριο του Χημείου οργανώνουν επιθέσεις ενάντια στα ΜΑΤ και στα ΜΕΑ, ενώ από την άλλη οι μπάτσοι ξυλοκοπούν δεκάδες — ακόμα και άσχετους — πολίτες στη γύρω περιοχή και απομακρύνουν τον κόσμο. Το βράδυ της ίδιας μέρας οι αναρχικοί ανακοινώνουν την κατάληψη του Χημείου, ενώ έχουν συλληφθεί και παραπέμπονται με πολύ βαριές κατηγορίες 14 άτομα. Τα επεισόδια, που είναι μάλιστα ιδιαίτερα βίαια, συνεχίζονται γύρω από το Χημείο ολόκληρη τη νύχτα, ενώ σε ενίσχυση των μπάτσων καταφθάνουν και φασίστες του ΕΝΕΚ που πετροβολούν και συγκρούονται με τους οχυρωμένους στο Χημείο αναρχικούς.

10 Μ ά η 1985: Από το πρωί δεκάδες κλούβες και χιλιάδες μπάτσοι έχουν αποκλείσει ολόκληρη την περιοχή γύρω από το Χημείο, τρομοκρατώντας όλο τον κόσμο που βρίσκεται εκεί. Σε πολλά σημεία γίνονται επεισόδια ενώ η κατάληψη στο Χημείο συνεχίζεται με αίτημα να αποφυλακιστούν οι 14 συλληφθέντες.

Το ίδιο απόγευμα, οργανώνεται συγκέντρωση στη Νομική από αριστεριστές και αυτόνομους και δημιουργείται πορεία προς το Χημείο με συνθήματα κατά της κατάστασης πολιορκίας που έχουν δημιουργήσει οι μπάτσοι στην περιοχή. Η πορεία κατεβαίνει τη Σόλωνος και περνάει μπροστά από το Χημείο χωρίς να συναντήσει αστυνομικούς και ξανακαταλήγει στη Νομική όπου γίνονται δυο συζητήσεις για το τί πρέπει να γίνει. Η μία οργανώνεται από κάποιους αναρχικούς και αυτόνομους και αποφασίζει την κατάληψη της νομικής με αίτημα να φύγει η αστυνομία από την περιοχή και η άλλη οργανώνεται από τους αριστεριστές και τις "αριστερές συσπειρώσεις φοιτητών" που λόγω της κατάστασης που ήδη έχει διαμορφωθεί αποφασίζουν και αυτοί την παραμονή στο κτίριο. Την ίδια ώρα τα ΜΑΤ αποκλείουν γύρω-γύρω τη Νομική και απαγορεύουν την είσοδο οποιουδήποτε στο κτίριο, ενώ ταυτόχρονα ξαναστοκλείουν την περιοχή γύρω από το Χημείο. Το βράδυ περνά χωρίς να σημειωθούν αξιόλογα επεισόδια στην περιοχή. Την ίδια μέρα καταλαμβάνεται στη Θεσσαλονίκη και η Θεολογική σχολή από αναρχικούς σε συμπαράσταση στην κατάληψη του Χημείου.

11 Μ ά η 1985: Από το πρωί ο κλοιός γύρω από τις καταλήψεις στην Νομική και στο Χημείο γίνεται πιο ασφυκτικός. Είναι χαρακτηριστικό ότι πια δεν αφήνουν οι μπάτσοι να περάσουν ούτε δημοσιογράφοι, ούτε καν τα αυτοκίνητα του πρώτου βοηθειών για τους τραυματίες. Το απόγευμα αποφασίζεται ο τερματισμός της κατάληψης της Νομικής, αφού πρώτα φύγουν οι μπάτσοι — πράγμα που γίνεται — και σχηματίζεται πορεία προς το Χημείο, απ' όπου ξανά έχουν φύγει οι αστυνομικοί και έχει σπάσει ο αποκλεισμός. Μετά όμως τον τερματισμό της πορείας, η περιοχή ξαναστοκλείεται από τα ΜΑΤ και μάλιστα αυτή τη φορά κόβουν ακόμα και το νερό από το κτίριο του Χημείου! Η απόφαση να τελειώσει η κατάληψη της Νομικής πάρθηκε για τους εξής λόγους: α) το σύνολο των αναρχικών που την πρότεινε εγκατάλειψε το κτίριο στη διάρκεια της νύχτας, β) η "επιτροπή πρωτοβουλίας ενάντια στη κρατική καταστολή", που συμμετείχε στην κατάληψη, και είχε τη λογική του να μείνει η Νομική ανοιχτή, να είναι κέντρο πληροφόρησης και συσπείρωσης του κόσμου, είδε ότι δεν λειτούργησε. Τα 60 άτομα που ήταν μέσα, και ο ασφυκτικός κλοιός των ΜΑΤ, βοήθησαν σε μια τέτοια απόφαση, γ) επιπλέον ο στόχος της επιτροπής να έρθει σε επικοινωνία με τους κλεισμένους στο Χημείο, για πιθανή έξοδό τους, δεν πραγματοποιήθηκε, μετά τις διαφορετικές απόψεις που οι πολιορκημένοι στο Χημείο διατύπωναν κάθε δέκα λεπτά.

Η ίδια κατάσταση εξακολουθεί και το πρωί της Κυριακής. Το απόγευμα γίνεται συγκέντρωση από αναρχικούς στα Προπύλαια, ενώ υπάρχει έντονη η φήμη για κάποιον νεκρό στις συγκρούσεις που έχουν γίνει. Σχηματίζεται πορεία προς την πλατεία Εξαρχείων, όπου ενώνεται με τον κόσμο που περιμένει εκεί και έτσι, ξεκινάει μια αρκετά μεγάλη πορεία (γύρω στα 1000 άτομα) που περνά από την Ομόνοια και μέσω της Εμ. Μπενάκη κατευθύνεται προς το Χημείο. Όμως το Χημείο εξακολουθεί να είναι αποκλεισμένο από ισχυρότατες δυνάμεις ΜΑΤ και έτσι η πορεία ξανακαταλήγει στην πλατεία. Αργά το βράδυ επαναλαμβάνονται συγκρούσεις με την αστυνομία και τα επεισόδια φτάνουν από την πλατεία Βικτωρίας μέχρι το Πεδίο του Άρεως!

Το μεσημέρι της Κυριακής γίνεται κατάληψη στο παράρτημα του Πανεπιστημίου της Πάτρας (σε άλλο κείμενο εξηγείται τί ακριβώς έγινε).

13 Μ ά η 1985: Τη Δευτέρα το πρωί περνούν από τον ανακριτή οι 14 συλληφθέντες και αφήνονται ελεύθεροι. Το ίδιο απόγευμα μετά από συνενόηση με τον Μ. Γλέζο οι μπάτσοι λύνουν την πολιορκία του Χημείου και κανονίζεται συγκέντρωση στην πλατεία Εξαρχείων και πορεία προς το Χημείο. Στη συμβολή των οδών Ακαδημίας και Μαυρομιχάλη ενώνονται με τους καταληψίες του Χημείου και η κοινή πια πορεία συνεχίζει μέχρι τη Βουλή και από εκεί μέσω Πανεπιστημίου καταλήγει στα Προπύλαια.

Η κατάληψη του Χημείου τερματίζει ειρηνικά και νικηφόρα. Οι λόγοι της κατάληξης αυτής είναι φανεροί. Από τη μια μεριά η απόφαση των μέσα να τα παίξουν "όλα για όλα" μέχρι να αφεθούν οι σύντροφοί τους ελεύθεροι και από την άλλη η "προεκλογική" περίοδος και η ύπαρξη εκρηκτικών υλικών στο κτίριο, δεν επέτρεψαν μια επίθεση της αστυνομίας που πιθανά θα υπήρχαν και νεκροί.

Τ ρ ί τ η 14 Μ ά η: Το απόγευμα της Τρίτης πραγματοποιείται συγκέντρωση-πορεία στα Προπύλαια στις 6 μ.μ., που έχει καλέσει η "επιτροπή πρωτοβουλίας ενάντια στην κρατική καταστολή". Η συγκέντρωση στην οποία μαζεύτηκαν πάνω από 5000 άτομα έκλεισε την ιστορία του "Χημείου" και πρόσθεσε άλλη μιά... νίκη στο κίνημα.

Εδώ θα θέλαμε να επισημάνουμε ότι και στη διάρκεια των επεισοδίων αλλά και μετά είχαμε την αρνητική στάση του κόσμου. Οι πρώτες αντιδράσεις ήταν του τύπου "γιατί δεν μπαίνουν μέσα"... "γιατί δεν πυροβολούν"... "αφήστε μας να καθαρίσουμε τους αλήτες" και άλλα τέτοια. Μετά τη λήξη των επεισοδίων ο κόσμος εξακολουθεί να δείχνει αδιαφορία αλλά και μια προσπάθεια να καταλάβει τί έγινε. Μ' αυτά θέλουμε να πούμε ότι το Χημείο βοήθησε ώστε αυτός ο χώρος να βρεθεί απομονωμένος για πρώτη φορά σε τέτοια έκταση, από τον κόσμο και χωρίς να έχει δυνατότητα υπεράσπισης όλων αυτών. Πράγμα που σημαίνει ότι κάποιες "πρακτικές" και "λογικές" του κινήματος, κάθε φορά πρέπει να παίρνουν υπόψη και τη στάση του κόσμου.

ΚΑΤΑΛΗΨΗ ΣΤΗ ΠΑΤΡΑ

(Τα πτώματα ανασταίνονται;)

Σε προηγούμενο σχόλιο της «Ρήξης» σχετικά με τη κατάσταση της Πάτρας με το χαρακτηριστικό τίτλο «Πάτρα ένα απέραντο νεκροταφείο», είχαν διατυπωθεί κάποιες γενικά σωστές διαπιστώσεις, που όμως από την ίδια τους τη φύση με τη μορφή σχόλιου δεν έμπαιναν στο κόπο να εξηγήσουν μια κατάσταση, να την αναλύσουν και να βρούν τις αιτίες που οδήγησαν σ' αυτή.

Σ' αυτό το άρθρο θα επιχειρηθεί από τη μια να δοθεί μια απάντηση στο παραπάνω πρόβλημα και από την άλλη να δοθούν κάποια στοιχεία για τα συγκεκριμένα γεγονότα της κατάληψης σε σχέση με τα γνωστά επεισόδια στη περιοχή Εξάρχειων - Χημείου.

Λοιπόν, στη Πάτρα εδώ και 3-4 χρόνια επικρατεί μια κατάσταση αποτελμάτωσης μαρασμού και μιζέριας που χαρακτηριστικά της είναι η αδιαφορία του κόσμου, η λαϊκορεμπετολαγνεία (τα παιδιά απ' την Πάτρα, δεν είναι τυχαίο φαινόμενο), το «άραγμα» σ' όλες του τις μορφές, (οι πλατείες, τα καφενεία, τα ουζερί, τα ρεμπετομάγαζα είναι) πάντα γεμάτα.
Η αίσθηση αδυναμίας να παρέμβεις πολιτικά (οι αριστερές συσπειρώσεις φοιτητών υπολειτουργούν χάρη στις φιλότιμες προσπάθειες 5-6 ανθρώπων, οι αντεξουσιαστικές ομάδες των ΤΕΙ εμφανίζονται όπου και άμα λάχει), η ανικανότητα σύνδεσης με το Πατρινό κόσμο και η έλλειψη πολιτικής πείρας που οδηγεί σ' ένα ανεγκέφαλο ριζοσπαστισμό κύρια στους νεότερους συντρόφους.

Καθοριστικό ρόλο σ' αυτή τη πολιτική και κοινωνική ερημιά παίζει η απουσία χώρων τρόπων συλλογικής έκφρασης και δημιουργικής αντιμετώπισης των προβλημάτων. Το πανεπιστήμιο και τα ΤΕΙ βρίσκονται έξω από τη πόλη όπως επίσης και οι εργατογειτονιές.

Η Πάτρα είναι πόλη - πρότυπο του σύγχρονου αστικού πολεοδομικού σχεδιασμού που παρά το ότι διαθέτει πανεπιστήμιο, ΤΕΙ, λιμάνι, εργοστάσια και αρκετά ψηλό ποσοστό εργατικής τάξης έχει καταφέρει ένα διαχωρισμό όλων των λειτουργιών που συνεπάγονται απ' αυτούς τους χώρους.

Έτσι μ' ένα εξοβελισμό αυτών των λειτουργιών σε διαφορετικά σημεία της περιφέρειας της πόλης αποφεύγεται η συνάντηση διάφορων προλεταριακών νεολαίστικων συμπεριφορών σε μια ταξική σύνθεση.

Το κέντρο της πόλης είναι «αποστειρωμένο» από κάθε είδους κοινωνικές αντιστάσεις και παρεκκλίνουσες συμπεριφορές και σου δίνει την εντύπωση χαρακτηριστικής μικροαστικής επαρχιακής πόλης μ' όλη τη μιζέρια που συνεπάγεται απ' αυτή.

Σ' αυτή τη κατεύθυνση πέρυσι με τη σιωπηρή ανοχή αν όχι συνενοχή των «δημοκρατικών» παρατάξεων το παράρτημα του παν/μίου μοναδικός χώρος και άσυλο των φοιτητών μέσα στη πόλη μεταβλήθηκε σε ενιαίο Πολυκλαδικό Λύκειο. Σήμερα από ένα κτίριο 4 ορόφων έχει απομείνει στους φοιτητές μόνο το αμφιθέατρο του ισογείου που χρησιμοποιείται από τις παρατάξεις όταν θέλουν να κάνουν κάποια προεκλογική εκδήλωση. Έτσι το παράρτημα σαν χώρος μαζικής φοιτητικής έκφρασης, πολιτικής αντιπαράθεσης και σύνδεσης του φ.κ με τη πόλη είναι πλέον νεκρός. Εδώ βέβαια, αναδεικνύεται και η δικιά μας αδυναμία, των συσπειρώσεων, να προβάλλουν το παράρτημα σα κεντρικό σημείο αιχμής για το φ.κ. της Πάτρας και να ανακινήσουν κάποιες διαδικασίες για να παλέψουν το ζήτημα οι φοιτητές μέσα ή έξω απ' τους συλλόγους.

Μέσα σ' αυτό το κλίμα γενικευμένης απάθειας ο «χώρος» (δηλαδή οι συσπειρώσεις των φοιτητών, το στέκι νεολαίας «η άλλη όχθη» που μαζεύει αντεξουσιαστές των ΤΕΙ, φοιτητές κάποια κομμάτια Πατρινής νεολαίας) έχει δώσει κάποια δείγματα αποσπασματικής πολιτικής παρέμβασης. Μια επεισοδιακή πορεία στο στρατόπεδο ΚΕΤΧ της Πάτρας με αποτέλεσμα 2 συλλήψεις, η παρέμβαση των αντεξουσιαστών στη κατάληψη των εργατών της ΒΕΣΟ, η πορεία του Πολυτεχνείου με φαντάρους που αυτονομήθηκε από τις δυο συγκεντρώσεις (ΠΑΣΟΚ-ΚΚΕεσ και ΚΚΕ) που έγιναν στη Πάτρα. Η πιο σημαντική παρέμβαση που κατορθώσαμε μέχρι σήμερα ήταν η πορεία για το Λεπέν. Αυτή η πορεία έπαιξε σημαντικό ρόλο γιατί ανύψωσε το ηθικό κάποιων ανθρώπων που είχαν να δουν «αξιοπρεπή» πορεία του «χώρου» πολλά χρόνια στη Πάτρα, αλλά και γιατί προκάλεσε θετικές εντυπώσεις στο ντόπιο πληθυσμό. 200 διαδηλωτές έξω απ' τα γραφεία της ΕΠΕΝ αντιμέτωποι με ροπαλοφόρους αστυνομικούς και φασίστες δεν είναι συχνό φαινόμενο εδώ.

Όλες αυτές οι προσπάθειες, πάλεψαν και προβάλλαν μια ζωντάνια, ένα δυναμισμό για τη διαμόρφωση συλλογικότητ[α] των ενάντια στα αδιέξοδα του κλειστού, μικροαστικού, επαρχιώτικου χαρακτήρα της Πατρινής κοινωνίας.

Μέσα λοιπόν σε μια κατάσταση τέλματος αλλά και θέλησης για άλλους τρόπους ζωής και πολιτικής όπως περιγράφηκε προηγούμενα έρχονται τα γνωστά γεγονότα του Χημείου. Προτιμώ να παραθέσω ένα χρονικό των γεγονότων γιατί πιστεύω πως ελάχιστα είναι γνωστά έξω απο τη Πάτρα.

Σάββατο 11/5

Μαζευόμαστε κάπου 50 άτομα (συσπειρώσεις και αντεξουσιαστές) και συζητάμε τα γεγονότα στην Αθήνα. Λόγω της συγκέντρωσης του Παπανδρέου το βράδυ, αποφασίζουμε κατάληψη του παραρτήματος τη Κυριακή το πρωί και γράφουμε μια προκήρυξη.

Κυριακή 12/5

Το πρωί στις 11 π.μ. οι Κνίτες καταλαβαίνουν τις προθέσεις μας και φυλάνε τη κλειδωμένη πόρτα του παραρτήματος. Μετά από διαπληκτισμούς κάνουμε πορεία στους κεντρικούς δρόμους και στο γυρισμό βρίσκουμε το πεδίο ελεύθερο (άλλαξε φαίνεται η «γραμμή» και οι Κνίτες εξαφανίστηκαν). Μπαίνουμε στο παράρτημα 50-60 άτομα και κάνουμε συνέλευση. Αποφασίζουμε να αποφύγουμε οποιεσδήποτε ζημιές στο κτίριο που εύκολα μπορούσαν αργότερα να χρησιμοποιηθούν για να προβοκάρουν τη κατάληψη. Γύρω στα 30 άτομα δηλώνουν πως θα μείνουν όλο το βράδυ μέσα, ενώ αρχίζουν να φεύγουν οι πρώτες ομάδες με οτιδήποτε μέσο για να προπαγανδίσουν σ' όλη τη πόλη τη κατά

ληψη. Κανονίζουμε ανοιχτή κουβέντα για το βράδυ στις 8 και καλούμε τις πολιτικές νεολαίες. Από το απόγευμα αρχίζει να λειτουργεί πομπός της κατάληψης με περιορισμένη εμβέλεια που συνεχίζει μέχρι το πρωί της άλλης μέρας. Η παρουσία της αστυνομίας είναι διακριτική και περιορίζεται σε σταθεμευμένα περιπολικά και ασφαλίτικα στους γύρω δρόμους. Οι Κνίτες βλέποντας να εξελίσεται μια διαδικασία που θα ήθελαν να αποφύγουν σε προεκλογική περίοδο, προσπαθούν να μας πείσουν ότι η κατάληψη δεν είναι αποτελεσματικό μέσο αγώνα!

Στη βραδυνή κουβέντα, παρά την αναπόφευκτη απαγόρευση εισόδου απ' τις ομάδες περιφρούρησης σε άτομα που πρώτη φορά βλέπουμε μαζεύνται 150-200 άτομα. Γίνεται μια αρκετά ενδιαφέρουσα συζήτηση πάνω στη πολιτική σημασία των γεγονότων της Αθήνας, που το πάει το ΠΑΣΟΚ, ποιές οι προοπτικές για το κίνημα, τι πρέπει να γίνει στη Πάτρα κ.λ.π. Η κουβέντα συνεχίζεται και μετά τα μεσάνυχτα και πετυχαίνει κάτι πολύ σημαντικό. Ήδη ένα κομμάτι φοιτητών άλλα και Πατρινής νεολαίας είναι μαζί μας ή τουλάχιστον βλέπει με συμπάθεια τον αγώνα μας. Αργά το βράδυ 40-50 άνθρωποι ξενυχτούν στο παράρτημα μέσα σ' ένα κλίμα αισιοδοξίας και αποφασιστικότητας για συνέχεια

Δευτέρα 13/5

Μετά τις δύσκολες πρωϊνές ώρες (κατά τις 10 το πρωί μένουμε 15-20 ξενυχτισμένοι) η κατάληψη ξαναμαζικοποιείται, ενώ οι Κνίτες κανονίζουν για το απόγευμα μέσα στο αμφιθέατρο δυο συνελεύσεις συλλόγων και μια προβολή κινηματογραφικής ταινίας! Μας προειδοποιούν ότι μέχρι το απόγευμα θα πρέπει να έχουμε εγκαταλείψει το κτίριο. Μετά από τσακωμούς, αντιπαραθέσεις και αντεγκλήσεις η γενική συνέλευση αποφασίζει την υπεράσπιση της κατάληψης όσο συνεχίζονται τα γεγονότα στην Αθήνα.

Ο Αθηναϊκός και Πατρινός Τύπος γράφει για τη κατάληψή μας. Το απόγευμα μαζεύονται Κνίτες έξω απ' το παράρτημα και απαιτούν να μπουν για τις εκδηλώσεις τους.

Όταν συναντάνε τη δυναμική άρνηση μας απαντούν με πολιτική προβοκάτσια. Με συνθήματα του στυλ «Τα φρικιά στηρίζουν την αλλαγή κι ο Γλέζος ψηφίζει Καραμανλή», «Φέρτε το Γλέζο να σας ξελασπώσει» το μόνο που καταφέρνουν είναι η μαζικοποίηση της κατάληψης (κατά τις 7 το απόγευμα πάνω από 300 άτομα βρίσκονται μέσα στο παράρτημα) και την αυτογελιοποίηση τους. Τελικά αναγκάζονται να φύγουν. Για πρώτη φορά μετά το -79 οι Κνίτες μέσα σ' ένα χώρο που παραδοσιακά αποτελεί τσιφλίκι τους, αναγκάζονται να τα μαζέψουν αφού καταφέρουν να έρθουν σε αντίθεση με ένα μεγάλο κομμάτι ριζοσπαστικοποιημένης νεολαίας.

Στις 9 το βράδυ μαθαίνουμε για την άρση της πολιορκίας του Χημείου και αποφασίζουμε να σταματήσουμε τη κατάληψη με πορεία στους κεντρικούς δρόμους της πόλης. Όλος ο κόσμος που ήταν μέσα στο παράρτημα (πάνω από 300 άτομα) βγήκε στο δρόμο, σε μια πορεία που είναι φαινόμενο για το «χώρο» στη Πάτρα, με μια μαχητικότητα που προκαλούσε αίσθηση σ' όλα τα σημεία της πόλης απ' όπου περνούσε. Μετά το τέλος της πορείας πολύς κόσμος απ' τη κατάληψη πήγε στη Πλ. Όλγας και ενώθηκε με τους παραδοσιακούς θαμώνες της (αριστεριστές, αναρχικοί, ανένταχτοι, Ρηγάδες). Και ενώ όλα φαίνονταν να κυλάνε ήρεμα, τα αυτοκίνητα των Νεοδημοδρατών που βγήκαν στους δρόμους πανηγυρίζοντας μετά από κάποια τηλεοπτική κάλυψη προεκλογικής τους συγκέντρωσης πυροδότησαν τα σοβαρότερα επεισόδια στο κέντρο της Πάτρας μετά τις καταλήψεις του 1979. Ο κόσμος αυθόρμητα σηκώνεται και αρχίζει να αποδοκιμάζει τους διερχομένους Νεοδημοκράτες. Γίνονται οι πρώτοι διαπληκτισμοί και πέφτουν κάποιες «ψιλές» αλλά μετά την εμφάνιση 3 περιπολικών τα πνεύματα προσωρινά ηρεμούν. Ξαφνικά από ένα φορτηγάκι κάνουν την εμφάνισή τους 10-15 τραμπούκοι της ΝΔ με κράνη και ρόπαλα που συνεργάζονται με του αστυνομικούς για να «αποκαταστήσουν τη τάξη». Αυτή η προκλητική εμφάνιση και συνεργασία πυροδοτεί την έκρηξη του πλήθους που αρχίζει να μαζεύεται απ' όλη τη Πάτρα. Εδώ πρέπει να αναφέρουμε το ξύλο μεταξύ αριστεριστών αναρχικών και ΔΑΠιτών στις φοιτητικές εκλογές που συνεχίστηκε με ακόμα πιο άγριες διαθέσεις στις εκλογές των ΤΕΙ καθώς και τις συμπλοκές αφισοκολλητών ΚΝΕ - ΟΝΝΕΔ και ΠΑΣΟΚ - ΝΔ που είχαν αρχίσει απ' το απόγευμα. Τα πρώτα μπουκάλια αρχίζουν να εκτοξεύονται κατά των τραμπούκων. Αυτοί κάνουν τη πρώτη έφοδο και ανοίγουν τα κεφάλια δυο συντρόφων (αργότερα βρέθηκαν στο νοσοκομείο με ράμματα στο κεφάλι) ενώ ο κόσμος άοπλος και ανέτοιμος για «στρατιωτική» αντιπαράθεση υποχωρεί.

Ωστόσο ο χρόνος κυλάει προς όφελος μας γιατί από τη μια συσσωρεύεται συνέχεια κόσμος στη πλατεία απ' όλη τη Πάτρα (το πλήθος ξεπερνά τα 1.000 άτομα) κι από την άλλη οι σύντροφοι που αποτελούν τη δύναμη κρούσης αυτού του πλήθους οπλίζονται. Και οι ΟΝΝΕΔίτες από την μεριά τους φέρνουν όσο κόσμο μπορούν να μαζέψουν με αποτέλεσμα να ξεσπάσουν άγριες συγκρούσεις με πέτρες, ξύλα, μπουκάλια, καρέκλες ακόμα και κροτίδες που χρησιμοποιούν οι ΟΝΝΕΔίτες για να συγκρατήσουν την επίθεση ενάντιά τους. Η περιοχή της πλατείας γίνεται πεδίο μάχης με την αστυνομία ανίκανη να ελέγξει τη κατάσταση, απλός θεατής των συγκρούσεων. Όταν οι ΟΝΝΕΔίτες αναγκάζονται να υπο-

Το Χημείο στη Θεσσαλονίκη

Στη Θεσσαλονίκη οι πρώτες κινητοποιήσεις άρχισαν την Παρασκευή 10/5. Μετά από μια μάζωξη των αναρχικών αποφασίστηκε η κατάληψη της Θεολογικής σχολής, σαν κέντρο για να ξεκινήσει μια δραστηριότητα ενάντια στο χτύπημα της αστυνομίας. Η κατάληψη έγινε το βράδυ. Ταυτόχρονα χτυπήθηκε μια τράπεζα έξω απ' το πανεπιστήμιο. Η αστυνομία αντέδρασε άμεσα και σε λίγο οι διμοιρίες των ΜΑΤ πήραν θέσεις έξω απ' το άσυλο. Μαζεύτηκε αρκετός κόσμος, από ΟΝΕΔίτες που είχαν συγκέντρωση την άλλη μέρα μέχρι χωρικούς που κατέβηκαν να δουν τι γίνεται, και άσχετο κόσμο από μια συναυλία. Η αστυνομία δεν μπορούσε ν' αποκλείσει λόγω ασύλου τη σχολή. Έτσι ο κόσμος μπανόβγαινε ελεύθερα από πίσω. Άρχισε πετροπόλεμος ανάμεσα σε ομάδες αναρχικών και ΟΝΕΔίτες και ΜΕΑτζήδες, ενώ τα ΜΑΤ απομακρύνθηκαν,ώστε να μην τους φτάνουν οι πέτρες.

Αυτή η κατάσταση πήγε μέχρι αργά, οπότε ήταν φανερό ότι η κατάληψη δεν θα πήγαινε και πολύ καθώς υπήρχε ο φόβος να χτυπηθεί από ΟΝΕΔίτες. Η εκκένωση έγινε γύρω στις 3.30, μετά από μεσολάβηση της ΦΕΑΠΘ. Λίγο αργότερα η αστυνομία συνέλαβε τέσσερα άτομα σ' ένα ταξί, βρίσκοντας πάνω τους βιβλία της Θεολογικής.

Την επόμενη μέρα έγινε απόπειρα να καταληφθεί το Χημείο από μερικούς από τους αναρχικούς, ενώ οι άλλοι διαφώνισαν. Φυσικά δεν έγινε τίποτε.

Παράλληλα, απ' την Κυριακή πάρθηκαν απ' τον υπόλοιπο χώρο μερικές πρωτοβουλίες, κύρια για ενημέρωση του κόσμου της Θεσσαλονίκης. Μοιράστηκε προκήρυξη κι έγινε μια πετυχημένη παρέμβαση στην έκθεση του βιβλίου, όπου μιλούσε η Μερκούρη. Εκεί φάνηκε ότι ο κόσμος δεν ήταν τόσο στημένος υπέρ της αστυνομίας. Τη Δευτέρα μετά από μια συζήτηση έγιναν μια μικροπορεία των συσπειρώσεων και μια των αναρχικών.

Την Τετάρτη 15/5 έγινε πορεία στους δρόμους της Θεσσαλονίκης. Η πορεία χωρίστηκε σε δυο μπλοκ, των αντεξουσιαστών με 300 άτομα περίπου, και των υπόλοιπων, περίπου 500, είχε αρκετή επιτυχία τόσο σε παλμό όσο και σε εφευρετικότητα στα συνθήματα.

χωρήσουν τρέχοντας, εμφανίζεται μια κλούβα και η αστυνομία αποφασίζει να αναλάβει δράση. ΜΕΑτζήδες συλλαμβάνουν ένα διαδηλωτή και τον παραδίδουν στην αστυνομία. Το νέο μεταδίδεται αστραπιαία και πριν προλάβουν να τον βάλουν στη κλούβα, οι διαδηλωτές περικυκλώνουν κάπου 10 αστυνομικούς που τον φρουρούν με την απαίτηση να αφεθεί ελεύθερος. Οι αστυνομικοί σπρώχνονται και στριμώχνονται ενώ τις συστάσεις του αστυνομικού - επικεφαλής δεν τις ακούει κανείς. Μέσα στη σύγχυση μια ομάδα διαδηλωτών σπάει τον αστυνομικό κλοιό, αρπάζει το νεαρό συλληφθέντα και υποχωρεί προς τη πλατεία. Προς γενική έκπληξη όλων μας, οι αστυνομικοί σαστισμένοι μένουν στις θέσεις τους και φαίνεται να τα έχουν εντελώς χαμένα. Κανονίζεται πορεία για την άλλη μέρα.

Τρίτη 14/5

Την άλλη μέρα οι εφημερίδες συνεχίζουν τα δημοσιεύματα για τη κατάληψη, ενώ ο Πατρινός Τύπος αφιερώνει κεντρικούς τίτλους για τα επεισόδια στην Όλγας. Η Ν.Ε Αχαΐας του ΠΑΣΟΚ καταγγέλει ότι «αναρχικοί παρέα με δεξιούς αναστάτωσαν το κέντρο της πόλης»(!) ενώ η ΝΔ λέει ακριβώς τα αντίθετα ότι δηλαδή αναρχικοί μαζί με ΠΑΣΟΚτζήδες επιτέθηκαν σε οπαδούς της. Οφείλουμε να ομολογήσουμε ότι η ΝΔ βρίσκεται πιο κοντά στη πραγματικότητα. Όσο για τα δυο ΚΚΕ δεν ξέρουν, δεν είδαν, δεν άκουσαν. Στις 6 μ.μ. γίνεται πορεία 200 ατόμων ενάντια στη κρατική καταστολή και στους τραμπουκισμούς της ΟΝΝΕΔ.

Η πλατεία (τα Εξάρχεια της Πάτρας όπως αποκαλούνται πλέον) από τότε μέχρι αυτή τη στιγμή που γράφεται το άρθρο φιλοξενεί μια κλούβα και άγνωστο αριθμό ΜΕΑτζήδων και ασφαλιτών. Αυτό το πλούσιο σε γεγονότα τριήμερο (με κατάληψη, 3 πορείες και επεισόδια πρωτόγνωρα για μια επαρχιακή πόλη σαν τη Πάτρα) είναι μια πολύτιμη πολιτική εμπειρία που τη σημασία της ίσως δεν έχουμε ακόμα κατανοήσει. Υπάρχουν κάποιες έντονες στιγμές που όλοι μας έχουμε βιώσει, η αίσθηση της συντροφικότητας παρά τις αντιθέσεις μας, η αποφασισμένη θέληση για αγώνα, το πάθος της σύγκρουσης, η χαρά της νίκης, η μελαγχολία της επιστροφής στη καθημερινότητα. Ωστόσο, λείπει αυτό που λέμε συνολική πολιτική εκτίμηση μιας κατάστασης. Όλος αυτός ο κόσμος που ανέλπιστα μας συμπαραστάθηκε και μαζικοποίησε τις πολιτικές μας πρωτοβουλίες, αυτή η συσπείρωση της νεολαίας (φοιτητών - σπουδαστών - μαθητών) είναι ένα πολύτιμο δυναμικό που βρίσκεται σε μια διαδικασία ριζοσπαστικοποίησης.

Αυτή η ριζοσπαστικοποίηση συχνά εκφράζεται με απολίτικο τρόπο και οδηγεί σ' ένα εξτρεμιστικό ακτιβισμό. Αυτό φάνηκε στη κατάληψη αλλά πολύ περισσότερο στα επεισόδια της Όλγας. Πολλοί σύντροφοι αδυνατούσαν να καταλάβουν ότι το ξύλο με την ΟΝΝΕΔ δεν είχε κανένα πολιτικό κέρδος ειδικά στο προεκλογικό πανηγύρι και υπάκουαν σε μια αυθόρμητη αντιδεξιά αντιφασιστική παρόρμηση. Αυτό φάνηκε την άλλη μέρα με τη πολιτική εκμετάλλευση που επιχειρήθηκε από ΠΑΣΟΚ και Ν.Δ. Ωστόσο πιστεύω ότι και τα επεισόδια της Όλγας εντάσσονται στη συνολική πολιτική εμπειρία της κατάληψης που την εμπλούτισαν με τις συγκρούσεις και την απελευθέρωση κρατουμένου.

Σημασία έχει πως για συγκυριακούς λόγους τα επεισόδια αυτά αν δε μπορούν να χαρακτηριστούν πολιτική νίκη τουλάχιστον δεν είχαν πολιτικό κόστος, δεν ενεργοποίησαν τους μηχανισμούς καταστολής συν τις καινούργιες εμπειρίες που ανάφερα ότι πρόσφεραν προηγούμενα. Αν αυτά ισχύουν για την Όλγας, για την ίδια τη κατάληψη μπορούμε να πούμε πως αποτελεί σταθμό στην ιστορία του κινήματος στη Πάτρα, πολιτική πράξη που κατάφερε να ξεπεράσει τα στενά πλαίσια του «χώρου» να συσπειρώσει κομμάτια νεολαίους από διαφορετικούς χώρους και να αποτελέσει γεγονός που τη σημασία του αναγνώρισαν όλες οι αστοφυλλάδες της Πάτρας. Ας ελπίσουμε ότι αυτή η κατάληψη είναι από τα πρώτα σημάδια μιας νέας κοινωνικής πολιτικής σύγκρουσης με την επαρχία ικανήνα δημιουργεί γεγονότα μέσα από τη συνέχεια της πολιτικής παρέμβασης.

Τα πτώματα λοιπόν, ως γνωστόν δεν ανασταίνονται αλλά υπάρχει κι αυτό που η επιστήμη αποκαλεί νεκροφάνεια και ο Μαρξ περιέγραψε με τη φράση «σκάβει ο γερο-τυφλοπόντικας».

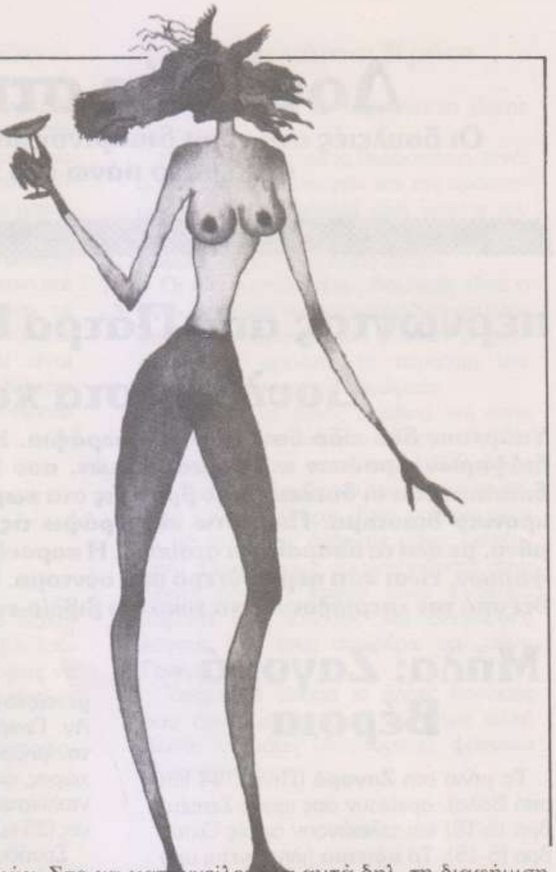
ΠΑΤΡΑ Μάης του 1985

Πορνογραφία και διαφήμιση
Κατασκευαστικές εταιρίες ρατσισμού

Είναι γνωστό ότι οι γυναίκες ακόμα δεν έχουν εκφράσει τη θέληση για τη ζωή τους, το λόγο τους, την έκφρασή τους.

Αντίθετα πάντα ακούμε, βλέπουμε και αισθανόμαστε την άποψη της κοινωνίας και των ανδρών για το πώς είμαστε, για το τι έπρεπε να θέλουμε και να νιώθουμε.

Και αυτό που θα έπρεπε να είμαστε και να θέλουμε είναι κάτι ανάλογο με τη βιτρίνα του καταστήματος μόδας "Day" στην Αγ. Σοφίας Θεσ/κης. Που ήταν: γυναίκες αλυσσοδεμένες, γονατισμένες στα πόδια, να τις πατά ένας άνδρας με σχισμένα ρούχα (έκφραση βίας και σεξ), ισχυρός δαμαστής που κρατά τα χαλινά.

Τέτοιες, με ανάλογες προσαρμογές, είναι και οι γυναίκες που προβάλλονται από τα μαζικά μέσα ενημέρωσης, τις διαφημίσεις, την πορνογραφία: γυναίκες άβουλες, κούκλες άψυχες, διαθέσιμες για όλα και σε όλους, δαμασμένες.

Η εμπορευματοποίηση και η θεαματοποίηση των γυναικών περνά μέσα απ' τις διαφημίσεις όπου πλασάρεται τόσο το συγκεκριμένο εμπόρευμα όσο και το γυναικείο κορμί.

Η πορνογραφία είναι η απεικόνιση της σκέψης της κοινωνίας και των ανδρών για τις γυναίκες. Δεν είναι απεικόνιση ερωτικών σκηνών ή ερωτισμού όπως ευρέως πιστεύεται, αλλά απεικόνιση της γυναίκας σαν πόρνη. Η πορνογραφία λοιπόν είναι έκφραση του μισογυνισμού και της ανωτερότητας των ανδρών.

Το κυρίαρχο νέο πρότυπο που είναι οι γυναίκες των διαφημίσεων και της πορνογραφίας, δηλ. γυναίκες εργαζόμενες, σύγχρονες νοικοκυρές, σεξουαλικά ακόρεστες, είναι, αναγκαίο πια, για τις σύγχρονες ή εκσυγχρονιζόμενες κοινωνίες. Και αυτό γιατί η γυναίκα είναι αναγκαία και στην παραγωγή και στην κοινωνικά αναγκαία απλήρωτη εργασία (νοικοκυριό) και στην αναπαραγωγή. Έπειτα η νέα τεχνολογία και τα σύγχρονα προϊόντα πρέπει να πλασάρονται σε άτομα κατασκευασμένα έτσι, που θάχουν τις ανάγκες αυτών των προϊόντων, αλλά και να παρουσιάζονται από γυναίκες που θα είναι προσαρμοσμένες στις επιταγές της σύγχρονης ανάπτυξης. Γι' αυτό λοιπόν οι δαφημίσεις και η πορνογραφία παρουσιάζουν πια τις γυναίκες δυναμικές, σκληρές, που επιθυμούν βία και πόνο στον έρωτα και τις ανθρώπινες σχέσεις σαν κατανάλωση σεξ.

Αυτή η εικόνα για την γυναίκα, τον έρωτα, τις σχέσεις που περνάει απ' όλα τα προηγούμενα (τύπο, διαφημίσεις, πορνογραφία κλπ.) όπως και απ' τη συγκεκριμένη βιτρίνα, προωθεί από τη μια την παθητικότητα και την ανοχή των γυναικών, που για νάναι αποδεκτές προσπαθούν να μοιάσουν στα πρότυπα αυτά και απ' την άλλη τη βία των ανδρών εναντίον των γυναικών, με όλες τις εκφράσεις της: βιασμούς, ξυλοδαρμούς, δολοφονίες.

Είναι πρόσφατος ακόμα ο βιασμός και η δολοφονία της 24χρονης καθηγήτριας στην πόλη μας (Θεσ/νίκη) μετά από άγρια κακοποίηση και βάναυση μεταχείριση. Και αν αυτή είναι η τελευταία περίπτωση, αδιάκοπος και καθημερινός είναι ο κατάλογος βιασμένων ή κακοποιημένων γυναικών. Η βία και οι βιασμοί γίνονται απ' όλους τους άνδρες και στόχος δεν είναι η συγκεκριμένη γυναίκα μόνο. Στόχος είναι το γυναικείο φύλο. Κάθε περίπτωση βίας, βιασμού, ξυλοδαρμού, υποβιβάζει και διαιωνίζει την παθητικότητα όλων των γυναικών. Στο να καταγγείλει όλα αυτά δηλ. τη διαφήμιση, την πορνογραφία, τη βία, το συγκεκριμένο βιασμό και δολοφονία της καθηγήτριας καθώς και τη συγκεκριμένη βιτρίνα που με το χυδαιότερο τρόπο περνούσε το πρότυπο και τη βία ενάντια στις γυναίκες, είχε σκοπό η διαμαρτυρία των αυτόνομων γυναικών στο μαγαζί "Day".

Έγινε συγκέντρωση στην Αγ. Σοφίας και μοιράστηκαν 2 προκηρύξεις. Μια για διαφήμιση-πορνογραφία και η άλλη για το συγκεκριμένο γεγονός της 24χρονης γυναίκας. Θέλαμε να δείξουμε πως τα πρότυπα που περνούν από διαφήμιση, πορνογραφία, και είναι αποδεκτά απ' όλη την κοινωνία, οδηγούν στη βία, τους βιασμούς και τις δολοφονίες γυναικών. Τίποτε δεν είναι αθώο. Όλα γίνονται και κατευθύνονται απ' την ιδεολογία του μισογυνισμού και του ανδρισμού. Οι διαφημίσεις που δείχνουν γυναίκες να χαμογελούν όταν τους ασκείται βία, να γονατίζουν μπροστά σε άνδρες κλπ., απευθύνονται σ' όλους τους άνδρες και όχι μόνο στους «ψυχοπαθείς» και «ανώμαλους». Γι' αυτό και βιαστές κατασκευάζονται όλοι οι άνδρες και όχι ειδικές κατηγορίες όπως ισχυρίζονται άνδρες, τύπος, νόμοι, δικαστήρια.

Τέλος για να δείξουμε πως τα εγκλήματα εναντίον των γυναικών δεν είναι προσωπικά ατυχήματα, δυστυχήματα και σπάνιες περιπτώσεις, άλλα εγκλήματα πολιτικά μια και γίνονται στην βάση της ιδεολογίας του ρατσισμού, του ανδρισμού και μισογυνισμού.

Είναι χαρακτηριστικό ότι υπάλληλος του καταστήματος που γινόταν η διαμαρτυρία, χτύπησε κοπέλα που πήγε να γράψει στη βιτρίνα το σύνθημα: «Αυτές οι βιτρίνες μας εξευτελίζουν», έχοντας υποστηρικτές σημαντικό κομμάτι του ανδρικού ακροατηρίου.

Τέλος η παρέμβαση ήταν θετική, γιατί συζητήσαμε με γυναίκες που οι περισσότερες συμφωνούσαν με το περιεχόμενο της διαμαρτυρίας μας καθώς και ότι αλλάχτηκε η βιτρίνα που κόστιζε 16.000.000 δρχ. την επόμενη της διαμαρτυρίας μας.

Θ.Γ.

Δουλειές στη γύρα

Οι δουλειές στη γύρα διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες αλλά μόνο πάνω στο χαρτί...

περιπλανώμενος τύπος

Ο Ξερίνης

περνώντας από Πάτρα Ιούνης 1984 πρώτη έκδοση

Δουλειές στα χωράφια

Υπάρχουν δύο είδη δουλειάς στα χωράφια. Η δουλειά της συγκομιδής των διάφορων φρούτων και ζαρζαβατικών, που διαρκεί ένα ορισμένο χρονικό διάστημα και οι δουλειές που βρίσκεις στα χωριά που περνάς ή μένεις για ένα χρονικό διάστημα. Πιο κάτω καταγράφω τις δουλειές που υπάρχουν κάθε μήνα, με όλα τα απαραίτητα στοιχεία. Η παρουσίαση βέβαια αυτών των πληροφοριών, είναι κάτι περισσότερο από σύντομη. Αλλά...υπομονή μέχρι να εκδοθεί από τον *«περιπλανώμενο τύπο»* το βιβλίο-εγχειρίδιο *«...στη γύρα»*.

Μήλα: Ζαγορά - Βέροια

Τα μήλα στη **Ζαγορά** (Πήλιο, 44 km από Βόλο), αρχίζουν στις αρχές Σεπτέμβρη (5-15) και τελειώνουν αρχές Οχτώβρη (5-15). Το **κόψιμο** πληρώνεται από 1.500 μέχρι 2.000. Το κόψιμο των μήλων απαιτεί μια δεξιότητα (πρέπει να κόβεται και το κοτσάνι μαζί, γιατί διαφορετικά το μήλο σαπίζει). Το **κουβάλημα** (με κουβάδες) είναι πολύ κουραστική δουλειά, γιατί τα περιβόλια είναι πάνω στα βουνά.

Στις δουλειές αυτές έχει δυό φορές φαγητό – και πολύ καλό μάλιστα – άφθονο κρασί, τσίπουρο κι όποτε θέλεις να καπνίσεις, ελεύθερα... Δουλεύεις από 8 π.μ. μέχρι στις 5 μ.μ. Σ΄ αυτό το διάστημα «κάθεσαι» τουλάχιστον δυόμισι ώρες. Μπορείς να βρεις ακόμα δουλειά στους εμπόρους **(συσκευασία).** Πολύ αραχτή δουλίτσα. Οι γυναίκες κάθονται μπροστά στο σωρό των μαζεμένων μήλων και τα ξεχωρίζουν σε α΄ και β΄ ποιότητα (1.300 - 1500 δρχ., 8-5 μ.μ.). Οι άντρες δίνουν καφάσια στους συσκευαστές και μέχρι να γεμίσει το καφάσι, κάνεις κάνα καρότσι, τρως κάνα μήλο (1.500-2.000 δρχ., 8-5 μ.μ.).

Φυσικά προτιμάμε τους εμπόρους. Συνήθως δεν δίνουν φαΐ, αλλά άμα τους την πέσεις σου φέρνουν (κολατσιό). Πολύ όμορφο μέρος η Ζαγορά, με πολλά φρούτα, μπορείς να τη βγάλεις καθαρή με πολύ λίγη δουλειά.

Υπάρχουν πολλά εγκατελειμμένα αρχοντικά, σε πολύ καλή κατάσταση, όπου μπορείς να μείνεις χωρίς κανένα πρόβλημα, έχουνε τζάκι για να ζεσταθείς ή να μαγειρέψεις. Προς το τέλος του Σεπτέμβρη αρχίζουν τα πρώτα κρύα. Συνήθως οι ιδιοχτήτες των περιβολιών, σου δίνουν στέγη, αλλά τα παλιά αρχοντικά είναι άλλη φάση. Για δουλειά περιμένεις το πρωΐ στα καφενεία της πλατείας Αγ. Γεωργίου. Δουλειά στα **φορτώματα,** μπορείς να βρεις στο καφενείο της χώρας, όπου μαζεύονται οι έμποροι και οι νταλικατζήδες. Φορτώνεις κλούβες ξύλινες (25 κιλών) νταλίκες (από κάτω πάνω).

Συνήθως δουλεύεις με τον τόννο (120-220 δρχ. ο τόννος) ή με τη κλούβα (4 ή 5 δρχ. η κλούβα). **Το ντάνιασμα** πάνω στη νταλίκα έχει τα ίδια λεφτά, αλλά πρέπει να ξέρεις να ντανιάζεις και να έχεις μεγάλη αντοχή. Δουλειά μπορείς να βρεις ακόμα στο **συσκευαστήριο** του Συνεταιρισμού (βασικό μεροκάματο, οι άντρες κάτι παραπάνω, 8-4 μ.μ.). Οι γυναίκες στη διαλογή των μήλων, οι άντρες στα τελάρα και στο χειρισμό των μηχανών. Στη **Βέροια,** το κόψιμο και το κουβάλημα, αρχίζουν λίγο πιο νωρίς και τελειώνουν πάλι πιο νωρίς ή την ίδια εποχή, αν έχει μεγάλη παραγωγή.

Δουλειά μπορείς να βρεις και μέσα στη Βέροια, αλλά κυρίως έξω στα χωριά Ροδοχώρι, Διαβατός, Κουλούρα, Ν. Νικομήδεια, Μακροχώρι, Τριπόταμος, Ράχη, Αγ. Βαρβάρα. Τα μεροκάματα είναι μικρότερα (1.200 - 1.700 δρχ.), το ίδιο ωράριο, φαΐ, κρασί, σπίτι, αν μπορείς να μείνεις με τον ιδιοχτήτη, αλλά όχι πάντα. Υπάρχει ακόμα δουλειά στους εμπόρους, στις νταλίκες (φόρτωμα από κάτω, ντάνιασμα πάνω) στα συσκευαστήρια και τα ψυγεία (ξεφορτώνεις από νταλίκες, κλούβες και τις ντανιάζεις μέσα στα ψυγεία. Συνήθως υπάρχουν τελάρα και η δουλειά γίνεται λιγώτερο επίπονη (1.500-2.000 δρχ., 8-5 μ.μ.).

Παλιά εγκαταλελειμμένα σπίτια και χωριά δεν βρίσκεις για να μείνεις, γιατί η περιοχή είναι εύφορη και πλούσια. Υπάρχουν πολλοί ξένοι περιπλανώμενοι σ΄ αντίθεση με τη Ζαγορά, όπου μαζεύονται έλληνες, φρικιά, λαϊκοί περιπλανώμενοι λούμπεν, φοιτητές, άνεργοι και αλάνια...

Κάστανα: Κρήτη - Πήλιο

Τα κάστανα αρχίζουν την ίδια σχεδόν εποχή, αρχές Σεπτέμβρη και διαρκούν ολόκληρο τον Σεπτέμβρη. Στην **Κρήτη** υπάρχουν τρία χωριά, όπου μπορείς να βρεις δουλειά στα κάστανα. Στο χωριό **Έλος** και **Στρόφλες** (24 και 22 km αντίστοιχα από Καστέλλι Χανίων), μπορείς να βρεις δουλειά, όχι όμως με καλά μεροκάματα (1.100 δρχ. - 1.500 δρχ.), αλλά έχεις σπίτι, φαγητό δυό-τρεις φορές τη μέρα, κρασί εξαιρετικό, πολύ όμορφα μέρη.

Υπάρχουν ξένοι, τουρίστες ιδίως, που ως γνωστόν ρίχνουν τα μεροκάματα. Μπορείς να βρεις παλιά εγκατελειμμένα σπίτια.

Το μάζεμα των καστάνων δεν είναι ιδιαίτερα κουραστική δουλειά, μόνο που είσαι σκυμένος όλη μέρα. Δουλεύεις από τις 7 π.μ. μέχρι τις 3 με 4 μ.μ.

Πιο μεγάλα μεροκάματα, έχει στα χωριά **Πρασσές** (28 km από Χανιά, ο δρόμος που πάει για **Αλικιανό, Σκηνέ, Σούγια), Αγ. Ειρήνη, Επανωχώρι, Καμπανός, Σκάφη,** και στους γύρω οικισμούς. Ειδικά στις Πρασσές μπορείς να πάρεις και 2.000 τη μέρα (7 π.μ. - 3 μ.μ.) με φαΐ, κρασί, σπίτι, αν και υπάρχουν μάρα πολλά εγκατελειμμένα σπίτια και οικισμοί. Κάστανα ακόμα έχει στους **Αρμενούς** (12 km από Ρέθυμνο) με μικρότερη παραγωγή και μικρότερα μεροκάματα, αλλά με φαΐ, σπίτι κλπ.

Στο **Πήλιο** έχει κάστανα στη Ζαγορά, ολόκληρο το Σεπτέμβρη, και στους γύρω οικισμούς. Σ΄ αυτά τα μέρη δεν δουλεύεις συνήθως μεροκάματο, αλλά τα παίρνεις **μεσιτικά,** δηλ. του μαζεύεις τα κάστανά του και παίρνεις τα μισά.

Ασύμφορη δουλειά, αν και καμιά φορά μπορείς να βγάλεις καλά λεφτά, γιατί αντιμετωπίζεις το πρόβλημα της διάθεσης των καστάνων. Αν κάνεις συμφωνία να σου τα αγοράσει ο ίδιος ο ιδιοχτήτης, έχει καλώς. Στην αντίθετη περίπτω-

ση, πρέπει να βρεις έμπορο να σου τα πάρει και τρέχα γύρευε...Η τιμή του κάστανου, κυμαίνεται μεταξύ των 45 και 60 δρχ. το κιλό, ανάλογα με την ποιότητα και τη ζήτηση. Τα κάστανα πριν τα μαζέψεις, τα πατάς με τα πόδια για να φύγει το αγκάθινο περίβλημά τους, που σου γαμάει τα χέρια και μετά τα μαζεύεις σε τσουβάλι. Αν μαζέψεις 80 κιλά κάστανα, τα 40 είναι δικά σου, που σημαίνει 2.000 δρχ. Και 80 κιλά δεν είναι δύσκολο να μαζέψεις, γιατί κάτω στο χώμα πέφτουν πολύ μεγάλες ποσότητες κάστανου (δεν ψάχνεις για κάστανα δηλ.).

Το γαμίσι είναι ότι μαζεύεις μόνο τα καλά, αφήνοντας έξω τα πολύ μικρά, τα σκουληκιασμένα, τα χτυπημένα.

Αμύγδαλα: Βόλος

Αρχές Σεπτέμβρη (1-5), αρχίζει το μάζεμα των αμυγδάλων στα **Κανάλια,** (26 km από Βόλο). Δουλειά μπορείς να βρεις στα καφενεία της πλατείας το βράδυ ή το πρωΐ. Δεν είναι πολύ κουραστική δουλειά, αλλά έχει πολύ ζέστη. Δυό πράγματα κάνεις στη δουλειά. Ή ραβδίζεις μ΄ ένα ξύλο τα αμύγδαλα για να πέσουν πάνω στα πανιά που στρώνουν από κάτω, ή μαζεύεις τα αμύγδαλα και τα ρίχνεις μέσα στα σακκιά. Δουλεύεις από τις 7 το πρωΐ, μέχρι τις 4 τ΄ απόγευμα αλλά άμα κάνεις συμφωνία (που πρέπει να την κάνεις), φεύγεις πιο μπροστά. Σου δίνουν φαΐ, στέγη (εγκαταλειμμένα σπίτια δεν υπάρχουν πάρα πολλά). Τα μεροκάματα κυμαίνονται 1.500-2.000 δρχ. Καμπίσιο χωριό, πολύ ζέστη, από ανιαρό μέχρι ανυπόφορο, κουτσομπολίστικο και καθυστερημένο. Αν είσαι με παρέα, τα πράγματα αλλάζουν. Μπορείς να την κάνεις στα γύρω χωριά, όπου είναι όμορφα (Κερασέα, Κεραμίδι, Καμάρι (θάλασσα) και στο δάσος ανάμεσα Κανάλια-Κεραμίδι).

Αχλάδια: Βόλος - Κόρινθος Τρίπολη - Βέροια

Για αχλάδια στη Βέροια, στο Βόλο, βλέπε Αύγουστος, στη Κόρινθο βλ. Ιούλης. Μέχρι τις 15 Σεπτέμβρη μπορείς να βρεις δουλειά στ΄ αχλάδια, αλλά κυρίως γύρω από τη Βέροια (τα όψιμα).

Περισσότερα στοιχεία και πληροφορίες βλ. Ιούλης, Αύγουστος.

Θερμοκήπια: Κρήτη

Αναλυτικά για τα θερμοκήπια βλέπε Γενάρης.

Ο Σεπτέμβρης για τα θερμοκήπια, είναι ο μήνας των επισκευών και της προετοιμασίας για το φύτεμα που γίνεται τον Οχτώβρη. Μπορείς να βρεις δουλειά εύκολα, αλλά κάνει πολύ ζέστη.

Οι πιο συνηθισμένες δουλειές είναι η αντικατάσταση των κατεστραμμένων πλαστικών, το πέρασμα των ξύλινων στηριγμάτων της οροφής, το πέρασμα των σωλήνων του νερού, οργώματα.

Μπορείς να βρεις δουλειά και στην κατασκευή καινούργιων θερμοκηπίων. Το μεροκάματο συνήθως 1.500 δρχ., αλλά μερικές φορές και λιγώτερο ή με την ώρα 150 ή 200 δρχ. Έχει φαΐ, όχι σπίτι (τί να το κάνεις άλλωστε μήνα Σεπτέμβρη). Γενικά όμως, τα μεροκάματα στην Κρήτη όλο το χρόνο είναι ιδιαίτερα χαμηλά για πολλούς και διαφόρους λόγους που τους αναφέρω στο μήνα Γενάρη.

Υπάρχουν ακόμα κι άλλες δουλειές που συνεχίζονται αυτό το μήνα αλλά βλέπε: ντομάτες (Αύγουστος), φυστίκια (Αύγουστος).

Οχτώβρης

Μήλα: Τρίπολη - Καστοριά

Τέλος Οχτώβρη, αρχίζουν τα μήλα στην περιοχή της Τρίπολης.

Μπορείς να βρεις δουλειά σε δύο μέρη. Η περιοχή της Τεγέας, είναι ένας κάμπος έξω από την Τρίπολη και τον διασχίζει ο δρόμος Τρίπολης-Σπάρτης. Σ΄ όλα τα χωριά του κάμπου της Τρίπολης, μπορείς να βρεις δουλειά, αλλά ειδικότερα στην **Κερασίτσα** (8 km από Τρίπολη και στα **Στενό, Αγιωργίτικα** (8 km από Τρίπολη) που βρίσκονται πάνω στο δρόμο Τρίπολης-Ναυπλίου.

Δουλειά μπορείς να βρεις ακόμα και στα χωριά Αγ. Σώστης, Λιθοβούνια, Στάδιο, Ρίζαι, Καμάρι, Θάνας, Ψηλή Βρύση, Στρούγκου. Τα μεροκάματα είναι ιδιαίτερα χαμηλά (1.100 - 1.400), αλλά σου δίνουν φαΐ, σπίτι. Δουλεύεις κόψιμο, κουβάλημα, φορτώματα, στους εμπόρους, στα συσκευαστήρια. Αρκετά καλά μέρη χωρίς τίποτα το ιδιαίτερο, αλλά με πολλά σπίτια έξω στα χωράφια, όπου μπορείς να μείνεις μέσα σ΄ ένα όμορφο φυσικό περιβάλλον, αλλά πάντα με παρέα.

Η άλλη περιοχή είναι μια πολύ όμορφη κοιλάδα, καταπράσινη που τη διασχίζει ένα ποτάμι (Τράγος, παραπόταμος του Λάδωνα).

Βρίσκεις δουλειά στα καφενεία του χωριού **Δάρας** που βρίσκεται 2 km πάνω από το δρόμο Πάτρας-Τρίπολης και συγκεκριμμένα απέχει από Τρίπολη 48 km και από Πάτρα 128 km. Μπορείς να πας κι από την Εθνική Κορίνθου-Πάτρας. Απέχει από το Διακοφτό 84 km.

Τα μεροκάματα κυμαίνονται από 1.200 μέχρι 1.500, μπορείς όμως να πάρεις και παραπάνω, σου δίνουν φαΐ και στέγη. Κι εδώ κόψιμο, κουβάλημα και στους εμπόρους συσκευασία, φορτώματα, ενώ δεν υπάρχουν συσκευαστήρια. Δίπλα στο ποτάμι μπορείς να βρεις πολλά παλιά μικρά σπίτια, με τζάκι, όπου μπορείς να μείνεις εκεί.

Στη **Καστοριά,** βρίσκεις δουλειά στα μήλα, στα χωριά που είναι γύρω από τη λίμνη, και συγκεκριμμένα στα: Μαυροχώρι, Πολύκαρπα, Φωτεινή. Κάνει πολύ κρύο, αλλά είστε παρέα και κοιμάστε όλοι μαζί – γυμνοί και γυμνές φυσικά –. Τότε εκτός από το πρόβλημα του κρύου ξεπερνάς και το πρόβλημα της μοναξιάς και νοιώθεις έτσι απλά, φιλικά, όμορφα, τίποτα το χυδαίο, χαμένος μέσα στον όμορφο κόσμο της έκπληξης, της αλητείας, της ξενοιασιάς, της περιπλάνησης, της δημιουργίας, του έρωτα, του πόθου, του πάθους, της γνώσης, της χαράς και του γέλιου (περιπλανώμενη κοοπερατίβα). Και εδώ έχουμε τις ίδιες δουλειές και χαμηλά μεροκάματα – στο χέρι σου είναι όμως να πάρεις πολύ περισσότερα, να νοικιάσεις δηλ. το κορμί σου πιο ακριβά. Σου παρέχουν στέγη και πολύ φαΐ. Δουλεύεις 8 π.μ. - 4 μ.μ.

Ελιές

Η δουλειά στις ελιές διαρκεί από τον Οχτώβρη (όπου ιδιαίτερα στο νομό Χανίων απλώνουν τα λιόπανα) μέχρι τον Ιούνη (πάλι στο νομό Χανίων, όταν μαζεύουν τα τελευταία λιόπανα-δίχτυα).

Δυό τρόποι υπάρχουν να δουλέψεις στις ελιές:

α) με το μεροκάματο, το οποίο ποικίλει όμως από περιοχή σε περιοχή και

β) μισιακά, δηλ. να μαζέψεις τις ελιές ενός ελαιώνα και να κρατήσεις τις μισές.

Στην β΄ περίπτωση, ενώ είναι πιο επικερδής, χρειάζεσαι λιόπανα-δίχτυα, σπίτι, φαΐ κλπ. τα οποία σου παρέχουν όταν δουλέψεις με το μεροκάματο. Οι ελιές μαζεύονται με διάφορους τρόπους και ποικίλουν από τόπο σε τόπο. Στα Χανιά απλώνουν δίχτυα και όταν πέσουν οι ελιές, πηγαίνουν και τις μαζεύουν. Στη Καλαμάτα κόβουν πολλά κλαριά από το δέντρο και τα ραβδίζουν κάτω. Στη Λακωνία τις μαζεύουν με χτένια, ενώ στη Μυτιλήνη τις ραβδίζουν από κάτω, ή ανεβαίνουν πάνω. Λόγω του περιορισμένου χώρου, αναφέρονται μόνο μεγάλες περιοχές και όχι τα χωριά και οι πόλεις που μπορείς να βρεις δουλειά. Πάντως γενικά στις ελιές, σε ταΐζουν, σου δίνουν σπίτι να μείνεις και πληρώνουν αρκετά καλά. Στη Λέσβο, **Μυτιλήνη,** μπορείς να βρεις δουλειά σ΄ όλο το νησί (μεροκάματο, μισιακά), με 1700-2.000 δρχ. για τον άνδρα και 1.400-1.700 για τη γυναίκα. Στη **Κέρκυρα,** τα ίδια μεροκάματα, αλλά έχει πολύ ψηλές ελιές. Η περιοχή γύρω από τη Λαμία (Νομός Φθιώτιδας) με πιο χαμηλά μεροκάματα, στην Άμφισσα (Νομός Φωκίδας), 1.400-2.000 δρχ., στην Κρήτη, όπου υπάρχουν πολλοί τουρίστες, 1.200 - 1.700 δρχ.

Ειδικά στην Κρήτη, υπάρχουν πολλοί, που δουλεύουν στις ελιές, αν και με χαμηλότερο μεροκάματο λόγω του ζεστού κλίματος, της παρέας και τους φίλους που μπορείς να βρεις και λόγω των κρητικών, αλλά μόνο στα μικρά κι απομακρυσμένα χωριά. Σ΄ όλα αυτά τα μέρη που υπάρχουν ελιές, μπορείς να βρεις πολλά εγκαταλειμμένα σπίτια και χωριά ή με πολύ λίγους κατοίκους (2-3 οικογένειες κι αυτοί γέροι). Λόγω του χειμώνα, δεν δουλεύεις κάθε μέρα, βρέχει, κάνει κρύο, πράγμα που δεν συμβαίνει στα λιοτρίβια.

Θερμοκήπια: Κρήτη

Τον Οχτώβρη αρχίζει στα θερμοκήπια της Κρήτης το φύτεμα της ντομάτας και του αγγουριού. Αρκετά κουραστική δουλειά, είσαι όλη μέρα σκυμένος μέσα στο θερμοκήπιο (κάνει ακόμα ζέστη αφόρητη), με ένα σκαλιστηράκι και φυτεύεις ντομάτες. Δουλεύεις 8 π.μ. με 4 μ.μ. Σο φίνουν φαΐ, όχι σπίτι. Τα μεροκάματα είναι τα ίδια, 150 με 200 δρχ. την ώρα ή 1.500 δρχ. τη μέρα.

Τον Οχτώβρη συνεχίζονται τα μήλα της Ζαγοράς (μέχρι στις 15).

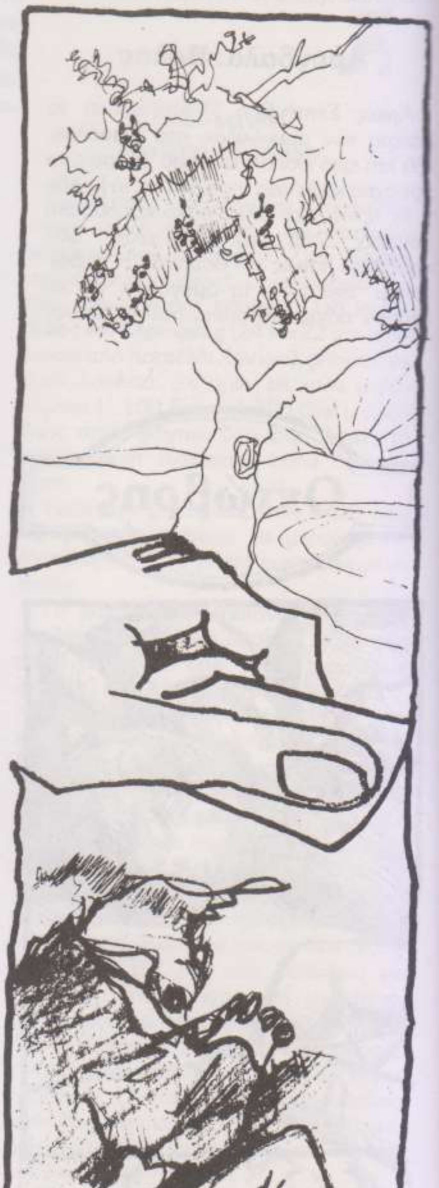
Λιοτρίβια

Όπου υπάρχουν ελιές, υπάρχουν και λιοτρίβια, αλλά είναι μια κουραστική και βρώμικη δουλειά. Δουλεύεις μέσα στα λίπη 10 και 12 ή περισσότερες καμιά φορά ώρες, μέσα σ΄ ένα θορυβώδες περιβάλλον ενώ ταυτόχρονα δεν πληρώνουν καλά.

Για τη χρονιά 83-84, πλήρωναν 180-220 δρχ. την ώρα ή ένα κιλό λάδι την ώρα (196 δρχ.), ή κομμένο μεροκάματο από 1.700 έως 2.000 δρχ.

Μερικά λιοτρίβια σου παρέχουν φαΐ και στέγη, τα περισσότερα όμως όχι. Μέσα στο λιοτρίβι κάνεις διάφορες δουλειές και γενικά συμφέρει (2 μήνες 120.000 καθαρά, σου δίνουν το δικαίωμα για τους επόμενους 6-8 μήνες, αλλά και περισσότερους αν έχεις άκρες και τη βγάζεις στο τζάμπα και ένα ολόκληρο χρόνο ακόμα, να μην ξαναδουλέψεις, να διαθέσεις τον χρόνο για τον εαυτό σου, να τρέξεις, να ταξιδέψεις, να ερωτευθείς, να δημιουργήσεις. Γι΄ αυτή την ιστορία, καλό είναι να μην βρεις κάποιο λιοτρίβι στην πόλη, αλλά ιδιαίτερα στη Κρήτη υπάρχουν μέσα σε χωριά ή και έξω, λιοτρίβια χτισμένα σε κοιλάδες, δίπλα σε ποτάμια, όπου μπορείς να βρεις και σπίτι, με τζάκι, κρεββάτια ή ολόκληρο χωριό ή οικισμό εγκαταλειμμένο και να δουλέψεις ή να ζήσεις πολύ όμορφα.

Νοέμβρης

Θερμοκήπια

Τον Νοέμβρη στα θερμοκήπια της Κρήτης μπορείς να βρεις δουλειά στα σκαλίσματα, ραντίσματα, στο δέσιμο των σκοινιών για να κρατηθεί η ντοματιά και η αγγουριά. Και σ΄ αυτές τις δουλειές έχουμε το ίδιο ωράριο, τα ίδια λεφτά, φαΐ, όχι όμως σπίτι (βλ. Γενάρης).

Πορτοκάλια

(βλ. Δεκέμβρης) αρχίζουν τέλος Νοέμβρη τα Καλιφόρνιας (μέρλιν ή ομφαλοφόρα), σ΄ όλα τα μέρη όπου υπάρχει τέτοια ράτσα (Άρτα, Άργος, Ναύπλιο, Μαγούλα Σπάρτης και τριγύρω, Κρήτη, Χανιά).

Μήλα

Τον Νοέμβρη συνεχίζεται η συγκομιδή των μήλων στην Τρίπολη και την Καστοριά (λιγώτερο), βλ. Οχτώβρης.

Δεκέμβρης

όποιος γυρίζει
μυρίζει
όποιος κάθεται
βρωμάει.
(λαϊκή παροιμία)

Πατάτες

Το Νοέμβρη-Δεκέμβρη μαζεύεται η τρίτη (όψιμη) σοδειά της πατάτας. Έχει δουλειά στο μάζεμα και φορτώματα. Πατάτες αυτό τον καιρό, θα βρεις στα χωριά Σαγαίικα προς Πύργο και σ' όλα τα γύρω χωριά (βλ. Μάης).

Γενάρης

Πορτοκάλια

Τα πορτοκάλια αρχίζουν τέλος Νοέμβρη (τα Καλιφόρνιας) και τελειώνουν Αύγουστο-Σεπτέμβρη (τύπου Βαλέντσια). Το μάζεμα του τύπου Καλιφόρνιας τελειώνει πολύ νωρίς γιατί η πορτοκαλιά δεν το κρατάει και μόλις ωριμάσει, πέφτει. Τέτοια πορτοκάλια βρίσκεις στο Άργος-Ναύπλιο, Άρτα, γύρω από τη Σπάρτη και η περιοχή από Χανιά μέχρι Καστέλλι (Κυδωνία). Στα πορτοκάλια αυτά βρίσκεις 3 είδη δουλειάς: α) κόψιμο για εξαγωγή, β) κόψιμο για εσωτερική κατανάλωση, γ) χαβούζα-χωματερή. Στη πρώτη και τρίτη περίπτωση, δουλεύεις είτε με μεροκάματο, είτε με το κιλό. Μπορείς να δουλέψεις και με τη κλούβα. Οι τιμές όμως διαφέρουν από περιοχή σε περιοχή. Στο **Άργος-Ναύπλιο,** πρέπει να δουλεύεις με γκρουπ (ομάδα εργατών), οπότε γίνεται της πουτάνας, άλλος δουλεύει, άλλος δεν δουλεύει, τσακωμοί, χριστοπαναγίες, δεν δίνουν πολύ συχνά φαΐ, κι αν δώσουν ψωμί, ρέγγα και σαλάμι, βρέχει, κάνει κρύο, υπάρχουν οι τύποι που φτιάχνουν τα γκρουπ που σου τρώνε και τα λεφτά, δεν υπάρχουν σπίτια να μείνεις κ.λ.π.

Ασύμφορη τελείως περιοχή για δουλειά **εκτός** αν υπάρχει μια παρέα που μπορεί να λειτουργήσει σαν γκρουπ. Τιμές 1983-84. 1,60-1,80 το κιλό, αλλά η πουστιά είναι ότι πρέπει να τα βγάλεις έξω, να τα φορτώσεις και μετά να τα ξεφορτώσεις στο εργοστάσιο!! Ενώ εσύ πληρώνεσαι μόνο για κοπτικά. Για όλη αυτή την εργασία, τα εργοστάσια κόβουν 2,40 ή 2,50· δηλ. χάνεις κατά κιλό μέχρι και 7 δεκάρες τα οποία τα παίρνει ο γκρουπ-μάνατζερ. Δηλαδή αν ένα γκρουπ κόψει 15 τόννους, ο γκρουπάς θα πάρει 10.500 και εσύ ένα αρχίδι. Άσε τα προβλήματα που αντιμετωπίζεις με το φαΐ, τον καιρό και την αστυνομία. Τα μεροκάματα στην περιοχή αυτή 2.000 - 2.500 δρχ. Βρίσκεις ακόμα δουλειά στα συσκευαστήρια (βασικό μεροκάματο), στα φορτώματα ή άδειασμα κλουβών στη χαβούζα. Στην Άρτα δουλεύεις μεροκάματο, πολύ χαμηλό όμως, 1.000 - 1.500 γιατί κατεβαίνουν οι άνεργοι από τα βουνά, πολύ λάσπη, κρύο και βροχές. Σου δίνουν φαΐ και σπίτι (8 π.μ. - 4 μ.μ.). Στη Σπάρτη η κατάσταση είναι πολύ πιο καλή. Κάνει ζέστη, 1.500 δρχ. μεροκάματο (κομμένο), βρίσκεις πολλά άδεια σπίτια να μείνεις, ενώ με το κιλό 1,80 - 2,00 το κιλό. Στα χωριά **Μαγούλα,** Αμύκλες, Παρόρι, Αγ. Ιωάννης, Μυστράς, μπορείς να βρεις δουλειά. Σου δίνουν φαΐ, όχι σπίτι. Στους εμπόρους μπορείς να δουλέψεις μεροκάματο (1.500 δρχ.). Στη Σκάλα (44 km από Σπάρτη προς το Γύθειο) και στα γύρω χωριά το πορτοκάλι αρχίζει Απρίλη-Μάη και τελειώνει Αύγουστο-Σεπτέμβρη. Έχει 1.500 δρχ. μεροκάματο, φαΐ, όχι ύπνος.

Στη περιοχή της Σκάλας μπορείς ακόμα να δουλέψεις και στα χωριά: Έλος (6 km από Σκάλα), Βλαχιώτη (4 km) Αστέρι (8 km) Γλυκόβρυση (12 km) Αγ. Ιωάννης (13 km). 2 km από Γλυκόβρυση (Κάτω) είναι η Άνω Γλυκόβρυση, ένα όμορφο εγκαταλειμμένο χωριό, όπου μπορείς να βρεις σπίτι να μείνεις, φίλους, πορτοκάλια, γάλα (έχει ένα βοσκό). Στη Κρήτη είναι ακόμα καλύτερα γιατί κάνει ζέστη τις περισσότερες μέρες, βρέχει μερικές μέρες. Υπάρχουν πολλοί ξένοι που δουλεύουν με χαμηλά μεροκάματα, αλλά όλα τα πράγματα αλλάζουν...και συλλογικά και ατομικά...(Για παράδειγμα μια παρέα έλληνες πήρανε μια μέρα 9 ώρες δουλειάς με φαΐ, με τσιγάρα κλπ., 2.500 ο καθένας ενώ οι ξένοι τα μισά).

Χωριά για δουλειά: Πλατανιάς (10 km από Χανιά), Βουκολιές (30 km), Βαμβακόπουλο, Αγιά, Αλικιανός, Σκηνές, Φουρνιέ, Βατόλακκος και σ' όλα τα γύρω χωριά και οικισμούς (όλη η περιοχή λέγεται Κυδωνία).

Μεροκάματο: 1.200 - 1.700, φαΐ, ύπνο (όχι σπίτι), με την ώρα 150 - 200 δρχ. Σ' αυτά τα χωριά δουλειά έχει από Δεκέμβρη μέχρι Αύγουστο-Σεπτέμβρη.

Θερμοκήπια

Θερμοκήπια υπάρχουν στη Κρήτη και στη Ν. Πελοπόννησο (Μεσσηνία-Λακωνία) και μπορείς να βρεις δουλειά όλο το χρόνο, αλλά από τον Μάη μέχρι τον Οχτώβρη, η ζέστη μέσα – αν και τ' ανοίγουν – είναι ανυπόφορη, αποπνικτική.

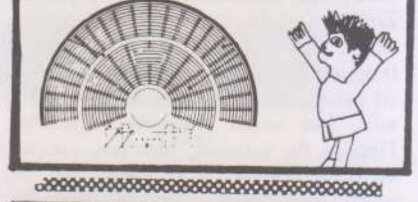
Μεσσηνία: Θερμοκήπια υπάρχουν στα χωριά: Καινούργιο χωριό (6 km από Πύλο), Μεθώνη (12 km), Φοινικούς (28), Χαροκοπειό, Βουνάρια (γύρω από τη Κορώνη). Σ' αυτά τα χωριά, βγάζουν κυρίως κολοκυθάκια και οι δουλειές διαρκούν από Γενάρη (φύτεμα) μέχρι Ιούνη-Ιούλη, αλλά αυτό τον καιρό τα ξεσκεπάζουν (τα μικρά). Λίγα θερμοκήπια, συνήθως τα βγάζουν πέρα μόνοι τους. Φαΐ, όχι μεγάλα μεροκάματα (1.200-1.500). Όχι σπίτι.

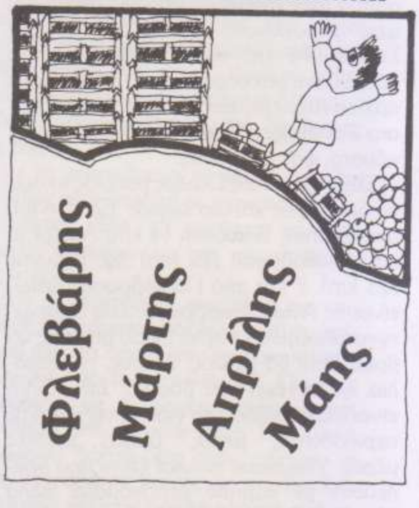
Λακωνία: όλο σχεδόν το χρόνο πιπεριές και μελιτζάνες, ιδιαίτερα στο χωριό **Γλυκόβρυση** (Κάτω). Καλά μεροκάματα (1.500-2.000), φαΐ, ωράριο 8-4 μ.μ., φορτώματα, δουλειά βρίσκεις στα καφενεία του χωριού.

Οι δουλειές βρίσκονται στο φόρτε τους Απρίλη - Μάη - Ιούνη, στη συγκομιδή.

Κρήτη: Υπάρχουν σε πολλά μέρη θερμοκήπια αλλά κυρίως: Παλιόχωρα (73 km από Χανιά), Τυμπάκι, Μοίρες (κάμπος του Μεσσαρά, 64 km από Ηράκλειο) και όλη η νότια παραλία από Τσούτσουρο, Κερατόκαμπο, Άρβη, Συκολόγος, Μύρτος, Νέα Μύρτος, Ανατολή, **Στόμιο,** Ιεράπετρα, Μακρύς Γιαλός, Γουδούρας. Έχει όλο το χρόνο δου-

λειά, η πιο ξεκούραστη όμως είναι το κόψιμο από Γενάρη μέχρι Μάη-Ιούνη (ντομάτα - αγγούρι). Βρίσκεις φορτώματα, συσκευαστήρια (καλά λεφτά, αλλά πολλές ώρες). Δίνουν φαΐ, σπάνια σπίτι, αλλά υπάρχουν πολλά εγκαταλειμμένα σπίτια και χωριά ή μπορείς να φτιάξεις καλύβα (βλ. ύπνος). Μεροκάματο 1.200 - 1.500, με την ώρα 150 - 200 δρχ., αλλά όταν έχει λίγες ώρες. Πολλά προβλήματα με τους ντόπιους (Στόμιο, Τυμπάκι) και με την αστυνομία. Μέσα στα θερμοκήπια είναι ζεστά το χειμώνα, αλλά έχει πολλά φυτοφάρμακα και ορμόνες. Οι δουλειές: Γενάρης - Μάης: μάζεμα, καλοκαίρι: ξεπάτωμα, φύτεμα, Σεπτέμβρης: επισκευές, Οχτώβρης: Φύτεμα, Νοέμβρης - Δεκέμβρης: σκάλισμα, σκοινιά πέρασμα, ξεχορτάριασμα. Καλύτερο μέρος η Παλιόχωρα (Κουντούρα 8 km από Παλιόχωρα).

Θερμοκήπια

Στη Γλυκόβρυση Λακωνίας μάζεμα πιπεριάς, μελιτζάνας. Στη Κρήτη αρχίζουν τα ξεπατώματα και φύτεμα πεπονιού (συνήθως).

Φασολάκια

Από τα μέσα του Μάη και μέχρι τέλος Αυγούστου, έχει φασολάκια στην Ανάληψη, 16 km από Καλαμάτα, πολύ μεγάλη παραγωγή, μεροκάματο 1.500-1.700 δρχ. 8-4 μ.μ., 4-7 μ.μ. φαΐ καλό, όχι σπίτι, είσαι σκυφτός μέσα στον ήλιο και μαζεύεις προσεχτικά τα φασολάκια από υπαίθριες χαμηλές φασολιές.

Χαράκωμα

Τα πιο ακριβοπληρωμένα μεροκάματα 4.000 - 8.000 (οχτώ χιλιάδες) τη μέρα, δύο φορές φαΐ. Είσαι σκυμμένος κάτω στο κλίμα (αμπέλι) και κόβεις με μια φαλτσέτα ένα δαχτύλιο γύρω από τον κορμό. Έχει μεγάλα μεροκάματα γιατί από τη μια δεν υπάρχουν χέρια γι΄ αυτή τη δουλειά και από την άλλη πρέπει τ΄ αμπέλια να κοπούν μέσα σε 10 μέρες (25 Μάη - 5 Ιούνη).

Έχει λίγες μέρες δουλειά αλλά 10 μέρες Χ 8.000 = 80.000 και μετά αράζεις

Αγκινάρες

Αγκινάρες μπορείς να κόψεις ή να φορτώσεις στα **Ίρια** 29 χιλ. από Ναύπλιο. Το κόψιμο 1.100 - 1.400 δρχ. Το φόρτωμα 1 δρχ. ή 1,50 το δέμα. Μπορείς να πετάξεις πάνω στα αυτοκίνητα και 2.000 δέματα τη μέρα. Δουλειά βρίσκεις στο καφενείο της Πλατείας.

Θερμοκήπια

Φλεβάρη - Μάρτη, βρίσκονται στο φόρτε τους τα θερμοκήπια της Κρήτης, ενώ Απρίλη - Μάη της Γλυκόβρυσης Λακωνίας. Το Μάη αρχίζουν τα ξεπατώματα στην Κρήτη.

5 μήνες ζωγραφίζοντας, ερωτεύοντας, πίνοντας, τραγουδώντας, ταξιδεύοντας, γνωρίζοντας ανθρώπους, γράφοντας, γελώντας σαν μικρό παιδί, ξένοιαστος και χαρούμενος, κολυμπώντας σε θάλασσες και ποτάμια με κρυστάλλινα νερά – **το να είσαι επαναστάτης δεν είναι απαραίτητο, το να είσαι όμως αλανιάρης είναι –.**

Τα μεροκάματα ποικίλουν: λ.χ. Καινούργιο χωριό (6 km από Πύλο) 8.000 στου Ρουμάνου (14 km Β. της Πύλου) 6.000. Τέτοια δουλειά μπορείς να βρεις όπου υπάρχει **κορινθιακή σταφίδα** (Κορινθία, Αχαΐα, Μεσσηνία αλλά και Ηλεία).

Τριφύλλι

Φορτώνεις μπάλλες τριφύλλι από κάτω πάνω στο φορτηγό. 20 δρχ. η μπάλλα. Μπορείς να βγάλεις και μέχρι 6.000 σε μια μέρα. Το πιο καλό μέρος για τριφύλλι είναι το χωριό **Παύλο**, 12 km από Ορχομενό, στη Βοιωτία και συγκεκριμένα στο καφενείο που είναι πάνω στη στροφή για Παύλο. Το στέκι αυτό λέγεται πλάστιγγα – έχει πλάστιγγα που ζυγίζουν τα φορτηγά. Οι μπάλλες δεν είναι πολύ βαριές, ιδίως αν είναι ξεραμένες. Το πρωί με τη δροσιά είναι πιο βαριές. Πρέπει να είσαι εκεί στις 6 το πρωί. Όχι φαΐ. Θέλει λίγα μπράτσα η δουλειά. Πολλά λεφτά και

Μανταρίνια

Δουλειά στα μανταρίνια βρίσκεις
Λευκάκια, Ίρια, Καρνεζαίικα 29 χιλ.
Ναύπλιο και στα γύρω από τη
χωριά και ιδίως στη Γλυκόβρυση.
μο: 1.300 - 1.500 δρχ. Κουβάλ
1.500 - 2.000, βγάζεις δηλ. με το
τις γεμάτες κλούβες στο δρόμο
φορτώνεις, φορτώματα σε νταλίκες
μικρά συσκευαστήρια εμπόρων.
κρύο στην Αργολίδα, πιο ζεστά
Λακωνία, φαΐ, όχι σπίτι.

Λεμόνια

Δουλειά στα λεμόνια που κρα
αυτούς τους μήνες βρίσκεις στη Β. Πε
πόννησο και στα χωριά Μελίσσι, Συ
Ξυλόκαστρο και στα χωριά γύρω από
Αίγιο, Δερβένι, Βαλιμίτικα, Τέμενη.

Η δουλειά αρχίζει από το Γενά
κάνει πολύ κρύο, οι λεμονιές έχ
πολλά αγκάθια που σου τρυπάνε
χέρια, πολύ λάσπη, μεροκάματα 1.10
1.500, φαΐ, όχι σπίτι. Βρίσκεις και φο
τώματα, βρίσκεις πολλούς γύφτου
Λεμόνια μπορείς να δουλέψεις ακό
στο Γαλατά (Λεμονοδάσος, απέν
από Πόρο), Κυδωνία Κρήτης και γύρ
από Τριχωνίδα, λίμνη έξω από Αγρίν
ιδίως στο Θέρμο.

Ιούνης

εισόδημα μεγάλο.

Άχυρα

Ίδια δουλειά με το τριφύλλι όπου υπάρχουν σιτάρια μόνο που σου χαλάει η μπάλλα το λαιμό. Τώρα τελευταία έχουν φέρει ειδικά μηχανήματα που τα φορτώνουν αυτά, αλλά είναι πολύ λίγα και δεν φτάνουν (Μακεδονία, Θεσσαλία, Βοιωτία στο Παύλο).

Πατάτες

Οι πατάτες αρχίζουν από τον Απρίλη – κατά τις 15 – στα Μάλια της Κρήτης (1.500 δρχ. τη μέρα, ξεκούραστη, δουλειά, καθιστός στο χωράφι βάζεις τις πατάτες μέσα στην κλούβα). Τον Μάη - Ιούνη είναι στο αποκορύφωμα οι πατάτες στο Σαγαίικα - Λάπα, Τεγέα, Βοιωτία. Βρίσκεις και φορτώματα με την κλούβα (5-6 δρχ.) και τον τόνο από 120 - 440 δρχ., ανάλογα το βάρος του σακιού.

Κρεμμύδια

Δουλειά στα κρεμμύδια βρίσκεις στα χωριά Αγ. Γεώργιος, Αγ. Απόστολοι, Δερματιάνικα, Κάμπος, Νεάπολη της Λακωνίας (60 km από Σκάλα Λακωνίας). 1.500 δρχ. και φαΐ. Ωραία μέρη (Ελαφόνησος).

Τεχνητή βροχή

Βρίσκεις στη Μακεδονία όπου υπάρχει τριφύλλι και στη Βοιωτία. Δουλεύεις με την ώρα 200 δρχ., ή μεροκάματο. Πολύ ξεκούραστη δουλειά, Όταν ένα κομμάτι ποτιστεί αλλάζεις τις σωλήνες και τις πας σ' άλλο κομμάτι.

Βερύκοκκα

Στη Κορινθία και το Άργος. Από 15 Ιούνη μέχρι 10 Ιούλη. Πολλοί ξένοι, πολλά φρικιά, πολύ «περιθώριο» με τα χιλιάρικα στην τσέπη. Βρίσκεις δουλειά στα χωριά Ζευγολατιό, Βραχάτι, Βέλο, Πουλίτσα, Βοχαϊκό, Άσσος Κονάκι, Βασιλικό. Στο Ζευγολατιό και στα γύρω χωριά χαμηλά μεροκάματα 800-1.300 εδώ και χρόνια. Πιο απομακρυσμένα χωριά (Μολάοι, Τραγανό, Βασιλικό, 3 km και 6 km από Κιάτο) 1.500 - 1.700, φαΐ και ύπνος όχι όλοι. Βρίσκεις και συσκευαστήρια, φορτηγά για φόρτωμα, άδειασμα κλουβών στη χωματερή (καλά λεφτά) 7-3 μ.μ. (Μολάοι).

Κεράσια

Στη Κρήτη, Τεγέα, Μακεδονία, (Ροδοχώρι κλπ.) σπαστική δουλειά, επικίνδυνη – χρησιμοποιείς πολύ ψηλές σκάλες. Μεροκάματα 1.100 - 1.500, 8-4 μ.μ.

Βύσσινα

Κυρίως Στενό, Αγιωργίτικα, 1.500 δρχ. 7-3 μ.μ. φαΐ.

Θερμοκήπια

Κρήτη Λακωνία

Καρπούζια

Φόρτωμα στη Λάπα, Βάρδα, Γαστούνη, Ζαχάρω, Κατοχή, (έξω από Αγρίνιο) με τον τόννο 500 δρχ. δηλ. όμως 4-5 άτομα.

Ιούλης

Θερμοκήπια Κρήτη, **Ροδάκινα** Σκύδρα, Επισκοπή, Κρύα Βρύση, **Ντομάτες** γύρω από Γαστούνη, Ορχομενός, Δομοκός, Σέρρες, με τη κλούβα 25 δρχ. μεροκάματο 1.300 - 1.500. Φόρτωμα, φαΐ, ζέστη, γύφτοι, **Καρπούζια** βλ. Ιούνης.

Πεπόνια Γαστούνη, Βάρδα, Λεχενά, **πατάτες, φυστίκια**, Ανάληψη Καλαμάτας, Αίγινα και **σύκα** Καλαμάτα, Λακωνία (Μολάοι, Έλια, Νεάπολη) **σταφύλια** Κρήτη (έξω από Ηράκλειο, Κορφές, Αρχάνες, Δάφνες, Βενεράτο, Αυγενική κλπ.) Κορινθία Νεμέα, Φιλιατρά, Γαργαλιάνοι, Μεθώνη, (Κορωπί, Αττικής Κορωπί, Σπάτα, Μεσόγεια, Μαραθώνας) Καβάλα, Χαλκιδική, Δομοκός κλπ. Κόψιμο 1.500 - 2.000, κουβάλημα 2.000 - 3.000 (Κορωπί και γύρω χωριά και όχι ανηφοριές όπως στη Κρήτη).

Αλάτι Πόρτο-Λάγος - Ξάνθη, **Κρεμμύδια** Αγ. Χαράλαμπος από Κοζάνη. **Καπνά** Αγρίνιο, **Ξύλα** Φλώρινα (Ξυλοκόπος, φόρτωμα) **αχλάδια** Βόλος Βέροια Τρίπολη.

Ροδάκινα

Βέροια, Σκύδρα, Κρύα Βρύση, Επισκοπή, και σ' όλα τα γύρω χωριά. 6-2 μ.μ 1.300 - 1.500 δρχ., πολύ φαγούρα από το χνούδι του ροδάκινου, καλό φαΐ, φόρτωμα, συσκευασία, έμποροι, ψυγεία. Οι δουλειές μέχρι και τον Αύγουστο.

Βερύκοκκα

Βλ. Ιούνης και στο Άργος με τα ίδια μεροκάματα ιδίως στο Κουτσοπόδι κ.ά.

Βαμπάκι

Θεσσαλία με το κιλό (13-20)

Πεπόνια

Ιδίως τον Αύγουστο

Αύγουστος

Δουλειές στις πόλεις και τα χωριά

Εκτός από τα χωράφια στα χωριά μπορείς να δουλέψεις και σ΄ άλλες δουλειές όπως σε στάνες βοσκός, βοσκάς κι αρμέγεις, άφθονο γάλα και τυρί, σπίτι, φαΐ. Ομαλός Χανίων, σε καμίνια ξεκαμινιάζεις και τσουβαλιάζεις 1.500 - 2.000, Σκάνε Χανίων, Φρες Ρεθύμνου σε τυροκομεία - 1.300 - 1.500 τη μέρα και πολύ γάλα και τυρί. Σε ψαροχώρια μπορείς να βρεις δουλειά σε ψαροκάραβα. Δουλεύεις απόγευμα, βράδυ και πρωΐ (ρίχνεις και τραβάς δίχτυα), ξεψαρίζεις, καλά λεφτά. Μπορείς ακόμα να μαζεύεις σαλιγκάρια π.χ., έξω από το Τυμπάκι, τα αγοράζουν 100 δρχ. το κιλό, μπορείς να μαζεύεις και να πουλάς χαμομήλι, φασκόμηλο, δίκταμο, ρίγανη, κλπ. Μπορείς ν΄ ανοίξεις θερμοκήπιο μισιακό. Δηλ. ο ιδιοχτήτης βάζει το χωράφι και τα υλικά, θερμοκήπιο και νερό, και εσύ ή εσείς την δουλειά. Καλά λεφτά.

Στις μεγάλες πόλεις μπορείς να δουλέψεις στις μεταφορές. Δηλ. στα γραφεία μεταφορών και ξεφορτώνεις φορτηγά που έρχονται γεμάτα από Αθήνα. Όχι βαριά δουλειά. Μπορείς να δουλέψεις οικοδομές, θα βρεις αν μάθεις το καφενείο που αράζουν οι οικοδόμοι, και πας το πρωΐ στις 6.30-7. Σε λιμάνια, να φορτώνεις, να ξεφορτώνεις π.χ. Ναύπλιο, σε εστιατόρια, σερβιτόρος, ή πιάτα, σκούπισμα κλπ. Σε πανηγύρια, σερβιτόρος, σκούπισμα, μεταφορά καρεκλών, τραπεζιών, σε μάντρες οικοδομών και ιδίως ξεφόρτωμα τσιμέντου (2 ώρες 2.000 δρχ.). Σε διάφορα εργοστάσια, συσκευαστήρια, στις λαχαναγορές αλλά το βράδυ ή το πρωΐ πολλές φορές και τ΄ απόγευμα (Πάτρα). Στα σφαγεία, να σφάζεις να γδέρνεις (αν μπορείς) ζώα. Δουλειά βρίσκεις σε τσίρκο όχι για να κάνεις τον ακροβάτη αλλά για καθαρισμό, εισιτήρια, μεταφορά στο λύσιμο κλπ. σε λούνα-παρκ όταν μεταφέρονται. Μην ξεχνάς: τα μπουκάλια και τα κιβώτια μπορείς να τα πουλήσεις και να πάρεις φράγκα. Τα βρίσκεις ιδίως στις παραλίες το καλοκαίρι και στα γιαπιά πεταμένα. Τ΄ αγοράζουν τα πρατήρια ποτών· αν δεν σου δώσουν λεφτά μπορείς να πάρεις καύσιμα: κονιάκ, κρασί, μπύρες.

Ειδικά στη Κρήτη αν θέλεις να ξεχειμωνιάσεις, μια που είναι ζεστά, μπορείς να βρεις ένα χωριό και ν΄ αράξεις. Θα βρεις σπίτι με τζάκι, οι χωρικοί σου φέρνουν ρούχα, τρόφιμα, δουλειά, πότισμα, ξεβάτιασμα, καθάρισμα αυλακιών, κλπ., καλά λεφτά, φαΐ μεσημέρι βράδυ, κέρασμα το βράδυ (στο καφενείο , κρασί).

Φαΐ τζάμπα βρίσκεις αν ζητήσεις από κανένα εστιατόριο να σου δώσει ένα πιάτο να φας, ή αν μπεις μέσα και μαζέψεις καμιά παρατημένη μερίδα, μπορείς να ζητήσεις από σπίτι, αν όχι φαΐ, ψωμί, τυρί, ελιές κι οτιδήποτε μπορείς να ζητήσεις από σπίτι, να προτιμάς τα προϊόντα της περιοχής που παράγουν οι ίδιοι και δεν τ΄ αγοράζουν.

Αν δουλέψεις στα χωράφια έχεις εξασφαλισμένα ένα-δυό γεύματα τη μέρα. Αν κοιμάσαι και στο σπίτι του μπορείς να έχεις και πρωϊνό και βραδινό. Αν έχεις σκεύη μαζί σου και μαγειρεύεις τότε τα πράγματα είναι πολύ εύκολα. Κρέας μπορείς να βρεις στα σφαγεία, κεφαλάκια, συκωτάκια, καρδιές, ποδαράκια, να τα ψήσεις ή να τα μαγειρέψεις με λαχανικά. Από τα κρεοπωλεία μπορείς να προμηθευτείς κόκκαλα και με λαχανικά να φτιάξεις κρεατόσουπα. Στις λαϊκές μπορείς να μαζέψεις από κάτω κάθε είδους λαχανικό και φρούτο. Μπορείς να μαγειρέψεις χορτόσουπα μ΄ αυτά τα λαχανικά. Από τους μανάβηδες και τα σούπερ-μάρκετ μπορείς να μαζέψεις παραπεταμένα φρούτα και λαχανικά. Μπορείς να μαζέψεις άγρια χόρτα (πρώτα όμως να μάθεις ποια τρώγονται). Ψάρια μπορείς να βρεις κοντά σε ιχθυοτροφεία (πέστροφες, κυπρίνοι που έχουν ξεφύγει και πιάνονται πολύ εύκολα) ή το πρωΐ στα λιμάνια όταν γυρίζουν οι ψαράδες. Για το πρωΐ μπορείς να φτιάξεις πολύ εύκολα ένα ζεστό ρόφημα με διάφορα χόρτα που υπάρχουν στη φύση όπως: χαμομήλι, τσάϊ βουνού, δεντρολίβανο, ευκάλυπτο, φλούδες πορτοκαλιού και λεμονιού, θυμάρι, βελόνες πεύκου, και όσα περισσότερα είναι τόσο καλύτερα.

Ακόμα: μέντα, δυόσμος, ρίγανη, φασκόμηλο, δίκταμο κλπ. Από τα χωράφια μπορείς να μαζέψεις κάθε είδους λαχανικό και φρούτο. Δέντρα παρατημένα σου δίνουν φρούτα, από μαζεμένο θερμοκήπιο ντομάτες, φασολάκια, αγγούρια, μελιτζάνες, πιπεριές. Από μαζεμένα χωράφια πατάτες και κρεμμύδια που έχουν μείνει, από μαζεμένα περιβόλια κάθε είδους φρούτο, μούρα, βάτα κλπ. Ακόμα μπορείς να μαζέψεις άγριες αγκινάρες που τις φυτεύουν στη Κρήτη για φράχτες, να μαζέψεις σαλιγκάρια, μανιτάρια (αν τα μάθεις πρώτα).

Χόρτα θαλάσσης, είναι ένα είδος χόρτου που φυτρώνει σε βραχώδεις ακτές, αν δεν έχεις κανένα πρόβλημα, οικολογικό ή στομαχικό, μπορείς να βρεις σκαντζόχοιρο, μπορείς να φτιάξεις ελιές, να μαζέψεις και να μαγειρέψεις πεταλίδες.

Ανάμεσα· στους θάμνους, στα βουνά, σπαράγγια, χόρτα του βουνού. Κι αν βρεις κανένα καταυλισμό γύφτων και δεν σιχαίνεσαι, μην έχεις κανένα ενδοιασμό, δεν θα σου πουν **ποτέ** όχι. Θα σου φτιάξουν μάλιστα και καφέ. Καλή όρεξη.

Ύπνος Ρούχα - παπούτσια

Όλα στο τζάμπα

Ρούχα και παπούτσια μπορείς να βρεις πολύ εύκολα και σε αρίστη κατάσταση για κάθε εποχή του χρόνου από τις **ενορίες** των χωριών και των πόλεων που περνάς, μπορείς να ζητήσεις από **τον τύπο** που δουλεύεις, μπορείς να ζητήσεις από οποιοδήποτε **σπίτι** όταν περνάς από κάνα χωριό (στις πόλεις είναι πιο δύσκολο).

Ρούχα μπορείς να πάρεις, και παπούτσια, από τα **σκουπίδια** που βγάζουν έξω οι νεοέλληνες καταναλωτές - αρκεί να μάθεις ποια μέρα βγάζουν τα σκουπίδια τους. Ρούχα ειδικά μπορείς να βρεις από **στεγνοκαθαριστήρια** – παρατημένα χρόνια.

Στις **παραλίες** το καλοκαίρι μπορείς να βρεις ρούχα και παπούτσια παρατημένα από τουρίστες – ειδικά προς το τέλος του καλοκαιριού. Μπορείς ακόμα να πάρεις από **φίλους** σου που δεν τα χρειάζονται ή ελαττωματικά από βιοτεχνίες ενδυμάτων. Παπούτσια ακόμα μπορείς να βρεις σε **τσαγκάρηδες –** έχουν πολλά ζευγάρια παρατημένα ή από καμιά βιοτεχνία παπουτσιών. Με γειά σας.

Όλες οι παρακάτω πληροφορίες είναι μια πολύ σύντομη παρουσίαση μερικών κεφαλαίων από το βιβλίο-εγχειρίδιο «... στη γύρα», από τις εκδόσεις (περιπλανώμενες) «περιπλανώμενος τύπος» που πρόκειται να εκδοθεί το φθινόπωρο. Προς το παρόν ας τη βγάλουμε μ΄ αυτά τα λίγα...

Το καλοκαίρι (Μάης - Σεπτέμβρης) δεν αντιμετωπίζεις κανένα πρόβλημα ύπνου, μπορείς να κοιμηθείς οπουδήποτε έξω σε παραλία, σε χωράφια, σε πάρκο. Το χειμώνα όμως μπάζει, βρέχει, είναι διαφορετικά. Υπάρχουν όμως πάμπολλοι τρόποι να τη βγάλεις ζεστά κι όμορφα. Μπορείς να κοιμηθείς στις πολυθρόνες κάποιου νοσοκομείου, καλύτερα σε μαιευτική κλινική όπου είναι ζεστά και μπορείς να βρεις να πιεις κάνα μισοτελειωμένο ζεστό νεσκαφέ, να καπνίσεις, σε σταθμούς τρένων και λεωφορείων, άμα είναι ανοιχτοί, σε υπόστεγα λιμανιών κλπ., σε μοναστήρια ή σε μικρές εκκλησίες. - η ελληνική ύπαιθρος είναι γεμάτη μ΄ αυτές - σε κτισμένα γιαπιά, σε κλειστές βάρκες ή καΐκια, σε εγκαταλειμμένα σπίτια, σε εγκαταλειμμένο χωριό, μπορείς να διαλέξεις όποιο σπίτι θέλεις, σε παρκαρισμένη νταλίκα (σκεπασμένη), σε αποθήκες παλιές κι αχυρώνες, σε υπόστεγο σχολείου ή μέσα αν είναι ανοιχτή καμιά αίθουσα που χρησιμοποιείται – συνήθως τα νηπιαγωγεία δεν λειτουργούν στα χωριά και τα μετατρέπουν σε αποθήκες.

Σε ζεστά μέρη μπορείς να φτιάξεις καλύβα με καλάμια και με διάφορα άλλα υλικά (παλιές λαμαρίνες, πλαστικά από θερμοκήπια, σανίδες κλπ.). Τέτοιες καλύβες φτιάχνουν οι περιπλανώμενοι στο νότιο μέρος της Κρήτης. Μπορείς να κοιμηθείς ακόμα και σε καλύβες χωρικών ή σε μικρά σπιτάκια στα χωράφια. Μπορείς ακόμα να ζητήσεις φιλοξενία οπουδήποτε κι αν είσαι, από την πρώτη πόρτα σε κάποιο χωριό που περνάς μέχρι και σε ξενοδοχείο, τζάμπα, αν του εξηγήσεις ότι δεν έχεις λεφτά, ή σε κάποιον που νοικιάζει φτηνά δωμάτια. Αν είσαι ξένος σε μια πόλη, αν έχει η πόλη αυτή καμιά σχολή ΚΑΤΕΕ ή πανεπιστήμιο, μπορείς να πας σε κανένα στέκι φοιτητών και να την πέσεις, σε κάνα φρικιό ή σε κάποιον τύπο που φαίνεται ότι είναι εντάξει, να σε φιλοξενήσει στο δωμάτιό του ή στη φοιτητική εστία. Οι φοιτητές αράζουν συνήθως σε Pub, καφενεία, καφενεία γυναικών, πάρκα ή στη σχολή τους.

Μπορείς να γνωρίσεις κάποιον ομοφυλόφιλο αν πας στα στέκια τους, συνήθως φιλοξενούν ακόμα.

Μπορείς να την πέσεις σε κανένα Bar (λαϊκό ή μη). Το σίγουρο όμως είναι ότι στη περιπλάνηση, στη γύρα, γνωρίζεις πολύ κόσμο, απ΄ όλες τις πόλεις, που σε φιλοξενούν χωρίς καμιά αντίρηση.

Μπορείς ακόμα να κοιμηθείς σε κανένα νεκροταφείο αυτοκινήτων, παλιό παρατημένο λεωφορείο.

Σε περιοχές που έχει δουλειά μπορείς να κοιμηθείς σ΄ αυτόν που δουλεύεις – το χειμώνα σου δίνουν ένα δωμάτιο – ή να σε φιλοξενήσουν άλλοι περιπλανώμενοι στο σπίτι που έχουν βρει ή έχουν νοικιάσει. Φιλοξενία παράσχουν ακόμα και τα διανυκτερεύοντα βενζινάδικα. Καληνύχτα.

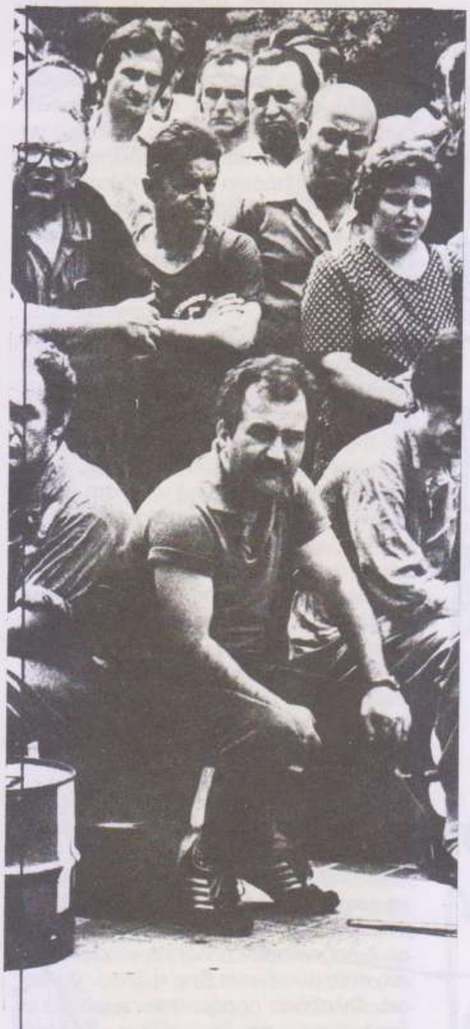

Λόγω του περιορισμένου χώρου αναγκαστικά παραλείπονται μερικά θέματα όπως – τα εγκαταλειμένα χωριά – στέκια και τρόπος για ταξίδια – στέκια περιπλανώμενων – ποτά – υγεία – νομικές πληροφορίες – βιβλία κλπ., μπορείς να τα βρεις στο βιβλίο – εγχειρίδιο «... στη γύρα».

Φυσικά το έντυπο αυτό μοιράζεται τζάμπα, δεν υπάρχουν δικαιώματα ο καθένας μπορεί να το μοιράσει, να το φωτογραφίσει, να το αναδημοσιεύσει, να το ξανατυπώσει ή να το βάλει στο ράφι του ή στη βιβλιοθήκη του (δυστυχώς) αρκεί απλά και μόνο να δηλώνεται η πηγή, «Ο ξεμείνης, περιπλανώμενος τύπος» και να μοιράζεται τζάμπα.

Ευχαριστώ πολύ τον Γιάννη Κοψίνη που με φιλοξένησε αυτές τις μέρες στο σπίτι του.

Υπεύθυνος για την ύλη και το περιοδικό Θανάσης Δρατζίδης

ΟΙ ΕΡΓΑΤΙΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΟ ΜΑΗ

"ΚΟΥΒΕΝΤΑΣ": επίσχεση εργασίας των εργαζόμενων για την καταβολή των δεδουλευμένων, το δώρο Χριστουγέννων και την άδεια 1984. Σε καταγγελία τους αναφέρουν πως ο Κουβέντας διατηρεί δυο καταστήματα σε Θεσσαλονίκη κι Αθήνα που προσπαθεί ν' αλλάξει επωνυμία για να ξεφύγει απ' τις υποχρεώσεις του.

Οι εργαζόμενοι κάνανε πορεία από το εργοστάσιο που είναι 15 χιλ. έξω από τη Θεσσαλονίκη στο Υπουργείο Βορείου Ελλάδος. Τα συνθήματα ήταν ιδιαίτερα ταξικά... "Κουβέντας και τσανάκια τα κάνανε πλακάκια". Μετά το Υπουργείο πήγαν σε Πρατήριο του Κουβέντα που έχει αλλάξει επωνυμία φωνάζοντας "Κουβέντα είσαι κλέφτης".

Την Πέμπτη 9 Μάη ο Κουβέντας προσπάθησε να λειτουργήσει τμήμα του εργοστάσιου με απεργοσπάστες αλλά οι εργάτες αντέδρασαν αποφασιστικά και τα σχέδιά του δεν πέρασαν.

Μετά απ' αυτό προσπάθησε να βγάλει απ' το εργοστάσιο τα μηχανήματά του για να τα μεταφέρει σ' άλλο εργοστασιακό χώρο προσλαμβάνοντας νέο προσωπικό. Οι εργάτες δεν τον άφησαν και τους έκανε μήνυση. Με νομικό τέχνασμα κατάφερε να γράψει στο όνομα της γυναίκας του ένα τμήμα του εργοστάσιου αλλά οι εργαζόμενοι δεν αφήνουν τους απεργοσπάστες να δουλέψουν.

Στις 29 Μάη ο Κουβέντας προσπάθησε να βγάλει εμπορεύματα έξω βρίζοντας χυδαία τις εργάτριες που περικύκλωσαν το αυτοκίνητό του. Μετά έβαλε μπροστά παρασέρνοντας πέντε εργάτριες και κυνηγώντας με το αυτοκίνητό του τις υπόλοιπες. Οι εργάτριες ξάπλωσαν στην είσοδο του εργοστάσιου για να μη βγει έξω το αυτοκίνητο. Στη συνέχεια οι εργάτριες έκαναν μήνυση αλλά ο Κουβέντας εξαφανίστηκε δηλώνοντας πως μετά τις 2 Ιούνη θα επανέλθει δριμύτερος.

"ΕΛΒΙΚΑ": Συνεχίζουν εδώ και δυο μήνες την απεργία οι εργάτριες της ΕΛΒΙΚΑ ζητώντας 50 δρχ. αύξηση. Οι εργάτριες αντιμετωπίζουν καθημερινά την αστυνομική βία και κλούβες με διπλάσια αστυνομική δύναμη από τις εργάτριες επιτηρούν το εργοστάσιο. Τη Δευτέρα 30 Απρίλη έκαναν διαδήλωση στο Υπουργείο Εργασίας και το απόγευμα συγκέντρωση συμπαράστασης στην πλατεία Εσταυρωμένου στο Αιγάλεω.

Μετά μια βδομάδα οι εργάτριες εμπόδισαν φορτηγό να βγει φορτωμένο με φασόν και δέχτηκαν τη βία της αστυνομίας. Εξαγριωμένες 70 εργάτριες έκαναν πορεία στο Υπουργείο Εργασίας καταγγέλλοντας την αστυνομοκρατία.

Ο εργοδότης Μουρκούσης με δικαστική απόφαση που χαρακτηρίζει τα αιτήματα "παράνομα" γιατί υπερβαίνουν την εισοδηματική πολιτική προσπαθεί να σπάσει την απεργία. Οι εργάτριες όμως κάνουν Συνέλευση και αποφασίζουν να συνεχίσουν τον αγώνα τους.

Την Παρασκευή 24 Μάη ο Μουρκούσης ζήτησε από το δικαστήριο απαγόρευση της απεργίας ομολογώντας ότι οι ζημιές έχουν ξεπεράσει ήδη τα έξοδα από την αύξηση του εργατικού μεροκάματου.

Μετά 3 ολόκληρους μήνες (από την 1η Μάρτη) οι εργάτριες στις 5 Ιούνη σταμάτησαν την απεργία.

Ηλεκτροδηγοί ΗΣΑΠ: Επιτυχία σημείωσαν οι στάσεις εργασίας των ηλεκτροδηγών ΗΣΑΠ που ακινητοποίησαν όλα τα τρένα. Από τα αιτήματά τους: 37,5 ώρες δουλειά, κατάργηση υπερωριών και πρόσληψη προσωπικού, επίδομα ανθυγιεινής εργασίας και μέτρα ασφαλείας για την προστασία του προσωπικού.

ΒΑΛΚΑΝ ΕΞΠΟΡΤ: Σε νέα απεργία κατέβηκαν στις 7 Μάη οι εργάτες της ΒΑΛΚΑΝ - ΕΞΠΟΡΤ με αίτημα την επαναπρόσληψη 18 απολυμένων. Ζητάνε επίσης 37,5 ώρες δουλειά και διαχειριστικό έλεγχο.

Η απάντηση της εργοδοσίας ήταν 18 νέες απολύσεις απειλώντας εφαρμογή της δυνατότητας απόλυσης 2% του προσωπικού.

Οι εργάτες απαντούν με τριήμερη απεργία στις 6, 7, 8 Ιούνη. Και ήδη οι απολύσεις φτάνουν τις 50 και το πρόγραμμα είναι να απολυθούν 300 εργάτες.

ΙΔΙΩΤΙΚΟΙ ΠΑΙΔΙΚΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ: Νέα 48ωρη απεργία στις 15-16 Μάη των εργαζόμενων στους ιδιωτικούς παιδικούς σταθμούς. Αιτήματα: 39.000 κατώτατος μισθός και μεροκάματο 1.650 δρχ.

ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΙΜΑΤΙΣΜΟΥ: Πανελλαδική Απεργία στις 8 Μάη για υπογραφή νέας Συλλογικής Σύμβασης. Στη Θεσ/νίκη είχε επιτυχία 70%. Αιτήματα: μεροκάματο 1.660 δρχ., βδομάδα 37,5 ώρες κλπ.

ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΚΑΠΝΕΡΓΑΤΩΝ: Πανελλαδική απεργία στις 7 Μάη για υπογραφή νέας Συλλογικής Σύμβασης. Αιτήματα: μεροκάματο 1.750 δρχ., 35 ώρες δουλειά κλπ.

ΒΕΣΟ: Συνεχίζεται η κατάληψη του εργοστάσιου στην Πάτρα που ήδη διαρκεί πάνω από 4 μήνες.

ΧΑΤΖΗΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ: Επίσχεση εργασίας 300 εργατών στου Χατζηδημητριάδη στη Νέα Χαλκηδόνα Θεσ/νίκης. Ο εργοδότης χρωστάει δεδουλευμένα 4 μηνών κάπου 16 εκ. δρχ. Στη Συνέλευση του Σωματείου την Παρασκευή 28 Μάη οι εργάτες πήραν την απόφαση να συνεχίσουν μέχρι να δικαιωθούν.

ΟΙΝΟΤΡΑΝΣ: Την Παρασκευή 7 Ιούνη οι 160 εργάτες της ΟΙΝΟΤΡΑΝΣ διαδήλωσαν στην Αθήνα με αίτημα την επαναλειτουργία του εργοστάσιου που βρίσκεται στην Ελευσίνα. Και ο παλιός και ο νέος Υπουργός Εργασίας δεν τους έδωσε ελπίδες επαναλειτουργίας του εργοστάσιου.

Η ΟΙΝΟΤΡΑΝΣ έκλεισε στις 23 Απρίλη με 3 δισ. χρέη. Οι εργάτες κάθε μέρα βρίσκονται στο εργοστάσιο και δεν αφήνουν να πάρουν υλικά από τις δεξαμενές ή τις αποθήκες.

Απίστευτο κι όμως αληθινό!!!

Υπάρχει λοιπόν και "χώρος" έξω και μακριά από την πλατεία, τα μπαρ και τα παμπ που την περιτριγυρίζουν, υπάρχει χώρος που έρχεται σε επαφή με την εργατική τάξη και σε μερικές περιπτώσεις αρκετά ακραίες τείνει να πάρει και πλειοψηφικές διαστάσεις τουλάχιστον σε κάποια κομμάτια των εργαζόμενων.

Εργοτάξιο Φωκίωνος Νέγρη. Τα έργα της αναδιαμόρφωσης του πεζόδρομου τα έχει αναλάβει η ΔΕΠΟΣ που έχει σχέση τόσο με το Δήμο όσο και με το κράτος μέσω του υπουργείου Δημοσίων Έργων. Εδώ δουλεύουν γύρω στους 50 εργάτες, οικοδόμοι και άλλοι. Στη μεγάλη τους πλειοψηφία είναι ειδικευμένοι ή ανειδίκευτοι οικοδόμοι ενώ υπάρχουν 6 χειριστές μηχανημάτων (τσάπες, κομπρεσέρ, οδοστρωτήρας) και 4-5 κηπουροί. Οι ηλικίες κατανέμονται αρκετά κανονικά. Το μεροκάματο είναι 1.800 για τους ανειδίκευτους και φτάνει τις 2.500 για τους ειδικευμένους με ενδιάμεσες σκάλες (ανάλογα του πόσο παλιός είσαι στη δουλειά). Η εργασία είναι πενθήμερη και η παραγωγικότητά της είναι μέτρια παρόλο που είναι μιά από τις λίγες δημόσιες δουλειές που έχω δουλέψει και που υπάρχει ένας κανονικός ρυθμός. Συζητώντας με κάποιο συνάδερφο του χώρου έμαθα ότι αυτός και ένα παιδί που δουλεύει στο γραφείο κάνανε μια σφυγμομέτρηση σε σχέση με την πολιτική τοποθέτηση του καθένα. Έτσι βρέθηκε πρώτη δύναμη το ΚΚΕ με 30-35%, δεύτερη δύναμη ο χώρος με 20-22% ενώ ακολουθούσε τρίτο το ΠΑΣΟΚ με τέταρτο το ΚΚΕ εσωτερικού και ένας ΕΚΚΕτζής. Το καταπληκτικό είναι ότι αυτό το 20-22% δηλαδή οι 11 εργάτες που είναι σχεδόν όλοι ανειδίκευτοι αποτελούν τη συντριπτική πλειοψηφία των νέων μέχρι 25 χρονών. Σ' αυτή την ηλικία δεν υπάρχει κανένας ή σχεδόν κανένας ΚΝίτης ενώ υπάρχουν κάποιοι εσωτερικοί. Οι ΚΚΕδες είναι στην πλειοψηφία τους μεγάλοι στην ηλικία και ειδικευμένοι ενώ οι ΠΑΣΟΚτζήδες είναι μεσήλικες και έχουν τη μεγαλύτερη δύναμή τους στους χειριστές. Από τους 11 του χώρου οι 7-8 είναι σπουδαστές ή φοιτητές και δουλεύουν ή σε τέτοιες δουλειές, κρατικές με συμβάσεις ιδιωτικού δικαίου ή αρκετά συχνά σε ευκαιριακές ή εποχιακές δουλειές. Σημαντικό είναι επίσης το ότι δεν υπάρχει κανένας δεξιός.

Η αναφορά αυτή στη Φωκίωνος Νέγρη γίνεται όχι γιατί έχει γίνει τίποτα το σημαντικό προς το παρόν εκεί, αλλά περισσότερο κοινωνιολογικά. Άλλωστε το ότι έχεις να κάνεις με αριστερούς επιστάτες και μηχανικούς που δεν φαίνεται να πέζουν ιδιαίτερα πολύ παίζει κάποιο ρόλο. Το σημαντικό είναι το ότι σε κάποιες τέτοιες δουλειές (αναδασώσεις, δήμοι, κρατικές εταιρίες) δηλαδή σε εργασίες εποχιακές και ευκαιριακές που στοχεύουν στο σπάσιμο της ανεργίας κάνει την εμφάνισή της μια προλεταριοποιημένη νεολαία που έχει και δεν έχει σχέση με το σπουδαστικό χώρο και η οποία όχι μόνο δεν ελέγχεται από κανένα κόμμα αλλά είναι φιλική προς το χώρο και μάλιστα σε κάποιες συγκρούσεις ενεργοποιείται περισσότερο από κάθε άλλο κομμάτι του δυναμικά. Δεν ισχύει όμως το ίδιο με τη δουλειά που τις περισσότερες φορές (σημαντική εξαίρεση αποτελούσαν οι κινητοποιήσεις των εργατών στις αναδασώσεις) πέρα από μια χαμηλή παραγωγικότητα, κάποιους προσωπικούς τσαμπουκάδες, ή κάποιες φασαρίες τον καιρό της απόλυσης δεν υπάρχουν κάποιες άλλες σημαντικές δραστηριότητες. Αυτό γίνεται γιατί υπάρχει ένα αρκετά χαμηλό επίπεδο οργανωτικότητας αυτού του χώρου στη δουλειά γιατί αρνιέται τόσο θεωρητικά όσο και πραγματικά, μέσα από την ευκαιριακή και για λίγο καιρό δουλειά, τη μισθωτή εργασία. Έτσι σε κάποια τέτοια στρώματα κυριαρχούν κάποιες αντιλήψεις οργάνωσης με βάση τη ζωή και το χρόνο πέρα και έξω από την εργασία και λιγότερο μια κοινή ζωή μέσα σ' αυτή και άρα κάποια αιτήματα που έχουν να κάνουν με το χώρο και τον χρόνο εργασίας.

Έτσι παρόλο που κοινωνικά έχει αρχίσει εδώ και μερικά χρόνια μια κατάσταση όπου σε ορισμένου τύπου δουλειές να παρουσιάζεται απόλυτη πλειοψηφία στη νεολαία ο χώρος, πολιτικά και συνδικαλιστικά εκτός από κάποιες εκρήξεις μεμονωμένες και την ιστορία των αναδασώσεων δεν έχει μπορέσει να εκφραστεί αυτό. Η κατάσταση αυτή έχει να κάνει τόσο με το ότι ένας τέτοιος κόσμος θεωρεί το χρόνο εργασίας δευτερεύον ζήτημα στην καθημερινή του ζωή, όσο και το ότι μέχρι τώρα επειδή ακριβώς είναι αρκετά νωρίς δεν έχει βρεθεί ακόμη η κοινή γλώσσα ανάμεσα στον "αναρχικό" φοιτητή ή πιτσιρικά και στον παλιό εργάτη. Έτσι το κενό που αφήνει το ΚΚΕ σε όλη τη νεολαία με την κατακόρυφη πτώση του σε όλα τα κομμάτια της ακόμη και τα εργατικά δεν φαίνεται να είναι ικανός κανείς να την καλύψει κι αυτό γιατί πέρα από τις γενικές επικλήσεις του χώρου για την εργατική τάξη δεν έχει καθίσει να εξετάσει σοβαρά ακριβώς αυτά τα φαινόμενα στα οποία μια προλεταριοποιημένη νεολαία πολιτικά δικιά μας συναντήθηκε με άλλα κομμάτια εργατικά. Γιατί κάποιες τυποποιημένες συνταγές συνδικαλιστικής υφής δεν φτάνουν για να λύσουν το πρόβλημα, μιας και αυτός ο κόσμος ζει ανάμεσα στην εργασία και την ανεργία ή την αεργία όταν έχει κάποια χρηματική άνεση, γιατί προσπαθεί να καθορίσει τη ζωή του με βάση το χρόνο πέρα από την εργασία και όχι μέσα σ' αυτήν. Έτσι για να μπορέσει κάποιος να προτείνει κάποιες λύσεις που θα συγκροτούν και θα οργανώνουν όλο αυτό τον κόσμο και κατόπι θα προσπαθήσουν να σπάσουν το διαχωρισμό μεταξύ παλιών κλασικών εργατών και εργατικής νεολαίας πρέπει να παρθούν όλες αυτές οι ιδιαίτερες συνιστώσες που συγκροτούν τη ζωή τους. Ίσως λοιπόν κάποιες νέες κοινωνικές φιγούρες να έχουν κάνει την εμφάνισή τους, αλλά σίγουρα αν κάποια πράγματα δεν επανεξεταστούν σε βάθος τότε με όλο αυτό τον κόσμο που ίσως αποτελούν το πιο ενδιαφέρον και πιο επαναστατικό κομμάτι της νεολαίας δεν θα μπορούμε να έχουμε καμιά πολιτική επαφή πέρα από κάποιες συγκρούσεις με την αστυνομία και το κράτος όταν αυτές ξεσπούν.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΑΠΕΡΓΙΑ

Η απεργία των Άγγλων ανθρακωρύχων που πια έχει τελειώσει, αποτέλεσε κυριολεκτικά τη "μεγάλη απεργία" και όχι μόνο στην Αγγλία, η σημασία της εκτείνεται στο σύνολο της Ευρώπης. Η απεργία των ανθρακωρύχων υπήρξε μια μεγάλη μάχη της ευρωπαϊκής εργατικής τάξης. Μια μάχη που έδειξε ταυτόχρονα τη δύναμη αλλά και τα όρια του αγώνα της παραδοσιακής εργατικής τάξης, όπως και κάθε χωριστού κομματιού της τάξης. Έβαλε έμμεσα το ζήτημα της ενότητας της τάξης σε ένα νέο ψηλότερο επίπεδο.

Η απεργία των Άγγλων ανθρακωρύχων μοιάζει να βγαίνει από τα βάθη της ιστορίας του εργατικού κινήματος. Σε όλες τις ηρωϊκές συγκρούσεις, που έδωσαν οι Άγγλοι ανθρακωρύχοι, βρίσκονταν πίσω τους ο "στρατηγός Λούντ", μαζί με τους εργάτες που έσπαγαν τις μηχανές στις αρχές του 19ου αιώνα, οι απεργοί ανθρακωρύχοι του 1926, που εξήντα χρόνια πριν έδωσαν μια μεγάλη επαναστατική σύγκρουση, τη μεγαλύτερη στην ιστορία της Αγγλίας.

Η απεργία των ανθρακωρύχων με το μεγάλο κόστος της — οικονομικό και πολιτικό — προκάλεσε τεράστια ζημιά στο αγγλικό κεφάλαιο και τη Θάτσερ. Παρά την ήττα της απεργίας προκάλεσε αντιθέσεις στο ίδιο το εσωτερικό της άρχουσας τάξης. Όλο και περισσότεροι αστοί έχουν πειστεί πως το κόστος της σύγκρουσης με τους ανθρακωρύχους ξεπέρασε τα κέρδη από την υποταγή τους. Το εργατικό κόμμα διαχωρίστηκε βαθύτατα ανάμεσα σε μια αριστερή πτέρυγα που υποστήριξε σε βάθος τους ανθρακωρύχους και όσους τους υποστήριζαν μόνο στα λόγια. Το ίδιο έγινε και μέσα στα συνδικάτα και σ' όλη την κοινωνία. Σ' όλη την Αγγλία με κέντρο τους ανθρακωρύχους αναπτύχθηκε μια ισχυρή αριστερά, που παρά τα πολιτικά και ιδεολογικά όριά της, αποτελεί ίσως σήμερα την ισχυρότερη ταξική αριστερή πτέρυγα σε όλη την Ευρώπη. Πουθενά αλλού δεν είναι τόσο έντονη η ταξική αντιπαράθεση όσο είναι σήμερα στην Αγγλία, με βάση την απεργία των ανθρακωρύχων. Αυτά είναι προφανή συμπεράσματα από την απεργία των ανθρακωρύχων. Όμως ταυτόχρονα δεν μπορούμε να αρνηθούμε και την πραγματικότητα της ήττας. Ο Θατσερισμός κέρδισε μια ακόμα νίκη, με τίμημα όμως το βάθαιμα του ταξικού χάσματος που διαπερνάει την Αγγλική κοινωνία.

ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Το Αγγλικό κεφάλαιο είναι ίσως το πιο "άρρωστο" στην Ευρώπη: Ενώ οι Αγγλικές επιχειρήσεις και μονοπώλια εξακολουθούν να έχουν τα υψηλότερα κέρδη στην Ευρώπη, η θέση του αγγλικού καπιταλισμού δεν παύει να κατρακυλάει μέσα στην Ευρώπη. Το αγγλικό εισόδημα έχει μείνει στο 60% του γερμανικού, και μέχρι τα τελευταία χρόνια πληθωρισμός και στασιμότητα ή ακόμα και πτώση του εισοδήματος χαρακτήριζαν την αγγλική οικονομία, τη στιγμή που οι υπόλοιπες δυτικές οικονομίες έκαναν ένα πραγματικό άλμα προς τα μπρος στις δεκαετίες του '50 και '60. Η Αγ-

γλία που ήταν η πρώτη δύναμη της Δυτικής Ευρώπης το 1945-50, περιορίστηκε στην τρίτη θέση και απειλείται να υποσκελιστεί από την Ιταλία και να περάσει στην τέταρτη. Οι αγγλικές επιχειρήσεις αποσπούν τα μεγάλα κέρδη τους όχι από το εσωτερικό αλλά από τις επενδύσεις τους στο εξωτερικό. Οι επενδύσεις στο εσωτερικό έπεφταν ενώ η παραγωγικότητα της αγγλικής οικονομίας βρισκόταν κάτω από το μισό της αμερικάνικης σε αποφασιστικούς βιομηχανικούς τομείς. Η Αγγλία είχε μάθει να ζει από την παγκόσμια αυτοκρατορία της και στο εσωτερικό τόσο ο μηχανικός εξοπλισμός ήταν απαρχαιωμένος, όσο και ο βαθμός εκμετάλλευσης της εργατικής τάξης ήταν μικρότερος. Από τη στιγμή που η Αγγλία μπήκε στην Κοινή Αγορά είχε επιλέξει το δρόμο της εσωτερικής "αναπροσαρμογής". Έπρεπε η αγγλική οικονομία να ξαναγίνει αποδοτική. Και μια τέτοια αποδοτικότητα για το κεφάλαιο μπορούσε να επιτευχθεί μόνο με την ανανέωση του απαρχαιωμένου τεχνολογικού εξοπλισμού, που συχνά χρονολογείται από τον 19ο αιώνα, και μέσα από την καταστροφή της παλιάς εργατικής τάξης και την "αναδιάρθρωσή" της. Αυτό το ρόλο ανάλαβε να παίξει η κυβέρνηση Θάτσερ. Και τα μέσα είναι γνωστά. Απολύσεις και ανεργία, που ξεπερνάει πια τα 3 εκατομμύρια, περικοπή των κοινωνικών επιδομάτων, επαν-ιδιωτικοποίηση κρατικών επιχειρήσεων και κλείσιμο ή "ορθολογικοποίηση" παλιών επιχειρήσεων και τομέων. Ο Θατσερισμός είναι ακριβώς αυτή η "εξτρεμιστική" απόπειρα του κεφάλαιου να δημιουργήσει νέους όρους αποδοτικότητας στην αγγλική οικονομία. Προηγήθηκε η εξυγίανση του τομέα του χάλυβα με δεκάδες χιλιάδες απολύσεις και βέβαια έμενε ο νευραλγικός τομέας των ανθρακωρυχείων, δεμένος με την ακμή του αγγλικού καπιταλισμού και ισχυρότερο κομμάτι της παραδοσιακής εργατικής τάξης, ενώ ήδη είχε χτυπηθεί η εργατική τάξη της αυτοκινητοβιομηχανίας. Ας δούμε όμως τους όρους της σύγκρουσης.

Η ΣΑΛΑΜΟΠΟΙΗΣΗ

Όμως δεν πρέπει να φανταστούμε τον Θατσερισμό σαν μια πολιτική που στρέφεται ΜΕΤΩΠΙΚΑ ενάντια στην εργατική τάξη στο σύνολό της. Το χαρακτηριστικό του Θατσερισμού είναι πως αποδιαρθρώνει και διαλύει έναν έναν τους βασικούς τομείς της εργατικής τάξης, ενώ ταυτόχρονα προσεταιρίζεται άλλους. Τα τελευταία χρόνια για παράδειγμα ενώ οι άνεργοι ανεβαίνουν κατά εκατομμύρια οι εργαζόμενοι στους αποδοτικούς τομείς βλέπουν το μισθό τους να ανεβαίνει σε πραγματικές τιμές. Το κεφάλαιο δημιουργεί όρους διαίρεσης της εργατικής τάξης. Αρχικά το χτύπημα στράφηκε στη "δεύτερη κοινωνία". Στους άνεργους, τους νέους, τις κοινωνικές παροχές που μειώθηκαν, την ανάπτυξη για πρώτη φορά στην Αγγλία μετά το 19ο αιώνα σε τέτοια έκταση της "μαύρης δουλειάς". Στη συνέχεια άρχισε να αποδιαρθρώνει έναν έναν τους ασθενικούς τομείς του αγγλικού κεφάλαιου και ταυτόχρονα ισχυρούς τομείς του παλιού εργατικού κινήματος. Με όργανο τον Αμερικάνο επιχειρηματία Μάκ Γκρέγκορ χτύπησε πρώτα την χαλυβουργία. Το προσωπικό έπεσε σχεδόν στο μισό. Και μετά οι ανθρακωρύχοι. Ο Μάκ Γκρέγκορ διορίζεται υπεύθυνος του Οργανισμού Άνθρακα. Και έρχεται το χτύπημα, τα μη αποδοτικά ανθρακωρυχεία θα κλείσουν και όσα μείνουν θα περιορίσουν το προσωπικό.

Ας δούμε τη συγκυρία. Κατ' αρχήν η Αγγλία με το πετρέλαιο στη Βόρειο Θάλασσα είναι η μόνη χώρα της Ευρώπης μαζί με τη Νορβηγία που είναι αυτάρκης σε πετρέλαιο. Διαθέτει επομένως εκτός από τον παραδοσιακό άνθρακα μια σημαντική ενεργειακή αυτονομία. Ο άνθρακας που απασχολούσε πάνω από ένα εκατομμύριο άτομα 60 χρόνια πριν δεν απασχολεί πια παρά μόνο 200.000 άτομα. Σε όλη τη μεταπολεμική περίοδο έφθινε αδιάκοπα και τα ανθρακωρυχεία έκλειναν το ένα μετά το άλλο. Οι ανθρακωρύχοι είχαν ήδη μειωθεί στο ένα τέταρτο. Όμως από την κρίση του πετρέλαιου και μετά ο άνθρακας γνωρίζει μια δεύτερη νεότητα. Γίνεται και πάλι αποδοτικός σε σχέση με το πετρέλαιο. Βέβαια με τον όρο να "εκσυγχρονιστεί" η εκμετάλλευση. Ο άνθρακας της Πολωνίας και της Βραζιλίας είναι πολύ φτηνότερος από τον εγγλέζικο. Πάνω σε έναν τομέα της οικονομίας που πια δεν προορίζεται για ολοκληρωτική αποδιάρθρωση και διάλυση αλλά για αναδιάρθρωση και "εκσυγχρονισμό" παίζεται η σύγκρουση ανάμεσα στην παλιά εργατική τάξη της Αγγλίας και το κεφάλαιο. Η ηγεσία των ανθρακωρύχων που για δεκαετίες διεξάγει μια σύγκρουση οπισθοφυλακών αποφασίζει πια να δώσει μια αποφασιστική μάχη από σχετική θέση ισχύος. Γι' αυτό και η σύγκρουση παίρνει το χαρακτήρα "τιτανομαχίας". Όμως το κεφάλαιο είχε προετοιμαστεί για τη σύγκρουση. Τα αποθέματα κάρβουνου ήταν στο ψηλότερο σημείο τους, γίνονται αθρόες εισαγωγές και οι ανθρακωρύχοι του Γιορκσάιρ δεν συμμετέχουν στην απεργία. Και το κυριότερο στοιχείο είναι πως τα εργατικά συνδικάτα δεν ακολουθούν σε μια μετωπική σύγκρουση. Εκτός από τους λιμενεργάτες, που για ένα διάστημα δεν ξεφορτώνουν κάρβουνο και μερικούς εργάτες μεταφορών, η εργατική αλληλεγγύη δεν γενικεύεται. Ο αγώνας των ανθρακωρύχων παραμένει μοναχικός. Η σαλαμοποίηση του εργατικού μετώπου αποδίδει.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΕΡΓΑΤΗ

Το εργατικό κίνημα της Αγγλίας έχει δώσει σημαντικότατες μάχες. Όμως η παλιά δομή της τάξης και του εργατικού κινήματος ανατρέπεται. Η παλιά συμπαγής εργατική τάξη της Αγγλίας, μια τάξη με ισχυρότατη δομή και συγκρότηση έχει μπει σε κρίση. Η ανεργία, η μαύρη δουλειά, η γενίκευση της γυναικείας εργασίας, η μετανάστευση ξένων εργατών, η επέκταση του τριτογενούς τομέα δημιουργούν μια νέα πραγματικότητα. Η παλιά εργατική τάξη, έντονα συνδικαλισμένη και συμπαγής έχει αποδιαρθρωθεί. Οι συνδικαλισμένοι εργάτες αποτελούν πια τη μειοψηφία της τάξης. Οι εργαζόμενοι και κύρια οι εργαζόμενες για μισή μέρα, φτάνουν πια τα 4-5 εκατομμύρια άτομα! Επεκτείνονται για πρώτη φορά μετά από αιώνες οι μικρές επιχειρήσεις. Η μαύρη δουλειά υπολογίζεται ήδη στο 10 με 15% του εθνικού εισοδήματος. Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες η Θάτσερ έρχεται να δώσει αποφασιστικά χτυπήματα στο παλιό εργατικό κίνημα, χωρίς αυτό να μπορεί να αντιδράσει συνολικά. Το εργατικό κόμμα έχει μπει σε αθεράπευτη κρίση και τα συνδικάτα χάνουν όλο και περισσότερο από τη δύναμή τους. Ο εργάτης "μάζα" της Αγγλίας δεν μπορεί πια να αντιμετωπίσει την επίθεση των αφεντικών. Μια νέα σύνθεση της εργατικής τάξης απαιτεί μια νέα οργάνωση, μια νέα απάντηση. Ο κοινωνικός εργάτης, ο εργάτης που επεκτείνεται από τους νέους των ανθρακωρυχείων μέχρι τους νέους πανκς, τις γυναίκες του Γκρήναμ Κόμμον και τους έγχρωμους των γκέττο των πόλεων, τους εργάτες της μαύρης δουλειάς και της μισής μέρας, τις γυναίκες του λιανικού εμπόριου, τους απασχολούμενους στα ξενοδοχεία και τα ηλεκτρονικά, μαζί με τους εργάτες της αυτοκινητοβιομηχανίας και τους άνεργους, αυτό είναι το νέο πρόσωπο του κοινωνικού εργάτη. Αυτό το πρόσωπο αναδύθηκε και μέσα από τη μεγάλη απεργία. Η εικόνα των νέων ανθρακωρύχων στη σύγκρουσή τους με τους μπάτσους έρχεται να συναντήσει εκείνη των ταξικών αδερφών τους του Μπρίξτον. Παρελθόν και μέλλον του εργατικού κινήματος ξεπρόβαλαν σ' αυτή την υποδειγματική απεργία. Απ' αυτή τη σκοπιά η ήττα των ανθρακωρύχων δεν είναι μια ήττα καθολική. Είναι με τη σειρά της ένα βήμα στην αναδιάρθρωση του εργατικού κινήματος. Και δεν είναι τυχαίο πως η αλληλεγγύη στους ανθρακωρύχους εκδηλώθηκε περισσότερο ανάμεσα στους νέους παρά από τα παραδοσιακά συνδικάτα. Τα κοκταίηλ μολότωφ των νεαρών ανθρακωρύχων ήταν μέσα από έναν "παλιό αγώνα" η κραυγή του κοινωνικού εργάτη που αναζητάει νέους δρόμους έκφρασης, ενότητας και πάλης. Μόνο μέσα από κει περνάει πια ο δρόμος του εργατικού κινήματος. Και η νέα ταξικότητα που αναδείχτηκε μέσα απ' αυτόν τον αγώνα, το ξεπέρασμα του εργατικού κόμματος και των συνδικάτων αποτελούν το προμήνυμα μιας νέας ταξικής και πολιτικής σύνθεσης.

ΤΟ ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΣΤΟΝ ΑΣΤΕΡΙΣΜΟ ΤΟΥ ΠΑΣΟΚ: ΠΟΛΥΔΙΑΣΠΑΣΗ, ΑΔΙΕΞΟΔΑ, ΥΠΟΒΑΘΜΙΣΗ

Η ήττα του εργοστασιακού συνδικαλισμού τα προηγούμενα χρόνια παράλληλα με την ένταση της οικονομικής κρίσης - που ήταν και συνέπεια της μεγάλης αύξησης του κόστους εργασίας και των κοινωνικών ασφαλίσεων-,την εμφάνιση της ανεργίας και της μαύρης δουλειάς έχουν σαν αποτέλεσματη κρίση του εργατικού κινήματος και την απογοήτευση των εργαζόμενων που βλέπουν σαν "λύση" την κυβερνητική αλλαγή.Οι όποιοι αγώνες αναπτύσσονται αυτήν την περίοδο,είναι οι αγώνες των εργαζόμενων στο δημόσιο τομέα (ΔΕΗ, ΟΤΕ,Τράπεζες,συγκοινωνίεςκλπ) που κι αυτοί όμως το 1981 παρουσιάζουν μια ύφεση σε αναμονή ασφαλώς της "δικής τους" κυβέρνησης.Ο σοσιαλισμός θα βρει τα"ταξικά" του στηρίγματα σε κατάσταση κρίσης,διάλυσης ή τουλάχιστον νηνεμίας .

Η Πολιτική ΠΑΣΟΚ

Η αποτυχία της πολιτικής της Ν.Δ που στηρίχτηκε κύρια (αν όχι αποκλειστικά) στη καταστολή για την πειθάρχηση του εργατικού χώρου είναι ένας από τους λόγους που οδηγεί το ΠΑΣΟΚ στην εξουσία.Ετσι,το πρώτο μέλημα για την κυβέρνηση της αλλαγής είναι η εξασφάλιση της εργασιακής ειρήνης.Αυτό τον πρώτο τουλάχιστον χρόνο θα επιτευχθείμε την αναπροσαρμογή των κατώτατων μισθών και ημερομισθίων, με αντιστάθμισμα όμως τη μεγάλη αύξηση του κόστους εργασίας που θα έχει σαν αποτέλεσμα τη χειροτέρευση της κρίσης.Στην ίδια ακόμη κατεύθυνση θα είναι και η θεσμική παρέμβαση:

1)Με την καθιέρωση της αυτόματης τιμαριθμικής αναπροσαρμογής που αμβλύνει τις εργατικές διεκδικήσεις και ικανοποιεί ως ένα βαθμό τα οικονομικά αιτήματα. Η ΑΤΑ με τον τρόπο που δίνεται (κλιμακωτές αυξήσεις) λειτουργεί κύρια αναδιενεμητικά μέσα στο εργατικό εισόδημα γιατί ενώ καλύπτει ως ένα βαθμό την απώλεια για τα κατώτατα όρια μισθών προκαλεί μεγάλες απώλειες για τους μισθούς που είναι πάνω από αυτά τα όρια.

2)Η ψήφιση του ν.1264/82(αντί330) θα αποτελέσει τη πρώτη κρατική παρέμβαση στη ζωή των συνδικάτων με την επιβολή ενός εκλογικού συστήματος (ενισχυμένη αναλογική)που είναι απαγορευτικό για την εκπροσώπηση των ενοχλητικών μειοψηφιών,την προστασία από την απόλυση μόνο των συνδικαλιστικών στελεχών,την προστασία των απεργοσπαστών (το περίφημο "δικαίωμα στη δουλειά") κ.ά. Ακόμη και τα όποια θετικά στοιχεία του νόμου (δυνατότητα οργάνωσης στους επί μέρους εργασιακούς χώρους) δεν αποτελούν καινοτομίες αλλά απλή θεσμοθέτηση υπαρκτών καταστάσεων.

3)Το μεγάλο άλμα το ΠΑΣΟΚ το πραγματοποιεί με την εισαγωγή των θεσμών συμμετοχής. Η έλλειψη τέτοιων θεσμών στην ελληνική κοινωνία οφείλονταν κύρια στο ότι η πειθάρχηση μέχρι τώρα του εργατικού κινήματος στηρίζονταν στους κατασταλτικούς μηχανισμούς και στην οικονομική εξάρτηση των συνδικάτων(εργατική εστία,ΟΔΕΠΕΣ).Η πειθάρχηση που ήθελε το ΠΑΣΟΚ όμως έπρεπε να γίνει με τη θέληση των ίδιων των εργαζόμενων,γιατί στόχευε και κάπου αλλού: στην αύξηση της παραγωγικότητας.Η επιλογή δηλαδή του ΠΑΣΟΚ, για "αναβάθμιση" του συνδικαλιστικού κινήματος έχει να κάνει και μ'αυτό που θα γίνει το κεντρικότερο ζήτημα αυτών των 4 χρόνων: την παραγωγικότητα και την εξασφάλιση της εργασιακής ειρήνης που είναι απαραίτητη για την άνοδο της Ετσι η μέχρι τότε έλλειψη τέτοιων θεσμών(που σήμερα υπάρχουν και σε χώρες της Ασίας και της Αφρικής)επέτρεψε στο ΠΑΣΟΚ να τους παρουσιάσει σαν την πεμπτουσία του σοσιαλι -

σμού με συνεργούς βέβαια και τους υπόλοιπους αριστερούς εταίρους.Ο ν.1365/83(κοινωνικοποιήσεις),τα εποπτικά συμβούλια(που δεν εφαρμόσθηκαν βέβαια ποτέ,αφού οι επιχειρήσεις που αφορούσαν πέρασαν τελικά στο κράτος π.χ.Σκαλιστήρης),τελευταία,οι επιτροπές υγιεινής και ασφάλειας καθώς και η επικείμενη νομοθετική κατοχύρωση της 135 Διεθνούς Σύμβασης εργασίας έχουν σαν στόχο τη διαμόρφωση ενός κομματιού εργαζόμενων που μέσα από τη συμμετοχή τους στα όργανα απόφασης και διοίκησης , θα αποκτήσουν συνείδηση μετόχου-συνδιαχειριστή και θα ενδιαφέρονται όλο και λιγότερο για τα προβλήματα των εργαζόμενων."Οι εργαζόμενοι είναι πλέον τα αφεντικά των επιχειρήσεων που κοινωνικοποιούνται" θα δηλώσει ο Αρσένης κατά τη συζήτηση του νόμου 1365/83.

Πέρα όμως από τις θεσμικές παρεμβάσεις και επειδή η κατάργηση της πάλης των τάξεων δεν είναι και τόσο εύκολη υπόθεση(κάτι θα μπορούσενα πει γιαυτό κι ο Λάσκαρης),οι κατασταλτικοί μηχανισμοί θα συνεχίσουν κι αυτή την περίοδο το έργο τους."'Οπου δε πίπτει λόγος πίπτει ράβδος" και η ράβδος στην περίοδο του σοσιαλισμού συνεχίζει να έχει την ίδια γεύση.Εισβολές των ΜΑΤ στα εργοστάσια και ξυλοδαρμοί των απεργών(ΣΟΦΤΕΞ, ΜΟΜΠΙΛ , ΕΒΚΟ...ο κατάλογος δεν έχει τελειωμό),πολιτικές επιστρατεύσεις(ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ,ΕΑΒ κλπ)χρήση σε βαθμό κατάχρησης του νόμου 3239/55 για την υποχρεωτική διαιτησία και την απαγόρευση των απεργιών,"άρθρο 4" για τους αγώνες των εργαζόμενων στο δημόσιο τομέα και κρατικά λόκ-άουτ(ΕΟΤ Πάρνηθας) συνθέτουν το καταστακτικό πρόσωπο του ΠΑΣΟΚ.Αυτό το πρόσωπο είναι που ξαναπερνάει σήμερα σε πρώτο πλάνο καθώς:

- η σοσιαλιστική διαχείρηση της κρίσης αποδεικνύεται το ίδιο αντεργατική όσο και η προηγούμενη.
- η χειροτέρευση της οικονομικής κρίσης αφαιρεί τη δυνατότητα από το ΠΑΣΟΚ να συνεχίσει τις παραχωρήσεις στον εισοδηματικό τομέα και στην προώθηση των θεσμών συμμετοχής

Η κατάσταση στο εργατικό κίνημα

Οι δικαστικές αλλαγές των διοικήσεων στη ΓΣΕΕ,στα εργατικά κέντρα,στην ΑΔΕΔΥ και γενικά όπου υπήρχαν δεξιές διοικήσεις και η εγκατάσταση κυβερνητικών πλειοψηφιών με τα συνέδρια-παρωδίες που ακολούθησαν, δίνουν το μέτρο του"εκδημοκρατισμού" για τον οποίο υποτίθεται ότι πάλεψε το συνδικαλιστικό κίνημα. Στην αρχή με τη συνδρομή του ΑΕΜ και αργότερα με την σύμπραξη της ΕΣΑΚ-Σ, η ΠΑΣΚΕ κατορθώνει να ελέγχει ασφυκτικά Ομοσπονδίες Εργατικά Κέντρα και την ίδια τη ΓΣΕΕ. Με δεδομένη την αδυναμία των όποιων εργατικών αντιστάσεων να ξεπεράσουν το φράγμα των γραφειοκρατικών μηχανισμών των οργάνων, καταλαβαίνουμε την ύπαρξη νηνεμίας στο εργατικό κίνημα τα 2 πρώτα χρόνια της αλλαγής. Εμφανίζεται ακόμη το φαινόμενοτης αγωνιστικής απεργοσπασίας (από τη ΠΑΣΚΕ στις τράπεζες και αλλού) αλλά και της συμμετοχής μελών της σε ξυλοδαρμούς απεργών μαζί με την αστυνομία (π.χ. ΣΟΦΤΕΞ). Η αδυναμία όμως του εργατικού κινήματος δεν είναι μόνο οργανωτική.Πέρα από οργανωτική είναι καιαδυναμία στόχων και μέσων πάλης. Ας το δούμε πιο αναλυτικά:

Η ύπαρξη της ανεργίας λειτουργεί σαν μπαμπούλας στον ιδιωτικό τομέα για τις όποιεςκινητοποιήσεις, ενώ ταυτόχρονα αποδυναμώνει τα συνδικάτα.'Ετσι οι όποιοι αγώνες στον τομέα αυτό είναι κύρια αμυντικοί: να μην γίνουν απολύσεις ή να επαναπροσληφθούν απολυθέντες και να μην κλείσει το εργοστάσιο. Φυσικό επακόλουθο αυτής της κατάστασης είναι οι χιλιάδες προσφυγές στη Διαιτησία από τα ίδια τα σωματεία για την υπογραφή συλλογικήςσύμβασης. Ιδιαίτερα στις προβληματικές επιχειρήσεις ο εκβιασμός των εργαζόμενων γίνεται

ωμά και απροκάλυπτα:"το δικαίωμα στη δουλιά σημαίνει παραίτηση από το δικαίωμα στη διεκδίκηση". Κι είναι ακριβώς σ' αυτές τις επιχειρήσεις και σ' αυτές που κλείνουν που φαίνεται ολοκάθαρα το αδιέξοδο στις μορφές πάλης και στα αιτήματα. 'Ετσι από τη μια έχουμε την ολοκληρωτική εξάρτηση των όποιων αγώνων (απεργίες, καταλήψεις) από τα Εργατικά Κέντρα (που σημαίνει ουσιαστικά από την ΕΣΑΚ-Σ) αλλά και εξάντληση των αιτημάτων σε ένα και μόνο: να αναλάβει τη λειτουργία της επιχείρησης το ίδιο το κράτος. Είναι βέβαια φυσικά όλ'αυτά αφού δεν υπάρχουν συγκροτημένες αντίρροπες στην ΕΣΑΚ-Σ δυνάμεις αλλά και δεν έχει μπει πουθενά η προβληματική των επιδομάτων ανεργίας για όλους τους ανέργους αλλά και του εργατικού ελέγχου. Η κατάληξη του αγώνα των σωματείων της ΕΒΚΟ, της ΦΛΟΚΑΝΤΑΜ, της ΝΑΜΚΟ, της ΡΑΙΝΕΡ και της ΕΛΛΑΥΦ στη Θεσσαλονίκη είναι χαρακτηριστική της κρίσης που περιγράφεται πιο πάνω.

Παραπέρα η απάντηση του κεφάλαιου στην αύξηση του κόστους εργασίας και των κοινωνικών ασφαλίσεων είναι η ανάπτυξη της μαύρης δουλειάς. Χιλιάδες εργαζόμενοι δουλεύουν φασόν στο σπίτι(κύρια γυναίκες), στα χωράφια (τσιγγάνοι, νέοι, τουρίστες), χιλιάδες νέοι δουλεύουν σε δουλειές του ποδαριού (πλασιέ) με αμοιβές κάτω από το κατώτατο και συνήθως κατ'αποκοπή (με το κομμάτι ή εργολαβικά), χωρίς ασφάλιση, χωρίς ωράριο κλπ. Το κεφάλαιο εντατικοποιεί την εργασία άμεσα και βίαια χωρίς να περιμένει τα αποτελέσματα από την εφαρμογή της τεχνοκρατικής πολιτικής του ΠΑΣΟΚ.

Ακόμη και στο εξασφαλισμένο από τις απολύσεις κομμάτι των εργαζόμενων στο δημόσιο τομέα τα πράγματα δεν είναι καλύτερα. Ο αποπνικτικός έλεγχος των περισσότερων Ομοσπονδιών από το ΠΑΣΟΚ, λειτουργεί απαγορευτικά ακόμη και για τη διατύπωση γνώμης ενάντια στην κυβερνητική πολιτική. Με εξαίρεση 3-4 Ομοσπονδίες (Ολυμπιακή, Τράπεζες, συγκοινωνίες) των οποίων οι αγώνες για μείωση των ωρών δουλειάς, αύξηση των μισθών βρίσκονται στη προοπτική ξεπεράσματος της διάσπασης της εργατικής τάξης αλλά είναι αναγκαίο για να μπορέσουν νάχουν αποτέλεσμα, να συνδέσουν τα αιτήματα αυτά με αιτήματα για επιδόματα ανεργίας, ώστε να συσπειρώσουν όλους τους εργαζόμενους.

Εκλογές: Θα κλείσει οριστικά ο δρόμος;

Η συγκυρία στην οποία γίνονται οι εκλογές φέτος δεν είναι ασφαλώς η καλύτερη που θα μπορούσε να υπάρξει για το εργατικό κίνημα. 'Οχι μόνο εξαιτίας της αδυναμίας του να παρέμβει αυτόνομα και να επηρεάσει τις εξελίξεις αυτές αλλά και γιατί η οικονομική κρίση έχει φθάσει σε τέτοιο σημείο που ακόμη και οι πάντοτε φιλεργάτες στα λόγια σοσιαλιστές μας αναγκάζονται να δείξουν έστω και έμμεσα τις προθέσεις τους για μετά τις εκλογές. Πριν λίγο καιρό ο Αρσένης μίλησε για την "αναγκαιότητα να προσαρμοσθεί το βιοτικό μας επίπεδο στις παραγωγικές ικανότητες της χώρας " ενώ πρόσφατα ο Χαλκιάς (Διοικη[illegible] της Τράπεζας της Ελλάδας) πρότεινε την " άμβλυνση των μηχανισμών της εισοδηματικής πολιτικής" (κατάργηση της ΑΤΑ;) "την φιλελευθεροποίηση στην αγορά εργασίας" (απεριόριστες απολύσεις;) και την "απεμπλοκή του κράτους από τις προβληματικές επιχειρήσεις " (να κλείσουν δηλαδή;). Αν σ'όλα αυτά προσθέσουμε τις υποσχέσεις του Γιαννόπουλου για ακόμη μεγαλύτερη θωράκιση του αντεργατικού νομοθετικού πλαίσιου, τον "θατσερισμό" της Ν.Δ και την ουσιαστική συμπόρευση -στα πλαίσια της αλλαγής- των δύο Κ.Κ, θα συνθέσουμε ένα μετεκλογικό τοπίο καθόλου ελκυστικό για την τύχη και τις προοπτικές του εργατικού κινήματος.

Ας μη βιαστούν με βάση τα παραπάνω ορισμένοι "υπερεπαναστάτες" σύντροφοι να πουν ότι "όσο χειροτερεύουν οι συνθήκες για τους εργάτες τόσο καλύτερα για μας". Γιατί είναι σίγουρο πως δεν έχουμε σήμερα την ικανότητα να μεταβάλλουμε την απογοήτευση του κόσμου σε επιθυμία για αντίσταση και εξέγερση. Εκείνο όμως που μπορούμε και πρέπει να κάνουμε, είναι η συσπείρωση και η ενωτική δράση είτε κατά χώρους δουλειάς είτε πέρα απ' αυτούς όλων εκείνων των ατόμων, ομάδων, κινήσεων που έχουν τη διάθεση να παλαίψουν.

- ενάντια στη διάσπαση της εργατικής τάξης με την προώθηση εκείνων των αιτημάτων (λιγότερες ώρες δουλειάς, επίδομα ανεργίας χωρίς προϋποθέσεις, κοινωνικές ασφαλίσεις χωρίς διακρίσεις) που αποκαθιστούν την ενότητά της.

****

REQUIEM

Μετά τον πρώτο, τον Χρήστο Κασίμη, ένας δεύτερος νεκρός του αντάρτικου των πόλεων στην Ελλάδα, ο δεύτερος Χρήστος, ο Χρήστος Τσουτσουβής. Και από μια τραγική σύμπτωση ήταν και σύντροφοι, ο Τσουτσουβής βρέθηκε δίπλα στο Κασίμη την ώρα του θανάτου του. Μερικά χρόνια αργότερα τον ακολούθησε πεθαίνοντας, ίσως όπως θα ήθελε, σε μια σύγκρουση με τους «μπάτσους», με το κράτος, το τόσο μισητό. Κι αυτός ο θάνατος μας αφορά όλους, ο Χρήστος Τσουτσουβής είναι κάποιος δικός μας, είναι κάποιος —σάρκα από τη σάρκα μας— είναι ένα κομμάτι από εκείνη την αριστερά που εδώ και είκοσι χρόνια ξεσηκώθηκε σ' όλο τον κόσμο, θέλοντας να τον αλλάξει «εδώ και τώρα». Ο Χρήστος ήταν ένας επαναστάτης, ένας επαναστάτης σε δύσκολους καιρούς, σε καιρούς μικρόψυχους, χωρίς ανάταση, χωρίς ορίζοντες και όραμα.

Η «Λαϊκή Βία»

Σ' όλη την Ευρώπη μετά την κρίση της επαναστατικής απόπειρας του 1968, και στην Ελλάδα μετά την μεταπολίτευση εκατοντάδες και χιλιάδες σύντροφοί μας πήραν τον ίδιο δρόμο. Δεν μπορούσαν να ανεχτούν ένα κόσμο όπου το επαναστατικό όραμα, το όραμα μιας άμεσης ανατροπής, αναβαλλόταν για μια ακόμα φορά. Άλλοι πήραν το δρόμο της «ενσωμάτωσης» —οι πιο πολλοί— άλλοι προσπάθησαν να διερευνήσουν νέους δρόμους, και απόπειρες για το τι μπορεί να σημαίνει επανάσταση στην εποχή του σοσιαλ-καπιταλισμού ή του ύστερου καπιταλισμού. Τέλος αρκετοί πήραν το δρόμο του αντάρτη των πόλεων.

Θαμπωμένοι από τις μολότωφ που φωταγώγησαν όλες τις πρωτεύουσες της Δύσης στην δεκαετία 60-70 και την Ελλάδα του Πολυτεχνείου του '73, μη όντας διατεθειμένοι να δεχτούν την καθημερινή μιζέρια, αδυνατώντας να κατανοήσουν την λογική ενός μακρόχρονου «πολέμου θέσεων» πέρασαν «αντίκρυ».

Και η πορεία ήταν ίδια για όλους αυτούς τους παλιούς συντρόφους μας. Ξεκίνησαν από τους εργατικούς και νεολαιίστικους αγώνες, απόρριψαν τους συμβιβασμούς των συνδικάτων και των επίσημων φορέων, αποφάσισαν να χρησιμοποιήσουν τη βία σαν υποστήριξη των εργατικών αγώνων, μια βία «όχι ξεκομμένη από τις μάζες, μια βία στην υπηρεσία των μαζών». Έτσι οι πρώτες ενέργειες που γίνονται στην Ιταλία, από τις Ερυθρές Ταξιαρχίες και τις οργανώσεις της αυτονομίας είναι ενέργειες υποστήριξης των εργατικών αγώνων, με απαγωγή διευθυντών, ξυλοκόπημα απεργοσπαστών κλπ. Είναι ενέργειες μόλις λίγο πιο πάνω από την αυθόρμητη βία των ίδιων των

εργατών. Και στη Γαλλία η «Προλεταριακή Αριστερά» κάνει την πρώτη μεγάλη της ενέργεια με την απαγωγή του διευθυντή της Ρενώ. Στην Ελλάδα οι πρώτες ενέργειες στη μεταπολίτευση έχουν σαν στόχο τα αμερικάνικα αυτοκίνητα, τους πράκτορες της CIA, τους βασανιστές και επιχειρήσεις όπου είχαν διεξαχθεί εργατικοί αγώνες ή συνεχίζονταν.

Στην Ελλάδα έχουμε μια ιδιομορφία. Η ύπαρξη της δικτατορίας φέρνει ευρύτερα στρώματα σε επαφή με την επαναστατική βία, με τις βόμβες ενάντια στη δικτατορία. Οι βόμβες μπαίνουν τότε και από μετέπειτα ευυπόληπτους πολίτες, από την «Δημοκρατική Άμυνα», ακόμα και από το ΠΑΚ και το ΠΑΜ. Οργανώσεις σαν την «20 Οκτώβρη», την ΛΕΑ κλπ. προσπαθούν να συστηματοποιήσουν τη λαϊκή βία, και είναι προφανές ότι μια πιθανή επιβίωση της χούντας μετά το 1974 θα οδηγούσε σε ανάπτυξη του αντάρτικου. Ξαφνικά, με την κατάρρευση στην Κύπρο έρχεται η μεταπολίτευση. Τι άλλαξε; Τίποτε σχεδόν, λέει όλη η άκρα αριστερά... και ο Ανδρέας Παπανδρέου, «αλλαγή φρουράς του ιμπεριαλισμού», όπως διακηρύσσει από το εξωτερικό.

Επομένως ο «αγώνας συνεχίζεται». Μόνο που τώρα διεξάγεται σε νέες συνθήκες. Συνθήκες ανάπτυξης εργατικών αγώνων, συνθήκες ανάπτυξης του αντιαμερικανισμού, συνθήκες «τιμωρίας των χουντικών». Εκατοντάδες νέοι και παλιότεροι αγωνιστές παρεμβαίνουν με ενέργειες σ' αυτές τις συνθήκες. Και βέβαια με κέντρο πάντα μια ιδέα. «Ο λύκος την τρίχα αλλάζει μόνο, όχι τη φύση του». Η ελληνική αντίδραση όσο και αν προσπαθεί να το παίξει «μοντέρνα» θα γυρίσει αργά ή γρήγορα στα γνωστά της μονοπάτια, της ανοιχτής καταστολής, της λιτότητας, ίσως και μιας νέας χούντας. Τα πρώτα χρόνια μετά την μεταπολίτευση αυτές οι επιλογές έχουν μια ευρύτατη λαϊκή συναίνεση. Η πλειοψηφία του κόσμου σκέφτεται και αντιδράει έτσι. Οι εργατικοί αγώνες τα πρώτα χρόνια μετά την μεταπολίτευση είναι κάποιοι νικηφόροι και σκληροί αγώνες μέσα σε συνθήκες «παρανομίας», για τη συγκέντρωση των πρώτων υπογραφών για τα σωματεία και όπου βέβαια πρωτοστατούν σύντροφοί μας, όχι βέβαια ΚΚΕδες και Πασοκτζήδες ή μουλούδες. Εκείνα τα χρόνια συχνά εργάτες μαζί με συντρόφους που τους βοηθάνε, τιμωρούν τα «αφεντικά» και τους απεργοσπάστες· στις απεργίες της Λάρκο και του Νέου Κόκκινου κόβονται σύρριζα οι ελιές των απεργοσπαστών και καίγονται τα αυτοκίνητα των χαφιέδων. Σε όλες τις γειτονιές της Αθήνας μικρές ομάδες συντρόφων με στοιχειώδη μέσα καίνε αμερικάνικα αυτοκίνητα. Υπάρχει δηλαδή μια διάχυτη και αληθινή λαϊκή βία. Είναι φανερό ότι μέσα σε τέτοιες συνθήκες ζει και ο Χρήστος Τσουτσουβής, που μαζί με το Χρήστο Κασίμη και άλλους συντρόφους τους —όπως βγαίνει πια από τις ανακοινώσεις και τα στοιχεία που έχουν δοθεί— παρεμβαίνουν και κάνουν ένα μεγάλο έργο αντιπληροφόρησης γύρω από τους εργατικούς αγώνες και τις γενικώτερες εκδηλώσεις λαϊκής βίας. Εξάλλου δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι το 1975 και 1976 στις 23 Ιούλη και στις 25 Μάη σε όλη την Αθήνα διεξάγονται συγκρούσεις ανάμεσα σε εργάτες και αστυνομία, που τα κόμματα καταδικάζουν και βαφτίζουν τους εργάτες αριστεροχουντικούς.

Σ' αυτές τις συνθήκες δεν... υπάρχουν τρομοκράτες. Ακόμα και όσοι έχουν μια τέτοια λογική κινούνται σαν το ψάρι στο νερό, είναι κομμάτι ενός κινήματος. Γι' αυτό και όταν σκοτώνεται ο βασανιστής Μάλλιος από την «17 Νοέμβρη» εμείς η ΟΠΑ τότε, κυκλοφορούμε μια προκήρυξη με τον τίτλο «γεια στα χέρια τους», αντιμετωπίζοντας την αποστροφή της «Άκρας Αριστεράς» της εποχής, που «καταδικάζει» σύσσωμη με ανακοινώσεις στις εφημερίδες την «τρομοκρατία», ενώ βέβαια μπαίνουμε στο αστυνομικό στόχαστρο. Αυτό το κάναμε τότε ακριβώς γιατί δεν θεωρούσαμε την εκτέλεση ενός βασανιστή σαν τρομοκρατική πράξη, έστω και αν γινόταν από «τρομοκράτες», την θεωρούσαμε σαν μια δίκαιη έκφραση λαϊκής αγανάκτησης για την ατιμωρησία των βασανιστών-δολοφόνων.

Να λοιπόν το πραγματικό κλίμα εκείνης της εποχής. Μέσα σ' αυτό κινείται ο Χρήστος Τσουτσουβής. Που εγκαταλείπει τις σπουδές στο μακρινό Γκρατς, και τους αιώνιους φοιτητές του, για να έρθει στην Ελλάδα, να αλλάξει την κοινωνία, να συνεχίσει τον αγώνα που μόλις άρχισε στα 1973, τον αγώνα για το «βάθαιμα» της μεταπολίτευσης, όπως λέγαμε τότε, τον αγώνα για την εργατική επανάσταση. Απ' ότι φαίνεται μπαίνει σε εργοστάσια, δουλεύει, συμβάλει στη γέννηση του εργοστασιακού συνδικαλισμού, γνωρίζει τη λαϊκή βία.

Η αντίστροφη πορεία

Όμως, όπως έχουμε δείξει τόσες φορές, ο Μάης του '76 ήταν ένα ορόσημο, όπως την ίδια εποχή —Μάη— οι εκλογές στην Ιταλία. Στην Ελλάδα το εργατικό κίνημα αρχίζει να υποχωρεί και στο πρώτο πλάνο θα περάσουν σιγά-σιγά τα κόμματα —ιδιαίτερα από τις εκλογές του 1977 και μετά. Στην Ιταλία, με τις εκλογές του 1976, οδηγούνται σε κρίση οι μεγαλύτερες οργανώσεις της άκρας αριστεράς. Τώρα πια και στις δυο χώρες, με διαφορετικούς ρυθμούς και σε διαφορετικό επίπεδο, ανοίγει μια περίοδος κρίσης με πολλαπλές συνέπειες.

Το εργατικό κίνημα μπαίνει σε μια περίοδο υποχώρησης και «ομαλοποίησης», ο αυθόρμητος αντιαμερικανισμός μεταβάλλεται όλο και περισσότερο σε «φράση», καθώς η αμερικάνικη παρουσία υποχωρεί στην Ελλάδα. Η πολιτική παρέμβαση απαιτεί νέους χώρους και επίπεδα. Όλη η άκρα αριστερά ανέτοιμη να αντιμετωπίσει τις νέες συνθήκες του «εκσυχρονισμού» μπαίνει σε κρίση, τόσο οι «αντιμπεριαλιστές» των διαφόρων «μ-λ», όσο και οι «εργατιστές», τα δίκτυα εργατικής αντιπληροφόρησης, και η ΟΠΑ. Για μερικά χρόνια, δοκιμάζουμε να προωθήσουμε μια «ομοσπονδία εργοστασιακών σωματείων» που θα καταλήξει στον σημερινό... ΟΒΕΣ με Πασοκικό έλεγχο.

Σ' αυτές τις συνθήκες ανοίγεται μια πάλη για την κατεύθυνση που θα πρέπει να πάρει το επαναστατικό κίνημα. Μια πάλη που έχει σαν αντικείμενό της τότε το ζήτημα της «ένοπλης πάλης» και της βίας. Κάτω από την ώθηση και των αντίστοιχων εξελίξεων στην Ιταλία και τη Γερμανία ένα αυξανόμενο κομμάτι συντρόφων περνάει στη λογική της «ένοπλης πάλης». Όχι πια ενέργειες υποστήριξης της λαϊκής βίας, τη «συστηματοποίησης» της λαϊκής βίας, αλλά πια ενέργειες «αυτόνομης επαναστατικής βίας», προετοι-

μασίας για το αντάρτικο πόλεων. Σε εκείνο ακριβώς το σημείο αρχίζουμε την πολεμική και την αντιπαράθεσή μας με τους συντρόφους και διεξάγουμε μια πάλη για να κινηθεί το κίνημά μας σε πραγματικούς κοινωνικούς μετασχηματισμούς και όχι να πάρει α-διεξόδους δρόμους μιας μάχης έξω και πέρα από τις μάζες. Απ' ότι φαίνεται από την ανακοίνωση του «ΕΛΑ», εκείνη την εποχή ο Τσουτσουβής, αλλά και ο ίδιος ο ΕΛΑ αρχίζουν να περνάνε στην συστηματοποίηση της «ένοπλης πάλης». Η διαφωνία μας μεγαλώνει. Για δυο ή τρία χρόνια δίνουμε μια μακρόχρονη σύγκρουση μέσα στο κίνημα, σύγκρουση που μόνο η αστυνομία παρακολουθούσε με τον τρόπο της, γύρω από τον προσανατολισμό μας.

Αυτές οι αντιθέσεις εκδηλώνονται όλο και πιο συστηματικά γύρω από το θέμα της πάλης ενάντια στην κρατική τρομοκρατία. Τότε κάναμε μια ανάλυση που έλεγε πως η μεταπολίτευση αποτελεί μια φάση «συναίνεσης» και όχι καταστολής σαν κύρια πλευρά. Επομένως μια φάση όπου η πάλη του κινήματος ενάντια στην κρατική τρομοκρατία μπορεί να κερδιθεί στο επίπεδο των μαζών και των συμμαχιών που μπορούμε να κατακτήσουμε. Αντίθετα η ανάλυση των συντρόφων της «ένοπλης πάλης» ήταν πως το «κράτος είναι κράτος» δεν μπορεί να κάνει καμιά υποχώρηση και επομένως είναι ματαιοπονία το να θέλει κανείς να το αντιμετωπίσει στο επίπεδο της ανοιχτής πολιτικής πάλης. Δεν υπάρχει άλλος δρόμος από την βίαιη και παράνομη αντιπαράθεση. Αυτή η διαφορά και διαπάλη παίχτηκε ακριβώς στο επίπεδο της κρατικής τρομοκρατίας και καταστολής. Και χάθηκε από τους «ένοπλους». Η πρώτη αντιπαράθεση έγινε γύρω από το ζήτημα του Σερίφη —του συντρόφου εργάτη από την AEG που φυλακίστηκε για 16 μήνες μετά την ενέργεια που έγινε εκεί— (στην οποία όπως μαθαίνουμε τώρα συμμετείχε και ο Χρήστος Τσουτσουβής μαζί με τον Χρήστο Κασίμη) μετά την δολοφονία των ηγετών της ΡΑΦ στα κελιά τους.

Υποστηρίζαμε τότε ότι είναι δυνατό αυτή η μάχη να κερδηθεί και η κρατική τρομοκρατία να αντιμετωπιστεί στο έδαφος της πολιτικής σύγκρουσης, γι' αυτό και πιστεύαμε πως ήταν δυνατή η απελευθέρωση του Σερίφη. Οι «ένοπλοι σύντροφοι» αναπτύσσουν μια άλλη λογική —όπως βγαίνει από κείμενά τους. Όχι ο Σερίφης δεν είναι δυνατό να απελευθερωθεί, η καμπάνια της επιτροπής δεν έχει νόημα παρά μόνο για να δημιουργήσει σε τελική ανάλυση ευνοϊκό κλίμα για την ένοπλη πάλη, να φανεί η αναγκαιότητά της. Αυτή η διαμάχη συνεχίστηκε και μετά την απελευθέρωση του Σερίφη και την πολιτική νίκη που κέρδισε το κίνημά μας. Εμείς σαν ΟΠΑ αρχικά και σαν ΡΗΞΗ στη συνέχεια αντιμετωπίζουμε το κύριο βάρος της κρατικής τρομοκρατίας. Η αστυνομία είτε γιατί της ήταν βολικό, είτε γιατί εν μέρει το πίστευε, μας μεταβάλει στον κεντρικό της στόχο μαζί με άλλους ανοργάνωτους αγωνιστές (όπως το Βότση κλπ.). Σε κάθε ένοπλη ενέργεια εισβάλουν με τα αυτόματα σπίτι μας (από τον Μπάμπαλη μέχρι το Πέτρο και Σταμούλη), μας στήνουν δεκάδες μικρόφωνα, εγκαθιστούν ένα μπάτσο σε σπίτι απέναντι από τα γραφεία μας για να φωτογραφίζει και καταλήγουν με την επιχείρηση «Χανιά», που έφαγε και τον ίδιο το Μπάλκο. Σ' αυτή την περίοδο λοιπόν και μ' αυτές τις συνθήκες της **καθημερινής** (κυριολεκτικά καθημερινής) αντιπαράθεσης με τους κρατικούς μηχανισμούς καταστολής, αγωνιζόμαστε να αποδείξουμε την ορθότητα της άποψής μας και το λαθεμένο της ένοπλης λογικής. Πράγματι ήταν μια δύσκολη περίοδος. Η αστυνομία προσπαθούσε να μας κολλήσει το ρόλο του τρομοκράτη, ή να μας αναγκάσει να μεταβληθούμε τελικά σε «τρομοκράτες», μπροστά στις καθημερινές της επιθέσεις, ή αντίστροφα να υποχρεωθούμε να απορρίψουμε την «τρομοκρατία», να κάνουμε «δήλωση μετάνοιας» και να πάψουμε να ασχολούμαστε με την κρατική τρομοκρατία, όπως έκαναν όλοι οι αριστεριστές τότε, εκτός από την ΟΣΕ και το «Μαχητή» σ' ένα βαθμό. Παράδοξα αυτή την προσδοκία είχαν και οι σύντροφοι του «ένοπλου» αγώνα. Να πάμε είτε από δω είτε από κει, να πάψουμε με την «μεσοβέζικη λογική» μας να χαλάμε την «πιάτσα!»

Πιστεύουμε ότι σε εκείνη τη φάση τελικά η μάχη κερδήθηκε και ο χώρος μας σε ένα ευρύτερο πλαίσιο κατανόησε την ανάγκη μιας ανυποχώρητης μεν, αλλά μακρόχρονης και με όρους μαζικού κινήματος πολιτικής πάλης.

Όμως έτσι η οποιαδήποτε πολιτική σχέση με τους «συντρόφους του ένοπλου» έγινε ακόμα πιο μακρινή.

Είναι προφανές. **Μέσα στις νέες συνθήκες που οδηγούσαν στην άνοδο του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία, που σήμαιναν ένα νέο άλμα στη συναινετική πολιτική, μια ένοπλη λογική δεν μπορούσε πια να έχει στοιχειώδεις δυνατότητες μαζικότητας, υποχρεωτικά θα έπρεπε να καταφύγει σε ακόμα βαθύτερο κόψιμο από τον κοινωνικό περίγυρο και την πραγματικότητα. Τελειώνει και η δεύτερη περίοδος τους «ένοπλου» —η μεταβατική, για να περάσουμε στην τρίτη, στην φάση της «τρομοκρατίας».**

Η φάση της «τρομοκρατίας»

Τώρα πια η οριστική απομάκρυνση του ένοπλου κινήματος από τις κοινωνικο-πολιτικές πραγματικότητες αποδείχνεται από την ίδια τη φύση των ενεργειών. Δεν πρόκειται πλέον για ενέργειες που έχουν σχέση με τις διαδικασίες κινήματος, ή που έστω αναφέρονται «από μακριά» σ' αυτό. Πρόκειται για ενέργειες που σκοπεύουν στο γενικό πολιτικό πεδίο με το ίδιο το αυτόνομο αποσταθεροποιητικό περιεχόμενό τους. Η 17 Νοέμβρη δρα πλέον σε ένα επίπεδο «γενικής πολιτικής», αμερικάνοι, Μομφεράτος κλπ., ενώ ακόμα και κόσμος που έχει προέλευση τις ενέργειες «συμβολικού τύπου», όπως ο Χρήστος Τσουτσουβής, περνάει σε οργάνωση «εκτελέσεων», όπως ο Θεοφανόπουλος (αν ισχύει βέβαια η αστυνομική πληροφόρηση). Η πορεία είναι παρόμοια με την αντίστοιχη εξέλιξη των οργανώσεων του εξωτερικού, που έχει περιγράψει ο Κλάιν, παλιό μέλος της «2 Ιούνη».

Η ίδια η διαδικασία της αντιπαράθεσης σπρώχνει όλο και πιο βαθειά στην παρανομία, όλο και πιο μακριά από τον συνδυασμό μαζικού αγώνα και ένοπλης πάλης όλο και πιο μακριά από οποιαδήποτε διαδικασία κινήματος. Μέσα σε 10 χρόνια από την πτώση της χούντας ένα κίνημα που ξεκίνησε από απλή «συστηματοποίηση» των ενεργειών λαϊκής αντίστασης μεταβάλλεται σε ένα δίκτυο στεγανών οργανώσεων έξω και πέρα από οποιοδήποτε κίνημα, που

παρεμβαίνουν στην πολιτική σκηνή «αυτόνομα» με κάποιες πολιτικές δολοφονίες που οι ίδιες αποφασίζουν και εκτελούν, γιατί βέβαια όσο πιο ξεκομμένος είσαι από το πραγματικό κίνημα τόσο «ανώτερες» ενέργειες χρειάζεσαι.

Χρήστος Τσουτσουβής

Και ο Χρήστος μέσα σ' αυτά; Φανταζόμαστε πως ακολούθησε αυτή την πορεία, μ' όλη την τραγικότητα, την απομόνωση, την σχιζοφρένεια που μπορεί να έχει. Όλο και πιο απομονωμένος από παλιούς συντρόφους, από κινήματα, από συγγενείς και φίλους, υποχρεωτικά όλο και πιο μοναχικός, έχοντας σαν αποκλειστικό σημείο αναφοράς την μικρή ομάδα, βαδίζοντας σαν από πείσμα σε ένα δρόμο αδιέξοδο, ενώ γύρω όλο και περισσότεροι τον εγκατέλειπαν. Και αυτός, ένα παιδί από αγροτική προέλευση, που παράτησε την Αυστρία για να κάνει την «επανάσταση», όπως όλοι μας, ίσως με μεγαλύτερο πάθος από μας τους υπόλοιπους που μπορέσαμε να «προσαρμοστούμε», κυνήγαγε ένα «άπιαστο όνειρο», την επανάσταση, αλλά όλο και περισσότερο την συγκίνηση της άμεσης, της σωματικής αντιπαράθεσης, την συγκίνηση της επαφής με τον εχθρό, τον κίνδυνο. Ενώ γύρω του όλοι το ρίχναν στα ουζάδικα, την ιδιώτευση, την ένταξη στην εξουσία, ο Χρήστος συνέχιζε να κυνηγάει μια άλλη επανάσταση, συνέχιζε να κυνηγάει την επανάσταση «εδώ και τώρα».

Είναι γνωστό σε όλους ότι εμείς, από τη «Ρήξη» έχουμε, τα τελευταία χρόνια επιτεθεί με τον πιο βίαιο τρόπο ενάντια στους «παλιούς συντρόφους» του ένοπλου και έχουμε επισημάνει ότι στο σύνολο της Ευρώπης πολλά από τα δίκτυα των τρομοκρατικών οργανώσεων —όπως πια ονομάζουμε τις παλιές ένοπλες οργανώσεις— έχουν μεταβληθεί στη χειρότερη περίπτωση σε ενεργούμενα, άμεσα ή έμμεσα, υπηρεσιών των διαφόρων δυνάμεων, είτε του Καντάφι, είτε μέσω των Παλαιστινίων και της «λογιστικής υποστήριξης», υπηρεσιών των Ανατολικών χωρών, της Περσίας κλπ., ενώ στην καλύτερη περίπτωση χρησιμοποιούνται από διάφορες πολιτικές δυνάμεις, άσχετα με τις προθέσεις τους, γιατί όταν δεν έχεις καμιά πολιτική μαζική παρέμβαση, τότε τις ενέργειές σου τις χρησιμοποιεί κάποιος άλλος.

Έχουμε επιτεθεί με τον πιο βίαιο τρόπο στην τρομοκρατική λογική, σαν λογική που διαγράφει την ίδια την κίνηση των μαζών και επικεντρώνεται στη λογική της θέλησης της ομάδας. Η ομάδα και οι επιλογές της γίνονται ο ομφαλός της γης, ενώ οι μάζες, ο λαός για τον οποίο υποτίθεται γίνεται η επανάσταση παρακολουθούν όχι μόνο απ' έξω, όπως έγραφε ο Λένιν για την τρομοκρατία, αλλά και συχνά ενάντια στους «πρωτοπόρους».

Όμως αυτή η σκληρή πολιτική κριτική μας που φτάνει να λέμε στην τελευταία μας προκήρυξη πως πολιτικά δεν τους θεωρούμε πια συντρόφους, δεν αναιρεί ότι στο προσωπικό επίπεδο ο θάνατος του Χρήστου ήταν ο θάνατος ενός δικού μας. Και δεν μπορούμε βέβαια να επιτρέψουμε στον κάθε αστό δημοσιογράφο να ασελγεί πάνω στη μνήμη του, όπως έκανε ένα άτομο ονομαζόμενο Δημήτρης Δεληολάνης στο Βήμα. Δεν μπορούμε να επιτρέψουμε σ' αυτό το άτομο, που πρώτα διέσυρε τους Ιταλούς αυτόνομους εμφανίζοντάς τους σαν εμπόρους ναρκωτικών στο βιβλίο του «Πούσερ», αυτό το άτομο που το «παίζει» παράγοντας στην ΕΡΤ 2, στο Σχολιαστή, στην «Προοπτική», το «Βήμα», στα «Τετράδια» όχι μόνο να γράφει για τον «τρομοκράτη» Τσουτσουβή, αλλά με το άρθρο του στο Βήμα να καρφώνει όσο μπορεί και τις ενέργειές του στους μπάτσους. Έτσι, ενώ υποτίθεται εξακολουθεί να παριστάνει τον αριστεριστή, πήγε στο Γκρατς για «έρευνα» και δημοσίευσε άρθρο όπου βοηθάει την αστυνομία στο έργο της, όντας ο πρώτος που μίλησε για την αποχώρησή του μετά το 1975 από το Γκράτς, όταν ακόμα οι ελληνικές εφημερίδες τον θεωρούσαν «φοιτητή εξωτερικού», δίνει την «πληροφορία» ότι «μοίραζε προκηρύξεις που στέλνονταν από την Ιταλία», για να την πληρώσουν διάφοροι από την Ιταλία, και μιλάει σε ένα εμετικό ύφος για «τρομοκράτη», «αναρχικό» που διάβαζε Μπακούνιν, κλπ.

Αυτό το άτομο, που ήδη πριν από μερικούς μήνες είχε γράψει ένα αηδιαστικό κατασκεύασμα στο «Σχολιαστή», «για τον χαρισματικό ηγέτη της αυτονομίας στην Ελλάδα», αναφέροντας ότι ανεβοκατεβαίνει στην Ιταλία κάθε δυο-τρεις μήνες (γεγονός που πέρα από την ανακρίβειά του, μια και ο «χαρισματικός ηγέτης της Ελληνικής αυτονομίας», είναι δυστυχώς τόσο άφραγκος, μια και δεν πληρώνεται ούτε από το κράτος ούτε από το εμετικό κατασκεύασμα του Λαμπράκη και έτσι έχει κάνα πεντάρι χρόνια να πατήσει το πόδι του στην Ιταλία, είχε και ένα χαρακτήρα καρφώματος στην Ασφάλεια), τώρα πια υπερβαίνει τα εσκαμμένα και αποτελεί πλέον ζήτημα τιμής να αποκλειστεί από κάθε προοδευτικό έντυπο στην Ελλάδα. Είναι περίπτωση αλητείας που χρειάζεται ειδική αντιμετώπιση.

γ

Εμείς μπορούμε να μιλάμε μ' αυτό τον τρόπο για το ένοπλο, γιατί ξέρουμε για τι πράγμα μιλάμε, γιατί έχουμε νιώσει την ισχυρή πίεση να μεταβληθούμε σε «εκδικητές», γιατί έχουμε γνωρίσει τις καθημερινές δολοφονίες-ατυχήματα των αφεντικών, γιατί έχουμε γνωρίσει την κρατική καταστολή, γιατί στο κάτω-κάτω της γραφής σύντροφοί μας σ' όλο τον κόσμο ήταν εκείνοι πού πήραν αυτό το δρόμο. Γιατί σύντροφοί μας ήταν στη Γαλλία αυτοί που πήραν το δρόμο του ένοπλου, παλιοί της «Προλεταριακής Αριστεράς», ο Κούρτσιο και οι δικοί του που έκαναν τις «Ερυθρές Ταξιαρχίες», ήταν παλιοί σύντροφοι που είχαν δημιουργήσει το 1970 την «Προλεταριακή Αριστερά» στην Ιταλία· γιατί η «Πρώτη Γραμμή» βγήκε από την Οργάνωση «Συνεχής Αγώνας» (Λόττα Κοντίνουα) και στην συνέχεια τόσες άλλες από την «Εργατική Αυτονομία»· επειδή στην Ελλάδα έχουμε παλέψει και μεις στην κατεύθυνση του εργατικού κινήματος και της εργατικής αντίστασης τα πρώτα μεταπολιτευτικά χρόνια, επειδή, υπάρχουν ατέλειωτα επειδή· για όλους αυτούς τους λόγους πιστεύουμε πως μπορούμε να μιλάμε πολιτικά και να κριτικάρουμε με τον πιο βίαιο τρόπο κάποιους που υπήρξαν σύντροφοί μας, άλλά από την άλλη να εξακολουθούμε να θεωρούμε συντρόφους μας στο προσωπικό επίπεδο αυτούς που πήραν το δρόμο της τρομοκρατίας και έπεσαν όπως ο σύντροφος Χρήστος. Γιατί ξέρουμε πως στη θέση του θα μπορούσαμε να είμαστε εμείς οι

ίδιοι, είναι κομμάτι από μας.

Γιατί ξέρουμε τελικά πως το αξιέξοδο του σύντροφου Χρήστου ήταν το αδιέξοδο μιας ολόκληρης αντίληψης, το αδιέξοδο μιας ορισμένης αντίληψης του Λενινισμού και της πρωτοπορίας, αδιέξοδο που βιώσαμε με τον πιο έντονο τρόπο χιλιάδες σύντροφοι σ' όλη την Δυτική Ευρώπη.

Το αδιέξοδο μιας αντίληψης

Είναι το αδιέξοδο μιας ολόκληρης αντίληψης για την πρωτοπορία και την επανάσταση. Μιας αντίληψης που θεωρεί πως στην Ευρώπη είναι σήμερα δυνατή μια διαδικασία μιας επανάστασης όπου μια πρωτοπορία θα ανοίξει το δρόμο της ένοπλης ανατροπής του καθεστώτος, και οι μάζες θα πειστούν, μιας αντίληψης που δεν έχει κατανοήσει πως όσο οι μάζες δεν βλέπουν οι ίδιες με την πείρα τους πως δεν έχουν κανέναν άλλο δρόμο εκτός από την βίαιη επανάστση και την ένοπλη εξέγερση, τότε δεν υπάρχει καμιά δυνατότητα πραγματικής ανατροπής. Και σ' όλη την Ευρώπη, εδώ και τουλάχιστον 40 χρόνια, δεν υπάρχει τέτοια πραγματικότητα. Εμείς που με το κίνημα της δεκαετίας του 60-70 πιστέψαμε πως αυτη η μεγάλη η «ένοπλη» επανάσταση, η μεγάλη ανατροπή είναι και πάλι δυνατή, νοιώσαμε πάνω το πετσί μας το αδιέξοδο αυτού του δρόμου. Αδιέξοδο που το βιώσαμε και με το θάνατο συντρόφων μας, τόσων συντρόφων μας σ' όλη την Ευρώπη, με το θάνατο του Χρήστου Κασίμη αρχικά, του Χρήστου Τσουτσουβή τώρα. Και βέβαια αυτό δεν αφορά όσους πάντα βιώσαν την επανάσταση είτε μέσα από τα γραφειάκια τους, είτε πάντα πίσω από την ασφάλεια των έτοιμων θεωριών τους, δεν αφορά τις διάφορες ομάδες, που δεν μπήκαν εξάλλου ποτέ στον πειρασμό της άμεσης ανατροπής, που δεν μπήκαν ποτέ στον πειρασμό της άμεσης αντιπαράθεσης με το κράτος. Δεν αφοράει αυτούς που ακόμα και στη δικτατορία επαναλάμβαναν αδιάκοπα «σοβαρότητα και όχι τυχοδιωκτισμούς» δεν αφορά τα σκυλάκια του καναπέ της αστικής δημοσιογραφίας. Αφοράει μόνο εκείνους που έπαιξαν με τον ένα ή άλλο τρόπο κορώνα-γράμματα τη ζωή τους, ή την καριέρα τους, ή την καλοπέραση και την ελευθερία τους, εκείνους που βίωναν μέσα στην πράξη το όραμα της επανάστασης. Γι' αυτό και πιστεύουμε πως παρ' όλη την σκληρή κριτική που μπορούμε να κάνουμε σ' αυτούς τους παλιούς συντρόφους είναι σαν να κριτικάρουμε ένα κομμάτι του εαυτού μας, γιατί βγαίνουμε από την ίδια μήτρα, από τους ίδιους αγώνες.

Ταυτόχρονα βέβαια δεν μπορούμε παρά να υπερασπιστούμε τη μνήμη τους απέναντι στις ύαινες της «τάξης».

Πιστεύουμε πως σήμερα δεν αρμόζει μια νεκρολογία για το θάνατο του Χρήστου Τσουτσουβή, αλλά η συνέχεια ενός αγώνα, ενός αγώνα που δεν θα οδηγεί τους καλύτερους και τους πιο αποφασισμένους συντρόφους σε δρόμους αδιέξοδους. Γιατί έτσι συμβαίνει. Κάθε φορά —και το ξέρουμε— επιβιώνουν όχι οι καλύτεροι, αλλά εκείνοι που ξέρουν να ελίσσονται, οι καλύτεροι σύντροφοί μας χάνονται με τον ένα ή άλλο τρόπο. Εδώ και χρόνια ακολουθούμε ένα όραμα, ίσως άπιαστο πως οι καλύτεροι σύντροφοί μας δεν θα μπουν σε δρόμους προσωπικούς και αδιέξοδους, αλλά θα εντάξουν το δυναμικό τους στην πραγματική αντιπαράθεση που γίνεται σήμερα, εδώ και τώρα, πως άνθρωποι σαν τον Χρήστο και τους συντρόφους του, θα βρίσκονται ανάμεσα στο λαό, εκεί που ανήκουν και θα χρησιμοποιούν το καταπληκτικό δυναμικό τους για την επανάσταση σήμερα, για την επανάσταση μαζί με τις μάζες.

Μ' αυτή την έννοια λοιπόν μπορούμε να πούμε ότι ο θάνατος του σύντροφου Χρήστου δεν θα πάει χαμένος, όπως έλεγε ο Μάο, ο θάνατός του ζυγίζει πολύ, γιατί το όραμα της αλλαγής το δοκίμασε μέχρι τις ακρότατες συνέπειές του, και σ' αυτή την μικρομεσαία αθλιότητα που ζούμε κάτι τέτοιο είναι σπάνιο και υποδειγματικό.

Και θέλω να πιστεύω πως οι σύντροφοι του αυτό το δίδαγμα θα βγάλουν, σήμερα όσο δεν είναι αργά, θα κατανοήσουν το αδιέξοδο ενός δρόμου, θα κατανοήσουν πως αυτός ο δρόμος τους οδηγεί στα όρια του τραγικού, της απομόνωσης και της χρησιμοποίησης, τους οδηγεί στο να εκμεταλλεύονται την μέχρι τη θυσία πάλη τους, οι ακριβώς αντίθετες δυνάμεις. Σήμερα είναι μια κομβική στιγμή. Αυτοί οι σύντροφοι μπορούν ακόμα να αλλάξουν πορεία, γιατί αύριο θα είναι αργά, μια και δεν θα υπάρχει δυνατότητα επιστροφής.

Είναι ακόμα ανοιχτός ο δρόμος του αγώνα εδώ, μέσα στις πραγματικότητες της καθημερινής ζωής και πάλης σήμερα, δεκαπέντε χρόνια πριν το 2.000, για την απόρριψη της «επαναστατικής σχιζοφρένειας». Είναι αντίστροφα βέβαιο ότι αν οι σύντροφοι συνεχίσουν αυτό το δρόμο θα είμαστε πολιτικά αντίπαλοι, και αντίπαλοι κάθετοι, χωρίς καμιά ταλάντευση.

Το ξαναλέμε σύντροφοι, επειδή έχουμε γνωρίσει αυτή τη λογική, επειδή έχουμε δει τις συνέπειες του «ένοπλου» στην Ιταλία, ή τη Γερμανία, την Αμερική κλπ. επειδή ξέρουμε τι τεράστιες καταστροφές προκάλεσε στο κίνημα, επειδή αυτό το κίνημα το θεωρούμε σάρκα από την ίδια τη σάρκα μας, δεν πρόκειται να έχουμε καμιά στάση «συνοδοιπόρου», όπως έχουν διάφοροι σύντροφοι, είτε νεώτεροι, είτε επειδή ήταν μακριά απ' αυτό το φαινόμενο δεν έχουν γνωρίσει τις καταστροφές που προκάλεσε, σε επίπεδο προσωπικό και συλλογικό. Εμείς, σύντροφοι του «ένοπλου», επειδή δεν νιώθουμε συνοδοιπόροι, επειδή έχουμε την ίδια προέλευση θα είμαστε οι πιο απόλυτοι απ' όλους. Ενώ, και το ξέρετε, είμαστε εκείνοι που βρεθήκαμε πιο κοντά σας, σα λογική, γι' αυτό ίσως είμαστε και οι πιο αποφασισμένοι να αντιπαλέψουμε τη λογική σας, στο βαθμό που δεν αφοράει μόνο την προσωπική σας ζωή και μοίρα, αλλά την κατεύθυνση ενός ολόκληρου κινήματος.

Έτσι λοιπόν ο θάνατος του Χρήστου είναι ένα σημείο προβληματισμού ένα σημείο που ελπίζουμε δεν θα οδηγήσει σε ακόμα περισσότερη απομάκρυνση από την πραγματικότητα μέσα σε μια τραγική βεντέτα, αλλά αντίστροφα θα αποτελέσει ένα σημείο επιστροφής για πολλούς συντρόφους. Σύντροφοι δεν είναι ανάγκη να επαναλάβουμε τα ίδια λάθη, έχουμε την ιστορική ευκαιρία να μάθουμε από τα λάθη των άλλων.

Γειά χαρά Χρήστο.

Μάης 1985

Στα 1960 70 εκατομμύρια τουρίστες ταξίδεψαν σε ξένες χώρες, το 1980 φθάναν τα 270 εκατομμύρια ενώ μαζί με τον εσωτερικό τουρισμό ξεπερνούσαν τα 600 εκατομμύρια.

Γεννήθηκε μια νέα βιομηχανία, μια βιομηχανία που τείνει να μεταβληθεί στην μεγαλύτερη του σύγχρονου σοσιαλ-καπιταλιστικού κόσμου.

Την εποχή που γενικεύεται η μαζική παραγωγή της αλυσσίδας και ο εργάτης -μάζα κατακλύζει τη Δύση ξεπροβάλλει ένα νέο εμπόρευμα μεγάλης κλίμακας, ο τουρίστας!

Στον παλιό καπιταλισμό ο «ελεύθερος χρόνος» των ανθρώπων δεν ήταν ακόμα εμπόρευμα ή ήταν ατελές εμπόρευμα. Το μεγαλύτερο μέρος του το περνούσαν οι άνθρωποι σπίτι τους, με τους φίλους τους, στο χωριό, με τη γειτονιά τους. Σιγά σιγά όμως το κεφάλαιο διεισδύει μέσα στην δομή του «ελεύθερου χρόνου» και τον μεταβάλλει σε μια νέα μεγάλη πηγή κερδών. Ένα προς ένα τα στοιχεία της αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης μεταβάλλονται σε στοιχεία κέρδους για το κεφάλαιο. Η διατροφή που κάποτε γινόταν σχεδόν αποκλειστικά στο σπίτι τώρα πια γίνεται μια τεράστια βιομηχανία από φαστ-φούντ, εστιατόρια, καντίνες κλπ. Η Μακ Ντόναλτς στην Αμερική ξεπέρασε σε αριθμό απασχολούμενων την Τζένεραλ Μότορς απασχολώντας στα φαστ-φουντάδικα της 700.000 άτομα. Ο παλιός διαχωρισμός ανάμεσα στην παραγωγή εμπορευμάτων και την αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης τείνει να εκλείψει, η ίδια η αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης μεταβάλλεται σε εμπόρευμα, και μάλιστα το πιο προσοδοφόρο. Εκπαίδευση, υγεία, διατροφή, ελεύθερος χρόνος δεν είναι πια απλά τομείς κατανάλωσης των παραχθέντων εμπορευμάτων αλλά τομείς παραγωγής και αναπαραγωγής του εμπορεύματος εργατική δύναμη με τη σειρά τους.

Παράλληλα με ή λίγο μετά την είσοδο στην εποχή της μαζικής παραγωγής παραγωγής εμπορευμάτων περνάμε και στην εποχή της μαζικής παραγωγής «ελεύθερου χρόνου» και καταναλωτών «ελεύθερου χρόνου». Παύει ο παραδοσιακός χωρισμός ανάμεσα στις κυρίαρχες τάξεις που διέθεταν απεριόριστο ελεύθερο χρόνο και τις μισθωτές μάζες που δεν διέθεταν καθόλου ή ελάχιστο. Τώρα πια με την γενίκευση των διακοπών, του πενθήμερου, την μείωση της εργάσιμης ημέρας, την επέκταση επομένως του «ελεύθερου χρόνου», γεννιέται η ανάγκη για την μαζική παραγωγή «υπηρεσιών» ελεύθερου χρόνου.

Ο «ελεύθερος χρόνος» παύει να είναι ο ελεύθερος χρόνος των ανθρώπων πέρα από την κοινωνικά αναγκαία εργασία, γίνεται ένα εμπόρευμα με τη σειρά του, ένα εμπόρευμα που πρέπει να καταναλωθεί! Οι άνθρωποι εξακολουθούν να τρέφουν την αυταπάτη ότι μπορούν να διαθέσουν τον «ελεύθερο χρόνο» τους όπως τους αρέσει, αλλά στην πραγματικότητα είναι υποχρεωμένοι να επιλέξουν ανάμεσα σε συγκεκριμένες επιλογές που καθορίζονται τόσο από την ταξική τους θέση και την οικονομική τους δυνατότητα, όσο και τον ελεύθερο χρόνο που διαθέτουν. Μετά τη δουλειά ο νεαρός εργάτης θα είναι υποχρεωμένος να πάει σε κάποια μολυσμένη ακτή του Σαρωνικού, ενώ στο μήνα των διακοπών της μια εργατική οικογένεια δύσκολα μπορεί να ξεπεράσει το κάμπινγκ με τα στοιβαγμένα μωρά και τις γιαγιάδες, με τις μπουγάδες και το μαγείρεμα. Αντίστροφα ο μεσοαστός ή ο αστός έχουν περισσότερες δυνατότητες επιλογής. Πάντως ο «ελεύθερος χρόνος» δεν είναι πια ο αληθινά ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ χρόνος των ανθρώπων αλλά ένα εμπόρευμα που πρέπει να καταναλώσουν, όπως καταναλώνουν τρόφιμα και ρούχα. Είναι ο ελεύθερος χρόνος σαν εμπόρευμα.

Ο ελεύθερος χρόνος των διακοπών

Η Ελλάδα είχε ειδικευτεί παραδοσιακά στον παγκόσμιο καταμερισμό εργασίας, στην παραγωγή μεταναστών, ναυτιλίας κλπ και όχι στην υλική παραγωγή εμπορευμάτων, εκτός από ορισμένα αγροτικά προϊόντα. Η ειδίκευση της χώρας ήταν πάντα στο άυλο, πάντα στο διαμετακομιστικό, στην ανταλλαγή, εμπόριο σε όλες τους τις μορφές. Σήμερα ένα νέο στοιχείο έρχεται να προστεθεί σ' αυτή την παραδοσιακή διαμόρφωση. Η Ελλάδα εμφανίζεται στον τομέα των διεθνών ανταλλαγών σαν μια νέα χώρα του μαζικού τουρισμού. Δίπλα στα 25 εκατομμύρια τουρίστες της γειτονικής Γιουγκοσλαβίας, τα 40 της Ιταλίας, τα 35 της Ισπανίας, η Ελλάδα ανεβαίνει γρήγορα στην κλίμακα του τουρισμού με έναν αριθμό που το 1984 έφτασε τα 6 εκατομμύρια ξένων τουριστών και το 1985 θα ξεπεράσει τα 6,5 εκατομμύρια. Τη στιγμή που υποχωρούν οι παραδοσιακές δραστηριότητες των ελλήνων, η μετανάστευση και η ναυτιλία, μια νέα «βιομηχανία» έρχεται να περάσει στην πρωτοπορία. Η τουριστική βιομηχανία. Και οι προοπτικές είναι «ελπιδοφόρες». Υπολογίζεται ότι η Ελλάδα μέχρι τα τέλη του αιώνα μπορεί να έχει φτάσει τα 15 με 20 εκατομμύρια ξένους τουρίστες! Ήδη στις πηγές συναλλάγματος ο τουρισμός έχει ξεπεράσει και την ναυτιλία και τα εμβάσματα των μεταναστών. Να λοιπόν για μια φορά που περνάμε στην πρωτοπορία της παγκόσμιας ανάπτυξης σε ένα καινούριο τομέα, τον μαζικό τουρισμό!

Βέβαια αυτή η διόγκωση του τουριστικού ρεύματος δεν περιορίζεται στην είσοδο ξένων τουριστών. Η Ελλάδα δεν είναι μια χώρα υποδοχής τουριστών και μόνο, είναι και μια χώρα «παραγωγής». Τα 20 τελευταία χρόνια αυξάνεται αλματώδικα ο αριθμός των ντόπιων τουριστών, ενώ περίπου 1 εκατομμύριο έλληνες βγαίνουν ήδη (οι περισσότεροι για τουρισμό) σε ξένες χώρες. Παράλληλα θεσμικές και άλλες αλλαγές όπως η μείωση των ωρών δουλειάς, το πενθήμερο, η γενίκευση των τεσσάρων εβδομάδων διακοπών, ο κοινωνικός τουρισμός, οι διευκολύνσεις για τους νέους και η αυξανόμενη αστυκοποίηση του πληθυσμού διευρύνουν το έδαφος για την τουριστική ανάπτυξη.

Μ' αυτή την έννοια λοιπόν μπαίνουμε σε μια εποχή που ο τουρισμός τείνει να μεταβληθεί

—ιδιαίτερα σε μια εποχή οικονομικής κρίσης— στον πιο δυναμικά αναπτυσσόμενο τομέα της ελληνικής οικονομίας και σύντομα θα έχει ξεπεράσει την οικοδομή σαν πρώτος τομέας απασχόλησης και παραγωγής εισοδήματος. Γιατί εκτός από τους 100 χιλιάδες εργαζόμενους άμεσα σε ξενοδοχεία, κάμπινγκ, τουριστικά καταλύμματα κλπ., ο τουρισμός έχει τεράστιες επιδράσεις στην συνολική απασχόληση —εμπόριο, κατασκευή ξενοδοχείων και κύρια δεύτερης κατοικίας— και προφανώς διευρύνει και την συνολική παραγωγή ειδών που καταναλώνονται από τους τουρίστες. Για να αφήσουμε βέβαια τις φοβερές πολιτιστικές συνέπειες του εξευρωπαϊσμού και της πολιτιστικής ομοιομορφίας.

Η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ στον μόνο τομέα που τα πήγε σχετικά καλά, ακριβώς γιατί το μόνο που έκανε ήταν να υποτιμάει τη δραχμή, ήταν ο... τουρισμός. Αυτοί που κατηγορούσαν την δεξιά ότι πρόκειται να κάνει τους Έλληνες... γκαρσόνια είναι το μόνο που κάνουν, ενώ η δεξιά έκανε και καμιά βιομηχανία! Γι' αυτό και Δωδεκάνησα, Κρήτη (και μάλιστα Ηράκλειο και Λασήθι) Κέρκυρα, Λευκάδα και όλα τα τουριστικά νησιά έδωσαν στις εκλογές συντριπτική πλειοψηφία υπέρ του ΠΑΣΟΚ! Ζήτω το τουριστικό ΠΑΣΟΚ.

Ας είναι πάντως. Σημασία έχει ότι στον τομέα του ελεύθερου χρόνου και ειδικότερα του τουρισμού και των διακοπών έχουμε μια τεράστια συσσώρευση κεφαλαίου, μια επέκταση των τουριστικών δραστηριοτήτων μέχρι το τελευταίο χωριό της Ελλάδας, μια διείσδυση των εμπορευματικών σχέσεων παντού, δημιουργία οδικού δίκτυου προσπέλασης και στην τελευταία καλύβα.

Η ΕΛΛΕΙΨΗ ΑΓΩΝΩΝ

Ενώ λοιπόν ο ελεύθερος χρόνος μεταβάλλεται σε εμπόρευμα, ενώ επεκτείνεται η απασχόληση, οι αγώνες γύρω απ' αυτό το ζήτημα είναι σχεδόν ανύπαρκτοι. Οι κλειστές παραλίες, οι μολυσμένες θάλασσες, τα ξενοδοχειακά συγκροτήματα στις ωραιότερες θέσεις, η φοβερή εμπορευματοποίηση των πάντων, όλα αυτά παραμένουν άθικτα, και βέβαια οι φοβερές συχνά συνθήκες μαύρης δουλειάς στην τουριστική βιομηχανία. Το πολύ-πολύ ο χώρος μας επιλέγει την προσωπική λύση της ανακάλυψης καινούριων και άγνωστων γι' αυτούς διακοπές, μακρυά από τον μαζικό και εμπορευματοποιημένο τουρισμό. Είναι όμως προφανές πως αυτή η λύση δεν αρκεί, πρώτα γιατί σημαίνει τον περιορισμό μας σε ένα συγκεκριμένο χώρο νεολαίας και για πολλούς ακόμα λόγους. Ας δούμε μερικούς.

Α. Πίσω από τον τουρίστα που ανακαλύπτει νέες και «απροσπέλαστες» ακτές έρχεται το εμπόριο, μετά από μερικά χρόνια πίσω μας θα έχει έρθει το τουριστικό συγκρότημα, το κάμπιγκ, το ξενοδοχείο, και θα αναγκαστούμε να καταφύγουμε σε νέες όλο και πιο απομακρυσμένες περιοχές. Λειτουργούμε κατά κάποιο τρόπο σαν οι αθέλητοι προπομποί του κεφαλαίου. Το ζήτημα είναι πια ν' αρχίσουμε να οργανώνουμε μια αντίσταση στην ίδια την εμπορευματοποίηση των χώρων που ζούμε, το άνοιγμα των πλαζ, εδώ, το χτύπημα εκείνων που μολύνουν, την διεκδίκηση της επέκτασης του κοινωνικού τουρισμού σε ξενοδοχεία και τουριστικά καταλύμματα. Οι αγώνες που έχουν γίνει σε ξένες χώρες πάνω σ' αυτό το θέμα θα μπορούσαν να μας εμπνεύσουν! Αγώνες ενάντια στις κλειστές πλαζ στην Γαλλία μετά το '68, ενάντια στους κοτεράκηδες και τον αποκλεισμό των λαϊκών μαζών από τις διακοπές. Αγώνες που στην Ιταλία πήραν και τη μορφή της εισβολής «γυμνιστών» στις καθώς πρέπει πλαζ, κλπ.

Β. Το αποφασιστικότερο όμως ζήτημα είναι το χτύπημα της αντίληψης του διαχωρισμού του χρόνου σε «εργάσιμο» και σε «ελεύθερο», τέτοιον που επιβάλλει το κεφάλαιο, και το καθεστώς της καταναγκαστικής εργασίας. Σύμφωνα μ' αυτή τη λογική ο χρόνος της καταναγκαστικής εργασίας δεσμεύει και πρέπει να δεσμεύει την δημιουργικότητα του ανθρώπου, ενώ ο χρόνος του τουρισμού, και ο ελεύθερος χρόνος γενικώτερα πρέπει απλά να είναι χρόνος, ανεργίας, χρόνος απλής κατανάλωσης εμπορευμάτων, και επομένως εμπόρευμα με τη σειρά του. Είναι προφανές πως όσο και αν επεκτείνεται ο ελεύθερος χρόνος, αν μένουμε σε μια καταναλωτική αντίληψη του, δεν είναι δυνατό να υπάρξει ανατροπή των νόμων του κεφαλαίου. Η ανατροπή των νόμων του κεφάλαιου σημαίνει την άρνηση της ταύτισης ανθρώπινης δημιουργικότητας και καταναγκαστικής εργασίας, σημαίνει την σταδιακή μεταβολή του ελεύθερου χρόνου σε αποφασιστικό τομέα δημιουργικότητας και παραγωγικότητας του ανθρώπου έξω από το κύκλωμα του εμπορεύματος, την μεταβολή του ελεύθερου χρόνου σε αποφασιστικό χώρο αυτοαξιοποίησης των ανθρώπων. Πράγμα που σημαίνει μια νέα αντίληψη για τις διακοπές. Να μην νοούνται πια μόνο σαν εποχές του far niente, αλλά σαν στιγμές δημιουργικότητας, όχι μόνο μέσα από την επαφή με τη φυση που είναι αποφασιστικό στοιχείο για την ολοκλήρωση του ανθρώπου, αλλά σαν στιγμές γνώσης, παιχνιδιού, παραγωγής ακόμα, έξω από το εμπορικό κύκλωμα. Σε μια τέτοια κατεύθυνση η δημιουργία κάμπιγκ διακοπών για νέους, αυτοδιαχειριζόμενων από όλους, όπως έγινε για παράδειγμα από το ΕΠΟΙΖΩ πριν από χρόνια, όπως σχεδιάζεται από το «τα θέλουμε όλα» και τους νέους της Αμαλιάδας, ή από την Οικολογική κίνηση Θεσσαλονίκης είναι ένα βήμα σ' αυτή την κατεύθυνση. Και να μην ξεχνάμε ότι το κεφάλαιο προχωράει και σ' αυτή την κατεύθυνση. Το Club Mediteranné του σοσιαλιστή Trigano που έχει επεκταθεί στις 5 ηπείρους έχει ακριβώς περάσει σε μια τέτοια αντίληψη για τις διακοπές· στη διάρκεια τους οργανώνει σεμινάρια γύρω από διάφορα θέματα, μικροϋπολογιστές, νέες τεχνολογίες, χειροτεχνία κλπ. Το κεφάλαιο μπορεί να κάνει εμπόρευμα ακόμα και την ανάγκη να σπάσει ο διαχωρισμός παραγωγικού χρόνου και ελεύθερου χρόνου, την ίδια στιγμή που εμείς κινούμαστε ανυποψίαστοι στο χώρο του «ελεύθερου χρόνου».

Εξωτερικός Τουρισμός

Η χώρα του ήλιου, της καταγάλανης θάλασσας, των πανέμορφων ακτών, τα γραφικά αιγιοπελαγίτικα νησιά, οι φτηνές διακοπές, η ελληνική φιλοξενία κ.ά., κ.ά., είναι συνώνυμα των διακοπών στην Ελλάδα για τους ξένους. Ευκαιρία για πολλά λεφτά με λίγα έξοδα, για εκμετάλλευση, για «καμάκι» για χρυσές δουλειές με καμιά κομπίνα κλπ. είναι ο ξένος, κύρια, τουρισμός για τους έλληνες «επιχειρηματίες». Ευκαιρία για εισροή ξένου συναλλάγματος, για κερδοφόρες επενδύσεις, για «αξιοποίηση» του τόπου μας, για μείωση της ανεργίας μέσω της μαύρης δουλειάς στα τουριστικά επαγγέλματα κ.ά. είναι ο τουρισμός για το Κράτος. Όλοι λοιπόν, λίγο ή πολύ, προσβλέπουν στον τουρισμό για να λύσουν τα προβλήματα τους. Από τους ατζεντήδες και τους λατίνους εραστές ως τον ΕΟΤ και το Κράτος.

Ας αφήσουμε τις διακοπές λοιπόν σαν «ιδέα», σαν διασκέδαση, σαν επαφή με τη φύση και ας τις δούμε σαν επιχείρηση, και μάλιστα σαν κερδοφόρα επιχείρηση, που εμπορευματικοποιεί τα παραπάνω, και όχι μόνο αυτά, και παράγει κεφάλαιο απ' αυτά. Αρχικά θα σταθούμε στον ξένο τουρισμό.

Η Ελλάδα σαν τόπος διακοπών

Η Ελλάδα λόγω της γεωγραφικής θέσης που κατέχει, του κλίματος και της γεωφυσικής διαμόρφωσης ήταν τόπος που αποτελούσε χώρο αναψυχής για τους ξένους. Ήδη από τα πρώτα χρόνια στης Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας ήταν κέντρο παραθερισμού και κουλτούρας για Ρωμαίους στρατηγούς, πολιτικούς, διανοούμενους, πλούσιους έμπορους και γενικά για την ελίτ της Ρώμης. Από τότε διατηρείται μια παράδοση που συνεχίζεται με αύξοντα αριθμό μέχρι σήμερα.

Πριν ακόμα τον Β' παγκόσμιο πόλεμο χιλιάδες αλλοδαποί έρχονταν στην Ελλάδα (1938: 90.333). Μετά τον πόλεμο και τον εμφύλιο όταν η Ελλάδα αρχίζει να γνωρίζει μια καπιταλιστική ανάπτυξη, αναπτύσσει πολλές οικονομικές δραστηριότητες. Είναι ακριβώς το διάστημα εκείνο (1952-63) που η Ελλάδα αρχίζει να οργανώνεται σα σύγχρονο κράτος. Η αγροτική παραγωγή διπλασιάζεται, η βιομηχανική παραγωγή αυξάνεται κατά 100%, το ακαθάριστο εθνικό εισόδημα αυξάνεται εντυπωσιακά. Βέβαια τα προβλήματα για τον ελληνικό καπιταλισμό δε θα αργήσουν να φανούν όμως απο εκείνη την περίοδο, αρχίζει ο τουρισμός να διαφαίνεται σαν μια αύξουσα πηγή εσόδων για το ελληνικό κράτος. Από το 1963 ο αριθμός των ξένων τουριστών που επισκέπτονται την Ελλάδα αυξάνεται σταθερά. Ενδεικτικά αναφέρω κάποιους αριθμούς ξένων επισκεπτών:

1963:	716.126
1970:	1.500.577
1975:	3.108.082
1979:	5.798.360
1982:	5.463.860
1984:	6.000.000

Προτού προχωρήσουμε έχει σημασία ν' αναφέρουμε ότι παράλληλα με την αύξηση του ξένου τουρισμού, αυξάνεται και ο ελληνικός (εσωτερικός) τουρισμός.

Ευνόητο είναι ότι η τουριστική κίνηση αυξάνεται τους καλοκαιρινούς μήνες. Ενώ λοιπόν υπάρχει τουριστική κίνηση σ' όλη τη διάρκεια του χρόνου, ο μεγαλύτερος αριθμός ξένων έρχεται από το Μάη ως τον Σεπτέμβρη. (Το 1982 μήνας αιχμής ήταν ο Ιούλης: 1.045.633 ξένοι).

Η επιλογή της Ελλάδας σαν τόπος θερινών διακοπών για τους ξένους (κύρια τους Ευρωπαίους) είχε σημαντικές επιπτώσεις σ' όλες εκείνες τις δραστηριότητες που πλαισιώνουν, θα λέγαμε, τον τουρισμό. Αυτές οι αλλαγές ήταν ιδιαίτερα έντονες στα νησιά μια και αποτελούν τους χώρους που προσελκύουν τους ξένους. Μια ματιά στις αλλαγές (οικονομικές, οικοδομικές, πολιτιστικές...) που συνέβησαν στα νησιά είναι αρκετή. Παντού ξεφύτρωσαν εστιατόρια, ξενοδοχεία, κάμπινγκ, ντισκοτέκ, μπαρ, τα σπίτια γέμισαν από Rent rooms, μαγαζιά ειδών «λαϊκής τέχνης» κατάκλυσαν κάθε γωνιά και ο χορός καλά κρατάει....

Τα στοιχεία του ΕΟΤ για το 1982 για 4.307 χώρους διαμονής δηλαδή ξενοδοχεία, πανσιόν, ξενώνες κλπ. (4105 για το 1981) και βέβαια αν προσθέσουμε σ' αυτά τα ενοικιαζόμενα δωμάτια και τους «παρανόμους» (ιδιωτικές κατοικίες που νοικιάζουν δωμάτια «κρυφά» από τον ΕΟΤ) τότε ξεπερνάμε τις 200.000. Ήδη το 1981 τα «επίσημα» ενοικιαζόμενα δωμάτια ήταν 90.464.

Στον τομέα της κατοικιας κυριολεκτικά οργιάζει το «δαιμόνιο» του Έλληνα. Νοικιάζονται δωμάτια βρώμικα, χωρίς μπάνιο, με σακατεμένα έπιπλα, χωρίς τις στοιχειώδεις ανέσεις, σε τιμές παράλογες. Κύριος στόχος των φιλόξενων «επιχειρηματιών» είναι οι ξένοι τουρίστες που, είτε λόγω άγνοιας είτε λόγω ανάγκης, υπόκεινται σε μια άγρια εκμετάλλευση. Ίσως λοιπόν το εύκολο και γρήγορο κέρδος από τον τουρισμό του πληθυσμού των νησιών. Δουλεύουν στην τουριστική περίοδο (Μάης - Σεπτέμβρης) εξασφαλίζοντας τέτοια κέρδη, που τους επιτρέπουν να τη βγάζουν την υπόλοιπη περίοδο κάνοντας ταυτόχρονα και κάποιες «επενδύσεις» (χτίζουν κανένα καινούριο ξενώνα, κανένα μπαρ κλπ.).

Πολλές λοιπόν τουριστικές περιοχές (κύρια τα νησιά) τείνουν να αποκτήσουν τον ίδιο μόνιμο πληθυσμό μ' αυτόν που είχαν, προτού αρχίσει η μεγάλη πορεία προς τις πόλεις. Ήδη η Κρήτη έχει ξεπεράσει τον πληθυσμό που είχε το 1961, αλλά και άλλα καθαρά τουριστικά νησιά (που δεν έχουν άλλες πηγές εσόδων από τον τουρισμό όπως έχει η Κρήτη) έχουν τις ίδιες τάσεις όπως τα Δωδεκάνησα, με πρωτοπόρο τη Ρόδο, οι Κυκλάδες κλπ. Ο τουρισμός σε όφελος της αποκέντρωσης, όπως θα έλεγαν κάποιοι.

Τα παραπάνω πιστεύω ότι επιβεβαιώνονται κι από ένα άλλο στοιχείο: την οικοδομική δραστηριότητα. Έτσι αν παρατηρήσουμε το ποσοστό αύξησης των οικοδομών από το 1976 και έπειτα, θα βρούμε πιο γρήγορη ανοικοδόμηση στα νησιά του Αιγαίου παρά π.χ. στη Θεσσαλία που έχει μεγαλύτερη έκταση. Τις επιπτώσεις, εκτός όλων των άλλων, της γρήγορης ανοικοδόμησης (βλ. άναρχης) της έχουμε δει και είναι γνωστές: καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος, έλλειψη χωροταξίας και ρυμοτομίας, αυθαίρετα κτλ.

Ο εξωτερικός τουρισμός και οι επιδράσεις του στην ελληνική πραγματικότητα

Μια χώρα χωρίς μεγάλη οικονομική ανάπτυξη, με συνεχείς πολιτικές περιπέτειες, σαν την Ελλάδα που βρίσκεται στο μεταίχμιο Ανατολής και Δύσης, στη μέση δύο κόσμων (διαφορετικών από οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική άποψη) δε θα μπορούσε να μείνει ανεπηρέαστη από την εισβολή του ξένου τουρισμού. Τα προβλήματα όμως δεν είναι πως θα μείνει ανεπηρέαστη, που εμείς δεν το θέλουμε, αλλά πως θα μπορέσει να «χωνέψει» δημιουργικά χωρίς να αφομοιωθεί, χωρίς να αλλοιωθεί και να χάσει τις ιδιαιτερότητές της.

Για να μπορέσουμε να προσδιορίσουμε καλύτερα τις επιδράσεις θα ήταν σκόπιμο να δούμε την εθνικότητα των ξένων τουριστών. Όπως είδαμε πιο πάνω το 1982 είχαν επισκεφτεί την Ελλάδα 5.463.860 αλλοδαποί. Η συντριπτική πλειοψηφία τους ήταν Ευρωπαίοι, 4.115.352 τουρίστες.

Απ' αυτούς μόνο 614.719 προέρχονταν από την Α. Ευρώπη (δεν συμπεριλαμβάνονται στοιχεία για Τσέχους και Ανατολικογερμανούς). Από τους τουρίστες της Δ. Ευρώπης ένα μεγάλο ποσοστό είναι Άγγλοι (1.022.692), ακολουθούν οι Γερμανοί (606.043) ενώ τρίτοι είναι οι Γιουγκοσλάβοι (537.553!) Πρέπει να προσθέσουμε και το μεγάλο αριθμό αμερικάνων τουριστών από τις ΗΠΑ:
330.000.

Ο ερχομός ξένων τουριστών στην Ελλάδα, παρουσιάζει σταθερή άνοδο, από τη μεταπολίτευση μέχρι σήμερα, γεγονός που ισχύει περισσότερο για τους Βόρειους παρά τους Νότιους Ευρωπαίους. Μερικά στοιχεία:

	1976	1982
Αυστρία	126.290	144.032
Δανία	74.729	148.100
Ολλανδία	100.425	139.286
Ισπανία	26.659	27.331
Πορτογαλία	5.383	5.305

Οι μόνοι των οποίων ο αριθμός επισκεπτών τα τελευταία χρόνια μειώνεται, είναι οι προερχόμενοι από τις ΗΠΑ (1979: 601456, 1981: 321.081).

Κάθε καλοκαίρι (και όχι μόνο τότε) ερχόμαστε σε επαφή με χιλιάδες δυτικοευρωπαίους τουρίστες, που συνήθως προέρχονται από την κεντρική και τη βόρεια Ευρώπη. Τουρίστες από διαφορετικά κοινωνικά και οικονομικά περιβάλλοντα, με διαφορετική κουλτούρα και τρόπο ζωής, έρχονται σε συνάντηση ή σύγκρουση μ' αυτό που με λίγα λόγια θα ονομάζουμε ελληνικό τρόπο ζωής. Είναι φυσικό ν' αλληλοεπηρεάζονται, ν' αλληλοδιαμορφώνονται. Και φτάνουμε έτσι σε κάποιο κομβικό σημείο που αναπτύσσονται δύο διαφορετικές απόψεις. Η μια λέει ότι έχουμε να κάνουμε με έναν πολιτιστικό ιμπεριαλισμό, που μας απομακρύνει από την ελληνικότητά μας, από τις ρίζες μας, που μας ενσωματώνει στον αμερικάνικο τρόπο ζωής. Η άλλη λέει ότι είναι θετική αυτή η επιρροή της Δύσης, γιατί «ανήκομεν εις την Δύσιν», γιατί έχουμε περισσότερα κοινά στοιχεία με τους δυτικοευρωπαίους παρά με τους Ανατολίτες, ότι έτσι εξευρωπαϊζόμαστε κλπ.

Αυτές οι απόψεις δεν είναι μόνο μονομερείς και λανθασμένες. Είναι διαποτισμένες από την ιδεολογία της «ψωροκώσταινας». Πιστεύουν ότι η Ελλάδα είναι σαν τις «μωρές παρθένες» που πότε τις ξελογιάζει ο ένας και πότε ο άλλος, οπότε για να μην ξεπέσουν εντελώς αναλαμβάνουν να τις προφυλάξουν οι λογής λογής διανοούμενοι. Η Ελλάδα δεν έχει και δε μπορεί ν' αποκτήσει δικό της αυτόνομο πρόσωπο, δικό της στίγμα, οπότε αυθαίρετα αναλαμβάνουν να της το δώσουν οι δημοσιογράφοι, οι κοινωνιολόγοι, οι καλλιτέχνες που συνήθως βιάζουν, παραμορφώνουν την πραγματικότητα για να μας πείσουν ότι έχουν δίκιο.

Δεν πιστεύουμε ότι αυτή η συνεχής επαφή με τους τουρίστες είναι καταστροφική ή είναι θεόσταλτη. Εδώ έχει περισσότερη σημασία να δούμε –και τελικά εκεί κρίνεται η θετική ή η αρνητική επίδραση– πως αντιμετωπίζει, πως στέκεται ο έλληνας απέναντι σ' αυτά τα ερεθίσματα. Προτού όμως φτάσουμε σ' αυτό ας δούμε τι «φέρνει» μαζί του ένας τουρίστας από τη Δ. Ευρώπη.

Σε καιρούς που η πολιτιστική και η κοινωνική ανάπτυξη στην Ελλάδα ήταν σε πολύ χαμηλότερο βαθμό απ' ότι έξω (κύρια στη διάρκεια της χούντας) η επαφή με τους ξένους, και κύρια με τους νέους, ήταν καθοριστική και είχε μεγάλη σημασία για τα όποια κινήματα (πολιτικά ή κοινωνικά) αναπτύχθηκαν εδώ. Όταν στην Ελλάδα βασίλευε η μπότα του συνταγματάρχη, ο πουριτανισμός, η λογοκρισία, η πολιτιστική οπισθοδρόμηση στην Ευρώπη άλλαξε ένα σκηνικό που είχε κυριαρχήσει επί δεκαετίες. Με διάφορους παράνομους τρόπους και με την επαφή με τους ξένους ακούσαμε για το '68, για το Γκεβάρα, για τους χίππυς, για τη ροκ μουσική, για το φεμινιστικό κίνημα και ένα σωρό άλλα πράγματα. Βέβαια σήμερα οι καταστάσεις είναι διαφορετικές αλλά σίγουρα μέσα από αυτό το μπλέξιμο εθνικοτήτων, νοοτροπιών, ιδεολογιών διαμορφώνεις και διαμορφώνεσαι ανακαλύπτεις της μοναδικότητα σου αλλά και την παγκοσμιότητά σου. Ας αναλογιστούμε κάτι: πόσοι έλληνες πριν μια δεκαετία έκαναν τουρισμό με σλιπιγκμπαγκ και ωτοστόπ και πόσοι σήμερα; Τότε ήταν λίγοι, τους αποκαλούσαν «περιθωριακούς» και «αλητοτουρίστες», ενώ σήμερα ένα μεγάλο μέρος της νεολαίας ακολουθεί αυτό το δρόμο των διακοπών.

Υπάρχει όμως και η άλλη όψη του νομίσματος. Η απάντηση του κεφαλαίου σ' αυτή την ανάπτυξη του τουρισμού ήταν η γνωστή: μετατροπή του τουρισμού σ' εμπόρευμα, της άξιας χρήσης σ' ανταλλακτική αξία. Έτσι τα υπερπολυτελή ξενοδοχεία αυξάνονταν, τα φαστ-φουντ εξαπλώνονταν από τ' αστικά κέντρα στους τόπους παραθερισμού, οι ξένες ντισκοτέκ αντιγράφονταν στα ελληνικά νησιά. Η οικολογική καταστροφή (καταστροφή φυσικών τοπίων, μόλυνση της θάλασσας, κλπ.) ήταν μια από τις επιπτώσεις. Ολόκληρα νησιά άλλαξαν όψη. Το «χρώμα» των αιγιοπελαγίτικων εξαφανίστηκε. Παραδοσιακά

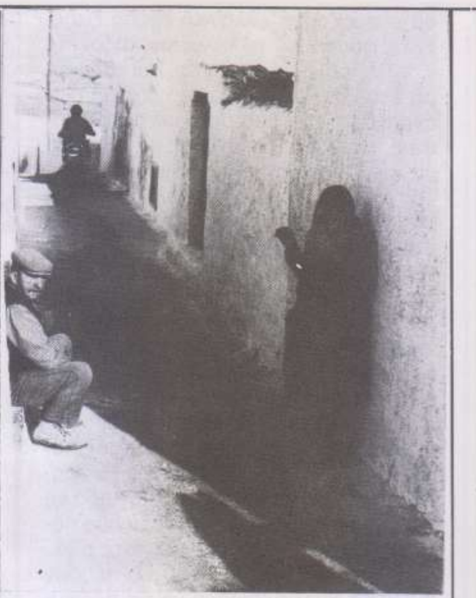

σπίτια, παλιές εκκλησίες, γραφικά καφενεία εξοβελίστηκαν (ή έγιναν μουσειακό είδος), για χάρη του κέρδους. Κάθε ίχνος παραδοσιακής οικιακής αρχιτεκτονικής εκμοντερνίστηκε ενώ είχαμε μεταφορά από τις πόλεις όλων των μηχανισμών εκείνων που εμπορευματικοποιούν τον ελεύθερο χρόνο και τη διασκέδαση.

Η τουριστική βιομηχανία είναι μια ζωντανή απόδειξη ότι το κεφάλαιο δε δημιουργείται μόνο στους χώρους παραγωγής, αλλά και στους χώρους αναπαραγωγής και κυκλοφορίας του. Το κεφάλαιο δεν μπορεί να μην καλύψει το χώρο και το χρόνο που χρησιμοποιείται για την αναπλήρωση της εργατικής δύναμης, για ξεκούραση και φυγή από την πόλη. Δημιουργεί νέες πόλεις σ' αυτούς τους χώρους όπου επαναλαμβάνεται και η εκμετάλλευση της εργατικής δύναμης, και ο καταναλωτισμός και η μιζέρια των ανθρώπινων σχέσεων.

Μ' αυτό τον τρόπο η αλλοτρίωση συνεχίζεται και βαθαίνει. Βαθαίνει από τον μιμητισμό των Ελλήνων απέναντι στους ξένους. Μιμητισμός στον τρόπο ζωής, σκέψης. Επειδή δεν έχουμε καταφέρει ν' αποκτήσουμε ένα δικό μας στίγμα, μιμούμαστε, αφομοιώνουμε, αλλοτριώνουμε. Ντυνόμαστε με την τελευταία λέξη της μόδας, ακούμε τις τελευταίες μουσικές επιτυχίες, ακολουθούμε τα κυρίαρχα ρεύματα σ' όλους τους τομείς της ζωής.

Έτσι βιώνουμε στρεβλά κάθε τι γνήσιο, ριζοσπαστικό. Η σεξουαλική απελευθέρωση στη Δύση, εδώ μεταφράστη-

κε σε «καμάκι». Το «καμάκι» που στην καλύτερη περίπτωση είναι αυθόρμητο (που οφείλεται στα ταμπού και τα σεξουαλικά κόμπλεξ που αφθονούν στην Ελλάδα) ενώ στη χειρότερη είναι επάγγελμα ή επιχείρηση. Δεν είναι σπάνιο ελληνικά τουριστικά γραφεία στο εξωτερικό να υπόσχονται στις τουρίστριες ερωτικές περιπέτειες με Έλληνες που είναι πληρωμένοι γι' αυτή τη δουλειά.

Έτσι, τη σεξουαλική απελευθέρωση ο Έλληνας θα τη βιώσει μόνο με τη ξένη τουρίστρια ενώ με την κοπέλα του θα είναι αυταρχικός και δεσποτικός.

Η παραδοσιακή ελληνική φιλοξενία έχει μετατραπεί στην καταλήστευση των τουριστών.

Οι αρνητικές επιδράσεις του τουρισμού στους Έλληνες δεν είναι μόνο αυτές. Αυτές απλώς είναι οι πιο έντονες. Είναι φανερό ότι η κυριαρχία του κεφαλαίου πάνω σ' όλες τις ανθρώπινες δραστηριότητες τις έχει εμπορευματικοποιήσει και αλλοτριώσει. Αυτό σε συνδυασμό με την ελληνική πραγματικότητα, μ' ένα λαό που δε μπορεί ν' αρθρώσει ένα δικό του, αυτόνομο λόγο πάνω σε ζητήματα καθημερινής ζωής, κουλτούρας κλπ. γεννά εκτρωματικές καταστάσεις σαν κι αυτές που είδαμε πιο πάνω. Αν είναι αναγκαίος κάποιος αγώνας για τη αυτοαξιοποίηση των ανθρώπων πέρα και ενάντια στο κεφάλαιο, για την απο-εμπορευματικοποίηση των αναγκών, άλλο τόσο είναι αναγκαίος ένας αγώνας για την έκφραση των αναγκών μας σαν μια ιδιαίτερη κοινότητα ανθρώπων, για τη δημιουργική επαφή με το ξένο πολιτισμό.

Οι ιθαγενείς κάνουν τουρισμό!

Μια πρώτη ματιά

Μετά από είκοσι και πλέον χρόνια καταπληκτικής εισροής ξένων τουριστών στη χώρα, που σα συνέπεια είχε την επέκταση του τομέα «παροχές υπηρεσιών», παντός είδους, σ' ένα πολύ μεγάλο μέρος του πληθυσμού, οι Έλληνες αρχίζουν να ανακαλύπτουν, για τους εαυτούς τους πλεον, τον τουρισμό και τις διακοπές. Τελευταία η εμφάνιση ολόκληρων οικογενειών πια, από τα μεσαία και λαϊκά στρώματα, σε τουριστικά και μη μέρη, γίνεται ολοένα και πιο συχνή.

Χαρακτηριστική είναι η πορεία που έχει διαγράψει ο εσωτερικός τουρισμός της χώρας. Το 1938 μόνο 40.777 Έλληνες διανυκτερεύουν σε ξενοδοχειακά καταλύματα σε όλη την επικράτεια. Το 1966 ο αριθμός των Ελλήνων τουριστών είχε φτάσει στις 485.250 άτομα και παρουσίασε ένα βαθμιαίο διπλασιασμό μέχρι το 1974 -864.844 ημεδαποί τουρίστες-. Το 1975 παρατηρείται μια κατακόρυφη άνοδος -1.005.820- για να φτάσουμε το 1982, όπου 1.449.480 Έλληνες χρησιμοποιούν τα ξενοδοχεία σαν τόπο διαμονής τους κατά τη διάρκεια των διακοπών. Οι προβλέψεις για τον εσωτερικό τουρισμό για το 2.000 υπολογίζουν ότι 3,4 εκατομμύρια Έλληνες θα εξυπηρετούνται από τα κύρια ξενοδοχειακά καταλύματα και 1.900.000 περίπου άτομα από τα ενοικιαζόμενα δωμάτια και σπίτια. Το σύνολο αυτό των 5,3 εκατομμυρίων -εδώ δεν υπολογίζονται όσοι θα έχουν δεύτερη κατοικία- θα αντιστοιχεί με το 60% του συνολικού αστικού πληθυσμού της χώρας.

Το ποσοστό βέβαια του εσωτερικού τουρισμού είναι ακόμα χαμηλό, για πολλούς λόγους. Κύριος παράγοντας είναι το μέχρι και πριν λίγα χρόνια, χαμηλό βιοτικό επίπεδο, που σε συνδυασμό με την πολιτική των υψηλών τιμών του ΕΟΤ, ιδιαίτερα για άτομα που ταξιδεύουν μεμονωμένα και παρουσιάζουν ψηλό δείκτη εποχιακότητας, με αποτέλεσμα να θεωρείται ο τουρισμός απογορευμένος καρπός. Ένας δεύτερος παράγοντας είναι η έλλειψη οργάνωσης και διακίνησης του εσωτερικού τουρισμού. Τελευταία παρατηρείται μια στροφή της τουριστικής πολιτικής, που υπαγορεύεται από κοινωνικο-οικονομικούς λόγους, δηλαδή η άνοδος του εθνικού εισοδήματος δημιουργεί τις προϋποθέσεις για αύξηση της κοινωνικής πολιτικής.

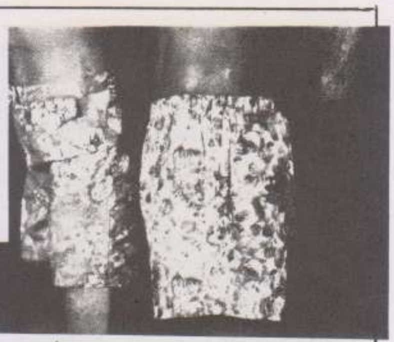
Αυτή η στροφή υπαγορεύεται επίσης και για λόγους πολιτιστικούς -άνοδος επιπέδου κοινωνικής ευημερίας και διατήρηση της εθνικής ταυτότη-

τας για λόγους συναλλαγματικούς όπως επίσης και από την ανάγκη ανακατανομής του εθνικού εισοδήματος, με στόχο την ευρύτερη περιφερειακή ανάπτυξη. Επίσης αυτή η στροφή της τουριστικής πολιτικής θεωρείται αναγκαία και εξαιτίας της άμεσης εξάρτησης του άμεσα αμειβόμενου ελεύθερου χρόνου από το κατά κεφαλή εισόδημα. Τέλος η ανάγκη τόνωσης των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων καθώς και η προσπάθεια λειτουργίας τους όλο το χρόνο, υποβοηθιέται σημαντικά και από την ανάπτυξη του εσωτερικού τουρισμού.

Παρουσιάζει λοιπόν ενδιαφέρον να δούμε πιο λεπτομερειακά τη διαχρονική εξέλιξη του φαινομένου «εσωτερικός τουρισμός», από ποια στάδια πέρασε, κάτω από ποιες συνθήκες και από ποιες πολιτικές και οικονομικές συγκυρίες διαμορφώθηκε.

Αυτό μπορούμε ευκολώτερα να το καταλάβουμε αν αναλογιστούμε την παραγωγή συνθηκών ανώτερης ποιότητας ζωής για τους κατοίκους των ΗΠΑ και της Ευρώπης μέσα από το μηχανισμό παραγωγής τουριστικών υπηρεσιών, πραγματοποιήθηκε δηλαδή μεταφορά παραγόμενης κοινωνικής ωφέλειας από το Νότο στο Βορρά.

Τα πρώτα δειλά βήματα

Η Ιστορία λοιπόν αρχίζει κύρια από το τέλος του εμφύλιου πολέμου. Τότε οι διακοπές, που ήταν βέβαια μια φοβερή πολυτέλεια, ήταν άμεσα συνδεδεμένες με την επανάκτηση ή τη διατήρηση της υγείας, πράγμα πολύ φυσικό, μετά τις κακουχίες και τον υποσιτισμό των χρόνων του πολέμου.

Ίσως ακόμα και σήμερα οι γιαγιάδες σας να σας έχουν ρωτήσει, γυρνώντας από διακοπές, πόσα κιλά πήρατε. Ένα άλλο χαρακτηριστικό των διακοπών των χρόνων εκείνων, ήταν η προτίμηση που έδειχνε η πλειοψηφία του κόσμου, για το βουνό, σαν τόπο παραθερισμού. Ένας από τους λόγους μέσω των οποίων μπορεί να εξηγηθεί αυτή η προτίμηση, είναι ότι το ξηρό κλίμα των βουνών βοηθάει στην καταπολέμηση της φυματίωσης, που τότε μάστιζε τον πληθυσμό. Επίσης θα πρέπει να κάνουμε και μια αναφορά για τη σχέση των Ελλήνων με τη θάλασσα. Εκτός από τους βουνίσιους, που οι περισσότεροί τους τότε, ίσως και να μη την είχαν ποτέ αντικρύσει, οι νησιώτες και οι κάτοικοι παραθαλάσσιων περιοχών είχαν, και εξακολουθούν εν μέρει να έχουν, μια ιδιότυπη σχέση μ' αυτή. Ενώ δηλαδή ήταν απόλυτα εξοικειωμένοι μαζί της, από τη στιγμή που θα εγκαινιάζαν μια επαγγελματική βιοποριστική σχέση με τη θάλασσα και τον πλούτο της, έπαυε αυτόματα και οποια άλλη σχέση, παιχνιδιού, ευχαρίστησης, διασκέδασης, που είχαν σαν παιδιά. Ακόμα και τώρα στα νησιά μπορεί κανείς να συναντήσει ψαράδες που δεν έχουν κολυμπήσει ποτέ σαν μεγάλοι.

Αυτή βέβαια η στάση έχει αλλάξει κατά πολύ, όπως βέβαια έχει αλλάξει και η βιοποριστική σχέση με τον φυσικό χώρο και ιδιαίτερα με τον θαλάσσιο, που έχει γίνει σχεδόν ολοκληρωτικά αντικείμενο ενός νέου εκμεταλλευτικού καταναλωτικού προτύπου.

Οι διακοπές σα προνόμιο της αστικής τάξης

Από τα μέσα της δεκαετίας του 50 μέχρι τις αρχές του 60, η κύρια ημεδαπή τουριστική δύναμη είναι η μεσοαστική και μεγαλοαστική οικογένεια. Η κύρια συσσώρευση του κόσμου παρατηρείται σε δύο ή τρία, κυρίως παραθεριστικά μέρη (Λουτράκι, Καμένα Βούρλα, Μέθανα), σχετικά κοντά στο κέντρο, την Αθήνα. Παρόμοιο φαινόμενο παρατηρείται και στη Θεσσαλονίκη. Η σύνθεση των παραθεριστών αποτελείται κυρίαρχα από μητέρες με τα παιδιά τους και από συνταξιούχους. Η επιλογή των συγκεκριμένων τόπων παραθερισμού γίνεται για δυο λόγους. Από τη μια δεν έχει ακόμα εξαλειφθεί η νοοτροπία της σύνδεσης των διακοπών με την υγεία, μόνο που αυτή έχει περιοριστεί σε ζητήματα υγείας των πιο ηλικιωμένων ατόμων της οικογένειας.

Έτσι λοιπόν οι κόρες ή οι νύφες μαζί με τα εγγόνια συνοδεύουν τα υπερήλικα μέλη σε μέρη που διαθέτουν ιαματικές πηγές και λουτρά, συνδυάζοντας ταυτόχρονα και τις διακοπές τους σε παραθαλάσσιους πια τόπους.

Ο δεύτερος λόγος αυτών των επιλογών, γίνεται και με κριτήριο την απόσταση από τα μεγάλα αστικά κέντρα, μια και οι πατεράδες και σύζυγοι καταφθάνουν συνήθως τα σαββατοκύριακα. Η έννοια των διακοπών δεν έχει γίνει ακόμη αποδεκτή από τα μικροϊδιοκτητικά στρώματα. Τέλος θα πρέπει να σημειωθεί ότι αυτού του είδους ο παραθερισμός διαρκεί αν όχι όλους τους κακοκαιρινούς μήνες, πάντως για ένα αρκετά μεγάλο διάστημα. Επίσης το κατάλυμα που οι περισσότεροι προτιμούν είναι οι πανσιόν, που διαθέτουν μια μικρή κουζίνα για πρόχειρο μαγείρεμα και μπορούν να καλύψουν και άλλες ανάγκες, μια και η πλειοψηφία των παιδιών είναι μικρής ηλικίας.

Στον αντίποδα των παραπάνω βρίσκονται οι πιο λαϊκές και εργατικές τάξεις. Η άδεια από την εργασία, όπου δεν είναι ανύπαρκτη, δεν υπάρχει η δυνατότητα να την εκμεταλλευθεί κανείς για ξεκούραση. Αντίθετα οι μέρες αυτές δουλεύονται κανονικά. Από την άλλη η συσσώρευση του πληθυσμού, που έχει αρχίσει να παίρνει διαστάσεις, κύρια στην Αθήνα, δημιουργεί και ανάγκες για αλλαγή παραστάσεων, φυγής και, διασκέδασης. Ολόκληρες γειτονιές, συνήθως, κάνουν μονοήμερες εκδρομές στις κοντινές στην Αθήνα παραλίες, με φορτηγά ή όποιο άλλο μεταφορικό μέσο. Οι νεώτεροι μπορούν να δουν παρόμοιες σκηνές στις ελληνικές ταινίες της εποχής.

Σ' αυτό το σημείο θα πρέπει ίσως να αναλυθούν οι λόγοι που οδήγησαν τον κόσμο στην επιλογή παραθαλάσσιων χώρων και γενικώτερα τη θάλασσα σαν τρόπο και τόπο αναψυχής. Μια αιτία είναι η βαθμιαία αστικοποίηση του πληθυσμού. Μέσα απ' αυτήν εκατομμύρια άνθρωποι έχασαν την επαφή τους με το φυσικό περιβάλλον, αποστασιοποιήθηκαν απ' αυτό, έπαψαν να το βιώνουν, να το δουλεύουν και να εξαρτιώνται απ' αυτό. Σαν αποτέλεσμα αυτής της αποκοπής ήρθε η καινούργια σχέση του ανθρώπου με τη φύση, που δεν είναι άλλη απ' αυτή του καταναλωτή προς το καταναλωτικό αγαθό. Έχοντας λοιπόν μια τέτοια σχέση, μπόρεσε η διαφήμιση που απευθυνόταν κύρια στους ξένους τουρίστες, να τους επηρεάσει. Η Ελλάδα, σύμφωνα, με τις διαφημιστικές μπροσούρες, είναι η χώρα του ήλιου και της θάλασσας. Οι διαφημιστικές αφίσσες παρουσιάζουν όλες τις δυνατές παραλλαγές αυτών των δύο στοιχείων με αποτέλεσμα οι «πρωτόγονοι» και συγχρόνως ιδιότυποι οικισμοί του Αιγαίου να γίνουν ο υπ' αριθμόν 1 πόλος έλξης των τουριστών. Μια λοιπόν που η Ελλάδα πουλάει κύρια ήλιο και θάλασσα θάπρεπε και οι γηγενείς κάτοικοι να σπεύσουν να γευτούν και αυτοί λίγο από τούτα.

Και έρχεται η χούντα

Τεράστια ξενοδοχειακά συγκροτήματα χτίζονται παντού. Αρχίζει η «αξιοποίηση». Δημιουργούνται τα μεγάλα και μαζικά τουριστικά κέντρα. Η «γκαρσονοποίηση» της Ελλάδας έχει πια ξεκινήσει για τα καλά.

Παράλληλα δημιουργείται ένας νέος παράγοντας, σχετικά με τις διακοπές των Ελλήνων. Τεράστιες εκτάσεις αυτήν την περίοδο, μπαίνουν στο σχέδιο πόλης ή οικοδομούνται αυθαίρετα. Ο οικοδμικός ιστός της Αθήνας μεγαλώνει ολοένα και περισσότερο και εξαπλώνεται σχεδόν σ' όλη την έκταση της Αττικής. Βέβαια ολ' αυτά τα καινούργια σπίτια, δεν αποτελούν παρά για ελάχιστους, πρώτη κατοικία. Τα περισσότερα είναι σπίτια για καλοκαιρινή διαμονή. Κάπως έτσι λοιπόν ήρθε και στην Ελλάδα ο θεσμός της δεύτερης κατοικίας.

Οι περισσότεροι βέβαια νεοοικοδομηθέντες οικισμοί είναι κτισμένοι χωρίς καμιά πολεοδομική και χωροταξική σχεδίαση. Τα οικόπεδα είναι πάρα πολύ μικρά από μισό στρέμμα έως 800 τετραγωνικά και τα σπίτια, καταλαμβάνουν συχνά το μεγαλύτερο μέρος τους. Προβλέψεις για αποχετευτικούς αγωγούς ή ύδρευση και ελεύθερους χώρους πράσινου είναι ανύπαρκτες, ιδιαίτερα σε οικισμούς που οι ιδιοκτήτες είναι από λαϊκά στρώματα.

Το πλέον χαρακτηριστικό δείγμα τέτοιου οικισμού είναι η Λούτσα, που το καλοκαίρι κατοικείται από χιλιάδες Αθηναίους.

Βέβαια οικισμοί, όπως η Βούλα, Βουλιαγμένη κλπ. που απευθύνονται σε άλλες τάξεις είναι καλύτερα δομημένες, μια και η τάση των κατοίκων τους και οι δυνατότητες τους είναι για αστικοποίηση της περιοχής και διαμονή τελικά σε μόνιμη βάση. Με αποτέλεσμα βέβαια, οι καλοκαιρινές κατοικίες, αυτών που παλιά μέναν στο κέντρο, και κατόπιν μεταφέρθηκαν στα παραλιακά προάστεια, να γίνονται ολοένα και πιο μακριά. Έτσι παρουσιάζεται πλέον το φαινόμενο, οι καλοκαιρινές κατοικίες των Αθηναίων να εκτείνονται από τη Λαμία, να φτάνουν στην Εύβοια, να έχουν κυριεύσει όλη την έκταση της Αττικής και των νησιών του Αργοσαρωνικού και να καταλήγουν στην Κορινθία και στην Αργολίδα μέχρι το Άστρος.

Και σίγουρα το φαινόμενο της ιδιοκτητικής τάσης των Ελλήνων δεν εμφανίζεται μόνο στην Αθήνα.

Από την εποχή που παύει η μεγάλη τάση συγκέντρωσης του πληθυσμού στην Αθήνα, δηλαδή γύρω, και δίνει τα σκήπτρα στις μεγάλες επαρχιακές πόλεις, παρόμοια φαινόμενα εμφανίζονται και εκεί, σε μικρότερη όμως κλίμακα, μια και αυτές δεν παρουσιάζουν την ασφυκτική όψη της πρωτεύουσας. Οι προβλέψεις για το 2.000 ανεβάζουν σε 600.000 τις καλοκαιρινές κατοικίες. Έτσι λοιπόν φτάνουμε με την επέκταση της δευτερεύουσας κατοικίας, και όχι μόνο βέβαια, στην σταδιακή μεταβολή του αγροτικού τοπίου σε αστικό.

Μια νέα αντίληψη γεννιέται

Από τη μεταπολίτευση κι έπειτα, κύρια, αρχίζει να γίνεται ολοένα και πιο έντονη η παρουσία νέων αλλοδαπών τουριστών, που ταξιδεύουν πέρα από τον «ορθόδοξο» τρόπο. Στην αρχή η ελληνική κοινωνία τους απέρριψε. Τους ονόμασε «αλητοτουρίστες», και απέδωσε σ' αυτούς την κάμψη της εισαγωγής τουριστικού συναλλάγματος των χρόνων εκείνων. Με τον καιρό όμως οι διακοπές, που γίνονται με ωτοστόπ, μ' ένα σακίδιο στην πλάτη, με ελεύθερο ή μη κάμπιγκ και κυρίως με λίγα χρήματα υιοθετήθηκε και από κάποιο κομμάτι της ελληνικής νεολαίας. Και βέβαια πέρα απ' αυτόν τον συγκεκριμένο τρόπο τουρισμού, δόθηκε το έναυσμα και το πρότυπο στην πλειοψηφία των νεαρών Ελλήνων, για να ενστερνιστεί την ιδέα των διακοπών, και ειδικότερα εκείνων χωρίς τους γονείς και λοιπούς συγγενείς. Σε πολλές οικογένειες έγιναν καυγάδες πάνω σ' αυτό το ζήτημα, μια και, όπως όλοι λίγο πολύ γνωρίζουμε, η ελληνική οικογένεια δεν δέχεται εύκολα την αυτονόμηση, ακόμα και αν αυτή αναφέρεται στο επίπεδο των διακοπών. Κατ' αυτόν τον τρόπο, οι διακοπές των νέων θεωρήθηκαν από τους ίδιους και σαν μικρή επανάσταση απέναντι στην συγκετρωτική δομή της ελληνικής οικογένειας, σαν αυτονόμηση από την υπερ του δέοντος προστατευτική «θαλπωρή» της, και λίγο σαν περιπέτεια.

...και τα μεσαία στρώματα κάνουν διακοπές

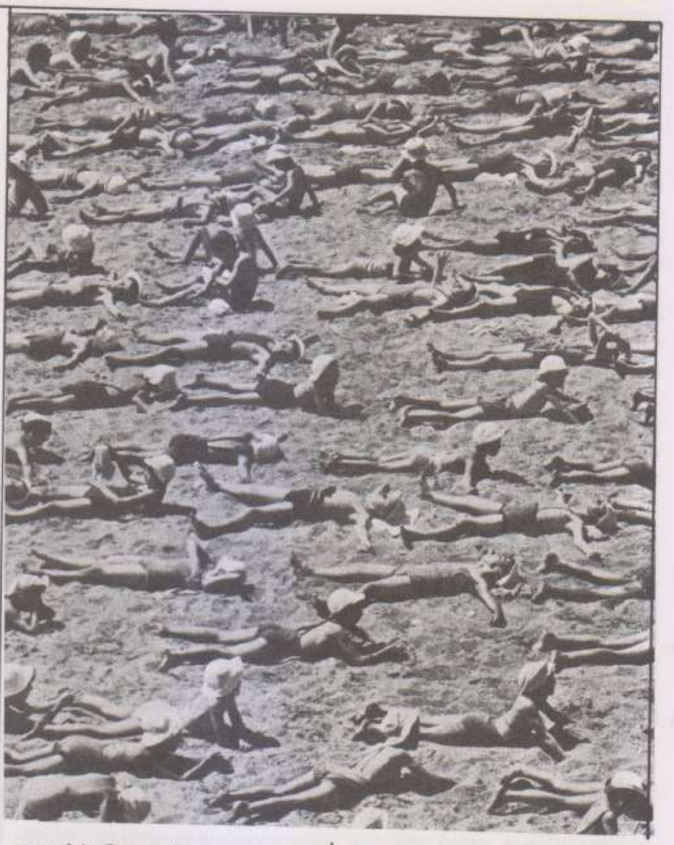
Από εκεί και πέρα ο δρόμος είχε ανοίξει. Ο κόσμος βομβαρδίζεται συνεχώς από τα μηνύματα και τις επιρροές από τα εκατομμύρια των ξένων τουριστών, από τα ίδια τα παιδιά τους, αλλά και από τον εξοντωτικό τρόπο και ρυθμό της καθημερινής ζωής του μέσα στην πόλη.

Έτσι όταν από το 1982 θεσμοθετήθηκε η άδεια του ενός μήνα με παράλληλη αύξηση του βιοτικού και καταναλωτικού επιπέδου, πολλά πράγματα άρχισαν να αλλάζουν μορφή. Την ίδια εποχή άρχισαν και οι έμποροι να κλείνουν τα μαγαζιά τους από δέκα μέρες μέχρι ένα μήνα. Άρχισε να κυριαρχεί η άποψη ότι «πρέπει να ζήσουμε όσο είναι καιρός ακόμη» και άλλα τέτοια, που τη δεκαετία του '60 ακόμα και του '70 θα θεωρούνταν σκανδαλώδη. Σιγά-σιγά η Αθήνα τα καλοκαίρια αρχίζει να παρουσιάζει όψη μεγαλούπολης δυτικοευρωπαϊκού τύπου, όπου τα πάντα σχεδόν παραλύουν.

Που πάει όμως όλος αυτός ο κόσμος που άρχισε να επιδιώκει να κάνει διακοπές; Η λύση του ξενοδοχείου είναι μάλλον απαγορευτική για μια οικογένεια ακόμα και μέσου εισοδήματος. Η καινούργια λύση είναι τα κάμπιγκ. Χιλιάδες πλέον οικογένειες ζουν στις παραλίες, σε σκηνές είτε σε οργανωμένα κάμπιγκ είτε ελεύθερα. Είναι συχνό πλέον ακόμα και το φαινόμενο ολόκληρες παραλίες να έχουν χαρακτηριστεί ως «οικογενειακες», επειδή εκεί κατασκηνώνουν πολλές οικογένειες, συχνά οι ίδιες κάθε χρόνο. Βέβαια τα κάμπιγκ είναι ακόμη λίγα μόνο 190, κυρίως στην Πελοπόννησο (60) και στη Μακεδονία (40), και για την κάλυψη των ξένων τουριστών. Ανατρέχοντας όμως στα προγράμματα του ΕΟΤ και άλλων συναφών οργανισμών, οι στόχοι είναι η έλξη χρηματικά υψηλών τάξεων ξένων τουριστών με την αναβάθμιση των τουριστικών εγκαταστάσεων και υπηρεσιών, και από την άλλη η αύξηση φτηνών καταλυμάτων όπως και των διευκολύνσεων με σκοπό την μεγιστοποίηση του εσωτερικού τουρισμού.

Οι σχέσεις των εν τόποις χλοεροίς παροικούντων

Ένα άλλο σημείο, που θα θέλαμε να σταθούμε, είναι η διαμόρφωση των σχέσεων που αναπτύσσονται και ανάμεσα στου νέους αλλά και στις οικογένειες, που κάνουν διακοπές «κοντά στη φύση», Θα ήταν ανόητο να βαυκαλιζόμαστε λέγοντας ότι η παραμονή και διαμονή στη φύση επηρεάζει και αλλάζει τις σχέσεις των ανθρώπων μεταξύ τους. Ακριβώς γιατί αυτή η σχέση μας πια με το φυσικό περιβάλλον είναι αποσπασματική, σύντομη και αποστασιοποιημένη. Τα σκουπίδια είναι πάντα παρόντα και η αδιαφορία ως προς το πρόβλημα της ρύπανσης του περιβάλλοντος πάντα υπαρκτή. Η σχέσεις αντρών και γυναικών είναι πάντα οι ίδιες. Οι γυναίκες πλένουν, μαγειρεύουν, φροντίζουν τα παιδιά, οι άντρες ψαρεύουν, διαβάζουν εφημερίδα και παίζουν τάβλι. Οι σχέσεις με τα παιδιά είναι πάντα το ίδιο καταπιεστικές και με έντονο το στοιχείο της απογόρευσης. Οι καθημερινές απολαύσεις του χειμώνα είναι ίδιες και το καλοκαίρι, το φαγητό μέχρι σμκασμού για τους μεγαλύτερους, οι ντίσκο και τα Pub' για τους νεώτερους. Έτσι δεν είναι άξιο απορίας που ξεφυτρώνουν και στην πιο απόμερη γωνιά της υπαίθρου ντίσκο με την ένταση του ήχου τους στο μεγαλύτερο σημείο της και φαγάδικα με πλήθος κρεατικών. Δυστυχώς ή ευτυχώς αυτή είναι η νεοελληνική κοινωνία μας.

Να και ο κοινωνικός τουρισμός

Από το 83 και ύστερα ήρθε η σειρά εμφάνισης του κοινωνικού τουρισμού. Το κράτος του ΠΑΣΩΚ, σαν κράτος πρόνοιας, ήρθε να καλύψει και αυτόν τον τομέα. Η Εργατική Εστία, με επιδοτήσεις της ΕΟΚ, άρχισε να καλύπτει τις ανάγκες χαμηλών και μεσαίων μισθωτών, στο θέμα των διακοπών. Έτσι προσφέρει σε εργαζόμενους, με καθαρές μηνιαίες αποδοχές, μέχρι και 55.000 δρχ. είτε δύο τριήμερες εκδρομές, είτε μία εφταήμερη. Οι τριήμερες εκδρομές έχουν περισσότερο επιμορφωτικό χαρακτήρα, μια και καλύπτει εκτός των άλλων εξόδων -πούλμαν, μια και έχουν χαρκτήρα ομαδικών εκδρομών, διανυκτέρευση και πρωινό- και την ξενάγηση σε αρχαιολογικούς και άλλους χώρους.

Στις εφταήμερες εκδρομές η εργατική εστία επιδοτεί ξενοδοχεία, που είναι συνήθως συμβεβλημένα με τον ΕΟΤ, Α΄ και Β΄ κατηγορίας με 700-750 δρχ το βράδυ. Ο εργαζόμενος πληρώνει μια εισφορά 300-400 δρχ. που περιλαμβάνει διανυκτέρευση, μεσημεριανό και πρωινό. Επίσης υπάρχει έκπτωση 20% στα πλοία και στα αεροπλάνα -σ' αυτά εκτός Ιουλίου και Αυγούστου- και 50% στο σιδηρόδρομο και τα λεωφορεία. Τέλος με αυτό το πρόγραμμα η είσοδος είναι δωρεάν στα μουσεία και τους αρχαιολογικούς χώρους. Οι εργαζόμενοι στην επαρχία που επισκέπτονται μ' αυτόν τον τρόπο την Αθήνα, έχουν δωρεάν είσοδο στα φεστιβάλ του ΕΟΤ. Υπάρχει επίσης η δυνατότητα σε άτομα που δεν δικαιούνται του προγράμματος του κοινωνικού τουρισμού, αλλά συνοδεύονται από κάποιον με κουπόνια να έχουν έκπτωση 22%-30% στα ξενοδοχεία.

Ο δεύτερος φορέας του κοινωνικού τουρισμού είναι βέβαια το υφυπουργείο Νέας Γενιάς. Το πρόγραμμα μπήκε πρώτη φορά σε εφαρμογή το καλοκαίρι του 1983 και είχε δυνατότητα κάλυψης 20.000 θέσεων σε 14 εστίες του Εθνικού Ιδρύματος Νεότητας. Απ' αυτή καλύφθηκαν περίπου οι μισές. Το 1984 το πρόγραμμα περιελάμβανε διακοπές και κατά την περίοδο των γιορτών του Πάσχα. Επίσης στις 16, πλέον, Εστίες, προστέθηκαν και έξη κάμπιγκ του ΕΟΤ. Το κόστος του προγράμματος ανήλθε στα 65.000.000 δρχ περίπου και η δυνατότητά του ήταν περίπου για 60.000 θέσεις, που καλύφθηκαν σχεδόν όλες.

Το πρόγραμμα του 1985 προβλέπει την παροχή δυνατότητας διακοπών σε 100.000 νέους και ο προϋπολογισμός του ανέρχεται στα 280.000.000 δρχ. από τα οποία τα 180.000.000 αποτελούν τη συμμετοχή του υφυπουργείου. Στο νέο πρόγραμμα περιλήφθηκαν ήδη χειμερινές αλλά και ανοιξιάτικες διακοπές. Στο καλοκαιρινό πρόγραμμα, δυναμικότητας 60.000 θέσεων για νέους από 18 έως 35 χρόνων, περιλαμβάνονται και τρία ειδικά προγράμματα, α) **διακοπές και υγεία,** με μαθήματα γύρω από την υγιεινή διατροφή και τις πρώτες βοήθειες, β) **διακοπές και τέχνη,** με σεμινάρια σε θεωρητικό αλλά και πρακτικό επίπεδο, και γ) **νέοι και θάλασσα,** σε μια προσπάθεια εξοικείωσης των νέων με το κολύμπι και τα ναυτικά αθλήματα.

Θα ήταν λάθος μας να φανταστούμε ότι όλα αυτά τα προγράμματα κοινωνικού τουρισμού είναι απλά και μόνο μια «ριζοσπαστική» έκφραση της πολιτικής του ΠΑΣΟΚ. Δεν θα πρέπει να ξεχάμε ότι παρόμοια, κοινωνικού χαρκτήρα, προγράμματα εφαρμόζονται εδώ και χρόνια στις δυτικοευρωπαϊκές χώρες. Ενδεικτικό της ανάγκης προώθησης τέτοιων προγραμμάτων αποτελούν οι μελέτες πάνω στον τουρισμό που έγιναν επί δεξιάς, από το γραφείο Δοξιάδη και άλλους, όπου τονίζεται ακριβώς αυτή τη αναγκαιότητα. Έτσι λοιπόν το ΠΑΣΟΚ σαν κύριος εκφραστής του κράτους-πρόνοια, ήταν υποχρεωμένο να προχωρήσει σε προγράμματα τέτοια, αύξησης του κοινωνικού μισθού. Ειδικώτερα το υφυπουργείο Νέας Γενιάς, εκτός των άλλων, έχοντας και μια πολιτική σχέση με την νεολαία προσπαθεί να ασκήσει και ένα είδος προληπτικού ρεφορμισμού και ενσωμάτωσης της.

Η γηγενής κουλτούρα και η γοητεία του εξωτερικού

Ένας άλλος αξιοπρόσεκτος τομέας της κίνησης των Ελλήνων στο εσωτερικό, που γίνεται ταυτόχρονα και για μια άνοδο του πολιτισμικού και πολιστιτικού επιπέδου είναι τα φεστιβάλ. Πέρα από τα κεντρικά φεστιβάλ -Επίδαυρος - Ηρώδειο- μπορεί κανείς να παρατηρήσει τα τελευταία χρόνια μια πληθώρα πολιτιστικών εκδηλώσεων, ακόμα και στις πιο απομακρυσμένες περιοχές της χώρας. Αυτά έχουν να κάνουν άμεσα και με την προσπάθεια προσέλκυσης κόσμου από τις γύρω περιοχές, αλλά και με μια προσπάθεια του Κόσμου να κρατηθεί «ζωντανός» στην επαρχία.

Τέλος θα θέλαμε να προσθέσουμε και δυο λόγια για την έξοδο των Ελλήνων στο εξωτερικό για τουριστικούς λόγους. Η δυτική Ευρώπη είναι ακόμα μάλλον απρόσιτη στα μεσαία και χαμηλά εισοδήματα. Προς αυτή κατευθύνονται μόνο άτομα των υψηλότερων τάξεων ολοένα, τα τελευταία χρόνια, και πιο συχνά. Ο υπόλοιπος κόσμος διοχετεύει την ανάγκη του να βγει έξω από τα σύνορα της επικράτειας του, για να νοιώσει την αίσθηση του ταξιδιού και για να δει κάτι διαφορετικό από τα ήδη γνωστά, στις ανατολικές χώρες. Και αυτό γιατί και οικονομικά είναι προσιτές αλλά και γεωγραφικά πιο κοντινές. Έχετε αναλογιστεί πόσους φίλους, γνωστούς ή συγγενείς έχετε που να έχουν ταξιδέψει μέχρι τη Βουλγαρία;

Μετά λοιπόν απ' αυτή τη σύντομη διαχρονική και σύγχρονική ανασκόπηση του «φαινομένου» «εσωτερικός τουρισμός», αποφασίσαμε, στην προσπάθεια μας να παρατηρήσουμε και να απολαύσουμε καλύτερα τα πράγματα, να πάμε σε καμια... παραλία.... Καλή ιδέα;

Ντισνεΰλαντ - Όλυμπος

Η γέννηση του μαζικού τουρισμού, του τουρισμού του γουηκέντ ξεκίνησε που αλλού παρά στις ΗΠΑ. Εκεί οι ανάγκες του μαζικού τουρισμού δεν έμειναν μόνο στην οργάνωση πλαζ, ξενοδοχείων και καζίνων στην Ατλάντικ Σίτυ και το Λας Βέγκας, πέρασαν και μέσα από την δημιουργία φανταστικών κόσμων, κόσμων του παρελθόντος, του μέλλοντος, της φαντασίας και του ονείρου. Το όνειρο αποδίδει. Και στη χώρα που αναπτύχθηκε η πρώτη μαζική βιομηχανία του ελεύθερου χρόνου, στη χώρα που γέννησε το Χόλυγουντ εμφανίστηκε και το πρώτο «πάρκο» διασκέδασης, η Ντισνεΰλαντ, ακριβώς τριάντα χρόνια πριν. Μέσα σε 30 χρόνια πέρασαν μόνο απ᾽ αυτή τη πρώτη εγκατάσταση 250 εκατομμύρια επισκέπτες. Ένας φανταστικός κόσμος όπου ο Μίκυ και ο Πλούτο ξεναγούν και κερδίζουν. Αλλά βέβαια και φοβερές επενδύσεις. Μόνο το Επκτοτ —δίπλα στην Ντισνέϋγουωρλντ της Φλόριδας στοίχισε ένα δισεκατομμύριο δολλάρια. Εκεί μπορεί κανείς να ανέβει σε μια διαστημική κάψουλα, να ζήσει σε ένα υπερμοντέρνο ηλεκτρονικό κέντρο να κατοικήσει σε ένα ιταλικό παλάτι, να επισκεφτεί ένα γιαπωνέζικο ναό να μπει σε ένα προϊστορικό δάσος και να πέσει πάνω σε ένα τεράστιο δεινόσαυρο. Που είναι πια τα λούνα παρκ! Μικρά τρένα, ποτάμια, καταρράκτες και όλα για 15 δολλάρια. Στην Αμερική υπάρχουν σήμερα 370 μεγάλα πάρκα, και 1.200 συνολικά, σε όλον τον κόσμο 450, μοιρασμένα σε 38 χώρες. Στην Αμερική απασχολούσαν το 1983 971.000 άτομα, περισσότερο απ᾽ όσο όλη η βιομηχανία και η οικοδομή στην Ελλάδα και τα έσοδά τους πέρασαν από 175 εκατ. δολλάρια το 1963 στα 580 εκατομμύρια το 1977 και στα 2,3 δισεκατομμύρια το 1983. Πρόκειται για μια επέκταση φοβερή, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια.

Στην Γερμανία είναι περίπου είκοσι, δέκα στην Ολλανδία, μόνο οκτώ στη Γαλλία και στην Ελλάδα,... κανένα.

Βέβαια η συγκέντρωση του κεφάλαιου, η εταιρεία Γουωλτ-Ντίσνεϋ απασχολεί 24 χιλιάδες άτομα έχει 1,3 δισεκατομμύρια δολλ. κύκλο εργασιών, και επεκτείνεται σε όλο τον κόσμο. Το τελευταίο του σχέδιο είναι η εγκατάσταση ενός κέντρου αξίας 3 δισεκατομμυρίων δολλαρίων στη Γαλλία σε μια συνολική έκταση 23.000 στρεμμάτων. Στη Λωραίνη ετοιμάζεται ένας κόσμος των Στρουμπφ με 3.000 απασχολούμενους όπου κανείς θα μπαίνει σε μια θάλασσα της Πολυνησίας, θα ταξιδεύει με το τρένο του Ιντιάνα Τζόουνς και θα συναντάει ένα «αυθεντικό» μαροκινό χωριό. Δίπλα στο Στρασβούργο, στη Γερμανία το Ευρόπα Παρκ προσφέρει τα πάντα από δυνατές συγκινήσεις μέσα σε χειμάρους μέχρι την ανύψωση σε ένα ύψος 70 μέτρων και την προβολή φιλμ σε διάσταση 180 μοιρών.

Ενώ η πόλη των επιστημών της Βιγέτ στη Γαλλία, προσφέρει το πιο φουτουριστικό επιστημονικό περιβάλλον με τεχνολογικά παιχνίδια, τεράστια θερμοκήπια κάτω από φουτουριστικά σχέδια. Κόστος 700 εκατομμύρια δολλάρια και 15 εκατομμύρια επισκέπτες το χρόνο μετά από μερικά χρόνια.

Να λοιπόν, που πια βαδίζουμε στην δημιουργία εργοστασίων του φανταστικού. Πραγματικός κόσμος και φαντασία διαπλέκονται. Ο ελεύθερος χρόνος γίνεται πια το νέο αντικείμενο επενδύσεων, και προσοχής των κυβερνήσεων, μπαίνουμε σε ένα κόσμο φανταστικό - πραγματικό. Το θέαμα γίνεται πραγματικότητα, το όνειρο κέρδος. Τι άλλο θα μπορούσε να ονειρευτεί το κεφάλαιο;

Και να που ένας διαφημιστής προτείνει να δημιουργηθεί μια αρχαία πόλη στον Όλυμπο —που να μπορεί να δέχεται μέχρι 20 εκατομμύρια επισκέπτες το χρόνο!

ΟΙ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ
Η άλλη όψη του νομίσματος

Ως γνωστόν, ο ελεύθερος χρόνος και ειδικότερα οι διακοπές αποτελούν έναν απ' τους σημαντικότερους τομείς αξιοποίησης του κεφάλαιου. Ιδιαίτερα στην Ελλάδα, όπου οι άδηλοι πόροι αποτελούν μιά απ' τις σπουδαιότερες πηγές εθνικού εισοδήματος ενώ οι παραγωγικές επιχειρήσεις στο βιομηχανικό κλάδο σπανίζουν, η εκμετάλλευση του τουρισμού τροφοδοτεί μια κολοσσιαία βιομηχανία της οποίας τα έσοδα ανήλθαν από 126,7 εκατομ. δολάρια το 1967 σε 1.527,2 εκατ. δολ. το 1982, ενώ οι εργαζόμενοι σ' αυτήν ανέρχονται στα 210.000 άτομα, (τη στιγμή που πριν 10 χρόνια υπολογίζονταν γύρω στις 60.000) και σύμφωνα με το πλάνο ανάπτυξης του ΕΟΤ υπολογίζεται ότι μέχρι το 2.000 ο αριθμός τους θα έχει διπλασιαστεί.

Φυσικά ο σημερινός αριθμός των εργαζόμενων στα τουριστικά και παρατουριστικά επαγγέλματα (ξενοδοχεία, κάμπινγκ, εστιατόρια, ταβέρνες, μεταφορές, γραφεία τουριστικών ειδών και ειδών λαϊκής τέχνης, ταξιδιωτικά γραφεία, κλπ.) μόνο κατά προσέγγιση μπορεί να υπολογιστεί τόσο λόγω της υψηλής εποχικότητας όσο και λόγω του ότι η μαύρη δουλειά (εξοντωτικό ωράριο, ανασφάλιστοι κλπ.) ανθεί ιδιαίτερα σ' αυτό τον τομέα και φυσικά δεν καταγράφεται στους καταλόγους ούτε της Ε.Σ.Υ.Ε. ούτε πολύ περισσότερο των ξενοδοχειακών και λοιπών τουριστικών σωματείων. Σύμφωνα με τελευταία στοιχεία του ΕΟΤ μόνο το 40% των απασχολούμενων στον τουρισμό δουλεύει μόνιμα όλο το χρόνο, ενώ ένα ποσοστό 35% εργάζεται 6-8 μήνες και τέλος το 25% όχι πάνω από 2-3 μήνες.

ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΩΝ

Ένα μεγάλο κομμάτι εργαζόμενων (γύρω στο 42%) απασχολείται στα ξενοδοχεία σε διάφορα πόστα ξεκινώντας από εκείνο της καθαρίστριας και της καμαριέρας και φτάνοντας μέχρι τα μεσαία και ανώτερα διευθυντικά στελέχη των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων. Στη συντριπτική πλειοψηφία τους έχουν κοινωνική ασφάλιση και θεωρούνται "καλά αμειβόμενοι", κύρια επειδή η υψηλή εποχικότητα του επαγγέλματος οδηγεί σε παροχή κινήτρων για την παραμονή στον κλάδο (π.χ. αύξηση 10% πάνω απ' τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας κλπ.). Παράλληλα η ανάγκη εκσυγχρονισμού και ποιοτικής αναβάθμισης των τουριστικών υπηρεσιών απαιτεί την εκπαίδευση όχι μόνο των μεσαίων και ανώτερων αλλά και των κατώτερων στελεχών. Είναι χαρακτηριστικό ότι προπολεμικά η Τουριστική εκπαίδευση περιοριζόταν σε μια βασική και στοιχειώδη εκπαίδευση είτε εργαζόμενων στα ξενοδοχεία και τα εστιατόρια είτε νέων που ήθελαν να "σταδιοδρομήσουν" στον τουρισμό, στη μοναδική — τότε — Σχολή Τουριστικών Επαγγελμάτων. Μετά το 1957 ιδρύονται άλλες 3 σχολές, ενώ στα μέσα της δεκαετίας του '70 πέρα από τις νέες σχολές που ξεφυτρώνουν, καθιερώνεται ο θεσμός της ταχύρρυθμης εκπαίδευσης κατώτερου ξενοδοχειακού προσωπικού και φοιτητών σε συνδυασμό με τμήματα μετεκπαίδευσης που στοχεύουν να συστηματοποιήσουν τις εμπειρικές γνώσεις των εργαζόμενων και να βελτιώσουν το γενικό μορφωτικό τους επίπεδο. Είναι η εποχή που ο ελληνικός τουρισμός κάνει αναπτυξιακά άλματα και άρα απαιτεί συσσώρευση γνώσεων ανάλογη για κάθε επαγγελματική βαθμίδα. Σήμερα αν εξετάσει κανείς την κατανομή των εργαζόμενων στα διάφορα ξενοδοχειακά πόστα θα διαπιστώσει ότι πρώτες σε αριθμό έρχονται οι καμαριέρες κι οι καθαρίστριες (22,5% του συνόλου) που βρίσκονται στη βάση της ιεραρχικής πυραμίδας εκτελώντας την πιο μονότονη και κουραστική χειρωνακτική εργασία στην οποία βεβαίως έχουν εκπαιδευτεί ήδη ως νοικοκυρές απ' την οικογενειακή εστία. Ακολουθούν οι σερβιτόροι, οι μάγειροι και οι λαντζέρηδες που έρχονται δεύτεροι σε ποσοστά και που η δουλειά τους είναι και πολύωρη και ιδιαίτερα εξοντωτική κύρια τις ώρες αιχμής. Έτσι περνώντας μέσα από ένα δίκτυο διοικητικών υπαλλήλων (ρεσεψιονίστ, μαιτρ, ελεγκτών, προϊσταμένων κλπ.) η εργασία "διανοουμενοποιείται" ολοένα και περισσότερο για να φτάσει στην ύψιστη βαθμίδα γνώσης και εξουσίας τους διευθυντές, κάπταιν κλπ. Φυσικά η παραπάνω αυστηρή κι άκαμπτη δομή αφορά προς το παρόν τα μεγάλα ξενοδοχειακά συγκροτήματα που αποτελούν όμως το πρότυπο των υπολοίπων.

ΞΕΝΑΓΟΙ

Ένα άλλο επάγγελμα άμεσα δεμένο με τον τουρισμό είναι το επάγγελμα του ξεναγού. Οι ξεναγοί αποτελούν το 1,73% του τουριστικού εργατικού δυναμικού και δεν δουλεύουν ποτέ ολόκληρο το χρόνο. Πάνω απ' τα 90% των ατόμων που αποφοιτούν απ' τις σχολές ξεναγών είναι γυναίκες και αυτό για πολλούς λόγους: πρώτα-πρώτα το γεγονός ότι δουλεύουν λίγους μήνες το χρόνο δεν τις απομακρύνει για πολύ απ' τον οικογενειακό τους ρόλο που θεωρείται πρωτεύων και καθοριστικός για μια γυναίκα σε σχέση με τη δουλειά που συνήθως θεωρείται συμπληρωματική εκείνης του άντρα. Κατά δεύτερον ο ρόλος της ξεναγού — θεωρούμενος ασυνείδητα σαν κάτι αντίστοιχο της οικοδέσποινας που μ' ευχαρίστηση υποδέχεται και ξεναγεί τους επισκέπτες — είναι ιδιαίτερα αγαπητός λόγω ανατροφής και κοινωνικών συνθηκών στο γυναικείο φύλο. Σήμερα απαγορεύεται να εργαστεί κάποιος ή κάποια σαν ξεναγός αν δεν έχει τελειώσει σχολή, ενώ μέχρι πρόσφατα η οικονομική κάλυψη των ξεναγών για όσο διάστημα έμεναν αναγκαστικά άνεργες ήταν αμφισβητούμενη.

ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ ΣΕ ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ, ΤΑΒΕΡΝΕΣ, ΜΠΑΡ

Ένα απ' τα λίγα τουριστικά επαγγέλματα με μόνιμη απασχόληση όλο το χρόνο είναι εκείνο του/της υπαλλήλου σε ταξιδιωτικά γραφεία. Σύμφωνα με πληροφορίες του Τ.Α.Ξ.Υ. (ταμείο ασφαλίσεως ξενοδοχουπάλληλων) για το 1978 ο αριθμός των εργαζόμενων σε ταξιδιωτικά γραφεία ήταν 3.000. Εδώ δεν υπολογίζονται οι ανασφάλιστοι — κύρια σε μικρά ταξιδιωτικά γραφεία — που το ποσοστό τους θεωρείται μικρό συγκριτικά μ' εκείνο των εργαζόμενων σε εστιατόρια, ταβέρνες, μπαρ κύρια στη διάρκεια του καλοκαιριού. Εδώ η εκμετάλλευση ξεπερνά κάθε όριο: το ωράριο συνήθως για τα γκαρσόνια αρχίζει απ' τις 9 το πρωί (αφού τα εστιατόρια λειτουργούν και σαν καφενεία το πρωί) για να τελειώσει αργά το βράδυ, με ελάχιστη ξεκούραση ενδιάμεσα, αν κόψει κάπως η κίνηση του μαγαζιού. Το ίδιο ισχύει και για τους λαντζέρηδες/λαντζέρισσες που κυριολεκτικά σκοτώνονται στη δουλειά, αρκετές φορές με εξευτελιστικά μεροκάματα· όσο για ασφάλιση ούτε λόγος να γίνεται. Η αισχρή αυτή κατάσταση βασίζεται στις πιεστικές ανάγκες όσων πάνε να εργαστούν σε τέτοια κέντρα· στην πλειοψηφία τους είναι είτε ντόπιοι που το χειμώνα κάνουν γεωργικές εργασίες είτε νέοι μαθητές ή άνεργοι είτε γυναίκες που αναγκάζονται να δουλέψουν ευκαιριακά για να ενισχύσουν το οικογενειακό εισόδημα είτε τέλος ξένοι χωρίς άδεια παραμονής και εργασίας συνήθως. Είναι στους τελευταίους που πατάνε για ευνόητους λόγους τα κάθε είδους μικρά και μεγάλα αφεντικά για να ρίξουν τα μεροκάματα. Στοιχεία για τον αριθμό των εργαζόμενων σε εστιατόρια και ταβέρνες δεν υπάρχουν· αν σκεφτεί όμως κανείς την ολοένα αυξανόμενη ανεργία καθώς και το μεγάλο ποσοστό ξένων (Πακιστανών, Τούρκων κλπ.) που κατακλύζει τη χώρα μας, τότε δεν υπάρχει αμφιβολία ότι θα πρέπει ν' ανέρχονται σ' αρκετές δεκάδες χιλιάδες. Μια ιδιαίτερη εργασιακή κατηγορία είναι εκείνοι που δουλεύουν στα αμέτρητα μπαρ, παμπ κλπ. που λειτουργούν στις τουριστικές περιοχές κύρια το καλοκαίρι. Η δουλειά αρχίζει γύρω στις 8 το βράδυ για να τελειώσει αρκετές φορές τις πρώτες πρωϊνές ώρες. Κι εδώ τα πρωτεία τα έχουν οι γυναίκες (ξένες κυρίως) οι οποίες τα "καταφέρνουν" καλύτερα σα σερβιτόρες ή μπαργούμαν στο ρόλο του αντικείμενου που μαζί με τη μουσική — φτιάχνει ατμόσφαιρα στην παμπ και κύρια στα πορτοφόλια των θαμώνων της — αρσενικών κατά πλειοψηφία. Η καθημερινή ένταση στην οποία ζει κανείς, το αδιάκοπο ξενύχτι και τα αυτονόητα "καμάκια" που ξεκινώντας απ' το πείραγμα μπορούν να φτάσουν μέχρι το βιασμό δεν μπορούν να έχουν κανενός είδους ανταλλακτική αξία όσο υψηλή κι αν θεωρείται αυτή. Ας μην ξεχνάμε παράλληλα όλο εκείνο το δίκτυο πορνείας που προωθείται τόσο στα μεγάλα ξενοδοχειακά συγκροτήματα με πελάτες πλούσιους Άραβες και άλλους αλλοδαπούς όσο και σε μπαρ, παμπ κλπ. για ντόπιους και ξένους. Η εποχιακή πορνεία στα μεγάλα τουριστικά κέντρα είναι ένα επάγγελμα ιδιαίτερα ανθηρό στη χώρα μας που εισάγει άλλωστε ένα μεγάλο ποσοστό εξωτικών γυναικών από τα σκλαβοπάζαρα της Ανατολής, πέρα βέβαια από τη διάθεση, εκμετάλλευση και πώληση Ελληνίδων και Ευρωπαίων. Ποιός αμφιβάλλει ότι η πορνεία αυτής της μορφής είναι ένα απ' τα πιο προσοδοφόρα τουριστικά επαγγέλματα;

ΠΑΡΑΓΩΓΗ - ΠΩΛΗΣΗ ΕΙΔΩΝ ΛΑΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΙΔΩΝ

Το 1978, σύμφωνα με στοιχεία του Τ.Α.Ξ.Υ. ο αριθμός των απασχολούμενων με την πώληση ειδών λαϊκής τέχνης ανερχόταν σε 3.000, ενώ με την παραγωγή ειδών λαϊκής τέχνης σε 15.000. Τα στοιχεία αυτά αφορούν μ ό ν ο τους ασφαλισμένους με μόνιμη απασχόληση όλο το χρόνο. Αντίθετα ο αριθμός των ανασφάλιστων που είτε δουλεύουν μόνο το καλοκαίρι σε μαγαζιά τουριστικών ειδών και ειδών λαϊκής τέχνης είτε κατασκευάζουν τέτοια είδη για λογαριασμό εργαστηρίων κλπ. πρέπει να είναι πολλαπλάσιος των παραπάνω αριθμών. Εδώ η μαύρη δουλειά δίνει και παίρνει, ενώ στη χειροτεχνική παραγωγή εφαρμόζεται το σύστημα του μισθού με το κομμάτι. Το εργαστήριο σου παρέχει τα υλικά που συνήθως είναι πάμφθηνα π.χ. για πήλινα βάζα πηλό και μπογιά για ζωγραφική με το κιλό απ' αυτές που βάφουν τους τοίχους! Οι αμοιβές είναι κυριολεκτικά εξευτελιστικές, ενώ πρέπει να δουλεύεις με ταχύτητα για να μπορείς να βγάλεις αρκετά κομμάτια. Στην αρχή όταν δεν έχεις ακόμα εξοικειωθεί σ' ένα γρήγορο ρυθμό δεν καταφέρνεις να βγάλεις ούτε ένα κατοστάρικο την ώρα, ενώ αργότερα φτάνεις τις 100-150 δρχ. Φυσικά τα αριστουργήματά σου ως έργα λαϊκής τέχνης θα πουληθούν σε τιμές τριπλάσιες και τετραπλάσιες του κόστους. Ένα μεγάλο ποσοστό των εργαζόμενων σ' αυτό τον τομέα είναι γυναίκες — κύρια ντόπιες κεντήστρες, υφάντρες κλπ. ή τουρίστριες που ζωγραφίζουν πήλινα, φτιάχνουν παραδοσιακά σκουλαρίκια κλπ. για λογαριασμό εργαστηρίων και αποτελούν ένα απ' τα πιο εκμεταλλευόμενα και κακοπληρωμένα κομμάτια εργατών της επιχείρησης τουρισμού.

Απ' όλα τα παραπάνω γίνεται φανερό ότι η επέκταση της τουριστικής απασχόλησης αποτελεί μέσο εκτόνωσης — έστω και εποχιακής — της ανεργίας και ιδιαίτερα όσον αφορά τα στρώματα τα πιο ευάλωτα σ' αυτήν: τους νέους, τους ξένους, τις γυναίκες. Απ' την άλλη μεριά υπάρχουν βέβαια οι μόνιμα εργαζόμενοι στα τουριστικά επαγγέλματα που θεωρούνται και είναι πιο "εξασφαλισμένοι" απ' τους πρώτους. Και στις δυο κατηγορίες όμως εμφανίζεται ένα κοινό χαρακτηριστικό: η έλλειψη συνείδησης του ατόμου σε σχέση με το ότι επιτελεί κάποια εργασία, ότι παράγει όχι κάποια υλικά προϊόντα, αλλά ξεκούραση και ψυχαγωγία για τους άλλους μέσα σε μια κοινωνία που τα πάντα τείνουν να εμπορευματοποιηθούν. Έτσι ζώντας τον ελεύθερο χρόνο των άλλων νιώθει ότι και ο ίδιος δε "δουλεύει" — παρότι οι συνθήκες εργασίας του μπορεί να είναι ιδιαίτερα σκληρές και επίπονες. Σ' αυτό συντελεί και η εσωτερίκευση απ' τη μεριά του της εικόνας που επικρατεί για ορισμένα τουριστικά επαγγέλματα σα συναρπαστικά, αφού σου δίνουν δυνατότητες γοητευτικών γνωριμιών, ταξιδιών σ' άλλα μέρη κλπ. Στην προσπάθειά του να ανταποκριθεί σ' αυτή την εικόνα και να ξεφύγει απ' το άγχος και την ένταση της δουλειάς οδηγείται πολλές φορές σ' έναν ξέφρενο καταναλωτισμό, επιστρέφοντας μ' αυτό τον τρόπο ένα μεγάλο μέρος του μισθού του στην τουριστική βιομηχανία, αυξάνοντας δηλ. στην ουσία τα κέρδη του εργοδότη του...

Μια έκθεση για τη Γυναικεία διαφήμιση

Μια απλή απάντηση σε μια προφανή ερώτηση.

Γιατί διαλέξαμε να κάνουμε μια έκθεση με κολλάζ για το συγκεκριμένο θέμα;

Η κάθε μια μας ας ρίξει μια ματιά σε όλες εκείνες τις διαφημιστικές σελίδες των γυναικείων περιοδικών και όχι μόνο. Οι δυο όψεις της ίδιας σελίδας. Από τη μια πλευρά τα θαυμα-

τουργά αντιηλιακά ή "αεράτα" λευκά εξώπλατα ρούχα μέσα σε μια πανδαισία φωτεινών χρωμάτων, και στην πίσω ακριβώς σελίδα οι συνταγές αδυνατίσματος μέσα σε χαμηλούς, ουδέτερους, ήρεμους τόνους λες και προσπαθούν να αποσιωπήσουν διακριτικά ένα μυστικό. Από τη μια το πρότυπο, που είναι φυσικά ωραίο και επιθυμητό, πλαισιωμένο από στιγμή ξενοιασιάς και ευτυχίας, και από την άλλη το προσωπικό άγχος, ο καημός, το πρόβλημα που πρέπει να διορθωθεί.

Η ύλη εκδίδεται ανάμεσα σε συγκεκριμένα χρονικά πλαίσια, από Μάϊο έως Σεπτέμβριο. Προφανής λόγος είναι η αποτελεσματικότητα του συνθήματος "ο χρόνος δεν σας παίρνει για δοκιμή" άρα καταναλώστε τα αμέσως.

Πρώτη παρατήρηση μας λοιπόν, ο έντονος πόλεμος νεύρων στον οποίο αφιερώνεται το ένα τρίτο των σελίδων του γυναικείου έντυπου.

Δεύτερη, η λειτουργία του έντυπου σαν μέσο ενημέρωσης και σαν ανάγνωσμα που διαβάζεται σε στιγμές χαλάρωσης και ξεκούρασης. Το κάθε μήνυμα περνάει μέσα από την εναλλαγή εικόνων, αβασάνιστα, δίνοντας υλικό στη φαντασία και στη φαντασίωση πάνω σε συγκεκριμένο θέμα μορφοποιώντας ένα πρότυπο.

Τρίτη και τελευταία: ο έλεγχος και η εμπορευματοποίηση χρόνου μέσα από τη διαφήμιση, πιάνοντας το σφυγμό της εποχής, την ανάγκη για ξεκούραση τις μέρες της καλοκαιρινής άδειας η διαφήμιση επιβάλει την πρέπουσα μέθοδο ζωής.

Η προσωπική εμπειρία, μας έχει διδάξει ότι τα πρότυπα συμπεριφοράς και η κοινωνική ανοχή αλλάζει και γίνεται πιο ελαστική στην περίοδο των διακοπών. Ο άφθονος ελεύθερος χρόνος, στη διάρκεια της μέρας, αφήνει ξέγνοιαστη τη φαντασία μας και ο ερωτισμός μας είναι διάχυτος. Βλέπε: το ζευγάρι στο ηλιοβασίλεμα ή τις χαρούμενες στιγμές στην παραλία και το πρόσωπο και το σώμα της γυναίκας, να μη λείπει από πουθενά.

Ο έρωτας ανήκει μόνο στη γυναίκα που είναι πλασμένη γι' αυτόν. Για να δούμε το πρόσωπο του φασισμού και του ρατσισμού δεν είναι ανάγκη να ανατρέξουμε στο παρελθόν. Γιατί έχει την απροκάλυπτη συναίνεση σε ότι αφορά τη γυναίκα.

Είναι βρώμικη. Για να εξιλεωθεί πρέπει να καταναλώνει τόνους αποσμητικών.

Το κορμί της υποβάλλεται στην ομοιομορφία της εποχής. Προετοιμασία απαραίτητη για να του επιτραπεί να ακολουθήσει το ανθρώπινο κοπάδι στις παραλίες, διψασμένο για φύση και ξεγνοιασιά.

Κάθε αμέλεια της περνάει από την αντρική ματιά και τη βάζει σε αντιζηλία με το ίδιο της το σώμα. Ο εφιάλτης της επιστήμης δίνει τις λύσεις σε όλα τα ατελή πλάσματα. Θα την κυνηγάει παντού. Τα εγγυημένα διορθωτικά της αποτελέσματα για τέλειο σώμα και νεανικό δέρμα θυμίζουν καμπάνια που υπόσχεται να εξαφανίσει τις παχουλές και τις γυναίκες που γερνούν.

Οι καταναλωτικές ανάγκες της γυναίκας, ιδιαίτερα την περίοδο των διακοπών, δεν είναι μόνο πλασματικές και χρήσιμες στην αύξηση των πωλήσεων κάποιων ειδών. Είναι πιο πολύ το πρόσωπο μιας αντροκρατικής αντίληψης που σκοπό έχει να διαιωνίζει την εκμετάλλευση και την κατωτερότητα της γυναίκας.

Γυναικείος ελεύθερος χρόνος στις διακοπές, σημαίνει ατέλειωτες ώρες πρώτα στα κέντρα αδυνατίσματος, και μην αναρωτηθείτε το γιατί.

Γυναικεία δημιουργικότητα στις διακοπές σημαίνει η φροντίδα για την καλοπέραση της οικογένειας, και μην αναρωτηθείτε το γιατί.

Και για μια γυναίκα που τολμάει να πάει μόνη διακοπές, γεγονός από μόνο του προκλητικό, υπάρχουν αρκετοί επίδοξοι εραστές και βιαστές για να της "λύσουν" το πρόβλημα που την έκανε να τριγυρνάει μόνη.

Μήπως είναι καιρός να οργανώσουμε τις διακοπές μας μ' ένα άλλο εναλλακτικό τρόπο;

ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΚΕΝΤΡΑ ΔΙΑΚΟΠΩΝ

Κείμενο γραμμένο από την ομάδα του Βιβλιοπωλείου των γυναικών, με την ευκαιρία έκθεσης κολλάζ και υλικού με θέμα "γυναίκα και διακοπές".

Μια λύση διακοπών για γυναίκες, ευρύτατα διαδεδομένη στην Ευρώπη, είναι αυτή των κάμπινγκ και των ειδικά διαμορφωμένων κέντρων-σπιτιών μόνο για γυναίκες. Οι διακοπές αυτές συνδυάζουν ξεκούραση, βέβαια, συγχρόνως με επαφή και διαβίωση με άλλες γυναίκες, συζητήσεις, δημιουργικές δραστηριότητες, καλό φαγητό και... πάρτυ.

Για πρώτη χρονιά φέτος μια παρόμοια σκέψη υπάρχει και για την Ελλάδα. Πιο συγκεκριμένα πέντε γυναίκες έχουν αποφασίσει να διοργανώσουν μια "συνάντηση" γυναικών στη Ζάκυνθο από τις 22 Ιούλη ως τις 4 Αυγούστου. Έχουν ήδη κλείσει το Πνευματικό κέντρο της πόλης γι' αυτές τις μέρες, μια και προτίθενται να διοργανώσουν κουβέντες γύρω από γυναικεία ζητήματα, όπως επίσης και προγράμματα καλλιτεχνικής-δημιουργικής έκφρασης αλλά και πρόγραμμα κίνησης και χορού. Δυστυχώς, για φέτος, δεν μπορούν να αναλάβουν την ευθύνη της διαμονής, παρά μόνο δίνοντας πληροφορίες σχετικά με σπίτια που ανήκουν σε ντόπιες και για κάμπινγκ, που έχουν ήδη συνεννοηθεί.

Στο εξωτερικό τα κέντρα τέτοιου είδους είναι πάμπολλα. Παραθέτουμε κάποιες λίγες διευθύνσεις ενδεικτικά.

Στο **Herberg Hostel for Women** το **autonome frauen zentrum** προσφέρει διαμονή και διατροφή με 55-65 δολάρια τον Ιούλιο και Αύγουστο. Μπορείτε να μάθετε περισσότερα γράφοντας στη διεύθυνση:

Autonomen frauen zentrum
Michael Gaisaimert 8
A 620 Innsburg
Austria.

Στο Αμβούργο δημιουργήθηκε ένα καινούργιο κέντρο που λειτουργεί από τον Μάρτιο ως τον Αύγουστο. Μέσα στο πρόγραμμά του περιλαμβάνονται συζητήσεις με θέμα γυναίκα και δουλειά, έκτρωση, βία στο γάμο, γυναίκες και πολιτική. Μπορείτε να τους γράψετε στο:

Women's education and holiday house
Hasenfleet 4
2171 Hamburg.

Στη Δανία υπάρχει το νησί Femo, έξω από την Κοπεγχάγη, όπου οι διακοπές είναι σε κάμπινγκ. Η διεύθυνσή τους είναι:

Foreininger Femo
Cothersgade 37
1123 Kobenhaven K
Danmark.

Για την Αγγλία υπάρχει η διεύθυνση μιας φάρμας.

Higher Kerris farm
Penzance Cornwall
England.

Τέλος στη Γαλλία υπάρχει "ταξιδιωτικό γραφείο" μέσω του οποίου μπορείτε να βρείτε γυναικείο σύντροφο για το ταξίδι σας.

Women's travel agency
16, rue Gregoire de Tours
f 75006 Paris.

Αν θέλετε περισσότερες πληροφορίες ή διευθύνσεις μπορείτε να απευθυνθείτε στο "Βιβλιοπωλείο των Γυναικών", Μασσαλίας 20 και Σκουφά, τηλ. 3611.423.

Αυτά έγραφε μια αφίσα που καλούσε στην εκδήλωση για το κυπριακό την Τετάρτη 22 του Μάη που οργάνωσε η Ομάδα Κυπρίων Θεσσαλονίκης με το περιοδικό «Αυτοδιάθεση» της Λευκωσίας.

Βέβαια είναι γνωστό ότι οι εκλογές επισπεύσθηκαν επειδή το κυπριακό περνάει μια νέα κρίσιμη περίοδο με την κρίση του ζητήματος της προεδρίας, τις προτάσεις Γκουεγιάρ, το δημοψήφισμα Ντεκτάς κλπ. κλπ.

Το άγνωστο παραμένει το τι γίνεται την Κύπρο, το ποιος τελικά ενδιαφέρεται στην επίσημη Ελλάδα για το κυπριακό, τι σημαίνει τέλος πάντων αυτός ο βραχνάς της Κύπρου μια και η σιγή που τηρήθηκε από τους μονομάχους των εκλογών υπήρξε σιωπηλοτέρα του ιχθύος...*

Η εκδήλωση είχε σκοπό να προκαλέσει μέσα στο κλίμα των εκλογών βάζοντας επί τάπητος ένα θέμα λίγο πολύ ξεχασμένο, μακρινό και μόνο όπως το κυπριακό. Έδινε για πρώτη φορά ύστερα από καιρό την ευκαιρία σε Ελλαδίτες (δεξιούς, αριστερούς, κεντρώους, εργάτες, φοιτητές, γυναίκες, άντρες, νέους, γέρους, φρικιά, τσινάρια, ταξιτζήδες, ατσίδες, διανοούμενους, αναρχικούς κτλ. κτλ...) να ακούσουν αλλά και να συμμετέχουν σε μια εκδήλωση για το κυπριακό από Κύπριους που δεν ανήκαν σε κανένα κόμμα, ούτε εκφράζονται με τους χαρακτηρισμούς: αριστερός, αριστεριστής, αναρχικός κτλ., που ωστόσο συμμετέχουν στις συσπειρώσεις.

Στην εκδήλωση που ήρθαν 130-150 άτομα προβλήθηκε βίντεο που αφορούσε τον αγώνα της ΕΟΚΑ και που είχε λογοκριθεί από το Κυπριακό κράτος για μην προκαλέσει τις αντιδράσεις των «αδελφών» Τούρκων. Λογοκρίθηκαν: η θέαση ολόκληρης της ελληνικής σημαίας και έδειχναν μόνο τον ιστό, και τα λόγια του πατέρα του αγωνιστή Κυριάκου Μάτση που σκότωσαν οι Άγγλοι: «είμαι περήφανος που πολέμησα για την ένωση».

Μετά την προβολή ο Ελλαδίτης σύντροφος Γ. Καραλιώτης είχε μια δεκάλεπτη ομιλία όπου αναφέρθηκε στην απομάκρυνση της Κύπρου από την Ελλάδα με φαινόμενα όπως το γκέττο των Κυπρίων φοιτητών, την αδιαφορία των Ελλαδιτών για το κυπριακό. Υπενθυμίζουμε ότι ο Γιάννης είχε απελαθεί από το κυπριακό κράτος πριν λίγους μήνες γιατί όπως φαίνεται οι σχέσεις του με την «Αυτοδιάθεση» ήταν επικίνδυνες για την ασφάλεια του κράτους.

Στη συνέχεια μίλησε ο σύντροφός μας Λάμπρος από την ομάδα Κυπρίων, για το ιστορικό της Ομάδας και την δουλειά της πάνω στο κυπριακό*.

Το κύριο βάρος της εκδήλωσης σήκωσε ο σύντροφος από το περιοδικό «Αυτοδιάθεση», Βάσος Φτωχόπουλος.

Στην ομιλία του που κράτησε μια περίπου ώρα, χρησιμοποίησε μια γλώσσα απαλλαγμένη από τον γνωστό διανοουμενίστικο αριστερό λόγο αποδεικνύοντας ότι μπορεί κανείς να μιλήσει απλά και να καταφέρει να δώσει πολιτικό βάρος σ' αυτά που θέλει να πει.

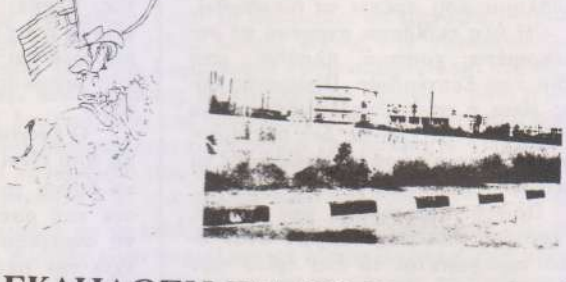
Οι θέσεις της «Αυτοδιάθεσης» είναι βέβαια γνωστές καθώς βρίσκονται αναλυτικά τόσο μέσα στις σελίδες του περιοδικού όσο και στην εκδοτική προσπάθεια του «Αιγαίου»**, αξίζει όμως να σταθούμε σε μερικά σημεία της ομιλίας του***.

Κατ' αρχήν έθιξε το ζήτημα της άποψης των Ελλαδιτών για το κυπριακό που την χαρακτηρίζει μια σχετική έως παντελής άγνοια της κυπριακής πραγματικότητας. Στη συνέχεια ανέλυσε την πραγματικότητα αυτή επιμένοντας α) στις επεκτατικές διαθέσεις της Τουρκίας, β) στις κοινωνικές συνθήκες που επικρατούν στην Κύπρο και στο ιστορικό του αγώνα για την αυτοδιάθεση-ένωση.

Κατόπιν παρουσίασε τις θέσεις των κομμάτων της Κύπρου και επιχειρηματολογώντας υπέρ του αιτήματος για αυτοδιάθεση-ένωση μέσα από τον αντικατοχικό αγώνα, τόνισε ότι το ζήτημα της Κύπρου δεν είναι τουρκο-κυπριακό, αλλά τουρκο-ελληνικό και ότι η σύγκρουση είναι αναγκαία από τη στιγμή που δεχόμαστε ότι το πρόβλημα της Κύπρου είναι πρόβλημα κατοχής.

Για την θέση της Ελλάδας είπε πως οι Ελλαδίτες πρέπει να πάψουν να βλέπουν με φιλανθρωπικά αισθήματα τους αδελφούς Κυπρίους που αγωνίζονται, γιατί ούτε το ζήτημα έχει να κάνει με συμπόνοια αλλά είναι ζήτημα επιβίωσης του ελληνισμού της Κύπρου. Το τελευταίο έχει να κάνει με την

ΠΙΣΩ ΑΠΟ ΤΗΝ «ΗΡΕΜΙΑ» ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ ΚΡΥΒΕΤΑΙ ΜΙΑ ΒΟΜΒΑ, Η ΒΟΜΒΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ
ΟΜΙΛΙΑ-ΣΥΖΗΤΗΣΗ-ΠΡΟΒΟΛΗ ΒΙΝΤΕΟ
ΤΕΤΑΡΤΗ 22-5-85
ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟ ΝΟΜΙΚΗΣ

ΟΜΑΔΑ ΚΥΠΡΙΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ «ΑΥΤΟΔΙΑΘΕΣΗ»

---

* **Μάριος Πλωρίτης «ΤΟ ΒΗΜΑ» 26-5-1985:** «Κανένα από τα κόμματα (τα δυο μεγάλα προπάντων) δεν διαφώτισε τους Έλληνες για την πραγματική θέση του Κυπριακού σήμερα (που ήταν ωστόσο, η «αιτιολογία» για τις πρόωρες εκλογές!) και για τις «θέσεις» του πάνω σ' αυτο... Κανένα δεν εξήγησε πώς σκοπεύει να χειριστεί την πολλαπλή, βαθύτατη κυπριακή κρίση -που τώρα βρίσκεται στο πιο επικίνδυνο ίσως σημείο της, καθώς οι «μεγάλοι Τρίτοι» βιάζονται να «λύσουν» το ενοχλητικό αυτό θέμα... οι Τούρκοι το «δένουν» λάου λάου με τους απανωτούς βιασμούς και τ' αλλεπάλληλα «τετελεσμένα» τους... ενώ τα κυπριακά κόμματα φροντίζουν να «δεθούν» μόνα τους χειροπόδαρα.

* Η Ομάδα δημιουργήθηκε πριν λίγους μήνες και όλα τα μέλη της μετέχουν στις συσπειρώσεις και τις αυτόνομες κινήσεις.

** «Αιγαίον», εκδοτική προσπάθεια των παιδιών της «Αυτοδιάθεσης», με αρκετές εκδόσεις.

*** Λυπάμαι πολύ, μα πάρα πολύ που δεν μπορώ να μεταφέρω εδώ το συγκινητικά ανθρώπινο ύφος, μα και το περιεχόμενο των λόγων του Βάσου.

οικονομική ευμάρειά της που, χάρις στα κεφάλαια της Αμερικής στρέφει τους Κυπρίους προς το εύκολο κέρδος, για την ζωή του στιλ «ό,τι χαρούμε τώρα, γιατί αύριο θα χαθούμε», αφήνοντας κατά μέρος κάθε αγωνιστική διάθεση.

Τελειώνοντας υποστήριξε ότι ένας αγώνας ταξικός ή αντεξουσιαστικός ή τέλος πάντων ριζοσπαστικός δεν μπορεί να νοηθεί παρά μόνο συνδεδεμένος με έναν αντικατοχικό ένοπλο αγώνα, πράγμα που υπαγορεύει η εκτίμηση της συγκυρίας στην εξωτερική πολιτική της Ελλάδας. Καμιά σημαντική αλλαγή δεν είναι νοητή στο εσωτερικό αν δεν εκλείψει ο κίνδυνος στο εξωτερικό. Μετά την ομιλία του που χειροκροτήθηκε με πολύ ζεστασιά ενώ καθ' όλη τη διάρκειά της, και παρ' όλο που ο Βάσος μιλούσε αργά, δεν ακουγόταν το παραμικρό, ακολούθησε σειρά ερωτήσεων και τοποθετήσεων.

Οι περισσότερες ερωτήσεις αφορούσαν το τι θ' απογίνουν οι Τουρκοκύπριοι σε περίπτωση που η Κύπρος ενωθεί με την Ελλάδα. Οι απαντήσεις ήταν σύντομες και αποστομωτικές: «οι Τούρκοι της Κύπρου μπορούν να γυρίσουν στα χωριά τους που είναι διάσπαρτα στο νησί και να υψώσουν την τουρκική σημαία», «είναι θλιβερό που η ελλαδική αριστερά ενδιαφέρεται για το τι θα πάθουν οι τουρκοκύπριοι (το 18%), χωρίς να ενδιαφέρεται για το τι πρέπει να κάνουν οι Έλληνες που είναι το 78%».

Η εκδήλωση εντάθηκε όταν σηκώθηκε εκπρόσωπος της ΕΔΕΚ* και, μιλώντας πάνω από μισή ώρα σα να ήταν σε δική του εκδήλωση (όχι χωρίς τη δυσφορία του κοινού), άσκησε κριτική στις θέσεις της «Αυτοδιάθεσης». Τα όσα είπε συνοψίζονται στα εξής:

- Το αίτημα του αντικατοχικού αγώνα για ένωση είναι σωστό αλλά όχι της στιγμής.
- Τώρα πρέπει να στρέψουμε την προσοχή μας στα σχέδια Γκουεγιάρ.
- Η λύση του Κυπριακού ν' αναζητηθεί μέσα από συνομιλίες όπου η στάση μας θα είναι ανυποχώρητη.

Ο Βάσος απάντησε σύντομα με δηλώσεις του Λυσσαρίδη, που όπως είπε βρίσκεται πιο μπροστά από το κόμμα του και τους οπαδούς του: «ο αγώνας πρέπει να διεξαχθεί στα πλαίσια της εθνικής ολοκλήρωσης ανυποχώρητος» και «εν ανάγκη ένοπλος». Τόνισε ακόμη ότι η ΕΔΕΚ ποτέ δε πραγματοποιεί τις «επαναστατικές» της εξαγγελίες, ούτε για αντικατοχικό αγώνα, ούτε για αμυντική θωράκιση, ούτε καν εξηγεί πώς θα είμαστε δυναμικοί στις συνομιλίες. Ο ΕΔΕΚίτης φίλος έφυγε πανικόβλητος.

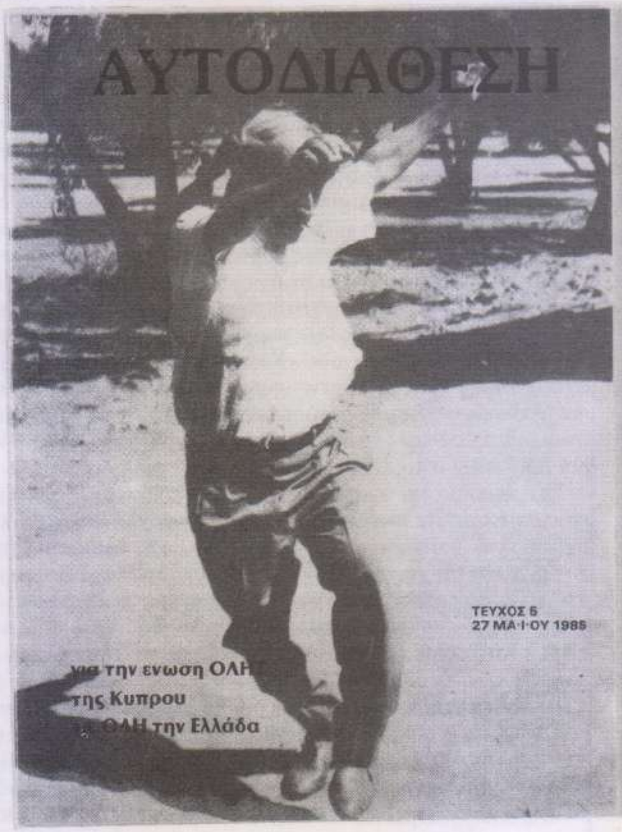
Ακολούθησε μια εισήγηση από την «Ένωση για τα δικαιώματα των Λαών», που μαζί με το περιοδικό «Πράξη» στήριξε οικονομικά και οργανωτικά την εκδήλωση. Η «Ένωση» υποστήριξε τον αντικατοχικό αγώνα για εθνική ολοκλήρωση και επέμεινε ότι το κυπριακό είναι ζήτημα που αφορά άμεσα ολόκληρο τον ελληνισμό.

Η εκδήλωση έκλεισε με δυο λόγια του Βάσου: «πρέπει νάχουμε ριζωμένο στη μνήμη μας ότι η Ελλάδα και η Κύπρος είναι ένας λαός κι ένας αγώνας κοινός».

Ομάδα Κυπρίων Θεσσαλονίκης
για την προώθηση της αυτοδιάθεση - ένωσης
της Κύπρου με την Ελλάδα

Υ.Γ. Όταν μιλούσε ο Βάσος εγώ είχα βουρκώσει, αλλά νόμιζα ότι συνέβαινε μόνο σε μένα που είχα ζήσει την καταστροφή, όταν όμως τελείωσε η εκδήλωση, μια φίλη μου είπε πως το ίδιο είχε συγκινηθεί και αυτή.

* Κόμμα της Κύπρου με πρόεδρο τον Λυσσαρίδη και τοποθέτηση ανάμεσα στο ΠΑΣΟΚ και το ΚΚΕεσ. Ο Λυσσαρίδης ήταν στον αγώνα της ΕΟΚΑ.

ΦΟΙΤΗΤΙΚΕΣ ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Ένας απολογισμός - κάποιες προοπτικές

Ας δούμε τι γινόταν έξω από μας πρώτα, ποια ήταν τα κύρια φετεινά χαρακτηριστικά του φ.κ. Αν ξαναρχίζαμε να μιλάμε για απομαζικοποίηση των κινητοποιήσεων, για τον κόσμο που έρχεται -παρακολουθεί- φεύγει αμέσως, (ακόμα και στην περίοδο πριν τις φοιτητικές εκλογές) και τα λοιπά σχετικά..., δεν θα λέγαμε βέβαια τίποτα πρωτότυπο. Κι αν πάλι οι Κνίτες πάρα τα όσα βλέπουν συνεχίζουν να θεωρούν δεξιά κινδυνολογία το να μιλάς για κρίση του φ.κ. δεν είμαστε εμείς αυτοί που θα προσπαθήσουμε να τους πείσουμε για τ' αντίθετο. Να προχωρήσουμε παρά πέρα λοιπόν: Χρονιά με έντονες πολιτικές εξελίξεις η φετινή, με το φάντασμα των εκλογών να υπάρχει συνέχεια στην ατμόσφαιρα. Απ' την άλλη ήταν μετρημένα στα δάχτυλα του ενός χεριού τα ενδοπανεπιστημιακά θέματα που προσφέρονταν για δημιουργία έντασης και για πολιτική εκμετάλλευση. Έτσι, οι κομματικές πρατάξεις έχοντας την λογική ότι κάνουν να είναι πολιτική βοήθεια σε τυχόν προεκλογική εκστρατεία των κομμάτων τους, «έπαιξαν» κύρια στο πολιτικό ταμπλώ: η «αγορά του αιώνα», οι εξελίξεις στο Κυπριακό, τα «ΕΟΚικα», τα νομοσχέδια για την απλή αναλογική και την αφισοκόληση, οι προεδρικές εκλογές, τα βρισίδια μεταξύ των πολιτικών αρχηγών..., ήταν αυτά για τα οποία, γράφτηκαν τα περισσότερα χαρτοπανώ και έγιναν οι περισσότερες τοποθετήσεις των συνδικαλιστών. Ήταν αυτά που διαμόρφωσαν το πολιτικό κλίμα μέσα στα πανεπιστήμια. Οι συμμαχίες, οι αντιθέσεις, τα μορατόριουμ μεταξύ των κομμάτων καθόριζαν και την στάση των αντιστοίχων πολιτικών φορέων.

Ωστόσο, ας μην ξεχνιόμαστε: ενδοπανεπιστημιακά θέματα και αναδείχθηκαν και παίχτηκαν και γερές κόντρες γύρω απ' αυτά, με σπουδαιότερο απ' όλα την αντιδικία για την συνταγματικότητα ή μη του νόμου - πλαίσιο. Λογικό είναι.. θα έπρεπε να βρεθεί και κάτι πιο άμμεσο, κάτι... αυτοφυές για να δίνει τροφή κι ένταση στην διαμάχη «αντίδρασης» και «αλλαγής». Κατα τ' άλλα όλες οι παρατάξεις κάναν παρεμβάσεις σ' ενδοπανεπιστημιακά θέματα. Τους είναι φανερό ότι σε μια εποχή συντεχνιασμού και απολιτικοποιήσης των φοιτητών δεν μπορείς να στέκεσαι μόνο με την κεντρική πολιτική προπαγάνδα. Αλλά ποιο έντονη παρέμβαση σε τέτοια ζητήματα είχαν η ΠΣΚ και η ΔΑΠ. Η ΠΣΚ έκανε την καθιερωμένη ετήσια προπαγάνδα για την σίτιση, δίπλα σ' αυτή όμως φέτος πρόσθεσε και μια δουλειά για το πρόβλημα της στέγασης. Για ένα διάστημα μάλιστα αυτά τα δυο ήταν τα κεντρικά ζητήματα που «δούλευε» (έκανε μάλιστα και 4ημερη κατάληψη στις Φ.Εστίες). Βέβαια τα έντασε στην γνωστή λογική της αύξησης των δαπανών για την Παιδεία, του αντιϊμπεριαλιστικού και αντιμονοπωλιακού αγώνα κλπ. κλπ.

Απ' την μεριά της η ΔΑΠ πόνταρε πολύ στο συντεχνιακό πνεύμα των φοιτητών ανακοινώνοντας θέματα όπως η υποβάθμιση του πανεπιστημίου της Θεσσαλονίκης και η ελιτοποίηση αυτού της Αθήνας, θέματα ανεργίας, μαζικοποίησης κλπ.

Τέλος η κυβερνητική πολιτική του εκσυγχρονισμού έκανε ένα ακόμα βήμα με την ολοκλήρωση των προγραμμάτων σπουδών. Πλέον η θεσμική εφαρμογή του νόμου 1268 έχει στα βασικά τους σημεία ολοκληρωθεί.

Αυτό ήταν λοιπόν σε γενικές γραμμές το κλίμα μέσα στο οποίο έπρεπε να υπάρξουν οι Συσπειρώσεις.

Ας δούμε πρώτα λίγο... περιγραφικά ποιες ήταν οι παρεμβάσεις μας όλον αυτό τον καιρό: Πρώτη σημαντικήπαρεμβαση ήταν η λέσχη. Αιτήματα: ελεύθερη σίτιση για όλους και άρα κατάργηση όλων εκείνων των μέτρων που καθορίζουν ποιος θα φάει και ποιος όχι (δηλ. κατάργηση της κάρτας σίτησης, και ξήλωμα των τουρνικέ, των τοίχων, και των σιδερικών που υπάρχουν για να κάνουν εύκολο τον έλεγχο αυτών που μπαίνουν στην λέσχη). Επιπλέον ζητούσαν ν' ανοίξει η μια λέσχη που έμενε κλειστή και να γίνουν ενέργειες για να βρεθούν ή να φτιαχτούν κι άλλοι χώροι που να λειτουργήσουν σάν λέσχες φαγητού. Η ιδεολογική κάλυψη ήταν στην βάση της εναντίωσης στον έλεγχο και την χειραγώγηση της νεολαίας, στην αύξηση των παροχών και την επέκταση τους σ' όλη την νεολαία, στην βελτίωση του επιπέδου ζωής της νεολαίας. Η προπαγάνδα με καθημερινή παρουσία στην λέσχη, με προκηρύξεις, ντουντούκες, κείμενα υπογραφών και με κορύφωση μια προσπάθεια ανοίγματος και αυτοδιαχείρησης της κλειστής λέσχης που όμως έσβησε άδοξα και αμάχητι μπροστά στις αλυσίδες των Κνιτών, που για άλλη μια φορά έκαναν τους μπάτσους της αλλαγής υπερασπιζόμενοι την κυβερνητική νομιμότητα.

Τελικά και φέτος όλη την χρονιά σίτιση γίνοταν χωρίς κανέναν έλεγχο, πράγμα που μπορεί να θεωρηθεί πολιτική νίκη της παρέμβασης μας.

Μετά ήρθαν τα ... «Καραβελικά», οι μαζικές πορείες η κατάληψη της Βιομηχανικής. Εδώ, όπως και σε κάθε πολιτική κίνηση του «αριστερίστικου» χώρου της Θεσσαλονίκηςλείπαν οι συσπειρώσεις των πολιτικών ομάδων όπως στην Αθήνα, ώστε να γίνονται ανάμεσα τους οι ποιοτικές διεργασίες, αφ' ετέρου οι φοιτητικές συσπειρώσεις είναι το μόνο σχήμα εδώ πάνω με επέμβαση και ρίζες σε κάποιο κοινωνικό χώρο, που συγκεντρώνει όλες τις τάσεις και απόψεις, που έχει μια στοιχειώδη μαζικότητα και μια σχετική ιστορία, αποκτώντας έτσι φερεγγυότητα και αποδοχή στο να παίξει τον ρόλο που παίζει στις πολιτικές ενέργειες του χώρου.

Την έντονη περίοδο των «Καραβελικών» διαδέχτηκε μια σχετική απραξία οφειλόμενη κυρίως σε εσωτερικές φαγωμάρες. Ανάμεσα σ' όσα δεν μπόρεσαν να γίνουν τα πιο σημαντικά ήταν μιὰ σειρά πολυήμερων εκδηλώσεων για την νεολαία και μια δουλειά για το πρόγραμμα σπουδών.

Την απραξία έκοψε η συμμετοχή των συσπειρώσεων στην καμπάνια ενάντια στην επανεκλογή Καραμανλή και στο νομοσχέδιο που απαγόρευε την αφισσοκόληση, δραστηριότητα που είχε και τον χαρακτήρα προεκλογικής προπαγάνδας μπροστά στις φοιτητικές εκλογές που ήταν ήδη πολύ κοντά. Το φιάσκο της «υπόθεσης Προεδρία» και οι πολιτικές του συνέπειες είναι πολύ γνωστά. Δεν χρειάζεται να επιμείνουμε κι άλλο.

Το κλίμα της προεκογικής περιόδου το ίδιο όπως και στον προηγούμενο καιρό: Προπαγάνδα βασικά πολιτική (ιδίως για το θέμα της Προεδρίας που ήταν εκείνο τον καιρό σε πλήρη εξέλιξη), αλλά και κάποιο μικρό μέρος αφιερωμένο για ενδοπανεπιστημιακά θέματα. Οι συσπειρώσεις απ' την μεριά τους

αφιέρωσαν όλη τους την προεκλογική δραστηριότητα στην υπόθεση της προεδρίας με μόνη εξαίρεση μια εκδήλωση της συσπείρωσης ΤΕΦΑΑ για τον αθλητισμό και μια των συσπειρώσεων ΦΜΣ-ΦΛΣ-ΤΕΦΑΑ-Παιδαγωγική για τον νόμο αντι -309 περί μέσης εκπαίδευσης. Κάποιες ιδέες για τετρασέλιδο για την ποιότητα ζωής, την σίτιση και την στέγαση και για μια εκδήλωση για την νεολαία δεν υλοποιήθηκαν κάτω απ' το βάρος του «πολιτικού» μέρους στης δουλειάς μας.

Τ' αποτελέσματα των φοιτητικών εκλογών στην Θεσσαλονίκη ακολουθώντας την πανελλαδική τάση, και μάλιστα σε πιο ακραία μορφή, έβγαλαν πρώτη την ΔΑΠ-ΝΔΦΚ, δεύτερη την ΠΑΣΠ (κι οι δύο με αυξημένα ποσοστά, ιδιαίτερα η ΔΑΠ-ΝΔΦΚ), ενώ την 3η και 4η θέση πήραν η ΠΣΚ και η ΔΕ αντίστοιχα κι οι δυο με μικρή μείωση σε σχέση με τα περσινά ποσοστά τους. Όσο για τις Συσπειρώσεις, συνεχίσαμε την καθοδική μας πορεία. Χάσαμε ακόμα ένα 0,54% και μειωθήκαμε ακόμα και σε απόλυτους αριθμούς κατά 61 ψήφους.

Τ'αποτελέσματα της Θεσσαλονίκης επιβεβαίωσαν την «πέραση» της φιλελεύθερης ιδεολογίας στους φοιτητικούς κύκλους. «Πέραση» που την ευνοεί η ίδια η αριστερά με τον συντεχιασμό, με τα τεχνοκρατικά και καρριεριστικά οράματα της με το κρατιστικό μοντέλο που προτείνει.

Απ' την άλλη τόσο το γενικό πολιτικό κλίμα όσο και έλλειψη ουσιαστικής αντιπαράθεσης με το ΠΑΣΟΚ μέσα στο πανεπιστήμιο οδηγούν τις παρατάξεις των δυο ΚΚ στην σταδιακή αργή συρρκίνωση και το ΠΑΣΟΚ στον ρόλο του κύριου εκφραστή της αριστεράς στην αντιπαράθεση με την «αντίδραση».

Όσο αφορά τις συσπειρώσεις τ' αποτελέσματα των φοιτητικών εκλογών δεν θα πρέπει να οδηγούν σ' εφησυχασμούς του τύπου: «αφού είμαστε σχεδόν στα ίδια πάλι καλά». Αυτή η διαδικασία «φυσικής γήρανσης» που δείχνουν τ' αποτελέσματα είναι ενδεικτική του ότι δεν έχουν καταφέρει να γίνουν οι συσπειρώσεις ο πόλος αναφοράς κάποιου κόσμου που αναζητάει εναλλακτικές κοινωνικές και πολιτικές λύσεις. Αξίζει να ψάξουμε τις αιτίες. Ας δουμε πρώτα-πρώτα τα χαρακτηριστικά της δουλειάς μας αυτή την περίοδο:

Μια έντονη επιμονή στα κεντρικά πολιτικά που είχε σαν επακόλουθο την «παραμέληση» άλλων, ενδοπανεπιστημιακών και μη, ζητημάτων όπως το νεολαϊστικό, το πρόγραμμα σπουδών, κάποια σημαντικά θέματα σ' επίπεδο καθημερινής ζωής κλπ.

Σε συνάρτηση μ' αυτή την πολιτική επιλογή ήταν και το ότι οργανωτικά, όλη η δραστηριότητα αναλύθηκε στις ολομελειακές μαζώξεις. Η παρουσία στις επιμέρους σχολές ήταν μηδαμινή. Μετριούνται στα δάχτυλα του ενός χεριού οι συσπειρώσεις σχολών που είχαν κάποια δραστηριότητα και παρέμβαση στις σχολές τους.

Ένα τρίτο είναι οι διαφορές μεταξύ του «ολομελειακού» και του κόσμου έξω απ' αυτό που όμως κινείται γενικά στο χώρο των συσπειρώσεων. Διαφορές που ξεκινάνε απ' τον τρόπο πολιτικής λειτουργίας: Είναι δεκάδες ο κόσμος που πέρασε απ' τις ολομελειακές μαζώξεις και, ή χάθηκε, ή προτίμησε να κάνει κάτι στην σχολή του, ή αναζήτησε την μοίρα του σε άλλους πολιτικούς χώρους. Όλα αυτά γιατί ο πολιτικός λόγος που κυριαρχούσε στα ολομελειακά, πολιτικός λόγος κάποιων παλιών πεπειραμένων συνδικαλιστών, λόγος φλύαρος βερμπαλιστικός, «γραφειοκρατικός»..., έκαναν όλο αυτό τον κόσμο να μην μπορεί να λειτουργήσει εκεί μέσα.

Διαφορές πολιτικές και ιδεολογικές που εκφράζονται ακόμα και στο όνομα: Ελάχιστες είναι οι κατά σχολές συσπειρώσεις που χρησιμοποιούν το επίθετο «αριστερός». Όλες οι άλλες χρησιμοποιούν τίτλους όπως «Αυτόνομη», «Ανεξάρτητη» κλπ. Διαφορές με απόψεις πλειοψηφικές στα ολομελειακά που «βλέπουν» μόνο το καθαρά πολιτικό στυλ παρέμβασης. Διαφορές που κάναν απόψεις μειοψηφικές στα ολομελειακά να «περνάνε» χάρη στην συμφωνία του κόσμου (χαρακτηριστικά παραδείγματα οι κινητοποιήσεις για την λέσχη, η κατάληψη της βιομηχανικής κλπ).

Κάποιες προτάσεις για το άμεσο μέλλον

Όλο αυτό το καιρό υπήρχε μέσα στις συσπειρώσεις μια βασική αντίθεση: «πολιτική» ή «κοινωνική» παρέμβαση. Φάσμα απόψεων που ξεκινούσε απ' αυτούς που βλέπουν μόνο πολιτική και που ακόμα κι όταν πρόκριναν κάποιο ενδοπανεπιστημιακό θέμα για παρέμβαση αυτό είναι κάποιο πολιτικό τέτοιο για παράδειγμα. Η συνταγματικότητα του νόμου-πλαίσιο, μέχρι απόψεις που είχαν υποδεέστερα τα πολιτικά και «βλέπανε» περισσότερο ζητήματα παρέμβασης κοινωνικό, νεολαϊστικά κ.ά. Είναι κι απ' την άλλη οι δυνατότητες μας που δεν επιτρέπαν την σοβαρή παρέμβαση σε περισσότερο από ένα ζήτημα ταυτόχρονα. Έτσι ενώ την χρονιά 83-84 για μεγάλα διαστήματα ασχολιόμασταν με τον 1268 φέτος δόθηκε (ύστερα από πολλές συζητήσεις, αντεγκλήσεις, διαφωνίες) μια αποκλειστικότητα σχεδόν στις πολιτικές παρεμβάσεις, με μόνη σοβαρή εξαίρεση την λέσχη.

Η λύση τελικά δεν είναι η επιλογή ενός απ' τα δύο άλλα η σύνθεση τους: Η Ελλάδα είναι η «χώρα της πολιτικής και όχι των οξυμένων κοινωνικών αντιθέσεων. Γι' αυτό οποιαδήποτε κίνηση ανατροπής σε οποιοδήποτε κοινωνικό χώρο δεν έχει «μέλλον» αν δεν συνοδεύεται κι από μια εναλλακτικήπολιτική άποψη. Μ' αυτή την έννοια κάθε άλλο παρά ατόπημα μπορεί να θεωρηθεί η συμμετοχή των Συσπειρώσεων στις πολιτικές διαδικασίες του «χώρου». Απ' την άλλη όμως μια πολιτκή παρέμβαση υποτίθεται εναλλακτική και επαναστατική καταγράφεται σαν τέτοια και έχει φερεγγυότητα μόνο αν συνοδεύεται από ανάλογες κοινωνικές πρακτικές στους επιμέρους χώρους. Οι πολιτικές παρεμβάσεις για να μην πέφτουν στο κενό προυποθέτουν το βάθαιμα των κοινωνικών παρεμβάσεων και όχι την εγκατάλειψη τους. Γι' αυτό και η αρκετά σημαντική σε όγκο πολιτική δουλειά των συσπειρώσεων δεν «μέτρησε», δεν καταγράφηκε ούτε καν σαν εκλογική αύξηση.

Για εδώ στη Θεσσαλονίκη υπάρχουν δύο ζητήματα σ' επίπεδο καθημερινής ζωής που προσφέρονται για παρέμβαση με μαζικό αντίκτυπο και όπου ιδεολογικά μπορούν να χωρέσουν πολλά πράγματα. Το ένα είναι η ελεύθερη σίτηση στην λέσχη όπου πάντα στις αρχές κάθε χρονιάς προσπαθούν να την κόψουν και να εφαρμόσουν την σίτιση με βάση τα φορολογικά κριτήρια, και το δεύτερο το πρόβλημα της έλειψης στέγης και των ακριβών ενοικίων. Ζητήματα που καίνε άμεσα όλο τον φοιτητόκοσμο, που μπορούν να αποτελέσουν βάση σύνδεσης με κάποιους άλλους νεολαίους μη φοιτητές, που μέσα απ' αυτά μπορείς να δουλέψεις το θέμα της εμπορευματικοποίησης των νεολαϊστικών αναγκών, την σχέση της νεολαίας με την οικογένεια, το κράτος κλπ. κλπ.

Πέρα απ' αυτά απαιτείται κάποια δουλειά πάνω στα ειδικά ζητήματα του κοινωνικού χώρου που υποτίθεται ότι παρεμβαίνουμε. Είναι αυτά τα χιλιοειπωμένα που ποτέ δεν κάνουμε σχετικά με την κριτική της γνώσης, της εξεταστικής διαδικασίας, την σχέση της εκπαίδευσης με την κοινωνία...

Όλα αυτά όχι σαν στόχοι άμεσης κινητοποίησης (γιατί δεν είναι τέτοιοι οι όροι στο πανεπιστήμιο), αλλά μακρόχρονης ιδεολογικής δουλειάς που θα δώσει ένα στίγμα, μια βαθύτητα και μια συνέχεια στην παρέμβαση μας στο πανεπιστήμιο.

Η παρέμβαση μας στο συνέδριο της ΦΕΑΠΘ με βάση το τι σημαίνει η άνοδος της δεξιάς και η ευθύνες της αριστεράς γι' αυτό, και η λειτουργία ενός ραδιοπομπού απ' τα τέλη Μαίου, ας ελπίσουμε να είναι μόνο η αρχή κάποιων αναγκαίων «παρεκλίσεων» στη μέχρι τώρα πολιτική λογική των συσπειρώσεων.

Τρία χρόνια δουλειάς στη Φιλοσοφική Αθήνας

Όποιος κινείται μέσα στο Πανεπιστήμιο, σίγουρα θα έχει ακούσει την ομάδα ανεξάρτητων της Φιλοσοφικής, πιο γνωστή ως ΣΑΦ (Συνεργασία Ανεξάρτητων Φιλοσοφικής). Εξ αιτίας ενός ιδιαίτερου τρόπου δουλειάς παρέμβασης, έχουν ακουστεί γι' αυτήν από τα πιο θετικά ως τα πιο αρνητικά σχόλια. Την έχουν χαρακτηρίσει «πρότυπο δουλειάς», «υπόδειγμα συσπείρωσης», αλλά και «μικροαστική ομαδούλα», «γκρουπούσκουλο» κλπ.

Σαν οργανικό μέλος αυτής της συλλογικότητας, δε μπορώ να συμφωνήσω με καμιά απ' αυτές τις απόψεις, επειδή πιστεύω ότι έχουν τη «μισή αλήθεια». Στη ΣΑΦ, όπως και σε κάθε αυτόνομη ομάδα που κινείται σε κοινωνικούς χώρους, υπάρχουν προβλήματα συλλογικότητας, λειτουργίας, δουλειάς «προς τα έξω», που βέβαια δεν αντιμετωπίζονται ούτε με εγκώμια, ούτε με αφορισμούς. Από την αρχή λοιπόν.

Τρία χρόνια δουλειάς

Από την αρχή της παρέμβασής μας στο πανεπιστήμιο, μπήκαν κάποια προβλήματα - διλήμματα: συνδικαλιστική παρέμβαση ή μαζική δουλεία, κλείσιμο στο παν/μιο, ή σύνδεση μας και μ' άλλους κοινωνικούς χώρους κλπ. Φυσικά τέτοια προβλήματα δε λύνονται με θεωρητική και μόνο επεξεργασία, αλλά κύρια λύνονται ή ξεπερνιούνται μέσα από μια διαδικασία καθημερινής παρέμβασης. Και πραγματικά η παρέμβαση χαρακτηρίστηκε από μια συνέχεια.

Το 1983-84 δόθηκε η μάχη των εξαμήνων. Η έκδοση προκηρύξεων-μπροσούρων, η μαζική παρουσία στις συνελεύσεις, η καθημερινή επαφή με τους φοιτητές, η παρακώλυση των συνδιοικητικών οργάνων, το ξεσκέπασμα της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας (ΠΑΣΚΕ-ΠΣΚ), απέδωσε καρπούς...

Τα εξάμηνα δεν εφαρμόστηκαν στη Φιλοσοφική. Στη διάρκεια όλου αυτού του αγώνα, αλλά κύρια μετά απ' αυτή τη νίκη, μπήκαν κάποια προβλήματα, που ήταν κύρια:

α) η μονομέρεια της δουλειάς μας (η μάχη ενάντια στο 1268 επικεντρώθηκε μόνο στο εξεταστικό) και

β) ο χαρακτήρας της πάλης ενάντια στα εξάμηνα.

Έτσι τα μότο μας ήταν ότι, τα «εξάμηνα μας κάνουν μαύρη τη ζωή» και ότι «ρομποτοποιούν τους φοιτητές». Αν και τα παραπάνω ισχύουν, σίγουρα όμως αποτελούν μια μερική (πολύ μικρή) κριτική του θεσμού των εξετάσεων. Ενώ τα εξάμηνα έδιναν μια πολύ καλή ευκαιρία για μια δουλειά πάνω στο ρόλο και το σκοπό των εξετάσεων, στη σημασία που αποκτούν οι εξετάσεις σε περιόδους κρίσης του αστικού παν/μίου, στην αποκάλυψη των εξετάσεων και τη σχέση τους με τον περιορισμό της ανεργίας (π.χ. με μαζικά κοψίματα στους τελειόφοιτους), η κριτική μας στάθηκε μόνο σ' αυτά που προανάφερα.

Το 1984-85 όμως η κατάσταση ήταν διαφορετική. Η εφαρμογή των εξαμήνων στη σχολή μας ήταν σίγουρη (η Φιλοσοφική μαζί με το Χημικό, ήταν οι μόνες σχολές που δεν είχαν εφαρμοστεί τα εξάμηνα) ενώ ενιαίο μέτωπο για όλες τις συσπειρώσεις δεν ανοιγόταν.

Έτσι η δουλειά μας έπρεπε να πάρει έναν πιο συγκεκριμένο χαρακτήρα, με βάση τα προβλήματα της σχολής μας και από την άλλη να μην αποκοπεί από το χώρο των ΑΣΦ.

Αν και στο πρώτο είχαμε σημαντικές επιτυχίες, στο δεύτερο αποτύχαμε. Η πιο σημαντική παρέμβαση φέτος, ήταν η δουλειά για τον αντι-309 (το νόμο για την κατώτερη

και μέση εκπαίδευση). Μια δουλειά που είχε σαν στόχο της, την ενημέρωση των φοιτητών αρχικά για τον αντι-309. Η έκδοση ενός φυλλαδίου («Ενημέρωση»), βοήθησε σημαντικά στην προσπάθεια αυτή. Σημαντικό στοιχείο σ' όλη αυτή την προσπάθεια ήταν η σύνδεσή μας με τους μαθητές. Οι καταλήψεις των ΚΕΤΕ μας βοήθησαν, αφού αποκτήσαμε επαφές με συντρόφους από το μαθητικό χώρο και η καμπάνια μας ενάντια στον αντι-309 βγήκε έξω από το κτίριο της Νομικής.

Βέβαια τα όρια μιας τέτοιας καμπάνιας ήταν φυσικά γνωστά. Δεν πιστεύαμε, στη δεδομένη συγκυρία, ότι θα ξεκινήσει μια αλυσίδα καταλήψεων σε σχολεία και σε πανεπιστήμια.

Το πρόβλημα βρισκόταν κάπου αλλού. Η κριτική μας στον αντι-309 ήταν λειψή. Πέρα από το ότι αυτός ο νόμος εντάσσεται στα πλαίσια της επιχειρούμενης από το ΠΑΣΟΚ τεχνοκρατικής μεταρρύθμισης στο χώρο της εκπαίδευσης και είμαστε ενάντιά του, δεν προχωρήσαμε πιο πέρα. Δε συσχετίσαμε την επιχειρούμενη αναδιάρθρωση στην εκπαίδευση με την οικονομική πολιτική του ΠΑΣΟΚ, δεν αναλύσαμε τα αίτια που οδηγούν το κράτος στη συνδιαχείριση της κρίσης του καπιταλισμού, μέσα από συμμετοχικές διαδικασίες, το τι σημαίνει στη σημερινή περίοδο η ενίσχυση της παρέμβασης του Κράτους στην εκπαιδευτική διαδικασία, και παραπέρα η ενίσχυση του κρατισμού σ' όλες τις κοινωνικές δραστηριότητες κ.ά, και τελικά δε μπορέσαμε να αρθρώσουμε σπερματικά έναν εναλλακτικό λόγο πάνω στην εκπαίδευση.

Σίγουρα όλα αυτά δεν μπορούν ν' αναπτυχθούν από ένα σχήμα που κινείται σ' ένα συγκεκριμένο κοινωνικό χώρο, και έχει αναγκαστικά μερικό λόγο, ούτε είναι ζητήματα που λύνονται «εν μια νυκτί», κλεισμένος στους τέσσερις τοίχους και ούτε, πολύ περισσότερο, ο γράφων έχει έτοιμες τις απαντήσεις.

«Για μια παρα» πέρα πορεία

Όμως ένα πρόβλημα που ανέδειξε όλη η προηγούμενη δουλειά μας, ήταν η ιδεολογική «θολούρα» που με τη σειρά της δημιούργησε κι άλλα προβλήματα. Αυτή η ιδεολογική «θολούρα», δεν φάνηκε μόνο σ' αυτά που προανάφερα (δηλ. εξάμηνα, αντι-309), αλλά και σ' ένα σωρό άλλα ζητήματα, όπως η κριτική του ρόλου του φοιτητή, η αστική γνώση, τα αστικά ιδεολογήματα που έχουν κυριαρχήσει στο παν/μιο (π.χ. αξιοκρατία, επιστημονισμός κλπ.).

Συνέπεια των παραπάνω, και όχι μόνο, ήταν το πρόβλημα της σύνδεσής μας με το «χώρο» και της επέκτασης των δραστηριοτήτων μας. Αν η αποσύνδεση της ΣΑΦ από τις ΑΣΦ υπήρξε μερική, τουλάχιστον, τότε με τον υπόλοιπο χώρο της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς,ήταν σχεδόν ολοκληρωτική.

Αιτία του διαχωρισμού της ΣΑΦ από τις ΑΣΦ,ήταν η μη - αντιπροσωπευτικότητα του συντονιστικού τους στην καλύτερη περίπτωση και η κατηγορία ότι «αυτοί είναι αριστεριστές κι εγώ δε θέλω να έχω σχέσεις μ΄ αυτούς»(!) στη χειρότερη περίπτωση. Βέβαια το πρώτο ισχύει, αλλά η λύση του προβλήματος δεν είναι η αποχή από κάποιες διαδικασίες συντονισμού μιας παρέμβασης, ενώ για το δεύτερο...

Η σύνδεση της ΣΑΦ με τις κινήσεις του χώρου της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς ήταν μηδαμινή, ακολουθώντας το παράδειγμα των Συσπειρώσεων. Έτσι αρκετοί σύντροφοι, μην έχοντας άλλο δρόμο, κινήθηκαν βολονταριστικά, αντιμετωπίζοντας την καχυποψία των υπόλοιπων.

Πάντως αν απ΄ τη μια πλευρά υπάρχει η αναγκαιότητα παρέμβασης στους επί μέρους κοινωνικούς χώρους, τότε απ΄ την άλλη σίγουρα υπάρχει η αναγκαιότητα παρέμβασης κεντρικά.

Είτε το θέλουμε είτε όχι, η Ελλάδα ζει στον αστερισμό του «πολιτικού», δηλαδή οι πολιτικές κινήσεις (βλέπε εκλογή Προέδρου Δημοκρατίας, εκλογές κλπ.), έχουν μεγάλες επιπτώσεις στους κοινωνικούς χώρους: διαμορφώνουν άλλες, νέες συμμαχίες, υποβαθμίζουν τις κοινωνικές διεργασίες, αποπροσανατολίζουν αγώνες, εγκλωβίζουν τον κόσμο. Όποιος δε βλέπει την αναγκαιότητα παρέμβασης σε κεντρικό πολιτικό επίπεδο, συνενώνοντας όλες τις επιμέρους κινήσεις, ομάδες κλπ., πάσχει από «μυωπία».

Σίγουρα υπάρχουν και άλλα προβλήματα που δεν έχουν συζητηθεί, σίγουρα υπάρχουν κι άλλοι τομείς στους οποίους δεν έχουμε παρέμβει, (π.χ. συνθήκες ζωής των φοιτητών, η κατάδειξη του φοιτητή ως νεολαίου), αλλά σίγουρα πριν προχωρήσουμε θα πρέπει γι΄ άλλη μια φορά να δούμε, να συζητήσουμε με μαζικούς όρους: ποιοί μπορεί να είναι οι στόχοι ενός φ.κ. σήμερα, είναι αναγκαία η σύνδεση των φοιτητών με την υπόλοιπη νεολαία και πώς μπορεί να πραγματωθεί αυτό, είναι δυνατή η δημιουργία ενός εναλλακτικού-αυτόνομου φ.κ. κ.ά. Γιατί αν και «το μέλλον μας έχει πολύ ξηρασία», παρόλ΄ όλα αυτά «υπάρχουνε προϋποθέσεις για μια καινούργια άνοιξη».

Η Πάντειος είναι μια ιδιόμορφη από πολλές απόψεις Σχολή.

Τόσο αναφορικά με το ρόλο της στην ευρύτερη Ανώτατη Εκπαίδευση, όσο και με την «ανανέωση» των γνωστικών «αντικειμένων» της.

Παράλληλα λειτουργούν δομικές-οργανικές ιδιομορφίες, καθώς κι ο «απομονωτισμός» της σαν χώρου από τις Κεντρικές Σχολές (Νομική, ΑΣΟΕΕ...).

Η καινούργια πραγματικότητα, ο χωρισμός των ετών σε τμήματα και τα εξάμηνα, αποτελεί μια βαθιά «οργανωτική» τομή-αναπροσαρμογή στις νέες ανάγκες και το καινούργιο διδακτικό γνωστικό status του δεν θα μπορούσε να πραγματωθεί χωρίς τις νέες ρυθμίσεις.

Ο στόχος είναι να διαμορφωθεί ένα πανεπιστήμιο που θα κατέχει σημαντική δύναμη στη διαμόρφωση νέων κυρίαρχων πολιτικών και κοινωνικών συμπεριφορών, νέων κωδίκων των τεχνικών της Εξουσίας και της Διεύθυνσης σύμφωνα με τις εσωτερικές «απαιτήσεις» των κυρίαρχων πολιτικών μπλοκ.

Στον τομέα της ανανέωσης και του «εμπλουτισμού» της διδακτέας ύλης, αυτό είχε αρχίσει ήδη πριν το '81, αλλά τα 4 τελευταία χρόνια, συνεπικουρούντων των νέων διοικητικών ρυθμίσεων του Νόμου-Πλαισίου, **γενικεύτηκε και επιταχύνθηκε.**

Έτσι στα μαθήματα τόσο του τομέα κοινωνιολογίας όσο και του τομέα Πολιτικής Επιστήμης (αφήνω τη Δημόσια Διοίκηση που έχει καθαρά τεχνοκρατικά χαρακτηριστικά), συναντώνται πολυάριθμες αναφορές και επεξεργασίες, τόσο του μαρξικού έργου όσο και άλλων στοχαστών

όπως του Χ. Μαρκούζε, του Φουκώ, του Αλθουσέρ, του Βέμπερ, του Γκυρβίτς, του Αντόρνο...

Με πρωτοβουλία λεκτόρων αλλά και καθηγητών, «οργανώνονται» σεμινάρια όπου μπορούν να παρουσιαστούν εργασίες πάνω σ΄ ένα πλατύ φάσμα κοινωνικής θεωρίας απ΄ τον Πλάτωνα ως τον Μαρξ, τον Λένιν, τον Τρότσκι ή τον... Καστοριάδη!!

Παρά τον «αγώνα» των Κνιτών, ο μαρξισμός έχει «εισβάλλει» στην Πάντειο, αλλά και σημαντικές πλευρές της νεώτερης κοινωνιολογίας και πολιτικής σκέψης μέσα στα ανανεωτικά οράματα και τις προδιαγραφές των νέων πολιτικών και κοινωνικών élite διαχείρισης της Εξουσίας.

Φυσικά αυτός ο θεωρητικός επανεξοπλισμός της Π.Α.Σ.Π.Ε., δεν θα μπορούσε να κατορθωθεί φιλτραρισμένος από καθηγητές με συντηρητική-δεξιά τοποθέτηση.

Η μεγάλη πλειοψηφία των βοηθών λεκτόρων ανήκει στην Αριστερά (είτε στο ΚΚ εσ. είτε στο ΠΑΣΟΚ αλλά και στο ΚΚΕ). Έτσι ο Γενικός Διευθυντής των Παντειακών Υποθέσεων, κοινωνιολόγος Βασίλης Φίλιας (γνωστό δεν είναι το όνομα;), ήταν υποψήφιος του ΚΚΕ ως «συνεργαζόμενος», ο Σάκης Καράγιωργας με το ΚΚ εσ., και άλλοι «επώνυμοι» διδάσκοντες ανήκουν στην ευρύτερη Αριστερά (Ψυχοπαίδης, Μπασιάκος, Κοντογιώργης, Αντωνακόπουλος, Διαμαντόπουλος...). Έχουμε λοιπόν μια «Αριστερή Εξουσία» σε μια Σχολή που, αν και παράγει ανεργία, εκμοντερνίζεται χρόνο με το χρόνο.

ΠΕΡΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΑΘΕΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ

Όλ΄ αυτά τα χρόνια της «Αλλαγής», δεν στάθηκε καμιά παρέμβαση, κανένα σχήμα με συνέχεια στη δράση του και ό,τι έγινε ήταν μια υποτυπώδης, ευκαιριακή και χωρίς θεματική εκλογική κάθοδος, χωρίς παρουσία τη χρονιά ολόκληρη.

Η λογική που επικρατούσε σ΄ αυτές τις προσπάθειες ήταν μια αδιέξοδη αναρχική «κριτική» στο «κράτος των κομμάτων» της Σχολής, χωρίς όμως μια ουσιαστική εναλλακτική λύση απέναντι στα «κόμματα» και το χώρο που έτσι έγινε απεχθής όχι μόνο από την κνιτοκρατία και το γκέτο που εκπέμπει (εστιατόριο - καφενεία - γύρω γκαζόν), αλλά κι απ΄ την πλήξη και απραξία της μη-ενεργοποίησης, της έλλειψης οποιασδήποτε συλλογικής κριτικής.

Αυτό λοιπόν που κυριάρχησε (κι ακόμα κυριαρχεί), είναι η πασίγνωστη λογική της «λούφας», της απόστασης (που άλλοτε δικαιολογείται «ιδεολογικά») από οποιαδήποτε διδασκαλία, είτε στο μάθημα είτε κυρίως στα Σεμινάρια. Χρειάζεται μια ριζική επανεξέταση της σχέσης μας με τη «κουλτούρα» της Παντείου, που σημαίνει αποκατάσταση μιας επαφής, όχι μόνο με το εστιατόριο και το γκαζόν, αλλά και με το μάθημα, το χώρο όπου ενδέχεται να κρυσταλλωθούν παρεμβάσεις.

Με δεδομένη την απραξία και αγκύλωση της ΚΝΕ-Πσκ, υπάρχουν ένα σωρό θέματα που αγγίζονται απ΄ την Πολιτική Επιστήμη και την Κοινωνιολογία και που είναι **εφικτή** η κατάθεση μιας «άλλης άποψης» και η συνδέσή της με ιστορικά παραδείγματα και επίκαιρες διαδικασίες· λ.χ. μια εργασία που θα ξεκινούσε απ΄ τον Μονοδιάστατο Άνθρωπο του Μαρκούζε, (Ι΄ έτος - Πολιτικό Τμήμα), θα μπορούσε να είναι η παρουσίαση των ορθολογιστικών μηχανισμών κυριαρχίας σ΄ ένα εργοστάσιο ή στην οργάνωση μιας «δημόσιας υπηρεσίας», ακόμα και με επιτόπου επίσκεψη σ΄ έναν συγκεκριμένο εργασιακό χώρο και συλλογή στοιχείων. Ή άλλες δουλειές πάνω στη μόλυνση του περιβάλλοντος, στην οργάνωση του σύγχρονου πολιτικού marketing – που είναι και επίκαιρη – κ.ο.κ.

Αυτά όλα φυσικά απαιτούν μια ευρύτερη αυτονόμηση της οποιαδήποτε παρέμβασης από λογικές (παλαιο)αριστερίστικες και αναρχικές, όπου το «ιδεολογικό» στοιχείο έμπαινε εμπόδιο σε οποιαδήποτε πρακτική παρέμβασης. Αυτή την τελευταία θα μπορούσαμε να την φανταστούμε γύρω από 3 βασικούς πόλους:

1. Ένα «πολιτιστικό» (κίνηση πάνω σε θέματα άλλης ψυχαγωγίας-δημιουργίας) – κάποιο στέκι με πολιτιστικό και ευρύτερα πολιτικό πληροφοριακό περιεχόμενο θάταν μια σωστή ιδέα· (διοργάνωση συναυλίας, κάλεσμα για κάποια συζήτηση με θέμα τη τέχνη κλπ.).
2. Ένα «θεσμικό οργανικό». Κίνηση κριτικής στις διαδικασίες διοίκησης και ελέγχου της Σχολής, με προβολή θέσεων άμεσης, ανοιχτής δημοκρατίας για κάθε όργανο, (Τομείς κλπ.). Σ΄ αυτό τον «πόλο» εντάσσεται και η προοπτική, θετική ή αρνητική (ανάλογα με τις περιστάσεις κατεβάσματος σε εκλογές.

Το γεγονός πως τόσα χρόνια ή «ζωή» στην Πάντειο έχει γίνει μια φθοροποιός ιστορία, αυτό δεν οφείλεται μόνο στο Κνίτικο status, ή στον γκετοποιημένο και μίζερο περίγυρο, αλλά και στην απουσία (παρά τις όποιες υποτυπώδεις προσπάθειες) μιας συνεκτικής εναλλακτικής αντίληψης που θα διαμόρφωνε άλλες ισορροπίες απέναντι στον κομματικό ολοκληρωτισμό, στη δεξιά και αριστερή γνωστική ηγεμονία, απέναντι στους θεσμούς και στην ίδια τη νομιμοποίηση του διαχωρισμένου πανεπιστημίου.

Αυτή η έστω και καθυστερημένη – αναπλήρωση του κενού θα είχε τη δυνατότητα να ανατρέψει παγιοποιημένες καταστάσεις και μοντέλα και να γίνει μια καθημερινή – και σε ανάκαμψη – αυτόνομη εναλλακτική κατάθεση στην άκαμπτη, αλλά εκσυγχρονισμένη Σχολή της Επιστήμης των «Πολιτικών».

Ν. Σεβαστάκης
(τριτοετής Παντείου)

ΠΑΝΣΠΟΥΔΑΣΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΣΤΑ ΤΕΙ

Από την αρχή του Απρίλη και για μιάμιση βδομάδα έγινε το 8ο πανσπουδαστικό συνέδριο της Ε.Σ.ΕΕ στο Τ.Ε.Ι. Αθήνας. Μετά από 7 χρόνια, σ' αυτό το συνέδριο η ΠΑΣΠ ήταν πρώτη δύναμη και η ΔΑΠ είχε σημειώσει μια άνοδο (ανάλογη εκείνης των ΑΕΙ) σε αντίθεση με την ΠΣΚ που είχε πέσει στη δεύτερη θέση και είχε χάσει μεγάλο ποσοστό δυνάμεων (πολύ μεγαλύτερο από εκείνο στα ΑΕΙ). Ο ΔΑ είχε μια μικρή πτώση ενώ οι συσπειρώσεις και οι ανεξάρτητοι είχαν το ίδιο ποσοστό και λίγο μεγαλύτερο από τις περσινές εκλογές.

Το συνέδριο άρχισε κάτω από την κυριαρχία του πολιτικού σκηνικού, που το σημάδεψε άλλωστε καθοριστικά σ' όλη τη διάρκειά του, τις εκλογές. Οι ΔΑΠίτες γιουχάραν τον Κακλαμάνη που οι ΠΑΣΠίτες τον χειροκροτούσαν, ενώ ο λόγος του απερχόμενου Κ.Σ. της ΕΣΕΕ ήταν ένας λόγος καταπράσινος μόνο που τον εκφωνούσε ο αρχιΚΝίτης των ΤΕΙ χωρίς να κοκκινίζει έστω και ελαφρά από την ντροπή του.

Όπως ειπώθηκε οι βουλευτικές εκλογές ήταν αυτές που σφράγιζαν το πανσπουδαστικό. Παρακολουθώντας τις διαδικασίες του σπουδαστικού κοινοβουλίου σε έπιανε πραγματικό δέος στις ομιλίες αυτών των μικρών πολιτευτών. Αν οι γενικές εκλογές γίνονταν σε τακτά χρονικά διαστήματα έξι μηνών τότε σε 20 χρόνια ανεξάρτητα του ποιός θα έβγαινε θα έχουμε πάρει σίγουρα την τελική ευθεία προς τον κομμουνισμό. Η στρατιωτική θητεία, η κατάργηση των ΜΑΤ και ΜΕΑ, η κρατική καταστολή βγήκαν στον πλειστηριασμό. Η παρθένα με το σατανά, ή να καταργηθούν τα ΜΑΤ και τα ΜΕΑ σήμερα αποτελεί ένα καθοριστικό αίτημα όλων των κομματικών νεολαιών όπως και των σπουδαστικών παρατάξεών τους. Το ζήτησε η ΠΑΣΠ που κατάθεσε ψήφισμα ενάντια στην τρομοκρατία στα Εξάρχεια όπως και η ΔΑΠ που μιλούσε για την κατάργηση των ΜΕΑ και από πίσω καταϊδρωμένο το ΚΚΕ και η ΠΣΚ που μίλαγε για αστυνομικό ξύλο στις απεργίες αλλά σε επίπεδο αιτημάτων είχε υπερκεραστεί από τη Ν. ΠΑΣΟΚ.

Η ΠΣΚ άρχισε δεξιά και προσπάθησε να κάνει κάποια βήματα προς τα αριστερά. (Η ΚΝΕ των ΤΕΙ ελέγχεται από φαρακικούς, και σταλινικούς ΚΝίτες). Παρόλο που η στάση της ΠΑΣΠ ξεπέρασε κατά πολύ από τα αριστερά την ΠΣΚ αυτή έβαλε κάποια ζητήματα όπως του στρατού ή του εσωτερικού κανονισμού. Η ΠΣΚ ήταν η μοναδική παράταξη που είχε φέρει 2 σύνεδρους φαντάρους και προσπάθησε να κάνει πολιτική πάνω σ' αυτό, μιάς και οι συσπειρώσεις και οι ανεξάρτητοι παρουσιάστηκαν αρκετά διαλυμένοι για να αντιπαρατεθούν στον εκδημοκρατισμό του στρατεύματος που ζητά η ΚΕΕΔ, τη στιγμή μάλιστα που το κίνημα των φαντάρων περνάει σημαντική κρίση. Έτσι μιάς και οι αριστεριστές φαίνονται να έχουν βγει από τη μέση η ΚΝΕ φροντίζει να κάνει πολιτική στο επίπεδο της νεολαίας με βάση το ζήτημα του στρατού. Επίσης ακούστηκε για πρώτη φορά από το βήμα του πανσπουδαστικού ότι η ΠΣΚ είναι αντίθετη στη πριμοδότηση της παρακολούθησης του εσωτερικού κανονισμού. Μετά από ένα χρόνο καταλήψεων (Χαλκίδα, Μεσολόγγι) αποχών (Αθήνα, Κοζάνη, Πάτρα, Θεσσαλονίκη, Καβάλα) και γενικών συνελεύσεων ενάντια στην πριμοδότηση της παρακολούθησης και στο νέο εσωτερικό κανονισμό η ΠΣΚ που αποτελούσε ένα από τα δυο φρένα μάλιστα το ισχυρότερο στις κινητοποιήσεις του κόσμου φαίνεται κάπως ν' άλλαξε στάση. Φυσικά η επικίνδυνη κάθοδος του ποσοστού της σίγουρα έχει να κάνει με την αλλαγή της στάσης της.

Η ΠΑΣΠ όπως ειπώθηκε και παραπάνω κράτησε μια στάση που σημαδεύτηκε από την κριτική από τ' αριστερά σ' όλες σχεδόν τις δυνάμεις μέσα στο πανσπουδαστικό. Έχοντας πολλά προβλήματα με το ΠΑΣΟΚ σε σχέση με την επανεκλογή Καραμανλή μετά την απομάκρυνσή του εμφανίστηκε ξαναγεννημένη. Το άνοιγμα στο χώρο της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς ήταν κάτι παραπάνω από πασιφανές και ο κόσμος της τόσο πολιτικά όσο και κοινωνικά και πολιτιστικά χαρακτηριζόταν από πολλά θετικά στοιχεία. Οι τοποθετήσεις της, πέρα από αυτές που αναφέρονταν στις βουλευτικές εκλογές, ήταν οι πιο συγκροτημένες θεωρητικά και πολιτικά αριστερές που ακούστηκαν μέσα στο συνέδριο. Αντιπαραθέτοντας στο φιλελευθερισμό της δεξιάς και στον αντικρατισμό της που όντως τονίστηκε από τους ΠΑΣΠίτες δεν είναι αντιεξουσιαστικός (υπονοώντας ότι το ΠΑΣΟΚ είναι αντιεξουσιαστικό!) την κοινωνία των πολιτών, ζητώντας την κατάργηση των ΜΑΤ και ΜΕΑ, προτείνοντας ανοιχτή συζήτηση για την καταστολή στα Εξάρχεια, κατάπληξαν όλους δείχνοντας για μια ακόμη φορά τις τρομερές αντιφάσεις του ΠΑΣΟΚ όχι σαν εξουσία αλλά σαν κίνημα. Έτσι μιάς και δεν τους κόστιζε και τίποτα, τουλάχιστον σήμερα, οι ΠΑΣΠίτες κατάφεραν να δώσουν μια αριστερή νότα στη μουσική της κρατικής εξουσίας που παίζει το ΠΑΣΟΚ, κατάφεραν να είναι ίσως η πιό συγκροτημένη πολιτικά αριστερή άποψη μέσα στο πανσπουδαστικό.

Στην αναβάθμιση της θέσης της ΠΑΣΠ μέσα στο συνέδριο έπαιξε μεγάλο ρόλο και η συγκροτημένη παρουσία της ΔΑΠ. Έχοντας περισσότερους από ποτέ σύνεδρους, έχοντας σαν κύριο σύνθημα το ελευθερία ή μαρξισμός κατάφερε μαζί με την ΠΑΣΠ να μεταφέρει το δίπολο αλλαγής - απαλλαγής που υπήρχε στην κοινωνία, και μέσα στο ΤΕΙ. Οι ΔΑΠίτες προσπάθησαν να το παίξουν φιλελεύθερα, ανανεωτικά, αντικρατικά, δίνοντας ένα νέο προσωπείο του ανέμελου, μεσοαστού νέου ή νέας που μέσα από τη συμμετοχή του στον καπιταλισμό θα καταφέρει να δημιουργήσει μια ελεύθερη, χωρίς άγχος αλλά προπαντός με πολύ διευρυμένες προοπτικές ζωή, σε αντίθεση με το ανατολικό πολιτιστικό μοντέλο που προβάλλει το ΚΚΕ και κάπου κυριαρχεί στο χώρο της αριστεράς. Προσπάθησε χωρίς όμως να το πετύχει απόλυτα μιας και τα ανοίγματα στη δημοκρατική αριστερά όπως αποκαλούσαν τον ΔΑ και τις συσπειρώσεις τα διαδεχόταν τραμπουκισμοί και ξυλοδαρμοί που γίνονταν ενάντια σε μέλη των συσπειρώσεων. Λίγο ή πολύ πάντως η στάση της ΔΑΠ δεν διέφερε από την εικόνα που μας έχει συνηθίσει τόσο στα σχολεία όσο και στα Πανεπιστήμια, λίγη πολιτική, πολύ παρέα, λίγο πολιτικό παρελθόν της δεξιάς, πολλά δανεισμένα συνθήματα σε επίπεδο συνδικαλισμού από την αριστερά.

Ο ΔΑ που είναι στην πλειοψηφία του αριστερός στα ΤΕΙ προσπάθησε χωρίς επιτυχία να κάνει μια "συμπαθητική" παρουσία μιάς και ο πολιτικός του χώρος έχει πάψει εδώ και χρόνια να δίνει κάποιες μάχες στο επίπεδο της πολιτικής ή κοινωνικής αντιπαλότητας και έτσι τις δίνει στο επίπεδο της "συμπάθειας και της αντιπάθειας", του "ήθους και της διαφάνειας". Στο μόνο χώρο που μπόρεσε να δείξει κάτι σημαντικό ήταν στο γυναικείο μιάς και οι κοπέλες του ΔΑ και πολλές ήταν και πολύ μίλησαν και βάλαν κάποια ζητήματα. Βέβαια όπου ο αριστερός τεχνοκρατισμός μπερδεύεται με κάποιους απόηχους του λόγου της άκρας αριστεράς (όπως σημειώθηκε ο ΔΑ έχει αρκετά αριστερά στοιχεία) τότε το αποτέλεσμα είναι αρκετά εκτρωματικό

και συνηθισμένη κατάληξη ήταν η ΠΑΣΠ να μπορεί να του βγαίνει συχνά πυκνά από τ' αριστερά.

Όσο για τις συσπειρώσεις δεν ήταν ιδιαίτερα ικανοποιητική η παρουσία τους. Τόσο βέβαια η μεταφορά της κεντρικής πολιτικής αντιπαράθεσης μέσα στο συνέδριο όσο και στο ότι εκτός από λίγες πόλεις δεν υπήρχε καν ο στοιχειώδης συντονισμός κάποιων κινήσεων, δημιούργησαν ένα άσχημο κλίμα παρέμβασης. Επίσης πρόσθετα προβλήματα δημιούργησαν κάποιοι ανεξάρτητοι, και κάποιοι αντιπρόσωποι που ενώ ήρθαν σαν αντιπρόσωποι των συσπειρώσεων αποδείχτηκαν μέλη του Ρήγα. Παρόλα αυτά δεν μπορούμε να πούμε ότι ήταν και αποτυχημένη. Έγινε μια προσπάθεια, που άλλοτε πέτυχε και άλλοτε όχι, (αφού οι περισσότεροι αντιπρόσωποι δεν είχαν πείρα από παρόμοιες διαδικασίες) μιας μεταφοράς των κοινωνικών αντιπαλοτήτων είτε στο επίπεδο της κρατικής καταστολής είτε του στρατού της ανεργίας και της νεολαίας είτε στα ζητήματα της πάλης μέσα στα ΤΕΙ κόντρα στις πολιτικές διαμάχες των μελών αλλαγής - απαλλαγής, κόντρα στις πολιτικές αντιθέσεις της διαχείρισης ή της συνδιαχείρισης της εξουσίας. Όμως η ανυπαρξία ενός κινήματος κοινωνικής αμφισβήτησης αλλά και το ότι δεν προυπήρχε μια προηγούμενη επαφή με πολλούς συναγωνιστές λόγω αντικειμενικών αλλά και υποκειμενικών συνθηκών ήταν φανερή.

Τέλος στην ψηφοφορία για την ανάδειξη νέου Κ.Σ. της ΕΣΕΕ παίχτηκαν πολλά παιχνίδια τόσο από τους εκπροσώπους των δύο διαφορετικών κόσμων ΔΑΠ και ΠΑΣΠ όσο και από τον μικρό αλλά γεμάτο ήθος ΔΑ. Έτσι η ΔΑΠ πλησίασε κάποιους συναγωνιστές των συσπειρώσεων για να τους αγοράσει την ψήφο χωρίς να τα καταφέρει, η ΠΑΣΠ έβαλε κάποιους ανεξάρτητους στο ψηφοδέλτιό της, ανεξάρτητοι που μέχρι την τελευταία στιγμή συνεργάζονταν με τις συσπειρώσεις, ο ΔΑ ψηφίστηκε από την ρηγίτισσα αντιπρόσωπο των συσπειρώσεων. Επίσης θα πρέπει να επισημάνουμε τη στάση των Αγωνιστικών Κινήσεων (ΚΚΕμ-λ Θεσσαλονίκης) που ενώ ο αντιπρόσωπός τους ήθελε να ψηφίσει συσπειρώσεις με βάση τη συμφωνία με τους συναδέλφους της σχολής του, η καθοδήγηση του ΚΚΕμ-λ Θεσσαλονίκης τον υποχρέωσε να κατεβάσει αυτόνομο ψηφοδέλτιο που όμως και ακυρώθηκε στη συνέχεια γιατί δεν μπορούσαν να το καταθέσουν αλλά και δεν πήρε καμιά ψήφο μια και ο συναγωνιστής τελικά δεν ψήφισε κανένα. Έτσι η ΠΑΣΠ και η ΠΣΚ μοιραστήκανε την πρώτη θέση με 8 έδρες η καθεμιά, η ΔΑΠ από 5 τις έκανε 7 και ο ΔΑ διατήρησε τις 2 έδρες του. Οι συσπειρώσεις πήραν 9 ψήφους και δεν πήραν έδρα μιας και έδρα έβγαζες με 10 ψήφους.

Συμπερασματικά το 8ο πανσπουδαστικό συνέδριο πρέπει να είναι από τα χειρότερα που έχουν γίνει. Σφραγισμένο από τις βουλευτικές εκλογές υπήρξε απολίτικο, επιφανειακό και θύμιζε έντονα διαδικασίες μπαλκονιού παρά πολιτικής αντιπαράθεσης. Τα ζητήματα, ρατσισμός ενάντια στη νεολαία, ανεργία, στρατός, σπουδαστικό κίνημα και κίνημα νεολαίας δώσανε τη θέση τους στην αντιπαράθεση ανάμεσα στους δυο κόσμους, στην πραγματική και απραγματοποίητη αλλαγή ή στην αλλαγή με ή χωρίς ήθος και διαφάνεια μηδενίζοντας κάθε κοινωνική αντιπαλότητα μεταφέροντας τα πάντα στην πολιτική διαμεσολάβηση από την οποία όμως έχει αφαιρεθεί προ πολλού κάθε στίγμα κοινωνικής αντίθεσης. Μια πολιτική που δεν είναι τίποτα άλλο παρά η τέχνη να εξουσιάζεις ή να συνεξουσιάζεις την κοινωνία.

Όσο για το χώρο των συσπειρώσεων το πανσπουδαστικό αποτέλεσε ένα σημαντικό ορόσημο μέσα στο χρόνο που πέρασε σε σχέση με μια δράση που ανάπτυξε. Έτσι άρχισε μια κριτική που φαίνεται ότι από του χρόνου θα οδηγήσει σε μια κατ' αρχήν μεγαλύτερη συγκρότηση τόσο στην Αθήνα όσο και πανελλαδική. Έτσι προς αυτή την κατεύθυνση και μέσα από την επαναλειτουργία ενός συντονιστικού όργανου και ίσως την έκδοση κάποιων εντύπων θα επιχειρηθούν κάποια πράγματα από το Φθινόπωρο και μετά.

«Μην τρέμετε!»
εξαγριώθηκε
η ορυκτή φωνή
ενώ τα γυμνά σώματα σε παροξυσμική ταραχή
στοιχημένα
είχαν κατακλύσει τους δρόμους
αναμένοντας αριθμό προτεραιότητας
για την αναπόφευκτη θητεία
στις πυρακτωμένες μνήμες.

Εικόνες σε πυρετό

Πολεμικά καράβια τους αποβίβαζαν από το 1957. Σήμερα είναι συνολικά 1.800 ψυχές που κοχλάζουν. Περιμένουν. Μόνο ο θάνατος θα είναι κάτι νέο γι' αυτούς. Στοιβαγμένοι στα παλαιά κτίρια του ναύσταθμου των Ιταλών: 1.200 άντρες, 500 γυναίκες και 100 παιδιά, όλοι τους ίδια ερπετά.

Μπαίνοντας στο παράρτημα των ανδρών, βλέπεις μια τεράστια έκταση συρματοπλεγμένη και 800 ανθρωπόμορφα πλάσματα να ξηπανεύουν ένα τσιγάρο ή ένα δίφραγκο, να έρπουν στο χώμα, να σηκώνουν το επάνω μέρος της στολής για προφύλαξη από τον καυτό

σαρκαστικό ήλιο, να μονολογούν, να θρηνούν αδιάκοπα. Σε μια στιγμή βγάζουν από το πλήθος έναν μικρόσωμο με βλέμμα χαμένο. Έχει πλημμυρίσει στο αίμα. Κάποιος τον δάγκωσε στο λαιμό, και είναι αμίλητος, απορρημένος. Οι φύλακες βρίζουν, γιατί λίγο πριν ένας άλλος από μέσα τους πέταξε μια πέτρα και καραδοκούν να τον βρουν «...θα τον σαπίσουμε». Τους φαίνεται περίεργο, γιατί όλοι τους είναι κάτω από την επήρεια ψυχοφαρμάκων, ακίνδυνοι, κενοί, χρόνια τώρα.

Προχωρώντας συναντάς σε άλλο περίπτερο τους πιο ακίνδυνους: ανάπηροι, κωφάλαλοι, πρώην ναρκομανείς, πρώην επαίτες. Μα και τώρα ακόμα, όταν τους δώσεις ένα δεκάρικο, σου φιλούν το χέρι – λίγη ανθρώπινη ζεστασιά – και δακρύζουν.

Όμως όταν φτάσεις στο περίπτερο (sic) Νο 9, με τους γυμνούς, τους αλυσοδεμένους, τους κάποτε ανθρώπους, καταλαβαίνεις ότι δεν έχεις δει ακόμα τίποτα. Κατάμαυροι από τον ήλιο, στοιβαγμένοι σε ένα χώρο 5×5, σιγοψιθυρίζουν. Σίγουρα προσπαθούν να σου πουν ότι δεν ξέρεις, (ή ότι ξέρεις και σιωπάς ένοχα).

Στο παιδιατρικό τμήμα (100 παιδιά, τρόφιμοι, ηλικίας από 5-15 χρονών). Νοιώθεις να σου σφίγγει το κρανίο μια πρέσσα: μάζα από παιδικά κορμιά, γυμνά κάτω στο τσιμέντο, δίπλα σε ούρα και κόπρανα, δεν θέλουν, δεν ξέρουν να μιλήσουν.

Το γυναικείο παράρτημα στεγάζεται στην άλλη πλευρά του λιμανιού (και αυτό το κτίριο από την ιταλική κατοχή). Δεν μπορείς να καταλάβεις αμέσως ότι αυτά τα τραχιά, εξαγριωμένα πρόσωπα ανήκουν σε γυναίκες. Πλήρης παραμόρφωση από τα φάρμακα και τον πολύχρονο εγκλεισμό – ιδρυματισμός. Και εδώ σκηνές ουρολαγνείας, βίας από πλευράς προσωπικού, ένταση, φρίκη. Στην απομόνωση μια δεκαεννιάχρονη, που πριν 2 χρόνια, σε μια κρίση της, έκοψε με τα δόντια της ένα κομμάτι κρέας από το χέρι μιας ηλικιωμένης. Ένα ασταμάτητο βουητό που διακόπτεται από στριγγλιές και στερεοτυπικές φράσεις. Μέρα και νύχτα.

Εικόνες που επαναλαμβάνονται, που χαράζονται, που σε κάνουν να κλαις 2 μέρες στη σειρά, που σε κάνουν να χάσεις τον ύπνο σου. Τον στόχο σου. Τις επόμενες μέρες οι εικόνες αυτές σε εξεγείρουν. Καταλαβαίνεις ότι «αυτό ήταν»!

Μερικά στοιχεία εκμετάλλευσης

Πρόκειται σίγουρα για ένα εργοστάσιο ανθρωπίνων ψυχών, που δίνει ψωμί στους «βασανισμένους καημένους κατοίκους, που έπαψαν πια να μαστίζονται από την μετανάστευση, να πεθαίνουν στις στοές των ορυχείων του Βελγίου, στις φάμπρικες της Γερμανίας και στη λάντζα των αμερικανικών εστιατορίων» (!!), όπως δηλώνει ένας γέρος Λέριος ψυχίατρος.

Έτσι τώρα δουλεύουν στο Άσυλο πάνω από 1.000 άτομα (το 70% του εργατικού δυναμικού του νησιού, και τουλάχιστον ένα άτομο από κάθε οικογένεια), με κατώτερο μισθό 45.000 - 50.000 τον μήνα, και παραπονιούνται γιατί δεν παίρνουν και επίδομα ανθυγιεινής και επικίνδυνης εργασίας (!!!).

Ο Μητσοτάκης, το είχε τάξει πεσκέσι στους χανιώτες φίλους του.

Προεκλογικά το ΠΑΣΟΚ έλεγε: «Ψηφίστε μας να σας στείλουμε και άλλους» και τώρα, έχοντας την πλειοψηφία (5:1) στο Δ.Σ. του ασύλου, κάνει συνέχεια προσλήψεις-ρουσφέτια. Όλοι ισχυρίζονται ότι οι προσαγωγές σταμάτησαν. Κανείς όμως δεν μπορεί να το ξέρει στα σίγουρα.

Ο προϋπολογισμός για το 1983, έδινε 330.000.000 δραχμές για μισθοδοσία, συντήρηση και προμήθειες του ιδρύματος.

Το 1984 η επιτροπή της Ε.Ο.Κ. το βρήκε άθλιο και γνωμοδότησε ότι θέλει γκρέμισμα, συμπληρώνοντας: «Αν επεκτείνονταν τα ανθρώπινα δικαιώματα και στα ψυχιατρεία, τότε η Ελλάδα, θα ήταν από τις πρώτες χώρες που θα καθόταν στο σκαμνί...».

Βέβαια δεν γκρεμίστηκε ούτε σοβάς. Αντίθετα, πριν λίγες μέρες εγκρίθηκε ένα κονδύλιο 60.000.000 ευρωπαϊκών μονάδων για την Λέρο, ώστε να βελτιωθούν οι συνθήκες νοσηλείας. Γι' αυτό είναι καλύτερα να μην αναφέρεται τίποτα για «το πόσο κακά κρεβάτια ή θάλαμοι ή κτίρια υπάρχουν στην Λέρο». Υπάρχει κίνδυνος να ταυτιστούμε με τα ανθρωπιστικά «σοσιαλιστικά» μέτρα.

Και βέβαια δεν ενοχλήθηκε κανείς όταν στην ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ της 27.2.1984 διαβάσαμε: «Νεκρή βρέθηκε προχτές στο Ψυχιατρείο της Λέρου η 23χρονη Ιουλία Τζαβάρα από την Πεύκη Ολυμπίας, που έπασχε από επιληψία».

Όποιον και να ρωτήσεις στο νησί, σου λέει ότι «αυτοί δεν είναι άρρωστοι όπως οι άλλοι, δεν είναι κανονικοί άνθρωποι». Έτσι, επειδή είναι ζώα, τους φυλάνε 1.000 γορίλλες χωρίς καμμιά γνώση νοσηλευτικής, ενώ οι γιατροί που υπάρχουν εκεί είναι 3 (ο ένας μάλιστα ασχολείται μόνο με τον έλεγχο της ποιότητας των τροφίμων).

Τα παιδιά γράφουν στις εκθέσεις τους ότι, άμα μεγαλώσουν, έχουν σαν όνειρο να δουλέψουν και αυτά στο Ψυχιατρείο όπως ο πατέρας τους, ενώ οι νέοι δεν έχουν την παραμικρή ευαισθητοποίηση, εφόσον το χρήμα ρέει άφθονο και η HONDA XT 250 είναι σήμερα περισσότερο απαραίτητη.

Ο μοναδικός άνθρωπος που έχει απονοσηλευθεί, είναι ο Στέφανος Καραμπέκιος, ο οποίος στάλθηκε εκεί από αναμορφωτήριο των Αθηνών, βγήκε προσωρινά και έκανε την στρατιωτική του θητεία (!!!) – κρίθηκε ικανός από τους γιατρούς – και μετά γύρισε πάλι εκεί λόγω ιδρυματισμού. Βγήκε πριν 4 χρόνια, και τώρα δουλεύει στο Άσυλο σαν φύλακας (!!!). Από τους τρόφιμους που είχε γνωρίσει όταν νοσηλευόταν, ισχυρίζεται ότι τουλάχιστον ακόμα 25 θα έπρεπε να είναι έξω, ενώ ένας γιατρός εκεί πιστεύει ότι τα 3/4 των εγκλείστων δεν θα έπρεπε να βρίσκονται στο ίδρυμα.

Τα τρόφιμα μεταφέρονται στις αποθήκες για ζύγισμα, από άρρωστους που μετά παίρνουν ένα δεκάρικο από τον έμπορο που μετράει χιλιάρικα. Κανείς δεν μπορεί να μάθει πόσους ασθενείς έχει το διπλανό κτίριο του ψυχιατρείου, που χρησιμεύει σαν αντιφυματικό (προφανώς οι άσχημες συνθήκες υγιεινής προκαλούν φυματίωση).

Φυσικά δεν είναι καθόλου εύκολο να μιλήσεις με τους κατοίκους για το θέμα του Άσυλου. Όλοι το αποφεύγουν – άλλοι επειδή το θεωρούν ουδέτερο και αδιάφορο, οι περισσότεροι επειδή νοιώθουν ότι βάζεις το χέρι σου στο κομπόδεμά τους.

Το σίγουρο είναι ότι με συνθήματα και συναισθήματα μόνο δεν είναι εύκολο να επιτευχθεί κάτι. Ήδη, οι γιατροί που αντέδρασαν με αυτόν τον τρόπο έχουν κριθεί «ανεπιθύμητοι στο νησί» και όποτε εμφανιστούν, οι κάτοικοι τους λυντσάρουν.

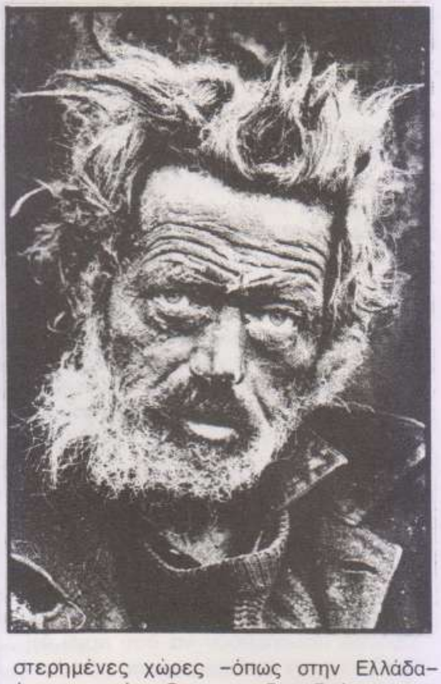
Απαιτείται πολύπλευρη και πολύχρονη προσπάθεια, ώστε να κλείσει αυτό το κολαστήριο, και όχι ισοπεδωτικά αστικά άρθρα, του στυλ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ (Απρίλης 1984).

Σίγουρα κάποιο κομμάτι όλων μας είναι έγκλειστο στην Λέρο. Ας το ακούσουμε και μετά ας το απελευθερώσουμε.

«Γράφω πολλά γράμματα και τα στέλνω. Και το βράδυ έχω δίπλα μου αυτό το ραδιόφωνο για συντροφιά. Μήπως έχεις μπαταρίες;...».

(Από μαρτυρία ενός τροφίμου).
ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ 1985

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Μετά από ένα τουλάχιστο αιώνα ενίσχυσης των λειτουργιών και της δύναμης του κράτους, που οδήγησε από το κράτος νυκτοφύλακα στο σύγχρονο παντοδύναμο κράτος του σοσιαλ-καταπιταλισμού μοιάζει να αναστρέφεται ριζικά η πορεία. Σ' όλη τη Δύση αλλά και στην Ανατολή αρχίζει η «μεγάλη επίθεση» ενάντια στο κράτος. Ξεθάβεται ο φιλελευθερισμός –με τη μορφή του επιθετικού νεοκαπιταλισμού– και η πρώτη φροντίδα των κυβερνήσεων γίνεται η αποεθνικοποίηση και το αλάφρωμα των κρατικών μηχανισμών και των κρατικών δαπανών. Η Θάτσερ βέβαια βρίσκεται στην πρωτοπορεία με την αποεθνικοποίηση του Οργανισμού Τηλεπικοινωνιών κλπ. Για μια φορά μοιάζει σαν το ρολόι της ιστορίας να γυρνάει προς τα «πίσω». Το ιδιωτικό κεφάλαιο παίρνει μια όψιμη εκδίκηση από το κράτος. Που είναι λοιπόν η τόσο πολυδιαφημισμένη προοδευτική «κρατικοποίηση» του καπιταλισμού, η μεταβολή του σε «σοσιαλ-καπιταλισμό»; Πρόκειται μήπως για μια πραγματική αναστροφή μεγάλης κλίμακας ή για απλά ιδεολογήματα; Πρόκειται για ένα αποφασιστικό ζήτημα που θα πρέπει να μελετήσουμε. Ας αρχίσουμε λοιπόν από την αρχή. Την καταπληκτική διόγκωση του ρόλου του κράτους, την μεταβολή του παλιού καπιταλισμού στο σύγχρονο σοσιαλ-καπιταλισμό.

Η διόγκωση του κράτους

Ο 20ος αιώνας θα μείνει ίσως στην ιστορία σαν ο αιώνας του θριάμβου του κράτους. Από το κράτος του νυκτοφύλακα, περάσαμε στο κράτος-Λεβιάθαν, το κράτος-πρόνοιας, το κράτος-επιχειρηματία. Ο κρατικός προϋπολογισμός μαζί με εκείνον των δημόσιων υπηρεσιών φτάνει ή ξεπερνάει σε όλες τις χώρες του σοσιαλ-καπιταλισμού το 40-50% του εθνικού εισοδήματος. Η κρατική παρουσία είναι συντριπτική. Το ερώτημα είναι: ΓΙΑΤΙ; **Η διόγκωση του ρόλου του κράτους είναι συνέπεια της όξυνσης της πάλης των τάξεων, της συσσώρευσης του κεφαλαίου, των αυξανόμενων δυσκολιών στην πραγματοποίηση της υπεραξίας.**

Η όξυνση της ταξικής σύγκρουσης οδηγεί είτε σε ανατροπή της παλιάς τάξης των ιδιωτών-καπιταλιστών, όπως στην Ρωσία και στη συνέχεια στις υπόλοιπες χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, είτε σε αυξανόμενη παρέμβαση του κράτους στην οικονομική και κοινωνική ρύθμιση - όπως στη Δύση. Και εδώ παρ' όλη την αποτυχία μιας βίαιης - επαναστατικής ανατροπής το κράτος υποχρεώνεται να καταγράψει την εργατική απειλή στο εσωτερικό του, να μεταβληθεί σε κράτος - πρόνοιας. Αρχίζοντας με το Ρούζβελτ στην Αμερική, τις σοσιαλδημοκρατικές κυβερνήσεις στην Κεντρική Ευρώπη (Αυστρία) και Σκανδιναυία (Σουηδία) αρχίζει ήδη να στήνεται στα πόδια τους η δυτική εκδοχή του κράτους πρόνοιας, που βέβαια εμφανίζεται σε όλη του την έκταση μετά τον πόλεμο.

Έτσι, τόσο στην Ανατολή, όσο και στη Δύση, ο παλιός καπιταλισμός υποχωρεί μπρος στην εργατική επανάσταση, στην εργατική απειλή και βαδίζει από ένα σύστημα βασισμένο στην ατομική ιδιοκτησία και το κέρδος, στην κυριαρχία των ιδιωτών επιχειρηματιών, σε ένα άλλο όπου ο παλιός νόμος της αξίας της εργατικής δύναμης γίνεται το κέντρο της κατανομής σε γενικευμένη κλίμακα. Η εργατική επανάσταση οδήγησε τον καπιταλισμό σε μια αποδοχή –αυξανόμενη– της σοσιαλιστικής αρχής της πληρωμής σύμφωνα με την αξία της εργατικής δύναμης.

Μέσα σ' ένα αιώνα επαναστάσεων και ανατροπών οδηγηθήκαμε στο σημερινό καθεστώς –κράμμα σοσιαλισμού και καπιταλισμού, στο σημερινό σοσιαλ-καπιταλισμό και κάτω από την εξουσία της νέας κυρίαρχης τάξης –των «διευθυντών»– διαχειριστών που διαφεντεύουν τις τύχες του κόσμου είτε μόνοι τους –στην Ανατολή– είτε μαζί με τους παλιούς καπιταλιστές– στη Δύση.

Και βέβαια το κέντρο της εξουσίας της νέας τάξης είναι παράλληλα με τη γιγαντιαία επιχείρηση - μονοπώλιο, το κράτος και ο κρατικός μηχανισμός, που αναλαμβάνει να ρυθμίσει μέχρι τις τελευταίες λεπτομέρειες την πάλη των τάξεων ακόμα και την ιδιωτική ζωή των υπηκόων του.

Παράλληλα ο γιγαντισμός του κεφαλαίου, αποτέλεσε έναν δεύτερο παράγοντα διόγκωσης του κράτους. Η γιγαντιαία επιχείρηση που ήδη δεν διευθύνεται από τους ιδιοκτήτες της, που μπορούν να είναι ακόμα και εκατοντάδες χιλιάδες, αλλά και από διευθυντικά στελέχη, οδηγεί σε αλλαγή της σχέσης κράτους και ιδιωτικής επιχείρησης. Μια τεράστια ιδιωτική επιχείρηση ηλεκτρισμού ή μεταφορών αν οδηγηθεί σε πτώχευση δημιουργεί κρίση στο σύνολο της ζωής του κράτους. Είναι γνωστές οι συνέπειες της κρίσης των μεγάλων τραπεζών και επιχειρήσεων το 1929. Επομένως το κράτος υποχρεώνεται να παρέμβει, ακόμα και να κρατικοποιήσει αυτές τις επιχειρήσεις. Ακόμα περισσότερο το πέρασμα στην εποχή γιγαντιαίων επιχειρήσεων και επενδύσεων –όπως π.χ. στην πυρηνική ενέργεια εκτός από ελάχιστες χώρες –ΗΠΑ– ξεπερνάει τις δυνατότητες του ιδιωτικού κεφαλαίου. Και ακόμα και στις ΗΠΑ οι απαραίτητες έρευνες δεκαετιών χρηματοδοτούνται από τον κρατικό προϋπολογισμό. Είναι χαρακτηριστικά τα παραδείγματα στις πιο καθυστερημένες χώρες –όπως στην Ελλάδα– όπου η ανάπτυξη των σιδηροδρόμων, της ηλεκτροδότησης, της τηλεφωνικής σύνδεσης, δεν θα είχε προωθηθεί ποτέ σε πανενθική κλίμακα αν δεν επρόκειτο για κρατικές επενδύσεις, ή ακόμα πιο πρόσφατα η περίπτωση των πολεμικών βιομηχανιών.

Τέλος οι αυξανόμενες δυσκολίες στην πραγματοποίηση της αξίας αποτελούν έναν ακόμα λόγο της ενίσχυσης του ρόλου του κράτους. Κλασσικό παράδειγμα εδώ είναι η κρίση του '29. Ενώ ο καπιταλισμός ιδιαίτερα στις πιο αναπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες, περνάει ήδη μετά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο στον καπιταλισμό της αλυσίδας παραγωγής, στον καπιταλισμό της μαζικής παραγωγής, όμως η δομή της κατανάλωσης εξακολουθεί να παραμένει εκείνη του καπιταλισμού της παλιώτερης φάσης.

Η εργατική τάξη αντιμετωπίζεται σαν περιθωριακός καταναλωτής. Το συμφέρον του επί μέρους ιδιωτικού κεφαλαίου και ιδιαίτερα του πιο καθυστερημένου αντιστρατεύεται εκείνο το συνόλου του κεφαλαίου που τείνει να στείλει τον ιδιώτη καπιταλιστή στο μουσείο της μαντάμ Τυσσώ!

Η Κεϋνσιανή παρέμβαση και το Ρουζβελτιανό Νιου Ντηλ στοχεύουν ακριβώς στην ένταξη της εργατικής τάξης και του συνόλου του πληθυσμού στην κατανάλωση με λίγο-πολύ σταθερή καταναλωτική δυνατότητα –και μάλιστα προοδευτικά διευρυνόμενη– στο νέο σοσιαλ - καπιταλιστικό μοντέλλο. Έτσι το κράτος ελπίζει να ξεπεράσει τις κρίσεις. Κρατικός σχεδιασμός, κατώτερος μισθός, επιδόματα ανεργίας κλπ. έρχονται να καλύψουν την ανάγκη να ξεπεραστούν οι δυσκολίες στην πραγματοποίηση της αξίας. Περνάει επομένως σε ένα σχεδιοποιημένο –λιγώτερο ή περισσότερο– σύστημα.

Και βέβαια θα μπορούσαμε να αναφέρουμε δεκάδες άλλους λόγους για την ανάπτυξη της δύναμης και του ρόλου του κράτους, ό-

πως τις διεθνείς κρίσεις, τους πολέμους κλπ. κλπ.

Η τελική συνέπεια λοιπόν είναι η διόγκωση του ρόλου του κράτους, που ιδιαίτερα μετά την κρίση του '70 έτεινε να μεταβληθεί κυριολεκτικά σε μαστόδοντο. Ανάμεσα στα 1960 και 1980 η δύναμη του κράτους πολλαπλασιάζεται και από ένα μέσο όρο απορρόφησης 30-35% του εθνικού εισοδήματος περνάει στο 50%. Σε συγκεκριμένες χώρες, Ιταλία, Σκανδιναυία, κλπ φτάνει το 1984 το 55%. Όμως αυτή η υπερδιόγκωση του κράτους εμφανίζεται ξαφνικά σαν ένα «πρόβλημα». Ας δούμε το γιατί:

Κρίση του κράτους

Το κράτος οδηγείται σε κρίση! Οι ανατολικές χώρες είχαν ήδη γνωρίσει αυτό το πρόβλημα από τα τέλη της δεκαετίας του '50, και οι μεταρρυθμιστικές απόπειρες του Χρουστσώφ, του Γκομούλκα στην Πολωνία, στην Γιουγκοσλαβία, και στη συνέχεια στην Τσεχοσλαβακία και την Ουγγαρία προσπάθησαν να απαντήσουν στο εξής ζήτημα: Ενώ ο συνολικός έλεγχος του κράτους πάνω στην οικονομία επιτρέπει έναν έλεγχο πάνω στο εισόδημα, την παραγωγή και τους παραγωγούς, ενώ επιτρέπει έναν έλεγχο των κρίσεων, από την άλλη μέσα από την κρατικοποίηση των πάντων και την εξαφάνιση του ανταγωνισμού ανάμεσα στις επιχειρήσεις, μέσα από την αντικατάσταση των ατομικών ιδιοκτητών με τους μάνατζερς, χάνεται το ατομικό κίνητρο του κέρδους, και η ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων πέφτει. Οι κρατικές επιχειρήσεις συσσωρεύουν ατελείωτα ελλείμματα και η παραγωγικότητα εμφανίζεται χαμηλή. Έτσι η παραγωγικότητα της σοβιετικής παραγωγικής μηχανής υπολογίζεται τρεις φορές μικρότερη από την Αμερικάνικη!

Το ίδιο φαινόμενο εμφανίζεται πια και στη Δύση. Το κράτος εμφανίζεται «υπερβολικό». Από τα τέλη της δεκαετίας του 1970 και ιδιαίτερα στην δεκαετία του 1980 σε όλη τη Δύση εμφανίζεται μια νέα αστική ιδεολογία ο νεο-φιλελευθερισμός, που βάζει σαν στόχο το κράτος και την υπερβολική του επέκταση. Και στην Αμερική του Ρήγκαν και την Αγγλία της Θάτσερ αρχίζουν υποτίθεται και κάποιες πρακτικές απόπειρες περιορισμού του κρατικού τομέα, με αποκρατικοποίηση επιχειρήσεων, επίθεση σε παραδοσιακούς κρατικούς τομείς, όπως τα ανθρακορυχεία κλπ. κλπ. Αυτός ο νέος άνεμος του «καθαρού» καπιταλισμού φτάνει σήμερα και στην Ελλάδα όπου μετά την μεταπολίτευση και ιδιαίτερα επί διακυβέρνησης ΠΑΣΟΚ ο κρατικός τομέας διευρύνεται ασταμάτητα.

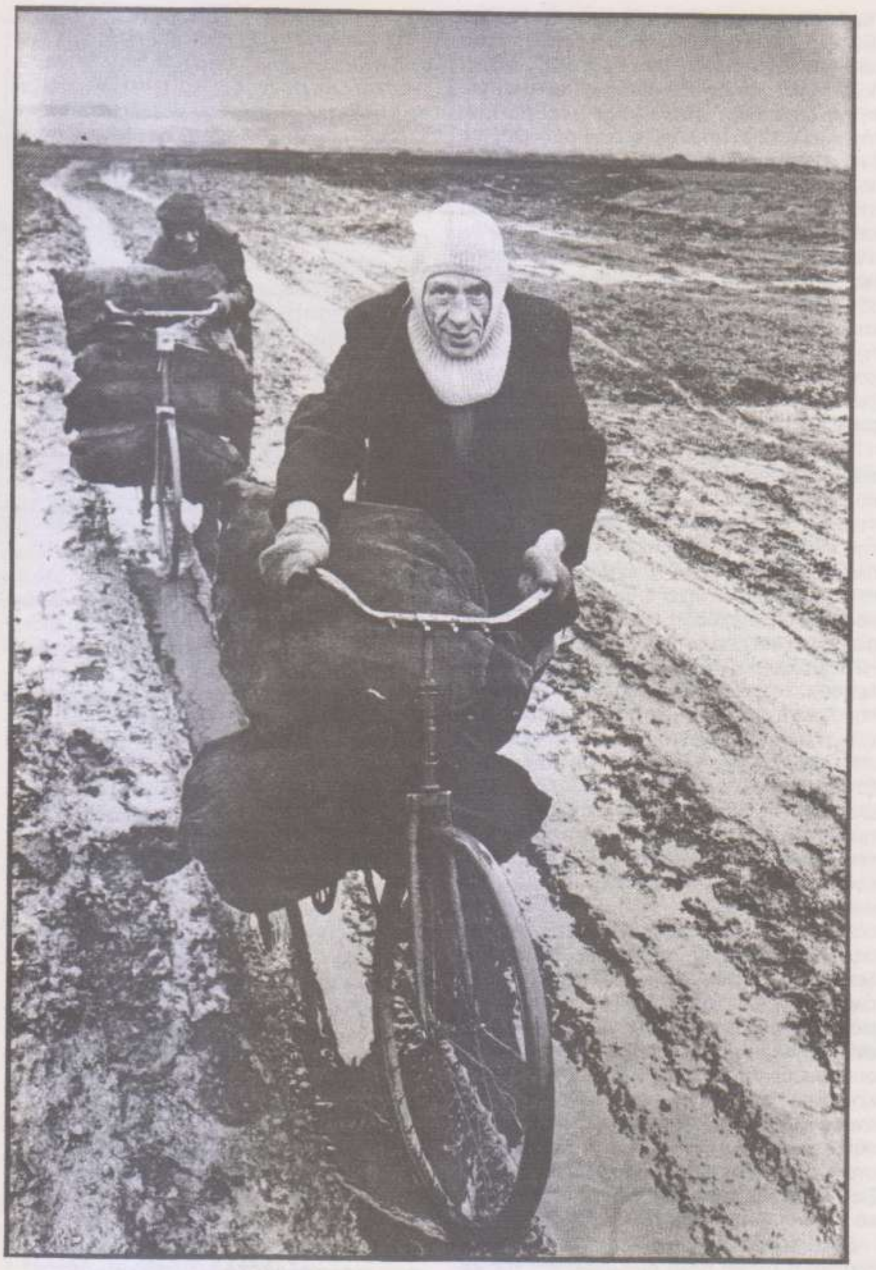
Η Νέα Δημοκρατία περνάει κι' αυτή στον αστερισμό του νεο-φιλελευθερισμού.

Ας δούμε λοιπόν για τι πρόκειται.

Ταξική πάλη και κράτος πρόνοιας

Ο κύριος στόχος αυτής της επίθεσης στο κράτος δεν είναι άλλος από την εργατική τάξη και τις κατακτήσεις της, ιδιαίτερα από τα μέσα της δεκαετίας του 1960. Ας δούμε τι εννοούμε. Όταν ο Κέϋνς κατασκεύαζε το υπόδειγμα της ένταξης της εργατικής τάξης στην πραγματική κατανάλωση και όταν σταθεροποιούνταν το υπόδειγμα της επέκτασης του σύγχρονου σοσιαλ-καπιταλιστικού μοντέλου από την δεκαετία του '50 και μετά έμπαινε μια προϋπόθεση: Η προϋπόθεση ότι το εργατικό εισόδημα θα αυξάνεται λιγότερο ή το πολύ το ίδιο με την άνοδο της παραγωγικότητας. Δηλαδή αν υποθέσουμε μια ετήσια αύξηση της παραγωγικότητας 4%, όπως πράγματι συνέβαινε στα «καλά» χρόνια, τότε η αύξηση του εργατικού εισοδήματος θα έπρεπε να απορροφάει το 2% π.χ. και το υπόλοιπο 2% να αποτελεί κέρδος της επιχείρησης, ή, στη χειρότερη περίπτωση η άνοδος του μισθού να φτάνει το 4% και το κέρδος να παραμένει άθικτο. Και πράγματι έτσι συνέβαινε για πάρα πολλά χρόνια. Η άνοδος της παραγωγικότητας μοιράζονταν ανάμεσα στους κοινωνικούς «συνεργάτες». Και βέβαια αυτή η σταθερή άνοδος της παραγωγικότητας στηριζόταν στην αδιάκοπη επέκταση και εδραίωση του ταιηλορισμού και του φορντισμού σε νέους κλάδους παραγωγής και εργασίας.

Όμως από το 1965 και μετά και ιδιαίτερα από το 1968 αρχίζει η μεγάλη κρίση. Αρχικά μέσα από το ξεσήκωμα του τρίτου κόσμου ακριβαίνουν οι πρώτες ύλες (το πετρέλαιο 15πλασιάζει την τιμή του) ενώ στις ιμπεριαλιστικές μητροπόλεις εμφανίζονται δύο παράλληλα ρεύματα. Κρίση και απόρριψη της

ταιηλοροποιημένης εργασίας και ταυτόχρονα άνοδος του εργατικού εισοδήματος, τόσο σαν άμεσος όσο και σαν έμμεσος μισθός, πολύ πάνω από το επίπεδο της παραγωγικότητας. Οι μισθοί ανεβαίνουν γρήγορα και ταυτόχρονα διευρύνεται το κράτος πρόνοιας σε ένα πρωτόγνωρο βαθμό. Ο κοινωνικός προϋπολογισμός απορροφάει αυξανόμενα ποσοστά του εθνικού εισοδήματος στην Ελλάδα και σε δεκαπέντε χρόνια το ποσοστό του διπλασιάζεται(!). Ταυτόχρονα εμφανίζονται νέα εμπόδια που επιβαρύνουν το κόστος και εξανεμίζουν τα κέρδη. Το οικολογικό κίνημα και τα όρια που μπαίνουν στην εκμετάλλευση της φύσης αποτελούν ένα νέο βάρος για το κεφάλαιο. Κινήματα όπως το γυναικείο, ή των φυλετικών μειονοτήτων τείνουν να εξαφανίσουν μια πηγή φτηνής εργατικής δύναμης.

Τα κινήματα του '68 σπρώχνουν σε αλλεπάλληλες παραχωρήσεις από την πλευρά της κυρίαρχης τάξης και του κράτους. Ταμεία ανεργίας, κοινωνικές παροχές, δαπάνες για την εκπαίδευση κλπ. δημιουργούν ένα νέο πλαίσιο όπου ξαφνικά το κεφάλαιο ανακαλύπτει έντρομο πως έχει δημιουργήσει συνθήκες για το ξεπέρασμα της ανάγκης για εργασία. Όλο και περισσότεροι νέοι, μαύροι στις ΗΠΑ εργάτες αλυσίδας προτιμούν να μη δουλεύουν πια και να ζουν από τις κοινωνικές παροχές, ενώ ένα σύνολο από κρατικές επιχειρήσεις περιλαμβάνουν ένα πληθωρικό και υπο-απασχολούμενο εργατικό δυναμικό. Αυξάνονται οι απουσίες από τη δουλειά. Κάτω από την ώθηση της ταξικής πάλης το κράτος-πρόνοια έτεινε να ξεπεράσει τα ίδια τα όρια του σοσιαλ-καπιταλιστικού κράτους και κάθε κράτους μέχρι τα σήμερα: την ανάγκη των κατώτερων τάξεων να δουλεύουν για να ζήσουν! Το με τον «ιδρώτα του προσώπου σου θα κερδίζεις το ψωμί σου» έμοιαζε όλο και πο ξεπερασμένο για εκατομμύρια άτομα στις μητροπόλεις της Δύσης. Επρόκειτο για ένα όριο, ένα όριο που πίσω του διακρινόταν οι ανθρώπινες ανάγκες πέρα από την εργασία, οι κομμουνιστικές ανάγκες! Και είναι χαρακτηριστικό ότι το κίνημα που κυριάρχησε στις αναπτυγμένες μητροπόλεις χαρακτηρίστηκε σαν «μετα-υλιστικό» κίνημα, γιατί οι στόχοι στρέφονταν πια όλο και περισσότερο σε αξίες πέρα και έξω από την εργασία, οικολογικό κίνημα, γυναικείο, νεολαϊστικό, κλπ.

Είναι προφανές ότι σ' αυτό το όριο που έφτανε η ταξική πάλη σαν συνέπεια της «επανάστασης του 1968» υπήρχαν δύο δυνατότητες, ή ένα αποφασιστικό βήμα προς τα μπρος, προς την κομμουνιστική επανάσταση ή μια νέα επιβεβαίωση των αρχών του... σοσιαλισμού, δηλ. του καπιταλισμού, δηλαδή «μέτρο των πάντων η εργασία»!

Και ξέρουμε πολύ καλά πως η κομμουνιστική επανάσταση δεν έκανε αυτό το βήμα, ήταν η στιγμή της σοσιαλ-καπιταλιστικής αντεπανάστασης! Αντεπανάσταση που έχει πολλούς στόχους ταυτόχρονα.

Α. Καθυπόταξη και πάλι του τρίτου κόσμου. Και πράγματι ο τρίτος κόσμος βουλιάζει πρόσκαιρα κάτω από το βάρος των χρεών ενώ οι τιμές των πρώτων υλών αρχίζουν να πέφτουν και η πυρηνική ενέργεια και η ανακάλυψη νέων ενεργειακών πηγών –πετρέλαιο Αλάσκας, Βόρειας Θάλασσας κλπ.– μειώνει την εξάρτηση από τον ΟΠΕΚ.

Β. Αποκατάσταση των «αξιών της εργασίας». Οι κοινωνικές παροχές τείνουν να περικοπούν παντού. Οι άλλοτε «εξασφαλισμένοι» -σχετικά– άνεργοι μεταβάλλονται σε «νέους φτωχούς». Οι αξίες της προσπάθειας, της εργασίας, της αποταμίευσης, της οικογένειας, κλπ επιστρέφουν πάλι με δύναμη στη Δύση. Αν δεν δουλέψεις δεν θα φας.

Γι' αυτό η επίθεση του κεφαλαίου δημιουργεί ένα αυξημένο ποσοστό ανεργίας για να ξαναρίξει τα μεροκάματα, και να δημιουργήσει πάλι κίνητρο στην «προσπάθεια». Γι' αυτό και επιστρέφουν όλες οι παλιομοδίτικες ιδέες και απόψεις, «πατρίς, θρησκείας, οικογένεια».

Γ. Τεχνολογική επίθεση στην εργατική τάξη. Με την είσοδο της αυτοματοποίησης αίρεται ο «εκβιασμός» που ασκούσαν ορισμένα ισχυρά τμήματα της εργατικής τάξης. Οι εργάτες της αυτοκινητοβιομηχανίας από την ΦΙΑΤ ως το Ντητρόιτ τσακίζονται κάτω από την επίθεση της αυτοματοποίησης, και οι ανθρακωρύχοι στην Αγγλία δοκιμάζουν όλο το βάρος της σοσιαλ-καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης. Αυτοματισμός, πληροφορική, βιοτεχνολογία κλπ στοχεύουν πια ανοιχτά στον εξοβελισμό της εργατικής τάξης από τα σημεία αντίστασης και βέβαια αποσκοπούν στην δημιουργία νέων μεγάλων περιθώριων κέρδους μέσα από την είσοδο της παραγωγικότητας.

Αυτή η επίθεση του κεφαλαίου συνοδεύεται βέβαια από μια επίθεση έναντι στο «κράτος», δηλαδή στο κράτος-πρόνοιας που καταστρέφει την εργατικότητα και την παραγωγικότητα. Καθημερινά σε όλους τους τομείς επαναλαμβάνεται πως το κράτος έχει γίνει «υπερ-προστατευτικό», ότι εισβάλλει στην προσωπική μας ζωή, ότι δεν αφήνει την οικονομία να εξελιχτεί «ελεύθερα» κ.ο.κ.

Έτσι λοιπόν ο αντικρατισμός του νεο-φιλελευθερισμού στρέφεται ακριβώς στο κράτος-πρόνοιας –δημιούργημα των τελευταίων δεκαετιών της ταξικής πάλης που για να ισορροπήσει την εργατική επίθεση συγχώνευε - «ενσωμάτωνε» σύμφωνα με την περιβόητη πια έκφραση– τις εργατικές διεκδικήσεις για να μην οδηγηθεί σε ανοιχτή αντιπαράθεση. Σήμερα το κεφάλαιο –μετά από ιδεολογική και πολιτική κρίση που αντιμετώπισε το εργατικό κίνημα– κρίνει πως μπορεί να περάσει στην αντεπίθεση: Κάτω το Κράτος (SIC)!

Η διεθνοποίηση του κεφαλαίου

Σ' αυτή την κρίση της κρατικής ρύθμισης υπάρχει ένας δεύτερος σοβαρός λόγος: «Η διεθνοποίηση του κεφαλαίου».

Και πάλι οι ανατολικές οικονομίες –που ήταν κρατικοποιημένες στον υπέρτατο βαθμό γνώρισαν πρώτες τις συνέπειες της διεθνοποίησης της παγκόσμιας οικονομίας. Δηλαδή η κρατική σχεδιοποίηση γίνεται όλο και πιο ανενεργή όσο η οικονομία εντάσσεται στα παγκόσμια ρεύματα των ανταλλαγών. Τα παγκόσμια ρεύματα του κεφαλαίου επιβάλλουν πια τους νόμους τους στις τοπικές-εθνικές αγορές. Και όσο μικρότερη η ντόπια αγορά τόσο περισσότερο ανενεργή η κρατική σχεδιοποίηση. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της ΠΑΣΟΚικής Ελλάδας που δεν πραγματοποίησε σχεδόν κανένα από τα βιομηχανικά προγράμματα που προωθούσε ακριβώς γιατί η ένταξη της Ελληνικής οικονομίας στην παγκόσμια αγορά είναι τόσο προχωρημένη ώστε οποιαδήποτε αυτόνομη εφαρμογή αυτών των προγραμμάτων θα απαιτούσε ρήξη τόσο με την παγκόσμια αγορά, όσο και με πλατειά κοινωνικά στρώματα στο εσωτερικό.

Σ' αυτές τις συνθήκες που τα εθνικά κράτη ελέγχουν όλο και λιγότερο τις διεθνείς ροές –αποδεικνύονται όλο και πιο αποτελεσματικά για τον έλεγχο, τη ρύθμιση της συσσώρευσης του κεφαλαίου. Μόνο ευρύτερες υπερεθνικές - ακόμα και παγκόσμιες συσσωματώσεις θα πρόσφεραν ένα κατάλληλο πλαίσιο ρύθμισης της διεθνούς οικονομίας. Όμως αυτές οι μορφές βρίσκονται στα σπάργανα - ΕΟΚ ή διεθνείς οργανισμοί, Διεθνής Τράπεζα, Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, ΟΗΕ κλπ. Επομένως τα παλιά κράτη που έκφραζαν και εκφράζουν εθνικές ιδιαιτερότητες, αντιστάσεις, συγκεντρώσεις ισχύος κλπ. αποτελούν εμπόδιο στην διεθνή συσσώρευση και κυκλοφορία. Γι' αυτό λοιπόν και κέντρο της διεθνοποίησης της οικονομίας γίνονται οι πολυεθνικές πια επιχειρήσεις, που αναδιαρθρώνουν την παγκόσμια οικονομία και γι' αυτό χρειάζεται να αποδιαρθρώσουν τα παλιά κράτη.

Η αδυναμία της εθνικής σχεδιοποίησης έξω από ένα συνολικό πλαίσιο διεθνούς κίνησης, και οι απόπειρες που γίνονται για την προώθηση υπερεθνικών ενώσεων είναι όλα ενδείξεις αυτής της κίνησης. Στο μεταξύ όμως τα παλιά κράτη αποτελούν εμπόδια που πρέπει να καταπέσουν. Οι πολυεθνικές χρειάζονται μια ενοποιημένη παγκόσμια αγορά εργασίας, χωρίς «προστατευτισμούς» και όπου μάλιστα το εφαρμοσμένο μοντέλλο θα πρέπει να είναι το Ιαπωνικό ή ακόμα και το Κορεάτικο, δηλαδή μιας εργατικής τάξης απόλυτα υποταγμένης στο κεφάλαιο. Έτσι λοιπόν μια «διάλυση» των παλιών κρατικών δομών, ιδιαίτερα στις μητροπόλεις και την αντικατάστασή τους από μια ομογενοποιημένη σειρά «ελαστικών» κρατικών δομών που θα επιτρέπουν την αυξημένη κινητικότητα του κεφάλαιου και δεν θα αποτελούν πια παρά μια αλυσσίδα νέου τύπου κρατικών δομών. Είναι προφανές δε ότι ο νέος «κρατισμός» θα τείνει να εμφανιστεί στο επίπεδο υπερεθνικών ή και πλανητικών δομών. Ο παλιός κρατισμός όμως του εθνικού κράτους μπαίνει σε κρίση.

Ανακεφαλαιώνοντας

Η «επίθεση» λοιπόν έναντια στο κράτος αντανακλάει μια πραγματική κρίση του κράτους. Τόσο κρίση του κράτους-«πρόνοιας» στο βαθμό που η κρίση απαγορεύει οποιαδήποτε «πολυτέλεια», όσο ταυτόχρονα του εθνικού κράτους σαν αποτελεσματικού οργάνου σχεδιοποίησης της συσσώρευσης του κεφαλαίου, που αντικαθίσταi στη σημερινή συγκυρία από τις πολυεθνικές επιχειρήσεις και την δική τους υπερεθνική σχεδιοποιημένη συσσώρευση. Η επέκταση του κράτους στς δυτικές κοινωνίες τα τελευταία είκοσι

χρόνια πήρε τέτοια έκταση ώστε μεταβλήθηκε σε αντι-οικονομική για την συνολική αποδοτικότητα του κεφαλαίου. Και εδώ παρεμβαίνει ο παράγοντας που τονίσαμε αρχικά. Μια «υπερβολική» κρατικοποίηση συνοδευόμενη με την ισοβιότητα των «δημόσιων υπαλλήλων» αποτελεί φρένο στην ανάπτυξη της πραγωγικότητας, την μείωση του προσωπικού, και την ευελιξία των μονάδων παραγωγής.

Έτσι λοιπόν «κάτω το κράτος»; Θα αστειευόμαστε βέβαια. Η σοσιαλ-καπιταλιστική σκέψη πίσω από τις κραυγές για περιορισμό του κράτους στοχεύει κύρια στις κατακτήσεις του εργατικού κινήματος και σκοπεύει να προσδώσει και πάλι την απαραίτητη «ελαστικότητα» στο εργατικό εισόδημα. Όταν η οικονομία βρίσκεται σε κρίση οι «φτωχοί» πρέπει να πεινάνε, τόσο για να δημιουργούνται τα απαραίτητα κέρδη για τις επενδύσεις, όσο και για να κατανοούν την αξία της εργασίας. Από την άλλη πλευρά βέβαια κανένας «νεοφιλελεύθερος» δεν πρόκειται να θίξει πραγματικά το κοινωνικό κράτος, κανένας δεν μπορεί να αντικαταστήσει την σχεδιοποιημένη κοινωνικοποίηση του εργατικού δυναμικού κατά τον έλεγχό του. Το κράτος θα συνεχίσει να παίζει αποφασιστικό ορλο στην παγκόσμια οικονομία, μόνο που η ανάγκη υπερεθνικών σχηματισμών θα γίνεται όλα και πιο πιεστική. Τέλος χαρακτηριστική είναι η ίδια η πρακτική του νεο-φιλελευθερισμού. Οι «νεο-φιλελευθερισμός» Ρήγκαν στην Αμερική δεν κάνει τίποτε άλλο από το να εφαρμόσει έναν «φιλελεύθερο»... Κεϋνσιανισμό! Δηλαδή στηρίζει την οικονομική του πολιτική στο κλασσικό Κεϋνσιανό έλλειμμα του κρατικού ισολογισμού, για να προωθήσει την οικονομική ανάκαμψη ενώ ο φιλελευθερισμός αποδείχνεται πια, έστω και αν η αναλογία τους χρειάζεται περιοδικές ρυθμίσεις και διευθετήσεις. Στην Αγγλία ο «αντικρατισμός» της Θάτσερ δεν είναι τίποτε άλλο παρά η απόπειρα του ξεπερασμένου Αγγλικού καπιταλισμού που προσφέρει πια ένα συνολικό εισόδημα που βρίσκεται στο μισό της Γερμανίας να ξαναμπεί στην «κούρσα», μέσα από το χτύπημα σε όλες τις δομές κοινωνικής πρόνοιας και την παραδοσιακή δομή οργάνωσης της Αγγλικής οικονομίας. Γι' αυτό χτύπημα στους ανθρακωρύχους, στις κοινωνικές παραχές κλπ. Το αγγλικό κεφάλαιο που έχει ένα μηχανισμό κοινωνικής πρόνοιας αντίστοιχο με της ηπειρωτικής Ευρώπης με μια παραγωγικότηταδ που φτάνει στο μισό προσπαθεί να συντρίψει αυτή την «υπερπροστασία» για να γίνει και πάλι ανταγωνιστικό.

Τα όρια του σύγχρονου «νεο-φιλελευθερισμού» είναι προφανή. Δεν είναι δυνατό να στραφεί πραγματικά ενάντια στο κράτος και την οικονομική του παρέμβαση, απλά σκοπεύει σε μια επίθεση στο κράτος πρόνοιας και στο παραδοσιακό εθνικό κράτος, προωθώντας ένα κράτος υποσταθμό της συσσώρευσης και των οικονομικών ρευμάτων σε διεθνή κλίμακα, ένα κράτος των πολυεθνικών -ει δυνατόν- και όχι της εσωτερικής οικονομικής και ταξικής δομής. Να ο στόχος του «νεο-φιλελευθερισμού».

Ποια απάντηση;

Απέναντι στον νεο-φιλελεύθερη επίθεση η τάση της παλιάς αριστεράς είναι να επιμείνει και πάλι στον πιο παλιό καλό κρατισμό και το κράτος πρόνοιας. Η «αριστερά» διεκδικεί έτσι σαν πολιτική της μια κοινωνική εκδοχή του Κεϋνσιανισμού την στιγμή που είναι προφανές το αδιέξοδο του κρατισμού. Αδιέξοδο από κάθε άποψη. Τόσο οικονομικά, μια και ο παραδοσιακός κρατισμός δεν μπορεί να απαντήσει στα πραγματικά προβλήματα που βάζει η ένταση του διεθνούς ανταγωνισμού και η αποδιάρθρωση του εθνικού επιπέδου σαν αποτελεσματικού επιπέδου οικονομικής πολιτικής. Όσο βέβαια και πολιτικό αδιέξοδο μια και ο αυξανόμενος κρατισμός οδηγεί πραγματικά σε ένα κράτος Λεβιάθαν και σε κρατικό ολοκληρωτισμό. Μπρος λοιπόν σ' αυτό το δίλλημα που εκφράζουν κύρια τα κομμουνιστικά κόμματα και οι παραδοσιακές πτέρυγες των σοσιαλιστικών κομμάτων, και σε μια «νεο-φιλελεύθερη» εκδοχή τέτοια που εκφράζει ο Κράξι στην Ιταλία και ο Φαμπιούς στην Γαλλία. Τα διλήμματα της αριστεράς για άλλη μια φορά μπαίνουν στα πλαίσια της κατεστημένης οργάνωσης της κοινωνίας. Και αν η κρατίστικη απάντηση εμφανίζεται σαν περισσότερο αριστερή δεν παύει να είναι ξεπερασμένη. Η κρίση του κράτους και της κρατικής διαχώρισης είναι πραγματική! Και αυτή εμφανίζεται για πρώτη φορά στην σύγχρονη ιστορία. Η αδιάκοπη επέκταση του κράτους που έμοιαζε να οδηγεί σε ένα αναπόφευκτο και ζοφερό «1984» μοιάζει σήμερα να βρίσκεται μπροστά σε μια ιστορική ανάσχεση. Η κρίση του σοσιαλ-καπιταλιστικού κράτους μπορεί να μεταβληθεί –επί τέλους– στην απαρχή της κρίσης του κράτους γενικά! Τα ανατολικά μοντέλλα του απόλυτου κρατισμού θεωρούνται μοντέλλα προς αποφυγήν από την ίδια την παλιά αριστερά. Η σοσιαλιστική αριστερά δεν διαθέτει πια μοντέλλα γι την ανάπτυξη της κοινωνίας, ενώ η αστική σκέψη αποπειράται μια επιστροφή στις «ρίζες» για να αποκτήσει μια νέα «ορμή». Όμως είναι προφανές ότι ο σισιαλ-καπιταλισμός είναι εγκλωβισμένος οριστικά στο κράτος –λιγώτερο ή περισσότερο δεν έχει τελικά τόσο μεγάλη σημασία, στο βαθμό που οι δύο οπτικές βάζουν σαν κέτρο τους την οικονομική αποδοτικότητα και ανταγωνιστικότητα. Η κρίση του κράτους είναι δυνατό να οδηγήσει σε μια νέα οπτική και προβληματισμό, σε ένα κίνημα που ήδη από το 1968 στοχεύει στην πάλη ενάντια στο κράτος. Είναι προφανές πως εδώ ανοίγεται ένα ολόκληρο νέο κεφάλαιο στην ιστορία του εργατικού κινήματος. Ο δρόμος που οδηγεί από τον παραδοσιακό σοσιαλιστικό κρατισμό στην κομμουνιστική οπτική του αδιάκοπου περιορισμού και τελικά της εξαφάνισης του κράτους. Σήμερα ανοίγεται η ιστορική ευκαιρία, απέναντι στην κρίση του κράτους να προβληθεί ένα νέο κοινωνικό μοντέλλο, όπου η ίδια η κοινωνία θα αναλαμβάνει την αυτοοργάνωσή της έξω και πέρα από το κράτος, όπου η κοινωνία των «ιδιωτών» θ' αναλάβει επί τέλους να δώσει μια νέα απάντηση στην προοδευτική υποταγή της στην πολιτική κοινωνία -το κράτος, μια απάντηση που ήδη προδιέγραψε η Πολωνική «Αλληλεγγύη» και το KOR, «η κοινωνία αυτοοργανώνεται έξω και πέρα από το κράτος». Στο οικονομικό πεδίο αυτό σημαίνει μια οργάνωση της παραγωγής, των ανταλλαγών, της κατανάλωσης που στηρίζεται σε συλλογικές ΜΗ ΚΡΑΤΙΚΕΣ μορφές οργάνωσής τους, δηλαδή αυτοδιαχειριστικές, συνεταιριστικές κλπ.

Και για πρώτη φορά –αυτό είναι το ουσιαστικό– αυτές οι μορφές οργάνωσης έρχονται να αποτελέσουν τη μοναδική απάντηση στο διπλό αδιέξοδο τόσο του παλιό φιλελευθερισμού όσο και στο πιο πρόσφατο αδιέξοδο του κρατισμού. Μόνο η κοινωνική αυτο-οργάνωση μπορεί να ξεπεράσει αυτό το διπλό αδιέξοδο. Η εποχή του κράτους περνάει για πρώτη φορά σε μια τέτοια κρίση. Η αυτο-οργάνωση των «συνεταιρισμένων παραγωγών» του Μαρξ, η αυτοδιεύθυνση και τα πειράματα του ουτοπικού σοσιαλισμού και του ελευθεριακού

κομμουνισμού μπαίνουν σήμερα με μια νέα ωριμότητα στην ημερήσια διάταξη. Δεν πρόκειται πια για τις ιδανικές απαντήσεις μέσα σε ένα κόσμο που βαδίζει σε μια αδιάκοπη επέκταση του κρατισμού, αλλά για τις μοναδικές πλέον ΡΕΑΛΙΣΤΙΚΕΣ απαντήσεις στην κρίση του κράτους, από την πλευρά του επαναστατικού κινήματος.

Ετσι λοιπόν απέναντι στο νεο-φιλελευθερισμό δεν μπορούμε και δεν πρέπει να πέσουμε στην παραδοσιακή καταφυγή στο κράτος, πηγή γραφειοκρατίας, σπατάλης, ολοκληρωτισμού, αλλά να αρχίσουμε επιτέλους να προβάλλουμε σαν μοναδική ρεαλιστική και αποδοτική λύση τυν αυτο-οργάνωση των παραγωγών, που γίνεται επιτέλους ρεαλιστική. Μετά από έναν αιώνα –τουλάχιστο– αδιάκοπης ενίσχυσης του κράτους το εκκρεμές μπορεί επιτέλους να πάει αντίστροφα. Αν για έναν αιώνα οι συλλογικές μορφές ιδιοκτησίας και κοινωνικής οργάνωσης απέναντι στον παραδοσιακό αστικό φιλελευθερισμό και την ατομική ιδιοκτησία δεν έγινε δυνατό να εκφραστούν μέσα από μια εξω-κρατική μορφή και έτειναν να απορροφηθούν μέσα από την κρατική επέκταση, σαν την αντιστραμμένη εικόνα - το είδωλο της κοινωνίας που απορροφούσε την ικμάδα της κοινωνίας των ιδιωτών, αν για πάνα από ένα αιώνα η παρέμβαση του εργατικού κινήματος οδηγούσε στην αδιάκοπη επέκταση του κράτους σαν συλλογικού εκφραστή του επιπέδου του ταξικού ανταγωνισμού που διαπερνούσε στην κοινωνία, αν λοιπόν η συγκεντρωμένη δύναμη των ανθρώπων μέσα από μια κλασσική διαδικασία **αλλοτρίωσης** μετατίθονταν από την κοινωνία στο «είδωλό» της, το κράτος (δεν είναι τυχαίο ότι ο Μαρξ πρώτα ανέλυσε την πολιτική αλλοτρίωση, στο «Εβραϊκό Ζήτημα»), σήμερα –από το 1968 και μετά ζούμε μια νέα ιστορική περίοδο, μια περίοδο όπου –τουλάχιστο στη συνείδηση των υποκειμένων και τις νέες κατευθύνσεις της πάλης των τάξεων η κοινωνία αποζητάει την χειραφέτησή της από το αντεστραμμένο είδωλό της, ζητάει την ΕΞΟΔΟ ΑΠΟ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ. Η οικονομική και λειτουργική κρίση του κράτους δείχνει πως αυτή η υποκειμενική διεκδίκηση της εξόδου ριζώνει και σε μια οικονομική πραγματικότητα. **Το κράτος είναι όλο και λιγότερο αποδοτικό.** Και όπως ξέρουμε ο ρεαλισμός μιας επαναστατικής προοπτικής θεμελιώνεται στις πραγματηκότητες της ίδιας της οικονομικής κίνησης. Απέναντι λοιπόν στο νεο-φιλελευθερισμό δεν θα επιλέξουμε το βλακώδη και αδιέξοδο δρόμο της επιστροφής προς τα πίσω, προς το κράτος και την οργουελλιανή «ζεστασιά» και ανικανότητά του. Διεκδικώντας ταυτόχρονα την διατήρηση των κατακτήσεων που εκφράστηκαν σαν «κράτος-πρόνοια», αρνούμενοι και αντιπαλεύοντας την επίθεση του Θετσερισμού και του νεοφιλελευθερισμού, δεν θα προτείνουμε βέβαια την επιστροφή στην ατομική επιχείρηση αλλά το προχώρημα στην ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ του κράτους και τον συλλογικό έλεγχο των μεγάλων ιδιωτικών επιχειρήσεων. **Απέναντι στο αδιέξοδο του κράτους, του σοσιαλ-καπιταλισμού, μια και μόνη διέξοδος, η αυτο-οργάνωση της κοινωνίας, ο κομμουνισμός.**

Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ ΔΕΝ ΚΑΘΑΡΙΖΕΤΑΙ, ΑΝΑΤΡΕΠΕΤΑΙ

ΗΠΑ

Μικρή και λεπτή στα 66 χρόνια της η Βέρνα Κούρτεμανς ήταν δασκάλα μαθηματικών στα δημόσια σχολεία του Μίτσιγκαν στα βόρεια των ΗΠΑ. Οι παράλληλες γραμμές ποτέ δεν συναντήθηκαν στο μάθημά της, αλλά η ζωή της είχε ένα ολέθριο ραντεβού με τα επικίνδυνα λύματα. Δίπλα στο σπίτι της καθαρίζεται ένας από τους πιο απειλητικούς χημικούς σκουπιδότοπους της Αμερικής. Για πολλές βδομάδες το προηγούμενο καλοκαίρι 50 φορτηγά τη μέρα περνούσαν δίπλα από το σπίτι της μεταφέροντας μολυσμένη γη από ένα παραπλήσιο χωράφι, νότια προς το Οχάϊο. Για να καθαρίσουν τη γη από τοξικά μέταλλα, παλιά λάδια μηχανών, φαρμακευτικά υποπροϊόντα, βαφές, βιομηχανικά σκουπίδια κλπ., μπουλντόζες και εκσκαφείς είχαν σκάψει και σαρώσει 120.000 τόνους χώμα. Αυτό ήταν απλά η πρώτη δόση από τη μόλυνση που άφησε ο πρώην γείτονας της Βέρνας, επιχειρηματίας Τσαρλς Μπέρλιν.

Το 1972 ο Μπέρλιν και ένας συνέταιρος άρχισαν να λειτουργούν έναν αποτεφρωτήρα (κλίβανο) επικίνδυνων λυμάτων. Συνήθως ήταν παραφορτωμένος πνίγοντας την ύπαιθρο μ' ένα στυφό καπνό, τόσο μαύρο και πυκνό ώστε οι πυροσβέστες νόμιζαν ότι καιγόντουσαν σπίτια και έρχονταν να τα σβήσουν! Η διαβρωτική μαυρίλα τρυπούσε τις μαλακές οροφές των αυτοκινήτων, κοκκίνιζε τα πρόσωπα των παιδιών με εξανθήματα και έπρηζε τα μάτια τόσο ώστε να κλείνουν εντελώς.

Το 1980 ο Μπέρλιν κήρυξε πτώχευση. Για 3 χρόνια συνέχεια ερευνητές ανακάλυπταν πίσω από τον κλίβανο 5 δεξαμενές αποθήκευσης και τα πρώτα από 33.000 βαρέλια παραγεμισμένα με λύματα που ο Μπέρλιν απαγορευόταν να κάψει αλλά που του επιτρεπόταν να μεταφέρει από χημικά εργοστάσια, αυτοκινητοβιομηχανίες, χαλυβουργίες, διυλιστήρια και σιδηροδρόμους. Ανακαλύφθηκαν επίσης 1 εκατομμύριο γαλόνια **PCB** — υλικό που απαγορεύτηκε η παραγωγή του το 1980 και που αποδεδειγμένα προκαλεί καρκίνο στα ζώα και τα ψάρια —, βαρέλια υδροχλωρικού οξέος και κυανίου υλικά που αν ανακατευτούν δημιουργούν θανατηφόρο νέφος υδροκυάνιου.

Τελικά η δεξαμενή "καθαρίστηκε" τον Μάη του 1983 και οι 165 πρόσφυγες της μολυσμένης περιοχής δήλωναν:

"Σήμερα πήραμε μια αναβολή για μια απροσδιόριστη ποινή μόλυνσης που έχουμε να εκτίσουμε. Παραμένουμε αιχμάλωτοι δεν μπορούμε να πουλήσουμε τα σπίτια μας, φοβόμαστε να πιούμε από τα πηγάδια μας και φίλοι από άλλες πόλεις δεν μας επισκέπτονται. Η πεθερά μου δεν θέλει τις μαρμελάδες μου σαν δώρο πλέον..."

ΧΗΜΙΚΗ ΑΓΑΠΗ;

Η ιστορία όμως της μόλυνσης από θαμμένα χημικά λύματα αρχίζει από το 1978 όταν μια βροχή ξέθαψε στο "Κανάλι της αγάπης" στο Νιαγάρα τόνους μαύρης χημικής λάσπης διώχνοντας 100άδες οικογένειες και ερημώνοντας την πόλη Τάϊμς Μπητς του Μιζούρι που εκκενώθηκε μια για πάντα το 1983.

Φυσικά τα χημικά και αδιάλυτα λύματα δεν προέρχονται μόνο από την παραγωγή αλλά και την κατανάλωση: χρώματα, κατακάθια χρωμίου και νικελίου, χρησιμοποιημένες πρώτες ύλες (πετρέλαιο θέρμανσης κλπ.), απορρυπαντικά διαλύτες που στεγνοκαθαρίζουν τα ρούχα, και "λαδώνουν" τα μικροτσίπς των υπολογιστών, υπολείμματα βουτανίου, σ' έναν αναπτήρα που πετάμε, και τα καθαριστικά για φούρνους... Η υπηρεσία προστασίας περιβάλλοντος υπολογίζει σε 264 εκατομμύρια τόνους τα τοξικά απόβλητα καθημερινής χρήσης, και σε 6 δισεκατομμύρια ό,τι πετάχτηκε, θάφτηκε ή κάηκε από το 1950 έως το 1980 κάνοντας έτσι πολύ πιθανή τη σχέση μεταξύ καρκίνων και χημικής δηλητηρίασης από τα απόβλητα που κυκλοφορούν στον αέρα, στη θάλασσα, πάνω στη γη ή ακόμα και κάτω από αυτή μέσω των υπογείων νερών που σε πολλές περιπτώσεις χρησιμοποιούνται σαν πόσιμο νερό.

Η ΚΡΑΤΙΚΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ...

Παρόλα αυτά από το 1970 το Κο-

γκρέσσο έχει ψηφίσει το Νόμο περί Προστασίας και επανόρθωσης των φυσικών πόρων που υποχρεώνει την υπηρεσία προστασίας περιβάλλοντος να παρακολουθεί τα λύματα από τη στιγμή της δημιουργίας τους, την αποθήκευσή τους ως την εξουδετέρωσή τους μετά από 10δες χρόνια!

Σήμερα είναι 400 οι ά μ ε σ ε ς α π ε ι λ έ ς από "χωματερές" που έχει αναλάβει να καθαρίσει το Κογκρέσσο. Συγχρόνως οικολογικές οργανώσεις και χημικές εταιρείες έχουν δημιουργήσει μια μη κερδοσκοπική εταιρεία για να βοηθήσει στο καθάρισμα τουλάχιστον 20 χωματερών μέσα στο 1985 (σύνολο χωματερών 1500).

Παρόλους τους νόμους όμως πάντα υπάρχουν οι "ε ξ α ι ρ έ σ ε ι ς":

...ΟΙ ΕΞΑΙΡΕΣΕΙΣ

— 5 εκατομμύρια τόνοι βιομηχανικών απορριμμάτων ενώ είναι επικίνδυνα δεν χαρακτηρίζονται έτσι αλλά πετιούνται σαν... κατοικίδιες ακαθαρσίες που μέσα από υπονόμους απλώνονται στο υπέδαφος ή τη θάλασσα.

— Οι χωματερές που κλείνουν δίνουν τη θέση τους σε καινούργιες σε άλλες τοποθεσίες.

— Δεν υπάρχει καμιά πρόνοια για τις διαρροές των χημικών λυμάτων στα πόσιμα νερά του υπεδάφους που συνεχώς δηλητηριάζονται.

— Υπάρχουν θαμμένα χημικά όπως τα **PCB, PCP, TCE** που δεν μπορούν ν' ανιχνευτούν αλλά καταλαβαίνουμε πού βρίσκονται μόλις σαν φαντάσματα ξεπεταχτούν από τον τάφο τους.

— Οι διάφορες κοινότητες και επαρχίες άρχισαν να μην δέχονται να δημιουργηθεί στην περιοχή τους "χωματερή" ακολουθώντας το σύνθημα "ό χ ι σ τ η ν δ ι κ ι ά μ ο υ α υ λ ή".

— Λόγω του τεράστιου κόστους που πρέπει να πληρώνουν οι εταιρείες για ασφαλές θάψιμο ή κάψιμο των λυμάτων (500 δολάρια κατά μέσο όρο στον τόνο) ακολουθούν πιο φτηνές μεθόδους: αποθηκεύουν οι ίδιες τα απόβλητα με την προοπτική να τα ξαναχρησιμοποιήσουν στην παραγωγή στο μέλλον, τα πουλάνε σε άλλες εταιρείες λιπασμάτων ή χημικές που τα χρειάζονται, τα χρησιμοποιούν σαν καύσιμη ύλη. Και πάλι μόνο ένα 5% των λυμάτων αποτεφρώνεται ή ανακυκλώνεται.

— Συγχρόνως ο Ρήγκαν περιέκοψε τα κονδύλια προστασίας περιβάλλοντος έτσι ώστε για κάθε πολιτεία ν' αντιστοιχεί μόνο 1 εκατομμύριο δολάρια και οι ε π ι θ ε ω ρ η τ έ ς ε γ κ λ η μ ά τ ω ν π ε ρ ι β ά λ λ ο ν τ ο ς για όλες τις ΗΠΑ είναι μόνο 35! Αν υπολογίσουμε ότι οι νομοθεσίες της κάθε πολιτείας τώρα προσαρμόζονται στα περιβαλλοντολογικά προβλήματα, μαζί με τη γραφειοκρατική αργοπορία στο κυνήγι των παραβατών καταλαβαίνουμε γιατί σήμερα οι κυβερνητικές υπηρεσίες δηλώνουν ότι ένα 60% των επιχειρήσεων καταπατούν τους νόμους.

Πρωτοπορία βέβαια είναι οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις που λόγω του κόστους του καθαρισμού προτιμούν τις βρώμικες αλλά φτηνές λύσεις.

Αξίζει ν' αναφέρουμε την περίπτωση του Λος Άντζελες όπου οικολόγοι, δήμαρχος, πολίτες, αστυνομικοί, πυροσβέστες, εφημερίδες έχουν συνασπισθεί σε μια οργάνωση που νύχτα και μέρα περιπολεί πάνω στη γη, στον αέρα με ελικόπτερα ακόμα και μέσα σε υπονόμους(!) συλλαμβάνοντας εταιρείες που μολύνουν, επιβάλλοντας πρόστιμα, φυλακίσεις, καθώς και ένα δημόσιο εξευτελισμό των υπευθύνων μέσω των εφημερίδων.

— Ένα κόλπο που ακολουθούν οι εταιρείες είναι να ψεκάζουν τοξικά λύματα σε κοινά σκουπίδια σε συνεργασία με ε ξ α γ ο ρ α σ μ έ ν ο υ ς σ κ ο υ π ι δ ι ά ρ η δ ε ς κι έτσι ούτε γάτα ούτε ζημιά.

ΜΑΦΙΑ

— Τέλος τον κύκλο των εγκλημάτων περιβάλλοντος έρχεται να κλείσει — ποιός άλλος; — το οργανωμένο έγκλημα: η Μ α φ ί α!! Όπως παραδέχονται κυβερνητικοί αξιωματούχοι: "το οργανωμένο έγκλημα ξεπερνάει την ανοργάνωτη κυβέρνηση".

Η Μαφία ελέγχει όλο το κύκλωμα σκουπιδιών, αποτέφρωσης, θαψίματος επικίνδυνων λυμάτων ειδικά στη βιομηχανική περιοχή του Βορρά. Η κατάσταση είναι τέτοια που για ν' ανοίξει μια εταιρεία επεξεργασίας λυμάτων πρέπει να λαδώσει τη Μαφία για να πάρει άδεια! Έτσι σήμερα επικίνδυνα λύματα μπορεί να εξουδετερώνονται κάτω από τον έλεγχο της Μαφίας ακόμα και σε οικιακούς αποτεφρωτήρες μέσα σε κατοικημένες περιοχές.

ΤΟ ΝΕΡΟ

Το μεγαλύτερο από τα μεγάλα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι αμερικάνοι είναι η μόλυνση των υπόγειων υδάτων επειδή το θάψιμο είναι η πιο φτηνή λύση "καθαρισμού" επικίνδυνων λυμάτων και η μεταφορά νερού είναι επίσης πιο φτηνή από τον καθαρισμό των υπόγειων νερών' αυτά έχουν αφεθεί στην τύχη τους. Αλλά όταν το πρόβλημα της μόλυνσης δεν θάναι σε κάποια απομακρυσμένη περιοχή της χώρας αλλά θα σε προειδοποιούν να μην ανοίξεις καν τη βρύση σου τότε η τραγωδία θα είναι καθημερινή και άμεση για εκατομμύρια ανθρώπους.

ΒΙΕΤΝΑΜ

Η κοινωνία της μόλυνσης όμως την εξάγει και όχι μόνο σ' εχθρούς αλλά και σε "δικούς της ανθρώπους": χαρακτηριστική ήταν η μήνυση που έκαναν χιλιάδες βετεράνοι του Βιετνάμ ενάντια σε έξι εταιρείες που παρήγαγαν το τοξικό φυτοκτόνο 245-Τ και που οι στρατιώτες είχαν ψεκάσει το Βιετνάμ μ' αποτέλεσμα να καταστραφούν όχι μόνο τα φυτά του Βιετνάμ αλλά και γενετικοί παράγοντες των ίδιων των αμερικανών στρατιωτών.

ΕΥΡΩΠΗ — ΙΑΠΩΝΙΑ

Και στην Ευρώπη τί γίνεται; Με πρωτοπορία την Αγγλία και τη Γερμανία τα λύματα θάβονται σε παλιά ορυχεία και "σίγουρες" σπηλιές ακόμα και μέσα στη θάλασσα. Μοναδική εξαίρεση αποτελεί ο παράδεισος της Σουηδίας που απαγορεύοντας την ταφή των βιομηχανικών λυμάτων τα δίνει σε εξειδικευμένα πλοία-αποτεφρωτήρες που τα καίνε μακριά από τη Σουηδία μολύνοντας έτσι "ξένες" θάλασσες.

Στην Ιαπωνία από το 1950 100 ψαράδες έχουν πεθάνει και γύρω στις 85.000 έχουν πάθει παραλυσία από το κάδμιο και υδράργυρο που από τις βιομηχανίες μεταβιβαζόταν μέσω των ποταμών, των θαλασσών και των ψαριών στους ανθρώπους. Η ασθένεια ονομάστηκε "Ιτάι-Ιτάι" από την τραγική κραυγή των ασθενών που φώναζαν "Ιτάι" (=πονάει) όταν ένιωθαν τα κόκαλά τους να σπάνε σαν βέργες στην παραμικρή τους κίνηση.

ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ: Ο ΕΥΡΩΠΑΙΚΟΣ ΣΚΟΥΠΙΔΟΤΟΠΟΣ

Στην "ανθρώπινη" κοινωνία όμως των Ανατολικοευρωπαϊκών σοσιαλιστικών χωρών τί γίνεται; Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η Ανατολική Γερμανία που χρησιμεύει σαν χωματερή για τα τοξικά λύματα της υπόλοιπης Ευρώπης, για να κερδίσει συνάλλαγμα. Πρωτόγονες και εντελώς ακατάλληλες και επικίνδυνες χωματερές δέχονται τα εισαγόμενα λύματα σε τέτοιες τιμές που η Δυτική Γερμανία έχει μειώσει τις συνοριακές διόδους για μεταφορά τοξικών ουσιών για να μην αυξηθεί ο "τοξικός τουρισμός" ουσιών από άλλες χώρες που περνάνε από το έδαφός της!!

Αν όλα αυτά δεν σας έπεισαν για το τί σημαίνει κ ο ι ν ω ν ί α τ η ς μ ό λ υ ν σ η ς θα τελειώσουμε με τα λόγια ενός "μέσου ανθρώπου" στην Αμερική — της μαθηματικού Β. Κούρτεμανς — για το πώς νιώθει απέναντι σ' αυτή την κατάσταση και για το μέλλον: "Θέλω μια καινούργια πηγή νερού και την κυβέρνηση να παρακολουθεί τη χωματερή δίπλα στο σπίτι μου για τουλάχιστον 50 χρόνια. Να μου υποσχεθούν ότι η μολυσμένη γ η π ο τ έ δ ε ν θ α κ α λ λ ι ε ρ γ η θ ε ί ο ύ τ ε θ α γ ί ν ε ι π α ι δ ι κ ή χ α ρ ά. Δεν είναι το ιδεώδες αλλά το ελάχιστο που μπορούμε να κάνουμε..."

Η κοινωνία της μόλυνσης καθαρίζεται;

ΜΟΝΤΕΡΝΟΙ ΚΑΙΡΟΙ

νέες τεχνολογίες: πληροφορική, αυτοματισμός

Το παρακάτω άρθρο αποτελεί μια πρώτη προσέγγιση του τρόπου που εισβάλλουν οι νέες τεχνολογίες στο κοινωνικό εργοστάσιο. Ασχολείται μόνο με την πραγματικότητα σύγχρονων ευρωπαϊκών χωρών και είναι επηρεασμένο από τη δράση και τα έντυπα γερμανών συντρόφων. Ελπίζουμε να ακολουθήσουν και άλλα άρθρα που θα αφορούν την Ελλάδα, πως μπαίνουν οι υπολογιστές σε μια μικρομεσαία χώρα αλλά και άλλα θέματα, που αφήνουν ανέγγιχτο το άρθρο όπως ο διεθνής καταμερισμός εργασίας μετά τις νέες τεχνολογίες, η θέση των γυναικών στα πληροφορικοποιημένα γραφεία και οι προσπάθειες εναλλακτικής χρήσης των υπολογιστών.

Στο τελευταίο τέταρτο του 20ού αιώνα ένας απ' τους πολλούς χώρους παρέμβασης κι αυτόνομης δράσης των μαζών είναι ο χώρος των νέων τεχνολογιών. Η αντίδραση για τις νέες τεχνολογίες εκφράστηκε σαν ένα πλειοψηφικό κίνημα ενάντια στα πυρηνικά εργοστάσια, στις χημικές βιομηχανίες αλλά και σε κατά τόπους προσπάθειες που έκφραζαν όχι μόνο εναντίωση αλλά και προβολή μιας εναλλακτικής τεχνολογίας. Ακόμη έγινε σε πολλούς συνείδηση ότι η τεχνολογία δεν είναι ουδέτερη, γιατί συγκεκριμένες μορφές της αναπαράγουν από τη φύση τους τις υπάρχουσες ιεραρχικές σχέσεις μέσα κι έξω από τους χώρους δουλειάς, απαιτούν έλεγχο μόνο από μια ομάδα ανθρώπων, αποτελούν όπλο που ταιριάζει στο κράτος κι όχι σε μας.

Σχετικά με τις τεχνολογίες της μικροηλεκτρονικής, που ο γρήγορος ρυθμός ανάπτυξής τους σε δυσκολεύει να τις παρακολουθήσεις και να βγάλεις γενικά συμπεράσματα, εξακολουθεί μέσα στους κόλπους του κινήματος στην Ευρώπη – δυστυχώς στην Ελλάδα υπάρχουν μόνο σπέρματα προβληματισμού (αφιέρωμα ΝΕΑ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ, ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΘΕΜΑΤΑ) – να γίνεται έντονη συζήτηση για το χαρακτήρα τους. Συζήτηση που μπορεί να αρχίζει από το "**computers**; όχι ευχαριστώ" ως και τη χρήση τους από εναλλακτικούς σταθμούς αιολικής ενέργειας, από το αρχείο συνδρομητών της βερολινέζικης **Tageszeitung**.

Α. Εμείς δεν θα αποφανθούμε με τον ίδιο τρόπο για τη μικροηλεκτρονική με τον οποίο αποφαινόμαστε ενάντια στην πυρηνική ενέργεια. Και αυτό το λέμε ξεκάθαρα από την αρχή. Ίσως γιατί σε ορισμένες βαρετές δουλειές να μας έχει βοηθήσει πραγματικά η χρήση τους. Και δυστυχώς αυτές οι βαρετές και μονότονες δουλειές, γιατί μόνον τέτοιες ξέρει να κάνει ο υπολογιστής, θα είμαστε υποχρεωμένοι να τις εκτελούμε για πολύ καιρό ακόμα, ακόμα και όταν η εργασία γίνει για τον άνθρωπο ένα δημιουργικό παιχνίδι.

Γιατί όπως και να το κάνουμε ο υπολογιστής και το ρομπότ συντελούνε έτσι ώστε στην παραγωγή των αναγκαίων αγαθών για τον άνθρωπο να χρειάζονται λιγότερα χέρια. Πρέπει να καταλάβουμε ότι ο αυτοματισμός δεν αυξάνει απλά τα κέρδη των καπιταλιστών, δεν κάνει απλά ευκολότερη (μέχρι πότε;) την αναπαραγωγή του κεφάλαιου, αλλά μειώνει ριζικά τον κοινωνικά αναγκαίο χρόνο εργασίας. Το γαλλικό συνδικάτο της **SFDT** έκανε μια σχετική μελέτη στην οποία δείχνει ότι θα μπορούσαμε να ζούμε με τις ίδιες ανέσεις δουλεύοντας 2 ώρες τη μέρα. Ήδη γίνεται σιγά-σιγά φανερό ότι η ζωή θα τείνει συνεχώς να απελευθερώνεται από την εργασία.

Η μαζική ανεργία (ένα ρομπότ στην αυτοκινητοβιομηχανία αντικαθιστά 4 εργάτες) δεν μπορεί να καλυφθεί από τους καινούριους κλάδους της μικροηλεκτρονικής μιας και οι βιομηχανίες που παράγουν ρομπότ είναι οι πρώτες που αυτοματοποιούνται. Για να μιλήσουμε και λίγο με πολιτικοοικονομικούς όρους, η ανταλλαχτική αξία θα τείνει συνέχεια να εξαρτάται λιγότερο από την ανθρώπινη δουλειά και περισσότερο από τη συντήρηση και την αναπαραγωγή των ρομπότ. Έτσι οι στόχοι του εργαζόμενου και η στάση του πρέπει να αποσκοπούν στο λιγότερη δουλειά' δουλειά για όλους και στον κοινωνικό μισθό για τους ανέργους (το τελευταίο ίσως είναι και αναπόφευκτο μιας και ο αυτοματισμός δεν εξαφανίζει μόνο τον εργάτη αλλά και το μελλοντικό αγοραστή).

Β. Δυστυχώς όμως ο στόχος των 35 ωρών και του κοινωνικού μισθού δεν απαντάει από μόνος του στην επίθεση του κεφάλαιου με τις νέες τεχνολογίες. Οι νέες τεχνολογίες αποτελούν ένα νέο χώρο παρέμβασης για μας και από μας εξαρτάται το αν θα επικρατήσει το κράτος και το κεφάλαιο ή εάν η κάθε αυτόνομη αντίδραση θα καταστρέφει το όπλο της νέας τεχνολογίας του κεφάλαιου ή θα το στρέφει εναντίον του.

Οι εργαζόμενοι έχουν ήδη αρχίσει να αντιδρούν στους καινούριους ορθολογικοποιημένους και αυτοματισμένους χώρους δουλειάς. Σ' αυτούς δεν έχουν καταργηθεί μόνο κάποιες ειδικότητες, όπως π.χ. του στοιχειοθέτη στα τυπογραφεία, αλλά και αυτές που απομένουν αλλάζουν εντελώς περιεχόμενο. Η εργασία στην αλυσίδα αντικαθίσταται από τα ρομπότ, οι μόνες θέσεις χειρωνακτικής εργασίας που απομένουν είναι θέσεις ανειδίκευτων όπως π.χ. της καθαρίστριας που δεν συμφέρει ή δεν γίνεται να αυτοματοποιηθούν, ενώ στον τριτογενή τομέα γίνεται ταιηλοροποίηση της διανοητικής εργασίας. Η δραστηριότητα του γραμματέα, του λογιστή, του σχεδιαστή εκφυλίζεται στο κτύπημα απαντήσεων στο πληκτρολόγιο κάποιου τερματικού του υπολογιστή. Εδώ δεν έχεις πια τον επιστάτη της αλυσίδας αλλά το πρόγραμμα του υπολογιστή, που ελέγχει το ρυθμό δουλειάς σου, κάθε πότε σηκώνεσαι να πας στην τουαλέτα, πόσους καφέδες παραγγέλνεις (μέσω του υπολογιστή πάντα), φυσικά τί ώρα φτάνεις και τί ώρα φεύγεις από τη δουλειά σου.

Η ιεραρχία μεταβάλλεται αφού μεταξύ του μάνατζερ και του προλετάριου πια, γραμματέα ή σχεδιαστή παρεμβάλλεται ο υπολογιστής. Και τα συστήματα επεξεργασίας δεδομένων που προορίζονται για επιχειρήσεις είναι και στο υλικό τους (**hardwave**) τόσο πολύπλοκα αλλά και στα προγράμματά τους τέτοια, ώστε ο έλεγχός τους να μπορεί να γίνει από ελάχιστα άτομα, τους "διαχειριστές βάσεων δεδομένων", ενώ κάθε μισθωτός μπορεί να έρχεται σε επαφή μόνο με κάποιο ποσοστό αυτών των δεδομένων. Ο τρόπος αυτός δουλειάς και επικοινωνίας δεν μπορεί, και να θέλουμε, να αποτελεί την τεχνολογία ενός αυτοδιευθυνόμενου εργοστάσιου. Η πολυπλοκότητα των συστημάτων είναι τέτοια ώστε δεν μπορεί να γίνει πλατιά γνώση των εργαζόμενων αλλά μόνο των ειδικών. Όσα εποπτικά συμβούλια και να μπούνε, όσοι εκπρόσωποι των εργατών και αν υπάρχουν στην κατασκευή των προγραμμάτων, οι εργαζόμενοι θα εξακολουθούν να αποτελούν απλά όργανα απαντήσεων μπροστά στις οθόνες τους.

Τα αθώα αρχεία μισθών που πολλοί από μας θα έχουν δει σε προγράμματα υπολογιστών περιέχουν στις μεγάλες εταιρείες και άλλα στοιχεία σχετικά με τις απουσίες, την απόδοση, την οικογενειακή κατάσταση και τις πολιτικές πεποιθήσεις

του εργαζόμενου. Στο μεταξύ κερδίζουν συνεχώς σε έκταση τα "ψυχικά δεδομένα" των εργαζόμενων, ώστε να μπορούν να αξιοποιούνται στην κατάλληλη θέση. Αναφέρουμε σαν παράδειγμα το **FPI-Test** (καταγραφή προσωπικότητας εργαζόμενου) που περιέχει βαθμολόγηση 12 χαρακτηριστικών του ψυχισμού του εργαζόμενου (νευρικότητα, επιθετικότητα, μελαγχολία, ευαισθησία, κοινωνικότητα, εμπιστοσύνη, διάθεση για κυριαρχία, αναστολές, εξωστρέφεια, ειλικρίνεια, συναισθηματική σταθερότητα, αρρενωπότητα!!), η οποία μας βγάζει μια καμπύλη και ορισμένα στατιστικά μεγέθη ανάλογα με τα οποία τοποθετείται ο μοντέρνος προλετάριος στη σωστή του θέση.

Γ. Όλα αυτά δεν αποτελούν εικόνες από κάποιο έργο επιστημονικής φαντασίας, αλλά σύγχρονη πραγματικότητα στα μεγάλα τραστ της Ευρώπης και της Αμερικής. Η επιβολή τους όμως δεν θα πάψουμε να τονίζουμε ότι αποτελεί πεδίο ταξικής πάλης. Οι ίδιοι οι εργαζόμενοι δεν θα αφήσουν να περάσουν οι απολύσεις, δεν θα δεχτούν την παρακολούθησή τους, θα αντιδράσουν ίσως και βίαια πάνω στους υπολογιστές. Όσο δύσκολο και νάναι θα αγωνιστούν να μην περάσει το σπάσιμο της συλλογικότητάς τους στις νέες μορφές δουλειάς. Αλλά καθήκον των επαναστατών που έχουν κάποια γνώση πάνω στην πληροφορική είναι να σπάσουν την άγνοια του εργαζόμενου, να εξηγήσουν τί σόι πράγμα είναι ένα δίκτυο υπολογιστών, μια βάση δεδομένων και το κυριότερο να προωθήσουν συστήματα που η απλότητά τους θα τα κάνει προσιτά στον καθένα.

Δεν είναι τυχαίο ότι ενάντια στο γερμανικό ηλεκτρονικό φακέλλωμα μέσω της απογραφής που είχε αποπειραθεί να κάνει το γερμανικό αστυνομικό κράτος το '83, πρωτοστάτησαν πληροφορικάριοι, που είδαν και βλέπουν τη γνώση τους άμεσα συνδεδεμένη με τις κοινωνικές συγκρούσεις, που ξέφυγαν από τα πανεπιστημιακά γραφεία, δημιούργησαν πρωτοβουλίες πολιτών, συνέβαλαν όσο ήταν δυνατό στο να διαφωτίσουν τον κόσμο για τις μεθόδους καταστολής και παρακολούθησης του κράτους.

Άλλωστε το μέλλον για την πλειοψηφία των μηχανικών και των προγραμματιστών δεν είναι μια θέση μάνατζερ σε κάποιο πολυτελές γραφείο, αλλά μια δουλειά σε μια αίθουσα με πάνω από 100 άτομα και 100 οθόνες, όπου οι παραγγελίες για σχέδια και προγράμματα θα δίνονται στον καθένα με εξοντωτικό ρυθμό (όπως συμβαίνει στη **Lockheed** στην Αμερική).

Δ. Ας επανέρθουμε όμως, αυτή τη φορά, στον ελεύθερο χρόνο, που έχει καταληφθεί ολοκληρωτικά από το κεφάλαιο. Η τηλεόραση, που μέχρι στιγμής έκανε το θαύμα της, από το '85 και μετά παύει να είναι ασύρματη, γίνεται καλωδιοτηλεόραση (με τηλεφωνική σύνδεση). Εμφανίζονται σε κάθε σπίτι καινούρια μέσα επικοινωνίας με τη βοήθεια των οποίων θα μπορεί κανείς να επικοινωνεί με τους άλλους, να κάνει εμπορικές συναλλαγές χωρίς να βγαίνει έξω, πολλές φορές και να εργάζεται μένοντας σπίτι του.

Πολλοί σύντροφοι ισχυρίζονται ότι με τα νέα μέσα επικοινωνίας θα μπορεί ο άνθρωπος να πληροφορείται για τα πάντα που συμβαίνουν κοντά και μακριά του, θα μπορεί να αυτομορφώνεται ακόμα και να αναπτυχθεί μια άμεση δημοκρατία, στην οποία για κάθε θέμα θα μπορεί να γίνεται δημοψήφισμα με το πάτημα από τον καθένα ενός κουμπιού.

Εδώ θα μας επιτρέψουν να απαντήσουμε λίγο ανθρωπιστικά αλλά και ρεαλιστικά. Δεν είμαστε ενάντια στο να φτάσει η τηλεόραση ακόμα και στο πιο απόμακρο χωριό, με την προϋπόθεση όμως ότι οι άνθρωποι δεν θα πάψουν να έρχονται σε επαφή μεταξύ τους. Όμως όσο καλά πληροφορημένος και νάναι κανείς μέσω της οθόνης του σπιτιού του, άλλη η γνώση του αυτή και άλλη αυτή που αποκτάται στις κουβέντες, στις συνελεύσεις, στα καφενεία.

Και εδώ ας δώσουμε το λόγο στους ίδιους τους θιγόμενους. Στα περισσότερα μέρη όπου έγινε απόπειρα να μπει σε κάθε σπίτι καλωδιοτηλεόραση, απαντούν όχι, σχηματίζουν πρωτοβουλίες (**anti-cable TV**). Απαντούν ΟΧΙ, δημιουργικά, φτιάχνοντας το δικό τους δίκτυο επικοινωνίας και αλληλοβοήθειας (**COMPUTOPIA — ULA, Netzwerk — Berlin**) φτιάχνουν τη δικιά τους πληροφόρηση, το δικό τους τύπο (ο οποίος με τα νέα μέσα επικοινωνίας γίνεται περιττός) και αυτοοργανώνουν τον ελεύθερο χρόνο τους.

Ε. Για να συνοψίσουμε όσα είπαμε: οι νέες τεχνολογίες αποτελούν ένα πεδίο ταξικής πάλης. Βάζοντας πρώτο το σύνθημα ΛΙΓΟΤΕΡΗ ΔΟΥΛΕΙΑ - ΔΟΥΛΕΙΑ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ, αντιστεκόμαστε παράλληλα στην επιβολή συστημάτων που δεν μπορούμε να ελέγξουμε. Προσπαθούμε με μαζική αυτομόρφωση των πολιτών μέσα από πρωτοβουλίες στη δουλειά και στον ελεύθερο χρόνο, να κάνουμε ακίνδυνα για μας τα πληροφοριακά σχέδια των αφεντικών, προσπαθούμε να χρησιμοποιήσουμε τον υπολογιστή καθαρά για την απελευθέρωσή μας από τις δυσάρεστες δουλειές και για τη μετατροπή της πληροφορίας από εμπόρευμα σε μέσο ανατροπής.

ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΤΕΧΝΗ
(απάντηση στον Γ. Ρουσσέα)

Η άποψη του Γ.Ρ.

Στο προηγούμενο τεύχος της Ρήξης δημοσιεύτηκε ένα άρθρο του Γ. Ρουσσέα πάνω στο βίντεο, τη μουσική και τον κινηματογράφο με γενικό τίτλο "Σημειώσεις πάνω στη σύγχρονη τέχνη". Κεντρική άποψη του άρθρου ήταν ότι οι σημερινές μορφές τέχνης "... αποτελούν σύμφυτο χειραγωγικό στοιχείο της εξουσίας, διασκεδάζοντας, χορεύοντας, αναπαράγοντας, συμβάλλοντας αποφασιστικά στο πνεύμα της αγέλης". Ακόμα ότι η τέχνη "αναφέρεται σ' ένα εξειδικευμένο κοινό και χάνεται στους λαβυρίνθους της τεχνολογίας" ή "το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στο ντεκόρ", "η τέχνη του βίντεο είναι στοιχείο της μαζικής κουλτούρας απορεί με την αθλητική υστερία την πανκομόδα και τις καλοκαιρινές διακοπές..." κλπ.

Γενικά το πνεύμα που απέπνεε το άρθρο ήταν αυτό της απογοήτευσης από τη σύγχρονη τέχνη και της καταγγελίας της σαν — τελικά — μηχανισμό χειραγώγησης στην υπηρεσία του κράτους και του κεφάλαιου.

Τρία ήταν τα βασικά επιχειρήματα αυτής της άποψης:

α) Η μαζικοποίηση της κατανάλωσης, διασκέδασης και τέχνης δημιουργεί "αγέλες".

β) Όταν η μόδα συναντιέται με την τέχνη επικρατεί η μόδα κι όχι η τέχνη.

γ) Η τεχνολογία μπαίνοντας στην τέχνη "... δεν έστρωσε το χαλί της ευτυχίας για την απελευθέρωση της πνευματικότητας ως γνωστόν, πολύ περισσότερο συνέβαλε στη χειραγωγική συγκρότηση της μαζικής κουλτούρας και στην αποπνευματικοποίηση στην εξειδίκευση και την ομοιομορφία..."

Κι όλα αυτά βέβαια στο προσωπικό επίπεδο του καθένα "... απορροφούν χρόνο, ενέργεια και πνεύμα προμηθεύοντας επιτηδευμένη εμπειρία-θέμα...", δηλαδή φαντασιώσεις και ψεύτικη συνείδηση.

Επειδή πιστεύω ότι αυτά είναι στοιχεία της σημερινής πραγματικότητας για την τέχνη αλλά αναλύθηκαν μονόπλευρα και άρα λανθασμένα από τον Ρουσσέα, προσπαθώ να δώσω μια άλλη άποψη.

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΧΡΟΝΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

Εδώ και κάμποσο καιρό στην πολιτική ομάδα με όλους τους τρόπους (βιβλία, προκηρύξεις, συνθήματα, περιοδικά, συζητήσεις κλπ.) λέμε ότι κεφάλαιο και κράτος δεν ορίζονται απλά στο οικονομικό επίπεδο, της παραγωγής, στο εργοστάσιο αλλά

έχουν εισβάλλει στο χώρο έξω από την εργασία στον "ελεύθερο χρόνο", δεσμεύοντάς τον στη διαδικασία αξιοποίησης του κεφάλαιου, ιδιωτικού ή κρατικού, κάτω από τον άμεσο έλεγχο του κράτους. Πράγμα που πολύ απλά σημαίνει ότι από τη μια το κεφάλαιο εμπορευματικοποιεί τομείς του "ελεύθερου χρόνου" της διασκέδασης (τουρισμός, διακοπές κλπ.) ενώ συγχρόνως το κράτος κανονικοποιεί αυτούς τους τομείς προσπαθώντας να τους χρησιμοποιήσει όχι απλά σαν προπαγανδιστές του (π.χ. τηλεόραση, εφημερίδες κλπ.) αλλά σαν στοιχεία της σύγχρονης "φυσιολογικής" ζωής (π.χ. εκτόνωση μέσω συναυλιών, αλκοόλ, ναρκωτικών κλπ.).

Από την άλλη η ενασχόληση με τον χρόνο και χώρο εκτός εργασίας — την κατανάλωση — γίνεται από το '60 και μετά κεντρικό και αποφασιστικό στοιχείο για τις δυτικές και ευρωπαϊκές κοινωνίες. Η εισβολή των μαζών στο προσκήνιο αυτών των τομέων και άρα η δημιουργία μαζικών όρων είτε κατανάλωσης, είτε διασκέδασης κλπ. είναι ιστορικό γεγονός που δεν γυρίζει πίσω.

Μέσα σ' όλη αυτή τη διαδικασία και μέσα απ' αυτήν εμφανίζεται σαν αυτόνομο κοινωνικό υποκείμενο η νεολαία που από τη μια αναφέρεται και ζει στους χώρους του "ελεύθερου χρόνου" ενώ από την άλλη εξαιτίας του αυξανόμενου κοινωνικού βάρους του "ελ. χρόνου" της δίνονται οι δυνατότητες ν' αυτονομηθεί σαν ιδιαίτερο κοινωνικό και επαναστατικό υποκείμενο.

Τέλος η ανάπτυξη της τεχνολογίας καταρχή προσιτή σε όλους κύρια καταναλωτικά αλλά και παραγωγικά μαζικοποιεί ακόμα περισσότερο την τέχνη μεταδίδοντάς της και μια μεγαλύτερη ταχύτητα κυκλοφορίας.

Όλ' αυτά τα στοιχεία μαζί με την οικονομική και κοινωνική κρίση των δυτικών και ανατολικοευρωπαϊκών χωρών είναι που προσδιορίζουν το πλαίσιο κίνησης της σημερινής τέχνης.

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΑΡΧΗΣ

Υπάρχει ένα βασικό σημείο που από την αρχή πρέπει να ξεκαθαρίσω — για το πώς αντιλαμβάνομαι τα ζητήματα της τέχνης, του "ελεύθερου χρόνου", της τεχνολογίας κλπ. Με την επέκταση που έχουν πάρει και τη συμμετοχή των μαζών σ' αυ-

τά, έχουν μεταβληθεί σε πεδία της ταξικής πάλης, δεν είναι εξ ορισμού ούτε η σύγχρονη τέχνη, ούτε το βίντεο, ούτε η τεχνολογία γενικά, στοιχεία και μόνο της εξουσίας. Υπάρχουν μορφές τέχνης, τεχνολογίας, διασκέδασης κλπ. που απορρίπτουμε εξ αρχής σαν εξουσιαστικές και κεφαλαιοκρατικές μορφές όπως π.χ. τα πορνό, η πυρηνική τεχνολογία ή ο σαδισμός και μαζοχισμός' από κει και πέρα όμως υπάρχει η πάλη μεταξύ των κοινωνικών υποκειμένων και του κράτους για το ποιανού η τέχνη θα κυριαρχήσει και για το ποιό περιεχόμενο θα δώσουν σε ίδιες μορφές έκφρασης ή κοινωνικών θεσμών. (Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές που σαν μηχανές που ευκολύνουν και απλοποιούν τη ζωή μας τις θέλουμε αλλά σαν απρόσωπο τεράστιο ηλεκτρονικό φάκελο θέλουμε να τους καταστρέψουμε).

ΓΙΑ ΤΗ ΜΑΖΙΚΟΤΗΤΑ

Σήμερα λοιπόν από τη μια υπάρχει η προσπάθεια ελέγχου μέσω της "μαζικής κουλτούρας" αλλά από την άλλη δεν μπορούμε να ονομάσουμε κάθε μαζική διασκέδαση, έλεγχο. Δεν μπορούμε να ονομάσουμε κάθε μαζική εκτόνωση των νέων π.χ. σε μια συναυλία, σαν "αντεπαναστατική" μιας και το "καταπιεσμένο δυναμικό δεν κατευθύνεται προς σωστούς (πολιτικούς) στόχους". Γιατί ας μην ξεχνάμε ακόμα και στις πιο "αγνές" μορφές τέχνης πολλές φορές λειτουργούσε σαν εκτόνωση από τη μιζέρια και καταπίεση της καθημερινότητας (δες πανηγύρια στα χωριά).

Κάθε φορά το γεγονός πρέπει να εξετάζεται συγκεκριμένα για να μπορούμε να πούμε αν είναι "στοιχείο της εξουσίας" ή στοιχείο της αυθόρμητης έκφρασης και αναγκών του κόσμου. Για παράδειγμα η απελευθέρωση των σχέσεων των δυο φύλων από το γάμο και η δυνατότητα για πιο ελεύθερη επικοινωνία και αυθόρμητες σχέσεις είναι μια πλευρά του νομίσματος που αν γυρίσει ανάποδα φέρνει στην επιφάνεια τον αδιάκριτο σεξουαλικό καταναλωτισμό, την εμπορευματοποίηση του έρωτα, τα πορνό, τα **Play-Boy** κλπ.

ΣΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΝΤΕΚΟΡ

Προσπάθεια του κράτους και του κεφάλαιου είναι να μετατρέψουν την ουσία σε διαδικασία, σε σημεία. Δηλαδή άσχετα με το τί λέει ένα τραγούδι π.χ. σημασία έχει ο ρυθμός του νάναι μέσα στη μόδα να φαίνεται εντάξει. Σ' αυτό το σημείο έχει δίκιο πραγματικά ο Ρουσσέας όταν λέει ότι το "ενδιαφέρον επικεντρώνεται στο ντεκόρ", "δεν υπερβαίνει την ομοιομορφία, πειθαρχία και επίδοση...". Κι εδώ όμως έχουμε ένα διπλό φαινόμενο. Από τη μια πραγματικά αρκετές μορφές της σύγχρονης τέχνης αποκτούν χαρακτηριστικά της αλυσίδας παραγωγής, είναι ανούσια και ομοιόμορφα χωρίς να μπορούν να συγκινήσουν πραγματικά, αλλά απλά να διατηρήσουν την καθημερινή ποσότητα συγκίνησης που πρέπει να νιώσεις (κι ας μην πάμε μακριά ρίχτε μια ματιά γύρω σας στους κρατικοποιημένους ή κρατικοεπιχορηγούμενους καλλιτέχνες που δεν έχουν να μας πουν τίποτα καινούργιο). Από την άλλη όμως αυτό καθ' αυτό το στοιχείο του εντυπωσιασμού, του ντεκόρ, της κάθε φορά μόδας δεν είναι αρνητικό. Ίσα-ίσα θα λέγαμε ότι είναι φυσιολογικό για την τέχνη, μιας και τέχνη δεν είναι η καθημερινή ζωή αλλά "κάτι" μέσα σ' αυτήν και συγχρόνως έξω και πέρα απ' αυτήν. Έτσι στοιχεία υπερβολής ή "ομοιομορφίας" της μόδας δικαιολογούνται και ιδιαίτερα για τους νέους που προσπαθούν να κοινωνικοποιηθούν φτιάχνοντας τις δικές τους ομάδες και σύμβολα μέσα από το χώρο του "ελεύθερου χρόνου".

Πάλι η συγκεκριμένη κριτική μπορεί να μας βγάλει από το φαύλο κύκλο να θέλουμε την τέχνη αλλά χωρίς τα στοιχεία υπερβολής που τυχόν έχει, χωρίς να είναι τέχνη δηλαδή. (Ας θυμηθούμε εδώ λίγο το "σοσιαλιστικό ρεαλισμό" του Ριζοσπάστη, που κάνοντας κριτική στην ταινία "υπόγεια διαδρομή" — αλήθεια γιατί δεν έχει ξαναπροβληθεί εδώ και δυο χρόνια; — έλεγε ότι είναι κακή γιατί είναι "χολυγουντιανή" εννοώντας ότι δεν έχει την κλασική σκηνοθετική μιζέρια των ελληνικών ταινιών αλλά μια πιο άρτια σκηνοθεσία που θεωρήθηκε με τα κριτήρια του υπερβολική άρα και κακή - ιμπεριαλιστική).

ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΓΚΕΤΤΟ

Φυσικά αυτό που απορρίπτουμε είναι η υποκειμενικότητα είτε μέσω του ντεκόρ, είτε της τέχνης είτε της μόδας, να αυτοανακηρύσσεται σε μοναδική, κυρίαρχη κλπ.

Κι αυτό πιστεύω μαζί με την τέχνη της κρίσης είναι το κύριο πρόβλημα σήμερα. Ότι δηλαδή από κει που οι άνθρωποι έσπασαν την "αντικειμενικότητα των παραγωγικών δυνάμεων" βάζοντας στην πρώτη γραμμή της καθημερινής ζωής την υποκειμενικότητα, τον έρωτα, την τέχνη το σώμα, η κάθε ξεχωριστή υποκειμενικότητα βιώθηκε διαχωριστικά και μόνο, και όχι ενωτικά προς άλλες μορφές υποκειμενικότητας. Έτσι δημιουργούνται τα γκέττο "έξω από την ιστορία σε υπερκοσμικούς λαβυρίνθους".

Συγχρόνως η τέχνη της κρίσης δηλαδή η κοινωνική έκφραση που δεν κάνει τίποτ' άλλο από το να εκφράζει την κρίση προσπαθώντας να "την βρει" εκεί μέσα επιτείνει τα αδιέξοδα των κοινωνικών υποκειμένων μιας και δεν τα βγάζει από το φαύλο κύκλο αλλά τον διατηρεί. Δες "κουλτούρα" αυτοκαταστροφής, ηρωίνης, αλκοόλ κλπ.

Τέλος η τεχνολογία — βίντεο, απευθείας μετάδοση συναυλιών σε διάφορες χώρες, δίσκοι κλπ. — ούτε πανάκεια είναι ούτε κατάρα έχει σημασία πως και γιατί θα χρησιμοποιηθεί. Παράλληλα δίνει αυξημένες δυνατότητες όχι μόνο μαζικής επικοινωνίας μέσω της κατανάλωσης αλλά και παραγωγής των ίδιων των υποκειμένων ειδικά με το βίντεο η τέχνη της εικόνας, η εικόνα σαν έκφραση περνάει σιγά-σιγά στον πλατύ κόσμο και θα φτάσουμε στη μέρα που η τηλεόραση δεν θάναι μόνο δέχτης αλλά και πομπός!

ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΑΞΗ ΤΩΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΩΝ...

Όλα αυτά τα στοιχεία μαζί και ρίζουν το σημερινό επίπεδο της ταξικής πάλης στην τέχνη και γενικότερα του ελεύθερου χρόνου. Δεν πρέπει βέβαια να ξεχάσουμε το ζήτημα της τάξης των ίδιων των καλλιτεχνών που είτε σαν διανοούμενοι είτε μέσω των εισοδημάτων που έχουν από τα προϊόντα τους εκτοξεύονται στα ανώτερα στρώματα της κοινωνίας, μετατρεπόμενοι σιγά-σιγά και τελικά όχι απλά σε "σύμφυτο χειραγωγικό στοιχείο της εξουσίας" αλλά σε εξουσία οι ίδιοι. Φυσικά όμως υπάρχουν οι "ανεξάρτητες παραγωγές", τα καινούργια γκρουπ που γεννιούνται συνεχώς και γενικά καινούργια υποκείμενα που προσπαθούν να κρατηθούν έξω από τα κυκλώματα του εμπορεύματος και της εξουσίας.

...ΤΕΛΟΣ

Σήμερα οποιοδήποτε μαζικό φαινόμενο της τέχνης και να εξετάσουμε θα δούμε έντονα τα χαρακτηριστικά της πάλης μεταξύ εμπορευματοποίησης και αυτοαξιοποίησης, αυθόρμητου και χειραγώγησης, κράτους-κεφάλαιου και μαζών... Τελικά ακόμα και το εμπόρευμα γενικά δεν είναι... σκέτο εμπόρευμα-ανταλλαχτική αξία, περιέχει την αξία χρήσης γι' αυτόν που το αγοράζει και το χρησιμοποιεί. Είναι το εμπόρευμα μια αντίφαση από μόνο του, δεν περιέχει μόνο την αλλοτρίωση αλλά και τη ζωή, την απελευθέρωση αλλιώς δεν θα μπορούσε να υπάρχει. Γι' αυτό πιστεύω ότι η ανάλυση του Ρουσσέα ήταν μονόπλευρη γι' αυτό είμαι αισιόδοξος: υπάρχει ακόμα μια πάλη σε εξέλιξη και η τέχνη μας στην πάλη θα καθορίσει την πάλη στην τέχνη. Για μια τέχνη παγκόσμια και τοπική, μαζική και προσωπική συγχρόνως, σχεδιασμένη και αυτοσχεδιαζόμενη, ηλεκτρονική και πρωτόγονη...

Β.Π.

ΝΙΚΑΡΑΓΟΥΑ
Ένα παράδειγμα θέλησης και αισιοδοξίας

Δημοσιεύουμε τις παρακάτω συνεντεύξεις που πάρθηκαν από τον S. Tassinari και δημοσιεύτηκαν στο περιοδικό Προλεταριακή Δημοκρατία (Democrazia Proletaria) στο τεύχος του Φλεβάρη 1985.

Η ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

Ο Walter Antillon είναι δικαστής Κοσταρικανής καταγωγής με σπουδές πανεπιστημιακές στην Ιταλία τα χρόνια της δεκαετίας '50-'60 και επηρεασμένος από προοδευτικές ιδέες στον τομέα της δικαιοσύνης. Σήμερα είναι πρόεδρος του γραφείου μελετών της ανώτατης δικαστικής αρχής (ένα είδος 'Αρειου Πάγου).

Ερ.: Κατ' αρχήν θάθελα να μάθω τη γνώμη σου γύρω από το πρόβλημα της αυτονομίας της δικαιοσύνης στη Νικαράγουα. Ποιές είναι οι σχέσεις των δικαστικών και της κυβέρνησης των Σαντινιστών και πως λειτουργεί δομικά η δικαιοσύνη σ' αυτή τη χώρα;

Απ.: Η δικαστική εξουσία στη Νικαράγουα είναι μια εξουσία ανεξάρτητη. Κι αυτό αποδείχθηκε σε πολλές περιπτώσεις, όταν για παράδειγμα αποφάσισε για αρκετές δικαστικές περιπτώσεις ενάντια στα συμφέροντα της κυβέρνησης. Αλλά καλύτερα πρέπει να δούμε την αμέσως προηγούμενη περίοδο της επανάστασης για να καταλάβουμε μερικά πράγματα. Η δικαστική εξουσία του Σομόζα ήταν ολοκληρωτικά φθαρμένη και εξαγορασμένη, οπότε μετά την πτώση της δικτατορίας ήταν αναγκαίο να εκκαθαριστούν όλοι οι δικαστές του Σομόζα. Αυτή η επιλογή δημιούργησε μεγάλες δυσκολίες, κι ύστερα δεν ήταν εύκολο ν' αντικαταστήσεις γρήγορα τους επαγγελματίες με ειδίκευση στη δικαστική καριέρα. 'Ετσι σχεδιάσαμε και βάλαμε σε εφαρμογή ένα σχέδιο ανάπτυξης θεσμών φτιάχνοντας ακόμη και τις δομές για να το στηρίξουμε όπως ένα τεχνικό γραφείο και διάφορα μαθήματα ειδίκευσης των δικαστών. Σ' αυτή τη μεταβατική φάση δεν αρνούμαι ότι δεχτήκαμε μεγάλες πιέσεις.

Ερ.: Πολλοί μιλάνε εδώ όπως και στην Ιταλία για λαϊκά δικαστήρια που χαρακτηρίζουν τη μετεπαναστατική φάση. Τώρα δεν υπάρχουν πια, αλλά θάθελα να μάθω πώς έγιναν και πώς λειτούργησαν.

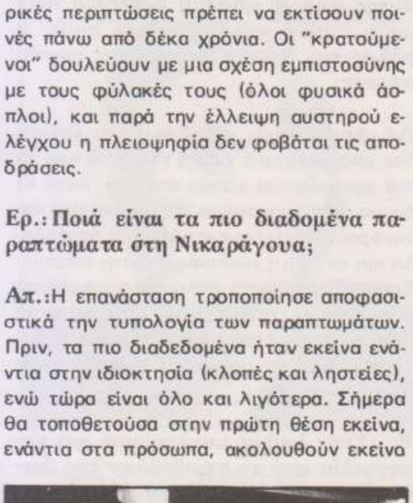
Απ.: Σε μια πρώτη στιγμή υποχρεωθήκαμε να δικάσουμε μερικές χιλιάδες εθνοφρουρούς με την κατηγορία ότι έπραξαν εγκλήματα ενάντια στο λαό. Τα κανονικά δικαστήρια ήταν λίγα και ανοργάνωτα και έτσι φτιάξαμε μερικά ειδικά και προσωρινά για να αντιμετωπίσουμε αυτό τον τεράστιο αριθμό κατηγοριών. Από τη στιγμή που δικάστηκε και η τελευταία εθνοφρουρά αυτοί οι οργανισμοί διαλύθηκαν. Μετά από λίγο καιρό, με αφορμή την αρχή μιας ένοπλης αντεπίθεσης υποχρεωθήκαμε να τα επαναλειτουργήσουμε για να υπερασπίσουμε το κράτος και αναγκαστήκαμε να πάρουμε μέτρα έκτακτης ανάγκης, ενάντια στα αντεπαναστατικά εγκλήματα.

Ερ.: Ας μιλήσουμε λίγο για το σύστημα φυλακών. Αυτή την περίοδο γίνεται μεγάλη συζήτηση γύρω από τα αναμορφωτήρια και νομίζω ότι κατάλαβα ότι τα σχέδια σ' αυτό το χώρο είναι πολύ ανοιχτά. Τί λες γι' αυτά;

Απ.: Σήμερα, και θέλω να πω αυτή ακριβώς την περίοδο υπάρχουν δυο συστήματα φυλάκισης. Εκείνο που το θεωρούμε κανονικό κι ένα άλλο που βασίζεται στην εργασία και είναι δομημένο σε κοινότητες που τις λέμε **"Grancas Abiertas"**. Σ' αυτά τα μέρη στέλνουμε καταδικασμένους που δεν θεωρούνται επικίνδυνοι, αν και σε μερικές περιπτώσεις πρέπει να εκτίσουν ποινές πάνω από δέκα χρόνια. Οι "κρατούμενοι" δουλεύουν με μια σχέση εμπιστοσύνης με τους φύλακές τους (όλοι φυσικά άοπλοι), και παρά την έλλειψη αυστηρού ελέγχου η πλειοψηφία δεν φοβάται τις αποδράσεις.

Ερ.: Ποιά είναι τα πιο διαδομένα παραπτώματα στη Νικαράγουα;

Απ.: Η επανάσταση τροποποίησε αποφασιστικά την τυπολογία των παραπτωμάτων. Πριν, τα πιο διαδεδομένα ήταν εκείνα ενάντια στην ιδιοκτησία (κλοπές και ληστείες), ενώ τώρα είναι όλο και λιγότερα. Σήμερα θα τοποθετούσα στην πρώτη θέση εκείνα, ενάντια στα πρόσωπα, ακολουθούν εκείνα

ενάντια στην ιδιοκτησία και μετά από μεγάλη απόσταση εκείνα της σεξουαλικής φύσης. Όπως και νάχει όμως τα παραπτώματα ή και εγκλήματα που είναι τα πιο επικίνδυνα είναι αυτά που αφορούν αντεπαναστατική δραστηριότητα. Ευτυχώς όμως η αντεπανάσταση δεν ακολούθησε το εσωτερικό της χώρας και έτσι δεν έχουμε τρομοκρατική δράση στις πόλεις με εξαίρεση φυσικά ότι οργανώνεται απ' έξω, όπως τα σαμποτάζ και οι βομβαρδισμοί των ραδιοτηλεοπτικών σταθμών και η τοποθέτηση ναρκών στα λιμάνια.

Ερ.: Σίγουρα μετά την πτώση του Σομόζα θα βρεθήκατε σε δυσκολία έχοντας κληρονομήσει κώδικες που λειτουργούσαν την εποχή της δικτατορίας. Ποιό ήταν το πρώτο καθήκον σας σε σχέση με τη μεταρρύθμιση του αστικού και ποινικού κώδικα;

Απ.: Επεκτείναμε τον οικογενειακό κώδικα για να αντιμετωπίσουμε τα προβλήματα ανάπτυξης των οικογενειακών θεσμών, και ειδικά σήμερα, αυτές τις μέρες συζητιέται ο νέος ποινικός κώδικας. Παράλληλα έχουμε κάνει προγραμματισμό για τον αστικό και εμπορικό κώδικα.

Ερ.: Στη Νικαράγουα έγιναν οι πρώτες ελεύθερες εκλογές, σχηματίστηκε η νέα βουλή και κατά συνέπεια θα δοθεί νέα μορφή στο Κράτος και το Σύνταγμα. Τί προσανατολισμοί και τάσεις υπάρχουν γύρω απ' αυτά τα προβλήματα;

Απ.: Κατά τη γνώμη μου οι συνταγματικές διατάξεις θα γεννηθούν από τη θεσμική εμπειρία που τις εξασφαλίζει τα τελευταία χρόνια. Μετά το 1979 άρχισε να υλοποιείται ένας καταστατικός χάρτης των δικαιωμάτων των Νικαραγουανών (που είναι ακόμη σε ισχύ), και ελπίζουμε να ενσωματώσουμε στο νέο Σύνταγμα όλα τα άρθρα του καταστατικού χάρτη. Θα τελειοποιηθούν οι μηχανισμοί και οι διατάξεις που προσφέρουν μεγαλύτερη εξασφάλιση, με στόχο να οργανωθεί καλύτερα η λαϊκή συμμετοχή βρίσκοντας μεγαλύτερο χώρο δικαιωμάτων μέσα στο νέο Σύνταγμα.

ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΙΔΙΟ ΠΡΑΓΜΑ

συνέντευξη του Ernesto Cardenal

Ο Ernesto Cardenal είναι αμφισβητίας κληρικός και ποιητής, ιδρυτής της περίφημης κοινότητας Solentiname, και διευθύνει από χρόνια το υπουργείο κουλτούρας και πολιτισμού.

Ερ.: Ποιά είναι η οργανωτική δομή, αυτής που η επίσημη εκκλησία ονομάζει Λαϊκή εκκλησία, και ποιός ο ρόλος της στην ανάπτυξη της επανάστασης;

Απ.: Δεν υπάρχει καμιά δομή, κι ύστερα δεν υπάρχει καμιά Λαϊκή εκκλησία που να την χρησιμοποιεί κανείς από μας. Αυτό το όνομα, χρησιμοποιείται απ' όσους μας κατηγορούν ότι έχουμε φτιάξει μια παράλληλη και αντίθετη εκκλησία από την επίσημη. Εμείς θεωρούμαστε πολύ απλά χριστιανοί επαναστάτες, στο πλευρό των φτωχών λαϊκών στρωμάτων, και δεν πιστεύω ότι αυτό μπορεί να σημαίνει την ίδρυση μιας άλλης εκκλησίας.

Ερ.: Στην Ιταλία κυκλοφορεί μια καταγγελία από το περιβάλλον της Διεθνούς Αμνηστείας, όπου λέει ότι υπάρχουν σήμερα στη Νικαράγουα πολιτικοί κρατούμενοι και ένοπλες χριστιανικές ομάδες ονομαζόμενες Turbas Divinas, που έχουν καθήκον να κτυπήσουν στρατιωτικά τους αντιπολιτευόμενους. Τί αληθεύει γύρω απ' αυτά;

Απ.: Η καταγγελία είναι εντελώς ψεύτικη. Εξάλλου τα στοιχεία της Διεθνούς Αμνηστείας είναι πολύ θετικά για τη Νικαράγουα. Δεν είναι πολύς καιρός που αυτή η οργάνωση πληροφόρησε την αμερικάνικη κυβέρνηση ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα εδώ είναι σεβαστά, ενοχλώντας αρκετά αυτή την κυβέρνηση. Εξάλλου μια και βρίσκεστε εδώ μπορείτε να δείτε ότι η αστυνομία δεν χρησιμοποιεί γκλομπς, ούτε κράνη ενάντια σε διαδηλώσεις. Ακόμη στα πεντέμισι χρόνια επανάστασης, δεν χρησιμοποίησε ούτε δακρυγόνα ούτε αντλίες, έστω και για μια φορά ενάντια στον κόσμο. Μπορείς να δεις μόνος σου στους δρόμους ότι ο λαός είναι αρκετά ικανοποιημένος, γιατί πάλεψε και παλεύει γι' αυτή του την κατάσταση. Η κυβέρνηση οργάνωσε στρατιωτικά όλους τους κατοίκους: οι αγρότες και οι εργαζόμενοι είναι οπλισμένοι κι αν δεν ήταν ικανοποιημένοι θα χρησιμοποιούσαν τα όπλα ενάντια στην ίδια την κυβέρνησή τους. Μια δικτατορία σαν αυτή του Πινοσέτ π.χ. αν έδινε όπλα στο λαό πόσο θα διαρκούσε; Ούτε 24 ώρες!

Ερ.: Είστε υπουργός κουλτούρας και πολιτισμού και συνάμα και ποιητής: πώς είναι δυνατό να δημιουργείς μια εκπολιτιστική δουλειά σε μια κατάσταση πολέμου και βαθιάς οικονομικής κρίσης;

Απ.: Είναι δυνατό, εξάλλου κουλτούρα και επανάσταση είναι το ίδιο πράγμα. Η κουλτούρα της νέας Νικαράγουας είναι προϊόν της επανάστασής μας, και αναπτύσσεται ήδη απ' την αρχή του απελευθερωτικού πολέμου ριζοσπαστικοποιούμενη κατά τη διάρκειά του. Σήμερα είμαστε έτοιμοι να αντιμετωπίσουμε ένα νέο πόλεμο είτε αμυντικό είτε επιθετικό και η κουλτούρα αναπτύσσεται ακόμα και μέχρι μαχόμενες περιοχές, και σ' όλα τα μέρη που εκφράζεται η επανάσταση, και αμύνεται ακόμη και μέσω της ποίησης, της μουσικής, του τραγουδιού και του χορού.

Ερ.: Στις χώρες του υπαρκτού σοσιαλισμού η κουλτούρα σχεδόν πάντα υπηρέτησε την ανάγκη ενίσχυσης του κράτους χάνοντας έτσι την κριτική της λειτουργία. Στη Νικαράγουα η κουλτούρα μπορεί να διατηρήσει την αυτονομία της;

Απ.: Ναι, για μας αυτό αντιπροσωπεύει μια αρχή που μπορεί κανείς να καθορίσει δογματική. Στον καλλιτέχνη πρέπει να εξασφαλιστεί η ολοκληρωτική ελευθερία δημιουργίας, γιατί ξέρουμε ότι όταν περιορίζεται η καλλιτεχνική δημιουργία, η τέχνη σκοτώνεται. Ήδη ζήσαμε μια παρόμοια εμπειρία σ' άλλες χώρες. Μπορείς να δεις π.χ. ότι στις αίθουσες του υπουργείου πολιτισμού εκτίθενται έργα διαφορετικών ζωγραφικών σχολών πράγμα που δείχνει την ύπαρξη πολλών καλλιτεχνικών τάσεων και

προσανατολισμών, κι αυτό συμβαίνει και στη λογοτεχνία και σ' άλλους τομείς. Και εγώ και ο κομαντάντε Ορτίγγα καθώς ολόκληρο το υπουργικό συμβούλιο συνεχίζουμε να λέμε στους καλλιτέχνες ότι δεν είναι αναγκαίο τα έργα τους να έχουν άμεσα πολιτικό ή κοινωνικό περιεχόμενο για νάναι επαναστατικά. Η τέχνη είναι πάντα επανάσταση μ' ότι κι αν καταπιάνεται: μπορεί ένα ποίημα ή ένας ζωγραφικός πίνακας να καταπιάνεται με πολιτικά θέματα και νάναι πολύ άσχημος και καθόλου ενδιαφέρων. Εμάς μας ενδιαφέρει πολύ η ποιότητα.

Ερ.: Αυτές τις μέρες μίλησα με μερικούς ζωγράφους, οι οποίοι είναι σχεδόν σύμφωνοι με τις υποδείξεις του υπουργείου σας αν και καταγγέλλουν την παρόρμησή σας προς την "primitivista" ζωγραφική (πρωτογονική). Τί λες γι' αυτή την κριτική;

Απ.: Οι καλλιτέχνες ήταν πάντοτε αντιφατικοί και κανονικά οι διάφορες ενώσεις ζωγράφων ή συγγραφέων εκφράζουν πολλές κριτικές ακόμη και στα ίδια τους τα έργα, κι αυτό είναι πάρα πολύ λογικό. Όσον αφορά την "**primitivista**" ζωγραφική, εμείς την υποστηρίζουμε το ίδιο με άλλες μορφές, είτε διδακτικές είτε ακαδημαϊκές. Έχουμε μια πολύ σημαντική σχολή πλαστικών τεχνών όπου διδάσκονται η προοπτική, η ιστορία της τέχνης κι όλες οι διάφορες τεχνικές της ζωγραφικής, με σκοπό να διαμορφωθούν οι επαγγελματίες καλλιτέχνες. Παράλληλα όμως προωθούμε την καλλιτεχνική παραγωγή και σ' εκείνα τα υποκείμενα, όπως εργάτες και αγρότες που για τους γνωστούς λόγους δεν μπορούν να ασχοληθούν επαγγελματικά. Έτσι τους προσφέρουμε τεχνικούς προσανατολισμούς βάσης με τρόπο που να επιτρέπει σ' οποιονδήποτε αισθάνεται την ανάγκη ακόμη και με αυθόρμητες μορφές να εκφραστεί σ' αυτόν τον τομέα. Το υπουργείο πολιτισμού λοιπόν προωθεί όλες τις δυνατότητες για δημιουργία.

Ερ.: Πώς αποφασίστηκε να ανατεθεί σε θρησκευόμενους η ευθύνη δύο βασικών τομέων όπως είναι η κουλτούρα και η εκπαίδευση;

Απ.: Πολύ απλά είναι μια απόδειξη πως αυτή η επανάσταση ενώθηκε με τον χριστιανισμό, όχι συμμάχησε, αλλά κυριολεκτικά ενώθηκε, ταυτίστηκε με τον χριστιανισμό. Γι' αυτό υπάρχει κληρικός όχι μόνο στον τομέα της εκπαίδευσης και της κουλτούρας (που σημαίνει και της ιδεολογίας της επανάστασης), αλλά και στο υπουργείο Εξωτερικών που σ' όλες τις χώρες θεωρείται το πιο σπουδαίο. Εκτός αυτών υπάρχουν πολλοί υπουργοί ή υφυπουργοί, που ενώ δεν είναι κληρικοί-παπάδες, είναι καθολικοί που συμμετέχουν στις διαδικασίες της Εκκλησίας. Στην κυβέρνηση οι καθολικοί υπουργοί είναι η πλειοψηφία, και η χώρα μας, σε παγκόσμιο επίπεδο έχει το πιο υψηλό ποσοστό καθολικών στα υψηλά κλιμάκια του κράτους. Θα μπορούσε να πει κανείς ότι είναι μια κληρική κυβέρνηση: δεν είναι κληρική γιατί είναι επαναστατική!

Ερ.: Μια τελευταία ερώτηση. Η κατάσταση εδώ, τώρα είναι πολύ σοβαρή, και μπορεί οι Βορειοαμερικάνοι να χρησιμοποιήσουν την ένοπλη βία της εισβολής. Ποιά είναι η σχέση μεταξύ των χριστιανών και του προβλήματος της βίας, της ένοπλης άμυνας; Έχετε εσείς ποτέ χρησιμοποιήσει όπλο κι αν όχι μέχρι σήμερα, θα το χρησιμοποιούσατε;

Απ.: Το γεγονός ότι εγώ δεν έχω χρησιμοποιήσει ένα όπλο δεν έχει καμιά σημασία. Δεν το χρησιμοποίησα, γιατί είμαι αρκετά γέρος για να το κάνω και γιατί το μέτωπο των Σαντινιστών μου έχει αναθέσει άλλα καθήκοντα. Αυτό που εσύ μου ζητάς αφορά ένα βασικό στοιχείο θρησκευτικής αρχής κι εγώ θέλω να μιλήσω στο όνομα της καθολικής εκκλησίας. Το δεύτερο κογκλάβιο του Βατικανού διακήρυξε ότι πρέπει να διαχωρίζεις τη βία του εισβολέα - επιτιθέμενου και κείνη του αμυνόμενου, και ότι η πρώτη είναι ανήθικη ενώ η δεύτερη νόμιμη...!

ΟΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ ΣΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΣΑΝΤΙΝΙΣΤΩΝ

συνέντευξη με τον Ουριέλ Μολίνα

Ο Ουριέλ Μολίνα είναι θεολόγος και διευθύνει το Οικουμενικό Κέντρο "Αντόνιο Βαλντιβιέσο" της Μανάγουα. Είναι σημαντική προσωπικότητα στη διανόηση και καθαρός εκφραστής των εσωτερικών τάσεων της εκκλησίας στη Νικαράγουα.

Ερ.: Πάτερ Μολίνα, ποιά είναι η θέση των χριστιανών στο εσωτερικό αυτής της επανάστασης;

Απ.: Νομίζω ότι δεν μπορεί κανείς νάναι καλός χριστιανός χωρίς νάναι καλός πολίτης. Το πρώτο καθήκον είναι εκείνο του να ζεις στον κόσμο με ορθάνοιχτα τα μάτια για να διαβάζεις την πραγματικότητα στην οποία κυριαρχεί η επιλογή της πίστης μας. Για μας συγκεκριμένα, είναι η ανακάλυψη της ιστορίας μας και της ταυτότητάς μας. Μιλάω από την προσωπική μου πείρα και την πείρα πολλών άλλων.

Για μας π.χ. ο αγώνας των Σαντινίστας, δηλαδή η σημασία των Σαντίνο, Κάρλος Φονσέκα, το εθνικοαπελευθερωτικό μέτωπο των Σαντινιστών κλπ., εκφράζει, σχετικά πάντα, μια ταυτότητα ιστορική. Θεωρώ ότι, από τις 19 Ιούλη και μετά εμείς μπορούμε να λέμε ότι είμαστε ένας λαός, ενώ πριν ήμασταν ένας όχι - λαός όπως λέει η Βίβλος, κι αυτό το πέρασμα είναι το βασικό μας καθήκον. Πως και πόσο θα εξαρτηθεί από την ιστορική εξέλιξη.

Ερ.: Υπάρχουν πολλές συζητήσεις και πολεμικές στη Νικαράγουα όσον αφορά το θέμα της Εκκλησίας. Οι υψηλά ιστάμενοι της ιεραρχίας χρησιμοποιούν για σας τον όρο "Λαϊκή εκκλησία", γυρεύοντας έτσι να σας περιθωριοποιήσουν από τις επίσημες δομές και θεσμούς, και ταυτόχρονα υποστηρίζουν ότι η λεγόμενη "εκκλησία των φτωχών" είναι μειοψηφία. Τί τύπου σχέση έχετε μ' αυτό το κομμάτι της επίσημης Εκκλησίας που, όπως στην περίπτωση του αρχιεπίσκοπου Πένια, εκφράζει μια θέση αρκετά σκληρή σε σχέση με την επαναστατική εξέλιξη;

Απ.: Κατ' αρχήν δεν πρέπει να σε εκπλήσσει το γεγονός ότι η εκκλησία των φτωχών που είναι υπέρ της επαναστατικής εξέλιξης είναι μειοψηφία. Είναι φυσικό, εμείς ζούμε σε μια ενότητα χριστιανική, έτσι δεν μπορούν να υπάρχουν δυο εκκλησίες σε σύγκρουση η μια με την άλλη. Στην αρχή είδαμε ένα κομμάτι χριστιανών που αγωνίστηκε ενάντια στη δικτατορία του Σομόζα, αλλά αμέσως μετά, όταν γίνεται καθαρό τί σημαίνει μια επανάσταση, θέλουν να διαχωριστούν, είτε οι χριστιανοί, είτε ο κλήρος, έτσι όπως έγινε την εποχή των

σπανιόλικων αποικιών, γιατί μερικοί έχουν στο νου τους την αστική προοπτική της κοινωνίας, άλλοι την επαναστατική. Γι' αυτό δεν νιώθω καμιά έκπληξη..., σε κανένα μέρος του κόσμου δεν μπορούμε να συναντήσουμε τους χριστιανούς μονολιθικά ενωμένους γύρω από μια πολιτική δύναμη ή προοπτική.

Ερ.: Μια ερώτηση, πιο συγκεκριμένη: πώς είναι οργανωμένη σε επίπεδο δομής αυτή η εκκλησία της βάσης;

Απ.: Δεν θα ήθελα να νομίζεις ότι η εκκλησία της βάσης είναι μια οργανωμένη δομή παράλληλη με κείνη της επίσημης εκκλησίας γιατί αυτό δεν ανταποκρίνεται στη δική μας πραγματικότητα.

Η λαϊκή εκκλησία είναι έτσι φτιαγμένη απ' όλο το λαό της Νικαράγουας σε κοινότητες βάσης (όχι παραπάνω από 12 σε κάθε ομάδα) και συνέρχονται κάθε τόσο να διαβάσουν τον Λόγο του Θεού. Σίγουρα όμως δεν πρόκειται για μια εκκλησία με τους επισκόπους της, και τους θεσμικούς μηχανισμούς της. Εμείς πάντα έχουμε ζητήσει το διάλογο με την άλλη πλευρά της εκκλησίας. Πιστεύουμε ότι είναι δυνατό να γίνει αν υπάρξουν σοβαροί συμβιβασμοί. Σαν κληρικός δεν μπορώ να καταλάβω γιατί μας κατακρίνουν σαν αιρετικούς. Είναι αναγκαία μια προσωπικότητα που να κατανοήσει (νομίζω ότι υπάρχει στο εσωτερικό της Εκκλησίας) πως είναι δυνατό να υπάρχουν δυο διαφορετικές πολιτικές απόψεις κληρικών. Θέλουμε να είμαστε Εκκλησία; Καλώς, αλλά είναι ανάγκη να υπάρχει χώρος και για διαφορετικές επιλογές. Είναι το μόνο που ζητάμε, εμείς ποτέ δεν είπαμε ότι είμαστε εναντίον του Πάπα και των επισκόπων.

Ερ.: Στην Ευρώπη, όπου η Εκκλησία είναι πολύ παραδοσιακή απαγορεύει στην Λατινοαμερικάνικη Εκκλησία να έχει σχέση η χριστιανοσύνη με τη βία. Τί λες γι' αυτό;

Απ.: Νομίζω ότι η Εκκλησία της Ευρώπης είναι αντιιστορική. Ας θυμηθούμε τον Μεσαίωνα: οι σταυροφορίες είναι ένα κεφάλαιο της ιστορίας της εκκλησίας και σε κείνες τις εποχές η βία ήταν απ' την άλλη μεριά. Η Δεύτερη Σύνοδος του Βατικανού το καθόρισε πολύ καλά: βία του εισβολέα και βία αμυντική. Όταν οι δικοί μας επίσκοποι διακηρύσσουν τη νομιμότητα των μαχών ενάντια στον Σομόζα δεν κάνουν τίποτα άλλο παρά να διακηρύσσουν κατά γράμμα την παραδοσιακή θεωρία του Αγίου Θωμά του Ακινάτη και της Εκκλησίας.

Ερ.: Αυτή είναι η ίδια διαφοροποίηση που έκανε κι ο Μαρξ στο θέμα της βίας...

Απ.: Εμείς δεν σχηματοποιούμε τη βία, αυτή είναι φυσικό φαινόμενο αφ' ότου υπάρχει πόλεμος. Εάν γνωρίζουμε ότι κάθε μέρα πεθαίνουν από την πείνα 40 χιλιάδες παιδιά, τί είναι αυτό, ένα καύχημα; Όχι! ένα γεγονός ωμής βίας.

Το πρόβλημα είναι ότι τα όπλα είναι όλο και πιο φανερά, και πολύ συχνά, όποιος μας κατηγορεί ότι στηρίζουμε τη βία είναι υπέρ της πολεμικής βιομηχανίας οπλίζοντας τους μικρούς λαούς του Τρίτου Κόσμου. Στη Νικαράγουα λέμε πάντα ότι ο καλύτερος πόλεμος είναι εκείνος που δεν γίνεται: εμείς λοιπόν δεν αγαπάμε τη βία. Απλώς είναι αναγκαία όταν πρέπει ν' αμυνθείς απέναντι στον κοινό εχθρό.

Ερ.: Μια τελευταία ερώτηση: Αυτή την περίοδο γίνεται μια ιδιόμορφη επίθεση από την ιεραρχία σε μερικούς θεολόγους της απελευθέρωσης όπως ο πάτερ Μποφ στη Βραζιλία και σε διάφορους άλλους θρησκευόμενους στο Περού. Τί έχεις να πεις γι' αυτή την αντίδραση του Βατικανού σε μια τέτοιου τύπου εκκλησία, τόσο κοντινή σ' αυτή που εκπροσωπείς;

Απ.: Εγώ νομίζω ότι πίσω απ' αυτή την επίθεση δεν κρύβεται ένα ζήτημα θρησκευτικού δόγματος. Το πρόβλημα είναι ότι έχουν ξεσκεπαστεί οι παλιές και οι σημερινές συμμαχίες μεταξύ της επίσημης, θεσμικής Εκκλησίας και του παγκόσμιου καπιταλισμού. Έτσι μεταφέρουν τη συζήτηση σε επίπεδο επιστημολογίας, στη μη καθαρότητα του δόγματος και στο γεγονός ότι έχει μετατραπεί η θεολογία σε πολιτική.

Κατά τη γνώμη μου, όλα αυτά δεν είναι σωστά: το ζήτημα που παίζεται στη Λατινική Αμερική δεν είναι ζήτημα δόγματος, αλλά αφορά τη ζωή και το θάνατο, γι' αυτό ή η θεολογία είναι με τη ζωή ή είναι με το θάνατο!

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΣΤΟΥΣ ΘΕΣΜΟΥΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Η παρέμβαση αυτή (διάφορα σημεία της) είναι της Michele Najlis του AMNALAE που έγινε στη συνάντηση "Γυναίκα και Τρίτος Κόσμος" από το Cosu.

Στη Νικαράγουα, όπως σ' όλες τις χώρες του κόσμου, οι γυναίκες έχουν παίξει σπουδαίο ρόλο στην ιστορία του λαού της για την ελευθερία. Στη Νικαράγουα αυτό έγινε από διάφορες ηρωϊκές πράξεις, λίγο-πολύ αυθόρμητες, από την εποχή της αποικιοκρατίας, μέχρι το σημερινό γυναικείο κίνημα που είναι γνωστό σαν **AMNLAE** (Ένωση των Νικαραγουανών Γυναικών **Luisa Amanda Espinoza**, προς τιμήν της πρώτης γυναίκας μάρτυρα του **FSLN**). Η συμμετοχή γυναικών στο στρατό του **Sandino** ήταν τεράστια, είτε άμεσα σαν μαχητές, νοσοκόμες, μαγείρισσες, ταχυδρόμοι, υπεύθυνες καταφυγίων ασφαλείας, είτε σε διεθνές επίπεδο, όπως η γιατρός **Concepcion Palacios** και η μεγάλη χιλιανή ποιήτρια **Gabriela Minstral**.

Στην πραγματικότητα, η πρώτη προσπάθεια αυτόνομης οργάνωσης γυναικών αρχίζει το 1969 με τη στήριξη του **"Frente" Sandinista de Liberacion Nacional (FSLN)**. Αυτή η πρώτη οργάνωση ονομάστηκε **"Alianza Patriotica de Mujeres Nicaraguenses"**.

Οι σκληρές συνθήκες πολιτικής καταπίεσης, αρχίζοντας από το 1969-70 έσπρωξαν την **Alianza Patriotica del Mujeres Nicaraguenses** ν' αναπτυχθεί σαν οργάνωση μαζική. Εκείνη την εποχή, οι μητέρες των πολιτικών κρατούμενων άρχισαν να οργανώνονται σ' εκείνο που θα γίνει το έμβρυο του σημερινού **"Comite de Madres de Heroes y Martires"**, που έπαιξε σημαντικό ρόλο στον αγώνα μας για την ειρήνη. Τα τελευταία δε χρόνια σημαντική ήταν και η συμμετοχή σαν μαχητές των γυναι-

κών του **FSLN**, το οποίο το 1977 προώθησε το σχηματισμό μιας νέας γυναικείας οργάνωσης που ονομάστηκε **Ampronac (Associacion de Mujeres ante la Problematica Nacional)**. Λόγω των ιστορικών χαρακτηριστικών του κινήματος αν και η **Ampronac** προωθεί ειδικά γυναικεία αιτήματα (ισότητα μισθού π.χ.) ο βασικός αγώνας στρέφεται ενάντια στη δικτατορία του Σομόζα.

Το 1979, με το πάρσιμο της εξουσίας από το λαό, με το **FSLN** στην πρωτοπορία, η οργάνωση των γυναικών ξαναβάζει δικά της αιτήματα και νέα οργανωτική δομή παίρνοντας το όνομα **Amnalae**.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕΣΑ ΣΤΟΥΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΟΥΣ ΘΕΣΜΟΥΣ

Αντίθετα από εκείνο που μπορούσε να συμβεί σ' άλλες εποχές και σ' άλλες χώρες, στη Νικαράγουα με τη νίκη της επανάστασης, το **FSLN** παίρνει υπ' όψη του τη θέση που η γυναίκα κέρδισε στον αγώνα ενάντια στη δικτατορία.

Η πρώτη ενέργεια γίνεται όταν το **FSLN** καθορίζει την στρατιωτική ιεραρχία. Πέντε από τους 25 μαχητές που παίρνουν το βαθμό του **Comandante** είναι γυναίκες δηλαδή το 20%.

Άλλες συντρόφισσες, εκτός από τις υπεύθυνες αυτές θέσεις στο στρατό έχουν θέσεις σαν υπουργίνες, Υγείας και σαν υφυπουργοί Εξωτερικών και Δικαιοσύνης. Στους 7 δικαστές στο Ανώτατο δικαστικό σώμα δυο είναι γυναίκες (28,6%). Στα περιφερειακά δικαστήρια στους 36 δικαστές, 8 είναι γυναίκες (22,2%), στους 39, 12 είναι γυναίκες (30,7%) και τέλος στους 152 τοπικούς δικαστές 24 είναι γυναίκες (15,8%). Χαρακτηριστικά, πριν την επανάσταση, δεν υπήρχαν δικαστές γυναίκες παρά μόνο 12 και σε τοπικά δικαστήρια, οι υπόλοιπες ήταν δικηγόροι, και δούλευαν όχι καθαρά επαγγελματικά, πράγμα που δείχνει τη θέση της γυναίκας στη μετεπαναστατική περίοδο. Γεγονός που δείχνει ακόμη ότι δεν υπάρχει άρνηση ή μη αποδοχή στη γυναίκα για καμιά θέση συμμετοχής της μέσα στους θεσμούς. Αν υπάρχει ακόμη μικρή προκατάληψη για την αποδοχή της γυναίκας σε ορισμένα επαγγέλματα φταίει ακόμη η ανικανότητά της που κληρονόμησε όταν ήταν αποκλεισμένη από την εποχή της δικτατορίας. Και γι' αυτό χρειάζεται καιρός, παρά τις δυσκολίες που υπάρχουν λόγω μιας διαρκούς έκτακτης ανάγκης που ζει η κοινωνία από το φόβο της εισβολής.

Στο Κεντρικό Συμβούλιο του Κράτους η γυναικεία παρουσία καλύπτει το 14%. Ακόμη σημαντικό είναι ότι η **Amnlae** σαν τέτοια εκπροσωπείται και πέρα από τη μαχητική της συμμετοχή, είναι υπεύθυνη για την προετοιμασία εκείνων των νόμων που αφορούν, την οικογένεια, τη γυναίκα καθώς και κείνων που αφορούν τον εκλογικό νόμο, την στρατιωτική θητεία, τα κόμματα και τις εξωτερικές υποθέσεις.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΣΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΤΟΥ FSLN

Ήδη έχουμε δει ότι η γυναίκα στη Νικαράγουα αποτελεί δραστήριο μέρος του **FSLN**, κι ότι υπάρχει η πολιτική θέληση από το κόμμα μας όχι μόνο να στηρίξει τις διεκδικήσεις των γυναικών αλλά και να τις προωθήσει. Είναι ενδιαφέρον να δούμε την οργανική συμμετοχή της γυναίκας στο εσωτερικό του **FSLN**.

Το συνολικό ποσοστό των γυναικών στο **FSLN** είναι 22%. Παρόλα αυτά στο σύνολο των υπευθυνοτήτων, πολιτικής διεύθυνσης στους νομούς και τα διαμερίσματα οι γυναίκες αποτελούν το 37%, ενώ στις ενδιάμεσες υπευθυνότητες βοηθητικών οργανώσεων το 24,6%. Κάτι που δείχνει τη θέση της γυναίκας μέσα στα κέντρα αποφάσεων του **FSLN**.

Ένα ποσοτικό και ποιοτικό άλμα έχει γίνει και στον τομέα της συνδικαλιστικής ζωής. Ο προσανατολισμός της **Amnlae** σε σχέση με το συνδικαλιστικό κίνημα εκφράζεται προς δυο κατευθύνσεις: η γυναίκα πρέπει να προωθεί τις διεκδικήσεις της σαν μέλος της εργατικής τάξης, αλλά και τις διεκδικήσεις της σαν γυναίκα.

Κατά τη διάρκεια της **"Gruzada Nacional de Alfabetizacion"** μια αληθινή εποποιία του λαού μας μετά την επαναστατική νίκη το 60% των αγωνιστών ήταν γυναίκες. Κατά τη διάρκεια της σταυροφορίας είχαν σχηματιστεί 196 **"Comites de Madres por la alfabetizacion"** ("Επιτροπές μητέρων για τον αλφαβητισμό").

Αυτό δείχνει μια γενική ιδέα της συμμετοχής της γυναίκας στο χώρο της κουλτούρας. Στον τομέα του υπουργείου κουλτούρας πολλές γενικές διευθύνσεις δόθηκαν σε συντρόφισσες. Όσον αφορά την πατριωτική στρατιωτική θητεία, που δημιουργήθηκε πρόσφατα η συμμετοχή των γυναικών είναι εθελοντική ανάλογα με τις συνθήκες, τις ικανότητες και την οικογενειακή και κοινωνική κατάσταση. Παράλληλα σ' άλλα καθήκοντα, η συμμετοχή της γυναίκας είναι καθολική: το 80% της επαναστατικής επιφυλακής που ο λαός μας ζει μέρα και νύχτα, από δρόμο σε δρόμο, πόλη και χωριό βρίσκεται στα χέρια των γυναικών.

Η γυναίκα της Νικαράγουα έπαιξε επίσης πολύ σπουδαίο ρόλο στον αγώνα για την ειρήνη σε διεθνές επίπεδο.

ΟΙ ΝΟΜΟΙ ΓΙΑ ΤΗ ΓΥΝΑΙΚΑ

Αμέσως μετά τη νίκη της 20 Ιούλη 1979 (ημέρα μετά το πάρσιμο της εξουσίας) κηρύχθηκε η ισότητα όλων των Νικα-

ραγουανών και πάρθηκαν αυστηρά μέτρα ενάντια στο εμπόριο λευκής σάρκας, της πορνείας κλπ. Μέσα στον πρώτο μήνα α-παγορεύτηκε η χρησιμοποίηση της γυναίκας σαν σεξουαλικό αντικείμενο στην ε-μπορική προπαγάνδα. Επικυρώνεται η ισότητα του άνδρα και της γυναίκας στο εσωτερικό της οικογένειας ακόμη και σ' ότι αφορά τα δικαιώματα και τα καθήκοντα σε σχέση με τα παιδιά. Επικυρώνεται η ισότητα στο δικαίωμα μισθού, στην προαγωγή και στην ανάπαυση. Ρυθμίζεται το δικαίωμα της αγρότισσας για το μισθό της. Ρυθμίζεται το δικαίωμα διακοπών πριν και μετά τα Χριστούγεννα. Ρυθμίζονται τα δικαιώματα για την εγκυμοσύνη, και η κοινωνική πρόνοια για τις συντρόφισσες που δεν είναι παντρεμένες.

Τον Φλεβάρη του 1983 η **Amnlae** δημιούργει το Νομικό Γραφείο Γυναικών, για να προσφέρει δικαστική και διοικητική βοήθεια στις συντρόφισσες που έχουν οικογενειακές διαφορές, γραφείο που ανάπτυξε δραστηριότητα θεαματική και μεγάλη σημασία.

Είναι ενδιαφέρον να σημειώσουμε ότι για να φτάσουμε σε κάθε ένα απ' αυτούς τους νόμους που προώθησε η **Amnlae** για να ψηφιστούν στο Κεντρικό Συμβούλιο του Κράτους, προυπήρξαν εκατοντάδες συνελεύσεις στα κέντρα δουλειάς, συνοικίες και κομματικές οργανώσεις των μαζών, για να μελετηθεί και αναλυθεί το περιεχόμενό τους. Πολλές όμως εργασίες για τη νομοθεσία, παρά τη σημασία τους, υποχρεωθήκαμε να τις αναστείλουμε λόγω της επιφυλακής είτε οικονομικής, πολιτικής, είτε στρατιωτικής που κυριαρχεί στη χώρα μας λόγω επικείμενης εισβολής των βορειοαμερικάνων.

Ένας από τους βασικούς τομείς αγώνα του **Amnlae**, αυτά τα χρόνια ήταν αυτός της θεσμοποίησης ορισμένων δικαιωμάτων της γυναίκας, που μέσα απ' αυτά σχηματίζεται μια νέα ποιότητα ηθικής στη νέα οικογένεια. Παράλληλα ο νόμος για την οικιακή εργασία που δίνει ίδια δικαιώματα και καθήκοντα στον άνδρα και τη γυναίκα, έχει μεγάλη σημασία για τον ελεύθερο χρόνο της γυναίκας που την προωθεί περισσότερο στην έξω από την οικογένεια κοινωνική ζωή.

Εκτός από το νόμο που απαγορεύει τη χρησιμοποίηση των γυναικών σαν σεξουαλικό αντικείμενο για προπαγάνδα ε-μπορική, απαγορεύτηκαν και οι θρησκευτικές ή οικογενειακές γιορτές για την ίδια χρήση. Αυτό εμπόδισε την εκμετάλλευση της "Ημέρας της Μητέρας" από εμπορική σκοπιά, και παράλληλα κτύπησε τη μυθολογία περί "Μητέρας" που κυριαρχεί στις ανδρικές κοινωνίες.

40% των ψήφων στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη περιορίζεται πια κάτω από το 20%. Και οι ψήφοι του ΚΚΕ σ' αυτές τις παραδοσιακές αριστερές περιοχές δεν γνωρίζουν καμιά διακύμανση προς τα πάνω, πέφτουν σταθερά και αδιάλειπτα, είτε πρόκειται για τις ευρωεκλογές του 1984, που το ΚΚΕ ανεβαίνει λίγο σε σχέση με τις βουλευτικές του 1981, είτε για τις βουλευτικές του 1985. Στις μεγάλες πόλεις η πτώση είναι αδ άκοπη, και βέβαια σημαντικότατη. Το ΚΚΕ χάνει την κυριαρχία στα λαϊκά στρώματα των μεγάλων πόλεων, που περνάνε αργά αλλά σταθερά στην επιρροή του ΠΑΣΟΚ. Είναι φυσικό. Όταν τελικά δεν λες τίποτε το ουσιαστικά διαφορετικό από το ΠΑΣΟΚ, αλλά αντίθετα παραμένεις προσκολλημένος στη Ρωσία, στο δογματικό τρόπο συμπεριφοράς και σκέψης, οι ίδιοι οι οπαδοί της παραδοσιακής αριστεράς, σε μια Ελλάδα που εξελίσσεται, εξελίσσονται με τη σειρά τους προς τοποθετήσεις του «εφικτού», χωρίς βίαιες ανατροπές. Το ΠΑΣΟΚ έχει μεταβληθεί πια στο κόμμα που ψηφίζεται από την πλειοψηφία της εργατικής τάξης. Αφαίρεσε από το ΚΚΕ την εργατική εκπροσώπηση.

Β. Η αποτυχία όμως του ΚΚΕ δεν είναι μόνο στρατηγικής φύσης, δεν καθορίζεται μόνο από τη φύση του. Προέρχεται και από ηλιθιότητες τακτικής. Το ΚΚΕ δεν έκανε καμιά κινητοποίηση ενάντια στην επανεκλογή Καραμανλή θέλοντας να τα έχει καλά μαζί του. Στη συνέχεια, όταν γίνεται η επιλογή Σαρτζετάκη που εξαρτιόταν από το ίδιο –μια και διαφορετικά δεν υπήρχε πλειοψηφία 180 ψήφων, παραδίδεται άνευ όρων στον Παπανδρέου, συμφωνεί σε όλες τις αθλιότητες των έγχρωμων ψηφοδέλτιων και μετά ένα μήνα αναπτύσσει μέχρι παροξυσμού μια αντιπολίτευση του τύπου «τι ΠΑΣΟΚ, τι δεξιά». Μια τέτοια πολιτική δεν μπορεί να πείσει κανένα. Μέσα σε τρεις μήνες πηδάει από την μια θέση στην άλλη και προφανώς αλλαλιάζει τους «πιστούς κομμουνιστές». Το βράδυ της εκλογικής ήττας, η εμφάνιση του Φλωράκη στην τηλεόραση ήταν η χειρότερη που μπορούσε να υπάρξει, δεν αναφέρθηκε καν στην ήττα της δεξιάς, μίλησε για τους «κλεμένους ψηφους», που θεωρεί ιδιοκτησία του και ήταν κυριολεκτικά περίλυπος γιατί το ΚΚΕ βγαίνει για μια ακόμα φορά έξω από το παιγνίδι. Το ΠΑΣΟΚ δεν το χρειάζεται για να κυβερνήσει. Κι αυτά όταν προεκλογικό σου σύνθημα είναι η «αλλαγή». **Ε, λοιπόν η «αλλαγή» νίκησε για άλλη μια φορά σε βάρος του Φλωράκη και του κόμματός του.**

Η πτώση του ΚΚΕ που έχει επισημανθεί και με άλλους δείκτες –πτώση στα σωματεία, τους φοιτητές, τη νεολαία–τώρα πια, μετά την εκλογική ήτα, κινδυνεύει να μεταβληθεί σε κατρακύλα. Δυσκολεύουν τα περιθώρια για μια πολιτική ανανέωση, εξευρωπαϊσμού, «ευρωκομμουνισμού» αλά ελληνικά και άλλα παρόμοια. Ο περιορισμός της κοινωνικής και εκλογικής βάσης του ΚΚΕ θα δυσκολέψει ακόμα περισσότερο οποιαδήποτε έξοδο από την δογματική του ακαμψία. Η μοίρα του γαλλικού κόμματος είναι και η δικιά του μοίρα. Αποχωρήσεις, μικροδιασπάσεις και κυρίως κούραση θα σημαδέψουν την άμεση πορεία των «κομμουνιστών».

Όσο για το εσωτερικό θα συνεχίζει να πορεύεται μέσα από τις αντιφάσεις του να ταλαντεύεται και να αποπειράται ένα αδύνατο άνοιγμα προς το ΚΚΕ, πιστεύοντας πως ο Γκορμπατσώφ θα μπορούσε να ανοίξει έναν νέο δρόμο, μια νέα έκδοση Χρουστσωφισμού. Πάντως τίποτε το σημαντικό. Επί της διαδικασίας.

Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΝΙΚΗΣ

Το ΠΑΣΟΚ ήταν υποχρεωμένο να νικήσει! Όπως έχουμε επισημάνει ήδη από το 1981 η αντίφασή του συνίσταται ακριβώς στην αντίφαση ανάμεσα στην αποδοτική διαχείριση του σοσιαλ-καπιταλισμού (που σημαίνει παραγωγικότητα, αποδοτικότητα, κοινωνική καταστολή) και την αντιφατική κοινωνική του βάση, την ιδιότυπη σχέση του με τις λαϊκές μάζες και τα κοινωνικά στρώματα που εκφράζει, το γεγονός ότι είναι ένα κόμμα της αριστεράς. Και ενώ το ΠΑΣΟΚ ήταν μόλις έξη μήνες πριν έτοιμο να προχωρήσει σε μια διαδικασία «συναινετικής» διαχείρισης, με τον Καραμανλή στην προεδρία, με στόχο την εφαρμογή μιας πολιτικής «λελογισμένης» λιτότητας και χωρίς σύγκρουση με την ιδιωτική πρωτοβουλία, αυτή η υπαρκτή ταξική αντιπαράθεση το έσπρωξε τόσο στην αποπομπή Καραμανλή, όσο και στην όξυνση της αντιπαράθεσης με τη Δεξιά, στοιχεία που υπονομεύουν την δυνατότητα της εφαρμογής μιας αποδοτικής πολιτικής λιτότητας και περιστολής των δαπανών του κράτους-πρόνοιας.

Όπως έχουμε τονίσει κατά κόρο τους τελευταίους μήνες αυτή η ταξική αντιπαράθεση βάθυνε και πήρε πιο ξεκάθαρα χαρακτηριστικά. Από την μια πλευρά στη Νέα Δημοκατία συσπειρώθηκαν όλα τα ιδιωτικο-επιχειρηματικά στρώματα, όλοι οι μεγάλοι και μεσαίοι έμποροι, όλα τα παρασιτικά στρώματα της λούμπεν αστικής τάξης, ενώ από την άλλη, στο ΠΑΣΟΚ συσπειρώθηκαν ακόμα πιο ξεκάθαρα οι αγρότες, ένα κομμάτι των βιοτεχνών και των μικρεμπόρων (όλο και λιγότεροι) και κορμός του κόμματος έγιναν τα μισθωτά στρώματα του κράτους και των παρακρατικών οργανισμών, ΔΕΗ, ΟΤΕ, τράπεζες, υπουργεία, δάσκαλοι, καθηγητές, ενώ ακόμα και ένα σημαντικό κομμάτι της βιομηχανικής εργατικής τάξης ακολούθησε. Αυτή η εξέλιξη που έγινε πολύ καθαρή τα δυο τελευταία χρόνια πραγματοποιείται παρά την θέληση του ΠΑΣΟΚ, τουλάχιστον της ηγεσίας του, γιατί έτσι αυτό χάνει τον διαταξικό και πολυσυλλεκτικό χαρακτήρα του και εξαρτιέται κοινωνικά όλο και περισσότερο από τα μισθωτά στρώματα και την αγροτιά. Ένα αδιάψευστο στοιχείο που επιβεβαιώνει αυτή την εξέλιξη είναι οι εκλογές σε συλλόγους και σωματεία. Οι δικηγόροι, ο ιατρικός σύλλογος και οι ταξιτζήδες πέρασαν στη Δεξιά, τα εμπορικά επιμελητήρια το ίδιο. Αντίθετα στις εκλογές σε τράπεζες, ΟΣΕ, ΟΤΕ, ΔΕΗ, καθηγητές, δασκάλους, νοσοκομειακούς γιατρούς το ΠΑΣΟΚ όχι μόνο δεν έπεσε αλλά ΑΝΕΒΗΚΕ! Η ταξική πόλωση που αναπόφευκτα εκφράζεται μέσα από αυτή τη διαδικασία δυσκολεύει τους χειρισμούς του ΠΑΣΟΚ για να διαχειριστεί αποτελεσματικά την κρίση. Ενώ θα πρέπει να εφαρμόσει μια πολιτική λιτότητας, θα πρέπει ταυτόχρονα να αναφέρεται σε κοινωνικά στρώματα που την συνέχεια την βλέπουν σε ένα βάθαιμα του κράτους-πρόνοιας και των θεσμικών μέτρων «συμμετοχής»! Ο τετραγωνισμός του κύκλου! Το ΠΑΣΟΚ θα κατορθώσει άραγε στηριγμένο στην πολιτική του νίκη, να «τσουβαλιάσει» την ίδια του τη βάση σε μια πολιτική «θυσιών»; Ή αντίθετα θα ακολουθήσει και θα βαθύνει την πολιτική του «περιορισμού» της ιδιωτικής πρωτοβουλίας και των κερδών των παρασιτικών μεσοστρωμάτων και του εμπορικού κεφαλαίου, που ήδη συσπειρώθηκε γύρω από την Νέα Δημοκρατία, όπως ακριβώς έκανε την πρώτη τετραετία της διακυβέρνησης του; Ξέρουμε ότι μέσα στο ΠΑΣΟΚ υπάρχουν και οι δυο απόψεις και τάσεις, απόψεις και τάσεις που θα συγκρουστούν για μια ακόμα φορά, και μάλιστα «εν θερμώ» μια και οι πιέσεις κοινωνικών τάξεων και ομάδων θα ενεργοποιούν τις αντίστοιχες τάσεις και πτέρυγες! Και όσο και αν είναι δυνατότερη η τάση της «λιτότητας», η κοινωνική βάση του ΠΑΣΟΚ θα της δημιουργεί σημαντικά προσκόμματα.

Αυτές οι αντιθέσεις στο εσωτερικό του ΠΑΣΟΚ θα οξυνθούν, ακριβώς γιατί η ταυτόχρονη ήττα του ΚΚΕ και της Νέας Δημοκρατίας, όπως και η εξαφάνιση του Καραμανλή από το πολιτικό προσκήνιο, συγκεντρώνει πλέον αποφασιστικά το «παιγνίδι» στο εσωτερικό του ΠΑΣΟΚ! Το σύνολο των τάξεων και στρωμάτων θα δοκιμάσουν να εκφραστούν μέσα από το ίδιο το ΠΑΣΟΚ! Μέσα στο ΠΑΣΟΚ θα εκφραστούν επομένως πολύ πιο οξυμένα οι αντιθέσεις ανάμεσα στις δυο γραμμές, ανάμε-

συνέχεια στη σελ. 92

σα στην επέκταση του κρατισμού και το παραπέρα χτύπημα στο παρασιτικό και εμπορικό κύκλωμα που δεσμεύει ένα μεγάλο ποσοστό του υπερ-προϊόντος και την «νεο-φιλελεύθερη» -πάντα βέβαια μέσα σε όρια- εκδοχή!

Και αυτή η σύγκρουση ανάμεσα στις δυο γραμμές θα εκφράζεται και με αντίστοιχες αναφορές στην εξωτερική πολιτική, δηλαδή σε διαφορετικές εκδοχές της εξωτερικής πολιτικής. Το ΠΑΣΟΚ πήρε όλο το παιγνίδι στα χέρια του, άρα και... όλες τις αντιφάσεις του παιγνιδιού!

Ο Κουτσογεωργισμός και ο Αυριανισμός αρκούσαν για να κερδηθούν οι εκλογές αλλά όχι και για να λύσουν τα προβλήματα που θα μπουν άμεσα και επιτακτικά στο οικονομικό πεδίο και εκείνο των εξωτερικών σχέσεων. Εκεί η «νέα τάξη» δεν θα έχει να αναμετρηθεί με τον «φίλο των Ες-Ες» και τον ανίκανο Θεσσαλό, αλλά με την διαχείριση των κοινωνικών αντιθέσεων. Και όση αλαζονεία και μονοκομματική έπαρση και αν δείχνει σήμερα το κυρίαρχο κόμμα, «όσο ξημερώνει το αγγούρι μεγαλώνει».

Γιατί αν κάνει μια πολιτική «ανοίγματος» προς την «ιδιωτική πρωτοβουλία» δεν μπορεί παρ' όλα αυτά να κερδίσει την συναίνεση της ιδιωτικής αστικής τάξης που θα ζητάει αυστηρά μέτρα λιτότητας και ανάπτυξης των κερδών, ούτε από την άλλη να πείσει του εργαζόμενους, ακόμα και τη συντεχνιακή βάση να δεχτεί μια πολιτική «θυσιών».

Η «αριστερά» του ΠΑΣΟΚ, η κρατική αστική τάξη και η παραδοσιακή αριστερά, θα μπορούσαν να στέρξουν σε μια πολιτική θυσιών μόνο εάν αυτή εκφραζόταν μέσα από την πάρα πέρα επέκταση και το δυνάμωμα του κρατικού τομέα. Από την άποψη του κοινωνικού κόστους αυτή η λύση θα ήταν η πιο οικονομική, όμως θα σήμαινε σύγκρουση με τα εξωτερικά στηρίγματα της Ελλάδας, την ΕΟΚ κλπ. Οι αντιφάσεις είναι αξεπέραστες όσο ο κοινωνικός ανταγωνισμός δεν θα λύνεται, απλά η παλιά αντίθεση κεφάλαιου εργασίας θα τείνει να μετατεθεί όλο και περισσότερο από την αντίθεση ιδιωτικού κεφαλαιου-εργασίας, σε εκείνη ανάμεσα στο συνασπισμό ιδιωτικού κεφαλαίου και μάνατζερς από τη μια και της εργασίας από την άλλη.

ΠΕΡΑ ΑΠΟ ΤΟ ΣΟΣΙΑΛ-ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟ

Σ' αυτές τις συνθήκες η παραδοσιακή αριστερή κριτική είναι καταδικασμένη να αποτύχει ή να περιοριστεί στα κοινωνικά και πολιτικά όρια του ΚΚΕ.

Αποδείχτηκε περίτρανα τόσο όλα τα τελευταία χρόνια, όσο και με το αποτέλεσμα αυτών των εκλογών πως δεν υπάρχει διέξοδος μέσα στα παραδοσιακά διλήμματα της άκρας αριστεράς και της παραδοσιακής αριστεράς, κι αυτό γιατί το ΠΑΣΟΚ είναι ένα σοσιαλιστικό και αριστερό κόμμα, οπότε πρέπει να είναι κανείς μαζοχιστής όταν έχει μπροστά κάποιον υπαρκτό σοσιαλιστικό «μετασχηματισμό» να αποζητάει φούμαρα και ιδεολογίες της μιας ή της άλλης σέκτας και ομαδούλας. **Νόημα μπορεί να έχει μόνο μια πολιτική υπέρβαση του σοσιαλ-καπιταλισμού, μόνο μια πολιτική βαθαίματος στην κατεύθυνση ενός εναλλακτικού επαναστατικού οράματος, που πατώντας πάνω στις αντιφάσεις και τα κενά της «αριστεράς» ή της «δεξιάς» εκδοχής της σοσιαλ-καπιταλιστικής διαχείρησης θα μεταβάλλεται σε καθημερινή επαναστατική πρακτική και δράση.** Και μόνο από τα δικά μας στόματα μπορεί να γίνει αποδεκτή και να έχει νόημα η έκφραση «τι Παπάγος, τι Πλαστήρας», ακριβώς γιατί εμείς βάζουμε στις σημαίες μας το σύνθημα **«ίδια είναι τ' αφεντικά δεξιά κι αριστερά».** Πώς είναι δυνατό αυτό το σύνθημα να το πιάνουν χειρότερες εκδοχές αριστεράς από το ΠΑΣΟΚ, όπως το ΚΚΕ; Γι' αυτό το ΚΚΕ «τιμωρήθηκε» από τους αριστερούς ψηφοφόρους, γι' αυτό «τιμωρείται» και η παραδοσιακή άκρα αριστερά! Όταν τα διλήμματα μπαίνουν στο επίπεδο της σοσιαλιστικής διαχείρισης, δηλαδή του κοινωνικού κεφάλαιου στη σοσιαλιστική του φάση, τότε το παιχνίδι είναι χαμένο από χέρι. Μόνο η αλλαγή του γήπεδου μπορεί να έχει κάποιο νόημα και περιεχόμενο σήμερα. **Κάτω το κράτος, κάτω ο διαχωρισμός διανοητικής και χειρωνακτικής δουλειάς, κάτω η εργασία -σαν καπιταλιστική!**

Όταν υποστηρίζουμε πως το ΠΑΣΟΚ είναι αριστερά και πως η εκλογική αντιπαράθεση που έγινε είχε πραγματικό ταξικό περιεχόμενο (ο ίδιος ο Αδριανόπουλος μίλησε για «έντονη ταξική πόλωση»!) δεν κινδυνεύουμε να περάσουμε στις τάξεις του, γιατί στοχεύουμε πέρα απ' αυτή την αριστερά. Όσο θα εδραιώνεται ο «σοσιαλισμός» και η δεξιά θα μεταβάλλεται σε μια απλή ανάμνηση, θα δυναμώνει μέσα στην κοινωνία και θα εκφράζεται και στο πολιτικό πεδίο η αδήριτη ιστορική αναγκαιότητα για **ένα αυτόνομο εναλλακτικό επαναστατικό κίνημα.** Γιατί αυτό που σήμερα είναι ανάγκη των μαζών, αλλά μπαίνει στην πάντα σαν μακρινή και οραματική διεκδίκηση -θα αρχίσει να μπαίνει στην ημερήσια διάταξη.

Ναι λοιπόν, η αριστερά, η «πρόοδος», το ΠΑΣΟΚ εξαφάνισαν τη δεξιά, αυτό είναι αλήθεια, έτσι όμως ανοίγουν το δρόμο για την μεταβολή των ίδιων σε «δεξιά», για την εμφάνιση στα «αριστερά» τους μιας νέας ιστορικής δύναμης που θα τους ανατρέψει. Μόνο η ανάπτυξη αυτής της νέας ιστορικής δύναμης θα αναδιατάξει το πολιτικό παιγνίδι, από διπολικό θα το κάνει τριπολικό! Γιατί το ζήτημα δεν είναι να καταδικάζουμε το διπολισμό σαν «επιφαινόμενο» της πολιτικής, όπως κάνει το ΚΚΕ και το ΚΚεσ, πλαστικές σημαιούλες κλπ. αλλά να βλέπουμε πως αυτός είναι πραγματικός όσο δεν υπάρχει μια άλλη άποψη πέρα από το δίλημμα δεξιά -ιστορική αριστερά, πέρα από το δίλημμα ιδιωτικό κεφάλαιο- ή μάνατζερς, πέρα από το δίλημμα παλιός καπιταλισμός ή σοσιαλιστικό κεφάλαιο.